

**HADİSLER İŞİĞİNDA
HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR YÖNÜ**

Osman DEMİR

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Prof. Dr. Nihat YATKIN**

2017

Her Hakkı Saklıdır

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Osman DEMİR

HADİSLER İŞİĞINDA HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂRI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Nihat YATKIN

ERZURUM-2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

13/10/2017

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "**HADİSLER IŞIĞINDA HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂRI**" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
 Tezimin/Raporumun .... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

13/10/2017
Osman DEMİR

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Nihat YATKIN danışmanlığında, Osman DEMİR tarafından hazırlanan bu çalışma 13/10/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Nihat YATKIN

İmza: .....

Jüri Üyesi: Yrd.Doç. Dr. Fuat KARABULUT

İmza: .....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Alparslan KARTAL

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 13 / 10 / 2017

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	8
III. ARAŞTIRMANIN METODU ve YARARLANILAN KAYNAKLAR	15

BİRİNCİ BÖLÜM

İNZÂRIN ANLAM ALANI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. İNZÂRIN ANLAM ANLAMLI.....	18
1.1.1. İnzârın Lügat Anlamı	18
1.1.2. İnzârın Terim Anlamı	20
1.2. İNZÂRLA İLGİLİ KAVRAMLAR	21
1.2.1. İnzârla Eş Anlamlı Olan Kavramlar	22
1.2.1.1. Havf	22
1.2.1.2. Haşyet	25
1.2.1.3. İttikâ	28
1.2.1.4. Terhib.....	33
1.3. İNZÂRLA YAKIN ANLAMLI OLAN KAVRAMLAR	36
1.3.1. İrşad	36
1.3.2. Tebliğ.....	37
1.3.3. Tezkir.....	38
1.3.4. Nasihat.....	39
1.3.5. Davet	40
1.4. İNZÂRIN AMACI VE İNZÂR TEKLİF İLİŞKİSİ	41
1.4.1. İnzârın Amacı ve Faydası	41
1.4.2. İnzâr-Teklif İlişkisi.....	45
1.4.3. İnzâr -Havf-Takva İlişkisi	53

1.4.4. Havf-Reca (Ümit -Korku) Dengesi	55
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER (SAV) VE İNZÂR

2.1. HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR GÖREVİ	62
2.2. HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR METODLARI	65
2.2.1. Ayet Okuyarak Uyarıda Bulunması	75
2.2.2. Tekrarlayarak Uyarması	77
2.2.3. Soru Sorarak Uyarması	78
2.2.4. Örneklendirerek Uyarması	80
2.2.5. Kıssalarla Uyarması	83
2.2.6. Tedricilikle Uyarması	88
2.2.7. Motivasyon İçerikli Uyarması	90
2.2.8. İkna Ederek Uyarması	94
2.2.9. Sesini Yükselterek Uyarması	95
2.2.10. Fıtri Zaaflara Dikkat Çekmesi	96
2.2.11. Ahiret Mahrumiyetiyle Uyarması	97
2.2.12. İmtihan Sırrını Vurgulaması	113
2.2.13. Ahiret Mükâfatını Önemsemesi	118
2.3. HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR UYGULAMALARI.....	120
2.3.1. Devlet Başkanı Olarak İnzâr Uygulamaları	124
2.3.2. Kadı (Hâkim) Olarak İnzâr Uygulamaları.....	128
2.3.3. Muhtesib Olarak İnzâr Uygulamaları	131
2.3.4. Cezalandırarak Uyarması	132
2.3.5. Elçi Göndederek Uyarması	135
2.3.6. Mektup Göndererek Uyarması	136
2.4. İBADET KONUSUNDAKİ UYARILARI.....	137
2.4.1. İbadetlerin Zamanında Yapılmasını İstemesi.....	137
2.4.2. Namaz Hakkında Uyarması.....	141
2.4.3. Zekât Vermeyenleri ve Oruç Tutmayanları Uyarması	144
2.4.4. Eksik ve Noksan Yapılmaması Hakkında Uyarması	146
2.4.5. İlmiyle Amel Etmeyen ve Riyakârlık Eden Kimseleri Uyarması	156

2.4.6. Tövbeye Davet Etmesi	159
2.5. GÜNAH KONUSUNDAKİ UYARILARI	163
2.5.1. Günahtan Uzak Durulması Hakkında Uyarması	163
2.5.2. Günahın Ahiret Karşılığıyla Uyarması.....	170
2.5.3. Azabın Bilincinde Olunması Hakkında Uyarması	200
2.5.4. Allah'ın Rızası Ya da Gazâbıyla Uyarması	202
2.5.5. Günah Ya da Yanlış Davranışlar Hakkında Uyarması.....	207
2.5.6. Günahlardan İnsanların Sakındırılması Hakkında Uyarması	212
2.5.7. Haram Kıldım, Yasakladım” İfadeleriyle Uyarması	219
2.5.8. “En Kötüsü” “En İyisi” İfadeleriyle Uyarması	223
2.5.9. Çeşitli Durumlarda Farklı İfadelerle Uyarması	226
2.6. HAKLARA RİAYET EDİLMESİ HAKKINDA UYARILARI	233
2.7. AHLAK KONUSUNDAKİ UYARILARI	241
2.8. NİFAK KONUSUNDAKİ UYARILARI	251
2.9. ŞEYTAN'A KARŞI DİKKATLİ OLUNMASI KONUSUNDAKİ	
UYARILARI.....	254
2.10. KIYAMET ALAMETLERİ HAKKINDA UYARILARI	258
2.10.1. Kıyâmetin Yakın Olduğu Hakkında Uyarması	261
2.10.2. İlmin Kaybolması, Depremlerin Olacağı Hakkında Uyarması	262
2.10.3. Deccâl'dan Sakındırma Konusunda Uyarması.....	263
SONUÇ.....	265
KAYNAKÇA	267
ÖZGEÇMİŞ.....	277

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****HADİSLERİN IŞIĞINDA HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR YÖNÜ****Osman DEMİR****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat YATKIN****2017, Sayfa: 277****Jüri: Prof. Dr. Nihat YATKIN****Yrd. Doç. Dr. Alparslan KARTAL****Yrd. Doç. Dr. Fuat KARABULUT**

Peygamberler insanların fitratında yerleşik bulunan yaklaşma ve uzaklaşma duygularına seslenmişlerdir. Bu yüzden ilk insandan itibaren bütün dinlerde korkutma ve müjdeleme öncelikli kuraldır. İslâm'da da korkutma ve müjdeleme bir eğitim metodu olarak benimsenmiştir. Peygamberlerin, beşîr ve nezîr olarak gönderilmesi de bunun göstergelerindendir. İslam, insanları günahlara karşı uyarırken Hz. Peygamber (sav) de insanları itaate sevk ederek onları günahlardan uzak tutmaya çalışmıştır.

Biz bu çalışmamızda Hz. Peygamber'in (sav) İnzâr yönünü incelemeye çalıştık. Birinci bölümde, İnzâr kelimesinin anlamı, İnzârla eş anlamlı kelimeler ve İnzâr kelimesinin anlam alanı ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber (sav)'in inzâr uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmamız Hz. Peygamber'in uygulamaları dikkate alınarak insan eğitiminde İnzârın ne ölçüde yer alması gerektiğinin ortaya konulması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnzâr, Teklif, Ahiret, Cehennem, Azap.

ABSTRACT**MASTER THESIS****INZÂR IN HADITHS (WARNINGS IN HADITHS) PROPHET MUHAMMED'S
APPROACH OF INZAR (HIS BEING CAUTIONARY AND INTIMIDATING)****Osman DEMİR****Advisor: Prof. Dr. Nihat YATKIN****2017, Page: 277****Advisor: Prof. Dr. Nihat YATKIN****Asist. Prof. Dr. Alparslan KARTAL****Asist. Prof. Dr. Fuat KARABULUT**

The prophets addressed the feelings of approaching and leaving that are in the nature of the humans. For this reason, the primary rule in the religions has been to use the fear of Hell and desire for Heaven since the first human. Also, the Heaven and the Hell are opposite concepts. It is the preference of Allah to send the Prophets to herald and intimidate. The main aim of the dissertation has been to determine the inzâr's (intimidating, warning) relation with the Quran and Prophet Muhammad, therefore we have tried to relate them. This thesis is very important because it reveals to which extent the inzâr (intimidating, warning) was mentioned in the Holy Prophet's hadiths. When the study is examined, it will be seen that Islam tries to keep the people away from the sin as much as possible in order to save them. The Holy Prophet (PBUH) tried to persuade the people and keep them in Islam by his own words and actions, to make them avoid the sin, and therefore making them happy in this world and afterlife. Prophet Muhammad made the mission of declaration perfectly. He tried to keep the people away from the sin by showing it as evil. Unless people quit the sins, they are not considered to be really scared. In the first chapter; the term inzâr (intimidating, warning) and the words related to inzâr (intimidation, warning) have been mentioned and defined, the names and characteristics of the Holy Prophet related with inzâr have been also studied. In the second chapter, the practices of the Holy Prophet on inzâr have been examined. Holy Prophets mentioning of the terms Heaven, Hell, as-sirat in his hadiths, and his cautionary words for the ummah against the Satan, and the extent of the inzâr in the world have been discussed at the study.

Keywords: Inzâr, Offer, Afterlife, Hell, Punishment

KISALTMALAR DİZİNİ

b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâluh
çev.	: Çeviren
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Der.	: Dergisi
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Fak.	: Fakültesi
h.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İst.	: İstanbul
md.	: Maddesi
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
No.	: Numarası
nşr.	: Neşriyât
r.a.	: Ra
r.anha	: Raâ
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallalâhu aleyhi ve sellem
sy.	: Sayı
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik
trc.	: Tercüme Eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
y.	: Yıl
Yay.	: Yayınevi, Yayınları

ÖNSÖZ

Hz. Peygamber'in (sav) İnzâr'ını uyarılarını öğrenmek ve özellikle gençlerimizi gelecek kuşakları haberdar etmek için tezimizin konusunu Hadislerin Işığında Hz. Peygamberin (sav) inzâr yönü olarak belirleyerek; korkunun sorumluluklarımızla ilişkisini ortaya koymaya çalıştık.. Hz. Peygamber'i (sav) tanımak ve onun korkuyu nasıl kullandığını hangi kelimeleri kullanarak uyarıyı nasıl gerçekleştirdiğini inceledik, onun ibadet konusundaki tavrını ibadetlerimizi çoğaltmak için neye ihtiyacımızın olduğunu neden korkutulmaya ihtiyaç duyulduğunu incelemeye çalıştık. Ahlaklı olabilmek için hangi şeylere ihtiyacımızın olduğunu öğrenmek istedik. Önceki peygamberlerin kıssalarını incelemeye çalıştık. Öncelikle Çalışmamızda bizleri tezimizi sonlandırmaya muvaffak kılan Allah'a (cc) sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmasının yürütülmesinde tavsiye ve önerilerini benimle paylaşan hocam Prof. Dr. Nihat YATKIN'a Juri heyetine Yrd. Doç. Dr. Fuat KARABULUT'A Alparslan KARTAL'a ve emeği geçen diğer hocalarıma teşekkür ederim.

Ayrıca ilk günden beri beni destekleyen Hadis Bilim Dalı'nda öğrenim görmem hususunda teşvik ve desteğini esirgemeyen eşim Hanim DEMİR'e, beni anlayışla karşılayan çocuklarıma teşekkür ederim.

Erzurum - 2017**Osman DEMİR**

GİRİŞ

Dinlerin hedef kitlesi insandır. Bütün dinler, müntesiplerine kendi inanç esaslarını benimsetmeye, kabul ettirmeye çalışır. İnanç esaslarını yerleştirmede en etkili yöntem insanların beklentileri ve korkularıdır. İnsanda yer alan sevgi ve nefret duygusu, insanı yönlendirmede önemli iki unsurdur. İnsan hoşlanmadığı şeylerden uzaklaşarak hoşlanacağı şeylere yakın olmayı arzu eder. İnsan her zaman ücret ve mükâfat elde etmeyi arzu ederken; şer, ceza ve kötü kabul ettiği durumlardan uzaklaşmayı ister. İnsanlar için gönderilen peygamberler de bu nedenle müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderilmişlerdir. Ahiret sorumluluğu da peygamberlerin gönderilmesine bağlanmıştır.

Dünya tarihi bir bakıma Peygamberler tarihidir. Tarih boyunca peygamberlerin gönderiliş sebebi incelendiğinde, bir temel sebep karşımıza çıkmaktadır: Tevhit inancından sapma ve ahlak bozukluğu. Bunlar dışındaki sebebe dayanan; siyasi ve idari düzenin bozukluğu, hukuk sisteminin, iktisadi sistemin, üretim ve tüketim dengesinin bozukluğu gibi gerekçelerin hiç birisi, o topluma Peygamber gönderilmesinin sebebi olmamıştır. Sadece “*ahlak bozukluğu*” ve bu bozukluğun toplumda “*hayat tarzı*” haline gelmesi o topluma “*Peygamber gönderme*” sebebi olmuştur. Çünkü ahlaken bozulan bir toplumun dengeleri, sadece ilahi kaynaklı güçler yardımıyla tesis edilebilmektedir.

Peygamberler insanların fitratında yerleşik bulunan yaklaşma ve uzaklaşma duygularına seslenmişlerdir. Bu yüzden ilk insandan itibaren; Cehennemle korkutmak, Cennetle müjdelemek öncelikli kuraldır. Hayat zıtlıklarla iç içe olup belli kaide ve kurallarla yerleştirilmiştir. Aynı zamanda insana sınırsız bir tasarruf hakkı verilmemiştir. Peygamberler, insanlara gidecekleri yolu ve yapması gerekenleri izah ederek bu dünyada nasıl hareket etmeleri gerektiğini ortaya koymuşlardır. Yoldaki trafik levhalarının tehlikeli durumları gösterdiği gibi; gönderilen Peygamberler de belirlenen yasakları, uyarıları, insanlara hatırlatmaya çalışmışlardır. İmtihan üzerine kurulan bu dünyayı yaşanabilir bir halde tutmaya çalışmışlardır. Allah’u Teâla itaate, iyilik ve güzelliklere mükâfat vereceğini, bu kişilerin iyiler olarak kabul edeceğini, isyanı ve her çeşit kötülüğü yasaklamış, bunların cezasız kalmayacağını ve kötülükleri yapan kimselerin kötü kimseler olarak değerlendirileceğini ortaya koyacak sistemi var etmiştir.

Din, müntesiplerinin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyip şekillendirmektedir. İrade sahibi olarak yaratılan insan, kendisine yöneltilen bir takım emir ve nehiylerle sorumlu tutularak, mükellef olarak nitelendirilmiştir. Onun Allah'a karşı kendi vicdanına ve topluma karşı sorumluluk taşıdığı bilinmektedir.

Din, insana bir kısım görev sorumluluklar yüklemektedir. İnsanın başıboş olmadığını ve kul olarak yaratıldığını kabul etmesiyle başlayan bu yolculukta yapılan amel iyiliklere mükâfat, işlenen isyan ve kötülöklere karşılık olarak cezalandırma kuralı işletilecektir. Ahlaki davranışlar övölmüş gayri ahlaki davranışlar ise yerilerek terkedilmesi istenmiştir.

Bu minvalde hayır ve iyilik; Allah'a itaat etmekte, şer ise itaat etmemektedir. Bunun için Kur'an; küçük büyük, az çok, önemli önemsiz her türlü itaatsizlikten sakındırmaktadır. İtaatsizlikten sakındırmada; günahın kötü bir fiil olarak kötölenmesi, ameli işleyenin kötölenmesi, o davranışın sahibinin öfke ve azapla tehdit edilmesi, şekillerinde olabilir. İnsanın kötölöklere uzaklaşması ve iyiliğe yönelmesinde cennet ve cehennem varlığı önemli bir etkidir. Kişi, gizli ve açık her yaptığının karşılığı olacağını ve cehennemdeki cezanın dehşetini hatırladığında, elbette hareketlerine çeki düzen verme ihtiyacı duyacaktır. Cehennem varlığının haber verilmiş olmasında; insanın yaptığı yanlışların ve başına buyruk yaşamının, nasıl bir sonucu olacağını hatırlatılarak, bu feci akibete karşı bir uyarı yapılmıştır. Cehennem bekçileri cehenneme atılanlar için "Cehennemde bekçiler orada bulunanlara (*size bir nezir (uyarıcı) gelmemiş miydi?*) diye sorarlar.

Ahlaki ve dini konularda birçok olumsuzluğun yaşandığı dünyada, bu ahlaksızlıkları kendi çağında sonlandıran peygamberin uygulamalarının araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Takdir edilmelidir ki; bir hekim hastaya değil hastalığa düşman olur ve o hastalığı yok etmeye çalışır. İnsanın da karşı tarafın kişiliğine değil, onun kötü alışkanlıklarına düşman olması gerekir. Kişiliğine düşman olduğunda diyalog kurulamaz. Karşı taraf kişiliğinin benimsendiğini hissedince sağlıklı diyalog kurulur. Hz. Peygamber, müşrik olsalar dahi onlara küsmedi, onlara arkasını dönmedi. O, insanların kötü alışkanlıklarına, isyanlarına düşman oldu. Onlara buyurgan ve otoriter davranmadı.

Her nerede cemiyet varsa orada bir emirler, yasaklar sistemi vardır. Her insan iyi sözden, müjdeden, mükâfat vadinden yeterince etkilenmeyebilir. Ona, işin olumsuz yönünü de göstermek ve buna göre meseleyi enine boyuna iyice düşünmesini sağlamak gerekir. Bu bakımdan, yapıldığı takdirde elde edilecek nimetleri bildirmenin yanında; aksi durumda başa gelebilecek musibet ve sair olumsuzlukları da hatırlatmak lâzımdır. Yani sevabın sonunun mükâfat, günah ve isyanın sonunun da ceza olabileceği anlatılmalıdır. Kur'an'ın metodu da budur. Onda tebşîr ile inzârın, va'd ile va'din, müjde ile uyarı ve korkutmanın dengeli bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yani, ceza bildiren bir âyetin yanında mükâfat, mükâfat bildiren bir âyetin yanında da genellikle ceza bildiren bir âyetin bulunduğu görülmektedir. O halde inzârdan maksat, ahirette pişman olacak olanların dünyada samimi bir pişmanlık duyarak tövbeye yönelmesini sağlama çabasıdır. Ahirete inanç ilkesi, Allah'tan sonra inanılması gereken gayb âleminin ikinci varlık alanıdır. Birçok yerde ikisine imana çağırılır. Kur'an'a göre peygamberlerin gönderilişinin en önemli amacı da insanların burada karşılaştıkları durumu kendilerine haber vererek davranışlarını düzeltmektir.

Zararlı alışkanlıklara düşmüş olanlara karşı da duyarsız ve kayıtsız kalamayız. Onları dışlayıp kendi hallerine bırakamayız. Zira kötülüklerden sakındırma, İslam toplumunun en temel görevleri arasındadır. Ayrıca “*Ey iman edenler, kendinizi ve yakınlarınızı ateşten koruyun...*” (Tahrîm, 66/6) ayeti de tebliğ ve ıslah mekanizmasının önemini açıkça göstermektedir. Burada yeralan ayette günah ve isyandan uzak durulması gerçeği hatırlatılmaktadır. Şeytanın başına gelenler ve Peygamberlerin kıssalarında, onun yoluna çağıran kimselerin alacağı çok hikmetler olduğunu anlayabiliriz. Kibirden sakınmada, kendini beğenmede, ibadetten uzak kalmada, emre itaatsizliğin ne kötü sonuçlara sebebiyet verdiğini görürüz. İnsanın zaaflarını hatırlatan ayetler de böyledir. Kibrin, kendini beğenmenin kişinin başına neler açtığını, yalanın, mazeret bulmanın, büyüklenmenin, emre karşı itaatsizliğin şeytanla başladığını anlarız. Şeytani bir vasıf olarak kalmasını, ondan uzak durulmasını temenni ederiz. Kur'an'da anlatılan bütün ifadelerin bize seslendiğini duymamız, Kur'an'dan o ölçüde istifademizi artıracaktır.

İfadelerimizi toparlayacak olursak; ahlaklı davranış rehberi ve düzelticisi olarak gönderilen peygamber “beşir ve nezir” olarak gönderilmiştir. Hz. Peygamber (sav) “*İnsanlara konumlarına göre davranın!*” demekle muhatapların ihtiyaç ve

durumlarının gözetilmesini istiyordu. Nezir olarak Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) inzâr ve uyarıyı hangi ifadelerle ve yöntemlerle yaptı. Sakındırma üslubu olarak kullandığı yöntem ve ifadeleri ne derece, hangi sıklıkla nerelerde kullandı? İşte bu çalışmada Peygamberin varlığının sebebi olarak; bizlere getirdiği mesajın anlaşılmasına katkıda bulunması amaçlanmaktadır. İnsan neye inanırsa ona göre yeteneklerini geliştirir. Ahiretin yanında İslâmî esaslara muhalif davrananlara bu dünyada da erişebilecek birtakım tehlikeleri belirtmek te bu meyanda mütalaa edilmelidir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde inzârın anlam ve amacı ile başlayarak, inzâr teklif, inzâr havf ilişkisini açıklamaya çalıştık. Arkasından Kur'an'da inzârın yer aldığı düşünüşümüz korku ile ilgili kelimeleri açıklamaya çalıştık. Allah'ın (cc) İnzârla alakalı isim ve sıfatlarına, Hz. Peygamber Peygamber (sav) Efendimizin İnzârla ilgili isimlerini belirledik. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber'in İnzâr uygulamalarını, aktarmaya çalıştık. Günahların dünyalık cezasına yer vererek dünyaya yönelik ve ahirete yönelik inzârı ayrıca ahlakla ilgili, insanların birbirleri ile olan ilişkilerinde haklar ve sorumlulukları, nifak ve şeytanla ve kıyamet alametleriyle ilgili çeşitli hadisleri eserimize alarak konuyu hitama erdirdik.

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Başlangıçta kısaca ifade edecek olursak, tezimizde seçilen konunun amacı; inzâr'ın, korkunun insanı değiştirme gücünü açıklayabilme, ortaya koyabilme gayesidir. İnzârın insanların ilgisini çekmesi gerektiğine olan kanaatimizdir. Zaten "inzâr"ın Kur'an ve Hadis'lerde sıkça tekrarı ve şiddeti bu gerçeği hatırlatmaktadır. İnsanlar, karşılaştıkları her hususta bu konuda verecekleri kararın, geleceklerini ne kadar ilgilendirip ilgilendirmediğini düşünürler. İnzârın kapsamında; onların asla görmezden gelemeyecekleri bir konu olan dünya ve ahiretteki gelecekleri mevzusu söz konusudur. Gelecek söz konusu olduğunda insanların gençliklerinde almış olduğu kararları öne çıkmaktadır. Çünkü günahların birçoğu gençlikte işlenmektedir. Aklından çok duygularıyla davranan gençlerimize duygularını kontrol altına almada; inzârın yapacağı katkı hatırlatılmaya çalışılacaktır. Allahı ve ahireti bilen gençlerin nefis ve şeytana itaat etmeyerek duygularına esir olmamalarını ya da duygularını kontrol altına alabilecekleri rahatlıkla söylenebilir. Bu; insanı Allah'a itaate sevk ederek onu isyan etmeden uzak tutmayı başarabilmedir. Bu başarı uyarının amacıdır. Kur'ân, insanların geçmişte

yaptıkları yanlışlardan ibret alınmasını ve aynı hataların tekrarlanmaması hususunda günümüzdekilere ve gelecekte yaşayacaklara uyarılarda bulunur. Kur'an, ahlâkî açıdan ahiret fikrini temelde Allah'ın rahmet ve adaleti gereği; insanın ise ahlâkî davranışlarının bir sonucu olarak ortaya koyar.

Bu çalışmada önceki ümmetlerin başına gelen felaketlerin günümüz muhataplarınca doğru değerlendirmelerine katkıda bulunmak amaçlandı. *“Kuşkusuz bu anlatılanlarda ibretler vardır; muhakkak ki biz bunlarla insanları sınarız.”*¹ Bu gerçekten yola çıkarak; helâket ve felâketlere maruz kalarak kendilerine yazık eden ümmetlerin sessiz çığlık olarak tarihin katmanları içerisinde bizlere yanlış işler yaparak “bizler gibi pişman olmayın” diye seslendiklerini duyabiliriz. Bizlerin İslam'a ve ibadetlere bağlanma azmimizi artırarak, isyandan uzaklaşarak hayata sarılmamıza katkı sağlamalıdır. Ayrıca günahkârları, yoldan çıkanları, cezalandırma yöntemlerinden biri olan helâkın, doğru yorumlanması halinde Yüce Allah'ın sırat-ı müstakim olarak adlandırdığı İslam'a insanları sevk etme çağrısı olarak değerlendirilebilir. *“İçlerinden refah ve bolluk içinde olanları, sonunda cezalandırmaya başladığımızda bakarsın ki onlar feryadı basarlar. Bugün boşuna sızlanmayın! Çünkü siz, bizden yardım göremeyeceksiniz!”*² Onların ateşin karşısında durdurulup *“Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin âyetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak!”* dediklerini bir görsen!..³ demekle; insanın yapması gereken şeyleri dünyada iken yerine getirmesinin önemi anlatılmaktadır.⁴ Bu gerçek *“ve orada, acı veren azaptan korkanlar için bir işaret bırakmış olduk.”*⁵ ayetinde azaptan korkanlara öncekilerin başına gelenlerden ibret alınması yönünde, dikkat edilmesi çağrısında bulunulmuştur. *“Kendilerine zulmedenlerin yerlerinde oturdunuz. Onlara ne yaptığımız sizin için açıkça belli oldu, size misaller de getirdik.”*⁶ ayeti de öncekilerin başlarına gelen musibetlerden yeterince ders çıkarılması gerektiği hususunda bilgiler içermektedir.

---

¹ 18. Mü'minûn: 30.

² 18. Mü'minûn: 64-65.

³ 6. En'âm: 27.

⁴ Bkz., Bu konuda ayrıntılı bilgi için Pazarlı, Osman, *İslam'da Ahlak*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, 14.

⁵ 51. Zâriyât: 37; Bu konuda farklı ayetler için bkz., 14. İbrâhîm: 45.

⁶ 14. İbrâhîm: 45.

Diğer taraftan Kur'an ve hadislerde geçmişte yaşanan hadiselerin ibret olarak anlatılmasının yanında, önümüzde duran kıyâmet günü hakkında yeralan tehditler de oldukça geniş yer almaktadır. Tehdit ve korkunun insanı değişime yönlendirdiğini kabul etmeyen yoktur. Ancak insanları sırat-ı müstakime çağıran bu ayetlerde insanlara zorlama olmadığı gibi insanların günah işleme hürriyetlerine de herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Bununla beraber ayette şu gerçeğe de yer verilmiştir. *“Haddi aşan bir topluluk oldunuz diye vazgeçip Zikir’le (Kur’an’la) sizi uyarmaktan geri mi duralım?”*⁷ Bu ayette; insanların dünyada uyarıldıklarına ve başıboş bırakılmadıklarına işaret edilmiştir. Bu gerçek şöyle ifade edilmiştir. *“Birisi değişimi kesinlikle istemeyince değişim gerçekleşmez.”*⁸ Evet, kâfirler değişime kapalı olmaları dolayısıyla onlarda bu değişim onlarda asla gerçekleştirilememiştir. Nuh (sav) *“Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. “Fakat benim davetimi ancak onların kaçışını artırdı.”*⁹ Nuh kavminin bu denli tepki göstermesi onların çağrıya karşı kulaklarını kapamaları ve kibirlenmeleri nedeniyledir. Bu, onların kendilerine yapılan daveti değersiz bularak, peygamberle alay ederek onunla mücadele ettikleri anlaşılmaktadır. Örnek olarak şu ayette *“Siz namaza çağırdığınız vakit onu alaya alıp eğlence yerine koyuyorlar. Bu şüphesiz onların akılları ermeyen bir toplum olmalarındandır.”*¹⁰ ifadesi bu konuyu açığa kavuşturmaktadır. Namaz kılmak yerine kolayca kaçarak; dini teklifleri görmezden gelmek, heveslerin peşinden gitmektir. Bu sebeple kendilerine gönderilen peygamberlerin çağrısını kabulden uzak duran kimseler onları ortadan kaldırmayı hedeflemiş ve onlarla alay etmişlerdir. Bu tutum ve davranışları neticesinde inanmayarak kendilerine yazık etmişlerdir.¹¹ *“İşte böylece, onlardan öncekilere herhangi bir peygamber geldiğinde hemen: O, bir büyüçüdür veya delidir, dediler.”*¹² Davete kapalı olan ve kabule yanaşmayan kimseler, gelen mesaja karşı kendilerini kapatmaları nedeniyle mesajın içeriğinden mahrum kalırlar. Bu gerçek Kur'an'da şöyle dile getirilmektedir. *“Rab’lerinden kendilerine yeni bir öğüt (bir uyarı) gelmez ki, onlar mutlaka onu alaya alarak, kalpleri de gaflette olarak dinlemesinler. O*

⁷ 43. Zuhuruf: 5.

⁸ Pantolon, Michael V., *Anında Etki, Birine Herhangi Bir İş Nasıl Yaptırabilirsiniz*, (Çev. Yusuf Ziya Kavak) Yakamoz Kitap, İstanbul 2011, 23.

⁹ 71. Nuh: 5-6.

¹⁰ 5. Maide: 58.

¹¹ Bkz, 16. Nahl: 34, 6. En'am: 10.

¹² 51. Zâriyât: 52.

*zulmedenler gizlice şöyle konuştular: “Bu da ancak sizin gibi bir insan. Şimdi siz göz göre göre sihre mi kapılacaksınız?”*¹³ diyerek bahane üretmeye ve gelen mesaja karşı tepkiler geliştirmeye çalışırlar. Zorla hidayete sevk etmek söz konusu olmasa da peygamberler, müjde ve tehdit yöntemleriyle bu daveti gerçekleştirmişlerdir. Ahirette, Allah’ın varlığına, ahiret gününe inanma konusunda kulaklarını tıkayarak dünyadan başka hayata inanmayan, gözünü ve kulağını kapatarak sırtını hakka, hakikate dönen kâfirler de dâhil olmak üzere herkes kendilerine gerekli uyarının yapıldığını kabul edeceklerdir.

İnsanları yaptıkları yanlış fiillerle günahlardan sakındırmada, başlarına gelecek musibet ve belalarla korkutma, tarihin bütün dönemlerinde uygulanan bir yöntemdir. Önceki peygamberler gibi Hz. Peygamber’de (sav) insanları çeşitli yanlış davranış ve suçlardan uzak tutmak üzere maddi manevi müeyyidelerle, uhrevi akıbetlerle hatadan/haram fiillerden sakındırdı, onların kalplerine nasıl korku verdi. Kalbin nefse hâkimiyetini nasıl gerçekleştirdi? İnsan kendini günahlardan uzak tutunca insanın göğsünün nurla aydınlanarak korku haşyet ve hayânın gelerek nefse yerleşeceğini, bu durumda insanın boyun eğerek uysallaşacağını ve kalbin kontrolüne girerek şeytanın bu kalpten uzaklaşacağı bilinmektedir. Zaten “*Kur’an’da “Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.*”¹⁴ diye buyurulmaktadır.

Dinsel yaşayışların güdüleriyle ilgili birikime sahip olan bir kişi, yaptığı ibadeti, Allah rızası için mi, başkalarına kendini farklı göstermek için mi, içinde bulunduğu toplulukta herkes yapıyorsa onlara karşı mahcup olmamak için mi, bir çıkar elde etmek için mi, inancının bir gereği olduğu için mi, dinsel bir cezaya çarptırılmamak için mi ya da dinsel bir beklenti için mi yaptığını daha kolay anlar. Çünkü dinsel yaşayışa ilişkin olarak kalıplaşmış birtakım değerlendirmelerden daha çok bilimsel ve bilinçli gözlemlerde bulunabilir.¹⁵ Ancak ibadete her ne sebeple başlanılırsa başlansın; ibadetin sadece Allah’a şükür edası ile yapılması esastır.

Her şeyden önce görev ve sorumluluk, ceza ya da mükâfatı zorunlu kılmaktadır. Ödüksüz veya cezasız görev ve sorumluluk olamaz. Allah insanları ve cinleri kendisine

¹³ 21. Enbiyâ: 2, 3.

¹⁴ 4. Nisâ: 76.

¹⁵ Hasan Kayıklık, *Din Psikolojisi Bireysel Dindarlık Üzerine*, Karahan Kitapevi, Adana 2011, 29.

ibadet etmek için yarattığına göre, bunun ifasının ödülü, terkinin cezayı gerektirmemesi akıl ve hikmet dışı olur.¹⁶ Ancak sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda ise bu durum; önceki ümmetlerin başlarına gelen felaketler şeklinde sonuçlanmıştır. Yaptıkları isyan, itaatsizlik ve zulümler kendilerinin dünyada cezalandırılmalarıyla birlikte ahirette karşılaşacakları cehennemde nasıl ve hangi yöntemlerle cezanın çekileceği haberleri, inzâr örnekleri olarak karşımızda çıkmaktadır.

Ahlaklı olmak Allah katında son derece önemlidir. *“Ey müminler! Ahiret için azık edinin. Bilin ki azığın en hayırlısı takvadır.”*¹⁷ ayeti gereği bu çalışma da takva azığına katkı sağlamaya yönelik olacaktır. Yolculuğa çıkarken Efendimiz yaptığı duanın içerisine *“Ey Allahım! Senden bu yolculuğumuzda (bize) iyilik ve takva (üzere olan) amellerden de senin razı olacaklarını (nasib etmeni) dilerim.”*¹⁸ Seferde de olsa peygamberimiz hep takva arzuluyor, Allah’a karşı saygımızı her daim artırmanın gereğini bize göstermek istiyordu.

Buradan anlatılanlardan yola çıkarsak sonuç olarak bu tezin amacı; Kur’an’da yer alan özellikle ahiret menşeli uyarılara, Hz. Peygamberden bize ulaşan uyarılara, sakındırma metodlarına yeniden göz atmak zorunda olduğumuza dair gerçeğe göz atılmasına katkıda bulunma hususudur. Uyarmada hangi konular bizim için daha öncelikli olmalı, Hz. Peygamber bu uyarıları insanlara nasıl yaptı, nasıl başarılı oldu, hangi yöntemleri kullandı, bütün bu gerçeklerin önemine vurgu yapmaya çalışacağız.

II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsanlar birarada yaşamaktadırlar. İnsanlardan yapmaları ibadet olarak değerlendirilen ya da yaptıkları takdirde günah olarak kabul edilen davranışlardan uzak tutabilmek dinin temel prensiplerindedir.¹⁹ İtaat şeklinde uyma davranışının temelinde cezalandırılma yahut ödüllendirilme güdüsü, özdeşleşmenin temelinde ise doğru bilinen bir şeyi yapmak isteme güdüsü yatmaktadır. Uymama davranışında ise ters tepki yahut

¹⁶ Ahmet Ceylan, *İslam’da Ölümden Sonra Diriliş İnancı*, Kitap Neşriyat Dağıtım, Ankara 2007, 100.

¹⁷ 2. Bakara: 197.

¹⁸ Ebû Dâvûd, Cihâd, 79; Tirmizi, Davet, 46; Ahmed b. Hanbel, II, 144-150

¹⁹ DİB., *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, (3. bs), DİB. Yayınları, Ankara 2007, I, 81.

bağımsızlık güdüsü etkili olmaktadır.²⁰ İnsanı, faaliyete sürükleyen en güçlü etkenlerden biri korku diğeri ümittir.²¹ Din ile temellenen ahlak teorisinde ahlak ilkeleri sadece bir şeyler buyurulmakla kalınmamakta, aynı zamanda bu ilkelere uygun hareket edenlere sevap va'd edilmekte uygun hareket etmeyenler ise ceza (ikab) ile korkutulmaktadır.²² O halde Allah'a (cc) itaat ederek ibadet eden insan sevap kazanmak isterken, onun yasakladıklarından kaçınmaktada cezadan kurtulmayı hedeflemektedir. Bu motiv gerçek bir motiv olmakla beraber, kime nerede ne zaman ve ne kadar kullanılacağı iyi düşünülmesi gereken bir motividir.²³ Günah kavramı, tıpkı ceza ve cehennem kavramı gibi insanları caydırıcı bir faktördür. Çünkü insanlar ya korkuya dayalı ya da ümide dayalı etkenlerle iş yapmakta ve kendilerini yönlendirmektedirler. Sevap umuda dayalı bir etken iken, günah da korkuya dayalı bir etken olmaktadır. İç disiplini sağlamakta, nefse hâkimiyet kazandırmaktadır. Zira günah kavramı men edici bir disiplin çeşididir.²⁴ Bu sırada uyarıcı özelliklerinden biri de uyarıcının büyüklüğüdür. Allah'tan korkma, görülecek cezadan ötürü O'nun emirlerine karşı gelmeye engel olur. Uyarıcı büyüdükçe dikkatimizi daha çok çeker.²⁵ Kur'an'da "*O (cehennem), insanlar için, sizden ileri gitmek ya da geri kalmak isteyen kimseler için uyarıcı büyük cezalardan biridir.*"²⁶ ifadesinin yerilmesi tezimizi desteklemektedir.

Ahirette ceza korkusu veya mükâfat ümidi gibi manen caydırıcı bir güç olmasa, açıkça kanun hâkimiyeti sağlanamayan yerlerde insanlar her türlü kötülüğü işleme temayülü içine girerler.²⁷ Helak edilen kavimlerin kalıntılarında ibret alınarak bu musibetlerin doğru yorumlanması gerektiği Kur'an'da bildirilmektedir. "*Orada, elem dolu azaptan korkacaklar için bir ibret bıraktık.*"²⁸ Rabbimizin helak edilen kavimlerin

²⁰ Davut Dursun, "Siyaset Bilimi", (Edit: Davut Dursun, Mustafa Altınoğlu), (1-120), *Siyaset ve Birey: Siyasal Katılma*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2010, 92.

²¹ K. Atik, Bardakoğlu, A., Kırca, C., Polat, S., Toksarı, A., *İslami Kavramlar*, Sema Yazar Vakfı Yayınları, Ankara 1997, 443.

²² Recep Kılıç, *Ahlakın Dini Temeli*, TDV. Yayınları, Ankara 2009, 162.

²³ Yaşar Fersahoğlu, Mehmet Akif Demir, *Din Eğitim ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, 2. Baskı, 114.

²⁴ Atik, vd., 268.

²⁵ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, 20. Baskı, İstanbul 1991, 122.

²⁶ 74. Müddessir: 35-37.

²⁷ er-Razi, Fahreddin Muhammed b. Umer, *Mefâtihu'l-Ğayb*, Darü İhya Turasi'il-Arabi, 3.bs Beyrut tsz, XXVII, 20.

²⁸ 51. Zâriyât: 37.

bulunduğu bölgelerin dolaşmalarına dair gerçeği bizlere hatırlatması²⁹ bunun ispatıdır. Çünkü öncekilerin yanına kalmayan cezalar; günümüz içinde caydırıcı olmaktadır. Onlara ait günahları cezalandıran Allah şu anda işlenen günahları da görmektedir.³⁰ Yine korkunun insanı günden uzak tuttuğunu³¹ cennete giden kimselerin azaptan korkarak, isyan ve günahlardan uzak kaldıklarını dair ayette belirtilen itirafları da korkunun insan hayatında ki önemini göstermektedir. Kur'an'da tebşîr ve inzâr genelde birlikte zikredilmekle beraber inzâr kökünden gelen kelimelerin daha fazla oluşu dikkat çekicidir. Hemen hemen kâinattaki bütün canlılar kendilerine eziyet veren şeyden derhal uzaklaşırlar ve kendi hayatlarının veya cinslerinin devamında rol oynayan lezzetleri kabul ederler.

Ancak sakınma konusunda “*O halde, gücünüz yettiği kadar Allah’a karşı gelmekten sakının.*”³² Ayetine mutabık olarak bu konuda Allah’a gösterilecek saygının ne kadar önemli olduğunu izah etmeye gerek yoktur. Kur’an-ı Kerim’de yer alan “*...Herkes kazandığı karşılığında rehindir.*”³³ “*Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.*”³⁴ Ayetleri; ileride insanların karşılıklarına çıkacak olan şeylerin insanların kendi elleriyle yaptıklarının sonucu olduğu bildirmektedir. Buradan yola çıkarak; dinî sevgi, korku, gibi duygular insanın davranışlarını nasıl ve ne ölçüde etkilemektedir? Dînin insanın istek, arzu ve davranışları üzerindeki etkisi nedir?³⁵ Bu soruların ne derece önemli olduğu konusunda fikir birliği içinde olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Dini iletişimin genel amacı; bireylere yeni dini bilgi, inanç ve tutumlar kazandırmak, mevcut dini bilgi, inanç ve tutumları değiştirmektir.³⁶ Ahlak ilkelerinin belirlenip-bilinmesi önemli bir aşama olmakla birlikte, bunların sosyal hayata geçirilmesi daha önemlidir. Çünkü bilmek ile yaşama geçirmek farklı şeylerdir. Oysa ahlaki iyinin bilinmesi güçsüz bir buyruk olarak kalmaktan öte eylem de gerektirir. Zira

²⁹ Bkz. 6. En’âm: 11; 16. Nahl: 36; 27. Neml: 69; 30. Rûm: 42.

³⁰ Bkz, 16. Nahl: 61.

³¹ 52. Tûr: 26-27.

³² 64. Tegabun: 16.

³³ 52. Tûr: 21.

³⁴ 53. Necm: 39.

³⁵ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011, 33

³⁶ Mustafa Köylü, *Psiko-Sosyal Açıdan Dini İletişim*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2003, 153; Koç Ahmet, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, 97-98.

ahlak ilkeleri insanları ahlaklı kılmazlar, belki ahlakın bilgisini öğretirler. İnsanların ihtiyaç duyduğu şey bu bilgiyi motive edecek, kişiyi ahlaki prensiplere göre hareket etmeye sevk edecek itici güçtür. Bu da dinden dolayısıyla Allah'tan başka bir şey değildir. Zira otoritenin olmadığı yerde ahlaki de olsa bir buyruktan, ahlaki bir istemden veya yasaklamadan söz etmek olanaksızdır.³⁷ Mükâfat yahut cezalandırma otorite ve düzenin göstergesi kabul edilmektedir.³⁸

Etkileyici iletişimin üç değişik amaç gözetilerek yapıldığı görülür. Bunlar yeni bir bilgi öğretmek, inanç ve tutum kazandırmak; mevcut bilgi ve inançları pekiştirmek, mevcut inanç ve tutumları değiştirmektir. Bilgi verici, motive edici ve ikna edici iletim tarzlarını birbirinden ayırmak gerekmektedir.³⁹ Bilgi ağırlıklı dinî iletişimin temel amacı dinleyicinin seçilen konuyu daha iyi anlamasını sağlamaktır. Burada amaç dinleyicileri ikna etmek ya da bir şekilde inandırmaktan ziyade dinleyiciye bir varlık, bir obje, bir fikir, bir olay, bir kavram ve bir konu hakkında bilgi vermek, bilgisini arttırmaktır.⁴⁰ Bilgi ağırlıklı; İkna tarzı ağırlıklı ve motive edici dinî iletişim içerisinde inzâr nasıl sunulmuştur. Hz. Peygamber (sav) insanların davranışlarını değiştirme ve yönlendirmede nasıl davrandığını, uyarı ve korku uslubunun davranış ve pratiğe yönlendirmede ne derece etkin olduğu hususları da bu konuların araştırılması, yapılan araştırmaların konumuzla ilgisini keşfederek bütünleştirme işlemi başarabilmemiz son derece önemli olacaktır. Günümüzde İslam'ın mesajlarına daha fazla ihtiyacımızın olduğu aşikârdır. Bu sebeple Kur'an'da, Hz. Peygamber'in hadislerinde yer alan uyarıları ve uyarı uslubunun gözden geçirilmesi ve Resûlullah'ın (sav) başvurduğu yöntemlerin derinlemesine analizinin yapılması gerekmektedir. O, kendi asrında; yaşadığı toplumda asırlardır biriken ve o toplumda kangren olmuş sıkıntılara çözüm buldu. İnadında, küfründe ısrar eden insanların çoğunu itaate sevk etmeyi başardı. İtaate yönlendirmeyi sağlayan tebliği nasıl gerçekleştirdi. Bu yüzden O'nun ortaya koyduğu, uyguladığı yöntemlerin incelenmesi önemlidir. Bilgi olmadan haşyet olmayacağını Kur'an haber vermektedir. *“Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin*

³⁷ Enbiyâ Yıldırım, *Din-Ahlak Ekseninde Hz. Muhammed*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2007, 45-46

³⁸ Ahmet Koç, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2011, 100, 101.

³⁹ Hayati Hökekleli, *İslam Psikolojisi Yazıları*, Dem Yayınları, İstanbul 2009, 258-259.

⁴⁰ Koç, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, 98.

saygı duyarlar.”⁴¹ Kur’an’da “O halde, eğer öğüt fayda verirse, öğüt ver. Allah’a karşı derin saygı duyarak ondan korkan öğüt alacaktır.”⁴² buyurulması insanın öğrenmeye yatkın ve alıcılarını açık tutarak, Allah’a saygılı davranması halinde öğüt alacağı vurgulanır. Bu sırada taşıdığı endişe ya da beklenti ise alıcılarını açık tutmada önceliklidir. “Sen, ancak ondan (kıyâmetten) korkanları uyarıcısın.”⁴³ Resûlullah (sav)’de bu konuda şöyle demektedir. “...Allah’a yemin ederek söylüyorum ki, elbette ben onlar içinde Allah’ı en iyi bilen ve O’ndan en çok korkanım”⁴⁴ Ayrıca korkunun bilgi sahibi olmakla ortaya çıkması, korkunun bilgiden kaynaklandığına öğrenmeyle elde edildiği kanaatine bizi sevketmektedir.⁴⁵ Diğer bir hadiste de bilgi sahibi olan insanın saygılı olacağı muhataplara hatırlatılır. Ebû Zerr (ra)’den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “...Vallahi benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız az güler ve çok ağlardınız, Yataklar üzerinde kadınlardan zevk almaz sokaklara dökülür ve Allah’a yalvarır yakarırdınız. Bu yüzden ben bile kesilip yok edilen bir ağaç olmayı istedim.”⁴⁶ Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum.”⁴⁷ Peygamberimiz kendisiyle diğer insanların durumunu bu temsille dile getirmeye çalışmıştır.

İnsanın zaaflarının çok çeşitli olması nedeniyle onu hidayet içerisinde tutabilmek ve sapkınlığa düşmekten koruyabilmek önemlidir. İnsanın menfaatine düşkün olup, menfaatini sürekli göz önünde tutması, nefisini öncelikle düşünmesi nedeniyle; kendisini dehşete düşüren herşeyden nefret etmesi, uzaklaşmak istemesi sebebiyle, davetçiler insanları Allah’a davette terğib ve terhib uslubunu çokça kullanmışlardır. Her insan iyi sözden, müjdeden, mükâfat vadinden yeterince etkilenmeyebilir. Ona, işin olumsuz yönünü göstermek, yerine göre azap ayetlerini de

⁴¹ 5. Fatır: 28.

⁴² 87. Ala: 9-10.

⁴³ 79. Naziat: 42.

⁴⁴ el-Buhârî, Ebu Abdillâh b. İsmail, *Camîu’u’l-Müsnedü’s-Sahihü’l-Muhtasarü min Umuri Rasûlillâhi (sav) ve Sünenihi ve Eyyâmihî*, (Takdim, Ahmed Muhammed Şakir,) Dar’u İbn Huzeyme, Kahire 2008, İ’tisam, 5; Müslim, *Kitabu’l-Fezaâil*, 35.

⁴⁵ Bkz.el-Heysemi, Ebu’l-Abbâs Ahmed Muhammed b. Ali Mihr Mekki, *ez-Zevacir an İktirâfi’l-Kebâir*, I, 34.

⁴⁶ el-Buhârî, Rikak, 27; et-Tirmizi, Zühd, 9; İbn Mâce, Zühd, 19.

⁴⁷ Müslim, Fedâil, 17.

hatırlatmak ve buna göre meseleyi enine boyuna iyice düşünmesini sağlamak gerekir.⁴⁸ Kur'an Hz. Peygambere daha çok azap figürünü kullanarak insanları dünyada iken uyarmasını emretmektedir.⁴⁹ Bu konuda şu hadisi örnek olarak verebiliriz. “*Kendi öz babasını bildiği halde, bir başkasının çocuğu olduğunu iddia eden kimse kâfir olmuştur ve artık bizden değildir, ateşteki yerini hazırlasın.*”⁵⁰ Hadis daha ziyade tağlîz ve zecr yoluyla böylesi haramlardan caydırmayı kasteder.⁵¹

Uyarıdan faydalanacak kişilerin sadece Allah'a iman eden Müslümanlar olduğu gerçeği hep göz önünde tutulmuştur. “(Gerçeği görmeyen) körleri sapıklıktan vazgeçirip doğru yola getiremezsin. Ancak ayetlerimize inanıp da Müslüman olmuş olanlara duyurabilirsin.”⁵² “Sen ancak ondan korkanları uyarıcısın.”⁵³ ayeti bu gerçeği hatırlatmaktadır. Dinin iyi temsille insanlara topluma iyi yansıtılması dışında davetçilerin onlara ulaşabilmesi önem kazanıyor! Nefsin hoşuna gitmeyince, değil iman etmek, imana çağıran peygamberlere çeşitli kimseler düşman olmuştur. İnkâr edenler peygamberlerine, şöyle demişlerdir: “*Andolsun ya sizi yurdumuzdan çıkaracağız ya da bizim dinimize dönersiniz*” dediler. Rableri de onlara şöyle vahyetti: “*Biz zalimleri mutlaka yok edeceğiz.*”⁵⁴ Teşvik edilen nice kimseler kulak asmamış, korkutulan nice kimseler korkmamış, sakındırılan nice kimseler sakınmamış, dikkat çekilen nice kimseler umursamamış, sabırla emrolunan nice kimseler sabretmemiştir.⁵⁵

Kur'an, insanın ahlâkî doğruyu görme gücünün olduğunu, ahiret inancı -eğer duygusal yaşantı haline dönüştürülebilirse- insanın bu umursamazlığını, arzularına uymasını gidermede ve ahlâkî davranışı gerçekleştirmede iki temel dinamik etki unsuru olabileceğini ortaya koymaktadır. Fakat ahlâk yasalarına göre davranma hususuna gelince, Kur'an, insanın bu hususta zayıflık ve arzularına uyarak umursamazlık gösterdiği görüşündedir.⁵⁶ Din herşeyden önce Allah'tır, ahirettir; yani imandır. İslamın

⁴⁸ İbrahim Emiroğlu, *Vaaz, Hutbe, Tebliğ ve İrşad Faaliyetleri*, (Ed. Ömer Dumlu) *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*, (ss. 203-226) DEUZEM, İzmir 2014, 221.

⁴⁹ Muhsin Demirci, , *Kur'an'a Göre İnsan ve Sorumlulukları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010, 177.

⁵⁰ el-Buhârî, Menakıb 5; Ebû Dâvûd, Edeb 119.

⁵¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, VII, 351.

⁵² 27. Neml: 81.

⁵³ 79. Nâziat: 45.

⁵⁴ 14. İbrahim: 13.

⁵⁵ İzzeddin İbn, Abdüsselâm, *Kavâidü'l-Ahkâm fî Mesâlihi'l-Enâm*, (Terc.: İslami Hükümlerin Esas ve Hikmetleri, Süleyman Kaya-Soner Duman), İz Yayıncılık, İstanbul 2006, 42.

⁵⁶ İlhami Güler, *İman Ahlak İlişkisi*, 112.

amacı sadece dünya insanı yetiştirmek değil, ondan önce ahiret insanı yetiştirmektir.⁵⁷ Kişiliğin sadece çocuklukta değil, hayat boyunca değişimini sürdürdüğü görüşü destek olarak pek çok taraftar bulmuştur.⁵⁸ Bu görüşe göre eğitim hayat boyu devam etmektedir.

Dinimizde tebliğ ve irşada son derece önem verilmiş; insanları doğru yola çağırانların sevap ve mükâfata kavuşacakları; kötülüğe sevk edenlerin de ceza görecekları bildirilmiştir.⁵⁹

Peygamberlerin örneğliğinin temel olarak inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere üç alanda gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Peygamberler öncelikli olarak kâinatı yaratan Tanrı'ya O'nun istediğı ve hak ettiğı şekilde yönelimi isterler.⁶⁰

Sakındırma konusu başlı başına çok önemli ve öncelikli konudur. İnsanlara yerli yerinde uyarı yapabilmek çok önemlidir. Hz. Peygamberi bu konuda örnek alabilmek için onun uyarı yaparken sert davrandığı ifadeleri hangi konularda ve kimler için kullandığını bulmak ve araştırmak son derece önemlidir. İşte uyarma davranışının temelinde yer alan, cezalandırılma korkusunun ortaya konulması hangi ifadelerle gerçekleştirilmiştir? Bu ifadeler, İslamda ne ölçüde kullanılmıştır? İnzâra ne denli ihtiyaç duyulmaktadır? İtaatin oluşturulmasının zorluğu ya da insanın nefsi nasıl kontrol altına alınabilir? Korkutmak, yaptırım gücü için önemli ve öncelikli bir etkidir. Bu nedenle İnsanları uyarabilmek ve onları yönlendirebilmek için korkunun nasıl kullanıldığını araştırmak istedik.

İnzar etme, korkutma; uyarıda bulunma “sakındırma” kavramı içinde değerlendirilir. Kur'an'da “Sizden hayra çağırان, iyiliğı emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir”⁶¹ Kur'an'a göre önceki milletlerin mahvolmalarının önemli bir nedeni de tebliğ ve irşad vazifelerini yaparak

⁵⁷ Hasan Çelikkaya, *Din Eğitim İhtiyacı*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 125.

⁵⁸ Ali Ulvi, Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din*, Dem Yayınları, İstanbul 2004, 36.

⁵⁹ Abdurrahman Çetin, *Hitabet ve İrşad Din Hizmetlerinde İletişim ve Güzel Konuşma*, 2. Baskı, Emin Yayınları, Bursa 2008, 240.

⁶⁰ Ali Ulvi Mehmedoğlu *Kişilik ve Din*, 83.

⁶¹ 3. Âl-i İmrân:104.

halkı kötülöklere dalmaktan alıkoymamaları ve itaatsizlikleri yüzünden Peygamberleri tarafından telin edilmeleridir.⁶²

III. ARAŞTIRMANIN METODU ve YARARLANILAN KAYNAKLAR

Araştırmamızda öncelikle genel anlamda “İnzâr” olgusunu ele alan kaynaklar taranmıştır. Ayrıca sebep-sonuç ilişkileri çerçevesinde işleyen, irdeleyen ve çözüm önerileri sunan yerli ve yabancı kaynaklara müracaat edilmiştir. Daha sonra genelde İslâm’ın, özelde Hz. Peygamber’in hadislerinde İnzâr olgusuna yaklaşımının tespiti için Kur’ân-ı Kerîm ve tefsirleri, hadis kitapları ve şerhleri ile konu hakkında bilgi veren diğer kaynaklardan yararlanılmıştır.

Araştırmamız sonucunda Kur’an ve Hadislerde genellikle uyarıların, imana yönelik uyarılar, dil ve bedenle yapılan ibadetlere (ritüel) yönelik ve ahlakın (tecrübe), etki boyutunda değerlendirilmesinin mümkün olduğu görülecektir. İman, ibadet ve ahlaka dair sınıflandırma altında değerlendirilerek konularla ilgili ayrıntılı sınıflandırmaya tabi tutulmamıştır. Araştırmamız Hadis ilmi bünyesindeki tez konusunun uyarı olması hasebiyle; psikolojiyle alakalı özellikle din psikolojisiyle alakalı eserleri incelemeye başladık. İnsanın güdülerini, duygu düşünce ve davranışlarının korkuyla nasıl değiştiğini incelemeye çalıştık. Korkunun çeşitlerini onun insan hayatındaki yerini tesbit ederek korkunun insanın yaşayışında ortaya çıkan dinsel değişimlerin güdülerinin içinde “inzâr’ın” geniş anlamıyla uyarının; ne derece etkin olduğuna cevaplar aradık. İnsan nasıl uyarılır? Hangi şeyler uyarının kapsamındadır? Korkunun yeri nedir? Nelerden korkulur? konularını işlemeye çalıştık. Aynı şekilde Hz. Peygamber’in uyarı içerikli olduğunu düşündüğümüz ifadelerine yer verdik. Sakındırmak üzere çeşitli ifadeler kullanıldığını tesbit ederek “Allah sevmez, dikkat edin lanetlenir, bizden değildir, helal olmaz, ateşten oturacağı yere yerini hazırlasın” şeklinde ifadelerin yer aldığı hadisleri tezimize aldık. Sadece inzâr/uyarı içerikli olanları değil, çeşitli inzâr içerikli olduğu kanısında olduğunu düşündüğümüz hadislere de yer verdik. Bu çalışmada Kur’an’da ahiretle alakalı uyarılara oldukça fazla yer verdik. Ayrıca güncel araştırmacı ve yazarların kitaplardaki görüşlerine de yer verdik. Aynı

---

⁶² 5. Maide: 78-79.

zamanda bu çalışmada psikoloji ve sosyolojik veriler gözden geçirildi. Konumuzla direkt bağlantısı olması nedeniyle; yer verdiğimiz, uyarı içerikli hadisler rehberimiz olmuştur.

Yararlanılan Kaynaklara gelince başta Hâfız el-Münziri (ö.656/1258) diye tanınan Ebû Muhammed Abd'ül-Azîm b. Abd'ül-Kavi'nin *et-Terğîb ve't-Terhîb* adlı eserinde yeralan inzâr içerikli hadisler taranmıştır. Ancak biz her hadisin asıl kaynağından vermek yerine Muhammed Nasıruddin el-Albânî'nin çalışmaları sonunda sahihlik kriterine uygun olarak nitelendirerek kitabına aldığı, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, adıyla Riyad'da Mektebetü'l-Maarif tarafından üç cilt olarak yayımlanan eserden konumuzla ilgili olanları; sıhhat durumuna işaret ederek tezimize aldık. Münzirin bu eseri hadisçiler arasında olduğu kadar vâizler muhâtinde çok kabul görmüş eserdir. Eserinin mukaddimesinde verdiği bilgiye göre; Kitâb, Sünen, Câmî', Müsned, Mu'cem, Müstedrek gibi yirminin üzerinde tasnif devri kaynağından seçmeler yaparak bu kitabı meydana getirmiştir.⁶³

Münziri'nin *et-Terğîb ve't-terhîb* eserinde; İhlâs, ilim, namaz, alım satım, edep, zühd, cennet ve cehennem gibi konularda dinin yapılmasını ve yapılmamasını istediği şeylere dair hadislerin genellikle Kütüb-i Sitte, İmam Mâlik'in *el-Muvatta'*, İbn Hibbân ve İbn Huzeyme'nin *es-Sahîh*'leri, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Ya'lâ *el-Mevsılî*'nin *el-Müsned*'leri, Taberânî'nin üç *Mu'cem*'i ve Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'i gibi hadis kaynaklarından seçilerek konularına göre yirmi beş bölüm halinde sıralanmasıyla meydana gelmiş olup senedlerde sahâbî dışındaki râviler zikredilmemiştir. Müellif sahih, hasen ve güvenilebilecek zayıflıktaki rivayetleri “an” harfiyle göstermekle yetinmiş, ayrıca hadisin sağlamlık derecesini belirtmemiştir. Zayıf olduğu anlaşılan rivayetleri de “an” harfiyle göstermekle beraber rivayetin sonunda ona ne ölçüde güvenilebileceğine işaret eden mevkuf, mürsel, münkatı, garîb gibi değerlendirmeler yapmıştır. Mevzû, çok zayıf ve zayıf diye nitelenebilecek rivayetleri de “ruviye” kelimesiyle ifade etmiştir. Eser tertibi, kendine has bir metotla da olsa hadislerin güvenilirlik derecesinin belirtilmesi, az kullanılan bazı kelimelerin açıklanması, terğîb ve terhîb konusunda mükerrerleriyle birlikte 5472 hadisi ihtiva eden hacimli bir kitap

⁶³ Ali Yardım, *Hadîs I-II*, Damla Yayınevi, İstanbul 2012, 109.

olması gibi sebeplerle İslâm dünyasında şöhret kazanmıştır.⁶⁴ Terğib ve terhîb konusunda telif edilen çok sayıdaki eserin en meşhuru ve üzerinde en çok çalışma yapılanı Münziri'ye ait et-Terğib ve't-terhîb'dir (Hadislerdeki terğib ve terhîb örneklerini derleme faaliyeti II. (VIII.) yüzyıl gibi erken bir dönemde başlamış, ancak bu alanda kaleme alınan eserlerin büyük çoğunluğu zamanımıza ulaşmamıştır. Fezâilü'l-a'mâl, âdâb, ahlâk, mev'iza, amelü'l-yevm ve'l-leyle gibi birçok telif türünü genelde terğib ve terhîb başlığı altında değerlendirmek mümkün olmakla birlikte özellikle bu adla telif edilen eserler de vardır.⁶⁵

Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'mızca "Hadislerle İslam" adıyla 7 cilt olarak yayımlanan eserden istifade edilmiştir.

---

⁶⁴ M. Yaşar Kandemir, "Münziri" *TDVİA*, İstanbul, XXXII, 36-37.

⁶⁵ Mehmet Görmez, "Terğib ve Terhib" *TDV. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, XL, 508.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNZÂRIN ANLAM ALANI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. İNZÂRIN ANLAM ANLAMAMI

1.1.1. İnzârın Lügat Anlamı

İslam literatüründe “inzâr” kavramı terhib kapsamı içerisinde mütaala edilmektedir. İslam’da “terğib ve terhib” diye isimlendirilen ve terğib için “teşvik etme özendirme”, terhib için ise “korkutma, sakındırma” anlamında tercüme edilen kısma ait bir ifade olan inzâr, terhib içinde yer almaktadır. Sözlükte, inzâr; bir şeyin sonunun sakıncalı olabileceğini hatırlatma, sakındırma, ihtar etme, gözdağı verme anlamına gelmektedir.⁶⁶ Sözlükte “korkulu bir şeyi bilip sakınmak” anlamına gelen nezr (nizare) kökünden türetilmiş olup “korkulu bir şeyi haber vererek sakındırmak demektir. “Sevindirici haber verme” tebşîrin karşıtı olan inzâr dine davet yöntemlerinden biridir. İnzârı gerçekleştiren kimseye Münzir (nezir) denilir ve “tehlikenin farkında olmayan topluluğa bu tehlike hakkında bilgi veren kimse” diye tanımlanır.⁶⁷ Kur’anı Kerim’de nezir, 44 yerde Peygamberlerin vasfı olarak geçmektedir. Bu nezir kavramında peygamberlerin uyarıcı yönleri hatırlatılmakta ve bunun görev olduğu açıklanmaktadır. Fiil olarak inzâr kavramı 45 yerde geçmekte ve bu ayetlerde inzâr yapılmasının zorunluluğu anlatılmaktadır.⁶⁸

Belli bir davranış için, ancak belirli nicelik ve nitelikte uyarıya gerek duyulur. “Uyarı” kelimesi, içerisine aldığı anlamlar itibarıyla geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Bu kelimenin kapsam alanına giren anlamları iki ana grupta mütalaa etmek mümkündür. Bunlardan birinci gruba, “ikaz”, “uyarma”, “haberdar etme” veyâ Arapça karşılıklarıyla “inzâr”, “tahzîr”, “tenbîh” gibi kelimeler girmektedir.

Arapça da uyarma ile ilgili olarak ikinci gruba giren kelimeler ise “te’nib” “tevbîh”, “ta’nîf” “itâb”, “azl”dır. Zikredilen kelimeler, aralarındaki bazı nüanslarla birlikte, birbirlerinin sinonimi olup; “azarlamak, suçlamak, paylamak,

⁶⁶ Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2007, II, 2195.

⁶⁷ Hayati Hökelekli, “İnzâr” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2000, XXII, 358.

⁶⁸ Atik, vd., 386.

ayıplamak/kınamak, tehdit etmek, kaba ve sert davranmak, takdir etmek”⁶⁹ gibi anlamlara gelmektedir.

“İnzâr” kavramı Arapçada (نذر -nezere) kökünden türemiştir. Bu kökten türeyen kelimeler temelde iki farklı anlamda kullanılmıştır.

a) (النذر) (nezr etmek) şeklinde adamak anlamına gelir. “Sadaka veya ibadet türünden bir şeyi kendi üzerine vacip kılmak” anlamında kullanılır.⁷⁰

b) (نذر-ينذر-نذرا-نذورا) nezere-yenzuru, yenziru-nezren–nuzuren): “İşlenmesi muhtemel bir suçun cezasını önceden haber vermek”, “bilip sakınmak”, “ihtiyatlı davranmak” fiilinin bu ikinci manadaki kullanılışından türemiş bulunan inzâr kelimesi; “uyarmak”, “ikaz etmek”, “korkutmak”; “korkunç haber vermek”; “korkulacak yeri ve hususu bildirmek”; “bir şeyi bildirip sakınmasını istemek”; “dikkatini çekmek”, “korku verip uyanık kılmak”; “korkulu bir şeyden sakındırmak için bildirmek”; “zararlı şeylerin geleceğini bildirerek korkutmak”; “bir işin sonucunun sakıncalı olabileceğini hatırlatma”, “sakındırma” ve “ihtar etme” gibi anlamlara gelmektedir.⁷¹ *Uyarı* kelimesi, içerisine aldığı anlamlar itibariyle geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. “*İkaz*”, “*uyarma*”, “*haberdar etme*” veyâ Arapça karşılıklarıyla “*tahzîr*” “*tenbîh*” gibi kelimeler de mevcuttur.

Terhib ve tahvif; bir insanı korkutarak sakındırmak ve bir şeyden kaçınmasını sağlamak şeklinde tarif edilmiştir.⁷² İnsanları, İslama çağırmak için onların korkularına beklentilerine seslenmedir. Davet ise insanların öğrenme ve ikna olma ihtiyacına karşılık yürütülen dini danışma ve rehberlik yöntemidir. Davet görevi, insanları dini doğrulara ikna etmeyi, o doğrular istikametinde insanların tutum ve davranışlar geliştirmelerini sağlamayı hedef aldığı için özel beceri isteyen bir iştir. Kur’an’ı Kerim’de *inzâr* (uyarmak), *tezkir* (hatırlatmak), *beyan* (açıklamak), *tebşîr* (müjdelemek) de birer

⁶⁹ Ali Galip Gezgin, *Kur’an’da Hz. Peygambere Yapılan Uyarılar*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2010, 99-100.

⁷⁰ ez-Zebidi, es-Seyyid Muhammed Murteza el-Haseni, *Tac’ul- Arus Min Cevahiri’l-Kamus*, (Thk: Abdulalim et-Tahavi), Türesi’l-Arabi, c. 24, 198; İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, (Tsh: Emir Muhammed Abd’ul Vehhab), V, 100. (10 Cilt)

⁷¹ Bkz. İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, Beyrut, 1997 1417, V, 100-103; el-Cevheri, İsmail İbn Hammad, *Tâcu’l-Lügati ve’s-Sihahî-Arabiyye*, (Thk.: Ahmed Abdulğafur Attar), Beyrut, 1399/1979, II, 825-826.

⁷² Mehmet Görmez, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılmasında Metodoloji Sorunu*, Otto Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2014, 331.

davet tekniği olarak verilmektedir.⁷³

Din açısından, ahiret hayatı da rehberliğe ve yol göstermeye dahil edilmiştir. Ölüm ötesi hayatta pişman olmamak, mutlu olmak için de uyarıcı ve rehberlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç, peygamberler ve kutsal kitapların gönderilmesiyle kendini göstermiştir.⁷⁴ Hz. Ebu Bekir, ben Resûlullah'dan (sav) işittim. “*Bir kavim içinde günah işlenir ve o kavim içinde bunu yasaklamaya muktedir kimseler bulunduğu halde yasaklamazlarsa Allah'ın nezd-i ilahînden göndereceği azâbı hepsine teşmil etmesi bir an meselesi olur.*”⁷⁵ Yanlış ya da eksik yapan kimselerin uyarılması, inzârın kalkmasının umumi bir felâkete yol açacağı bildirilmektedir.

1.1.2. İnzârın Terim Anlamı

İnzâr; kelimesinin lügatteki karşılıklarına yakın olarak daha hususî manaları bulunmaktadır. Bir kavram olarak inzâr, bütünüyle ilahî vahyin muhatabı olan insana, onun Allah'tan korkup sakınmasını ve böylelikle Allah'ın hoşnutsuzluğuna ya da azabına sebebiyet veren düşünce ve fiillerden uzaklaşmasını temin eden uyarı ve ikaz türünden şeylerin yöneltilmesi, ulaştırılması ve haber verilip bilgilendirilmesi anlamını ifade etmektedir. Buna göre, muhataba dinî tekliflerin ulaştırılması, ilim, amel adına ne varsa her şeye davet etme ile her türlü çirkinlikten menetme, başka bir deyişle, emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker (iyi şeylerin yapılmasını sağlama ve kötü şeylerin yapılmasına mâni olma) işi de inzâr terimi ile ifade edilir.⁷⁶

Kur'an'ın insanları sık sık korkutması ve tehdit etmesinde iki yönlü bir hareket tarzı düşünülebilir. Bunlardan birisi, Kur'an İslâmî inancı kabul etmeyenleri İslâm'a kazandırabilmek için onların inkârlarını ve bu yoldaki inatlarını kırmak, bununla birlikte onların İslâm'a dönmelerini temin etmek ve onları gerçek sığınağa götürmektir. Birisi de İslâmî inancı kabul edip İslâmî yolda olan kimseleri bu istikametten ayrılmamaları gerektiği, aksi halde başlarına büyük felâketlerin geleceği tehlikesinden ısrarla söz

⁷³ Suat Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, DİB. Yayınları, Ankara 2012, 70,71.

⁷⁴ M. Faruk Bayraktar *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, MUIFV. Yayınları, İstanbul 1994, 13.

⁷⁵ et-Tirmizî, Fiten, 8; Ebû Dâvud, Melâhim, 17.

⁷⁶ Turgay Gündüz, *Kur'an'da Korku Motifi İnzâr Bilimine Eğitimbilimsel Yaklaşım*, İstanbul 2004, 20; Bilal Saklan, *Kur'an-ı Kerim'de Tebşîr ve İnzâr Kavramları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1990, 9.

edilmesidir. Bunların dışında Kur'an'da insanların sık sık korkutulmasının arkasında onların kötülöklere veya bozulmalara kaymasının engellenmesi ve onların bunlardan korunması telkinlerinin yapıldığı görölmektedir.⁷⁷

İbn Abbas (ra) Hz. Peygamberden (sav) Şu hadisi naklediyor: “Bana “*Biz seni sırf Kur'an'la müjdelemen ve uyarman için gerçeğın ta kendisi olarak gönderdik.*”⁷⁸ ayeti indirildi.” buyurdu. Ayette geçen beşir ve neziri açıklayan Resûlullah (sav); “*Bu Cennet'le müjdeleyen ve Cehennem'le uyarın, demektir.*” dedi.⁷⁹ “*Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceğı kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti.*”⁸⁰ şeklinde ayetin anlamı; Resûlullah (sav) buyurdular ki: “*Ecelini altmış yaşına kadar uzattığı kimselerden Cenab-ı Hakk, her çeşit özüir ve bahâneyi kaldırmıştır.*”⁸¹ insanın saçlarının ağardığını artık yaşlandığını ve öleceğini düşünerek tevbe etmesi gerektiğini aksi takdirde mazeret ileri süremeyeceğini göstermektedir.

İnzâr tüm insanları kapsamaktadır. İnanmayan için İnzâr onun iman esaslarına uymaya çağırırken yoldan sapanı da inanç, ibadet, tecrübe ve bilgi boyutuyla insanları içinde bulunduğu yanlışlarından döndürmeyi amaçladığını söyleyebiliriz.

1.2. İNZÂRLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Aslında insanlara yapılacak uyarılar çeşitlidir. Cahilin (talim) öğretilmeye, Şüphe içerisinde olana (beyan) açıklama yapmaya, gaflette olanın hatırlatılmaya (tezkire) hatasında ısrar edenin (va'z) öğüt vermeye ihtiyacı vardır. Bilenle bilmeyen kişinin uygulamadaki hataları bir sayılamaz. Cahile gösterilecek olumsuz tutum; cahilin sorumluluktan kaçınması ve kasten itaatten uzaklaşması sebebiyledir, bilmeden yaptığı hatalardan dolayı değildir. Çünkü cahil, yaptığı hatayı bilmediğinden kendine göre hatalı değildir.⁸² İnzâr uyarı olarak bütün irşad ve tebliğ kapsamakta olduğundan çeşitli durumlara göre farklı hüviyetlere bürünmektedir. Mevize, zıkr, zıkrâ, tezkire, nasihat, tavsiye, tebliğ, tezkîr, İnzâr, tahzir, emir bi'l-maruf ve nehiy ani'l-münker kavramları,

⁷⁷ Kerim Yavuz, *Günümüzde İnançın Psikolojisi*, Boğaziçi Yayınları, Ankara 2013, 192.

⁷⁸ 2. Bakara: 119.

⁷⁹ İbn Kesîr, I, 284.

⁸⁰ 35. Fatır: 37.

⁸¹ el-Buhârî, Rikak 4; et-Tirmizî, Daavât 113, Zühd 23; İbnu Mâce, Zühd, 27.

⁸² el-Müneccid, Muhammed Salih, Esâlibû'n-Nebeviyye fi't-Teâmuli maa Ehtâi'n-Nas (*İnsanların Hatalarını Düzeltmede Nebevi Uslûplar*), Medar'el-Vatan Yayınları, Riyad 2010, 19.

vaaz ve irşadla yakın ilişkisi olan kavramlardır.

1.2.1. İnzârla Eş Anlamli Olan Kavramlar

İnzârın insanda karşılığı onu korku ve dehşete sevk ederek itaate götürmesi ya da gûnahtan uzak tutmasıdır. İtaate sevk etmek içinde gûnahtan uzak tutmak içinde korkuya ihtiyaç duyulmaktadır. Korku; bir tehlike karşısında, ya da tehlike düşüncesinin uyandırdığı kaygı duygusu; kaygı, üzüntü, kötülük gelme ihtimali ve gerçek ya da beklenen tehlike ihtimali ile yoğun bir acı karşısında duyulan coşku demektir. Korku beniz sararması, ağız kuruması, yürek solunum hızlanması gibi belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygudur. Kur'ân'ı Kerim'de bu kavram, havf, haşyet, vecel ve rahbe kelimeleriyle ifade edilmektedir.

1.2.1.1. Havf

Havf; korkmak, endişe etmek demektir. Havf; kötü sanılan bir şey olacağını veya sevilen bir şeyin yitirileceğini ummak veya beklemekle insanda oluşan bir korkudur.⁸³ Havf, Allah'ü Teâlâ'nın sayısız nimetlerine mazhar olduğunu bilerek, Rabbine ibadet etmekten korkmaya "havf" denir. Bu korku müminlerin korkusudur.⁸⁴ Arapça'da sanılan veya bilinen bir belirtiden ileri gelerek kötü bir durumun tahmin edimesidir.⁸⁵ Kur'ân'ı Kerim'de korku daha ziyade insanı bazı davranışlara sevkeden bir etken olarak ele alınmaktadır. Kur'an'da havf şeklinde 26 defa, türevleriyle birlikte 119 defa geçen bu kavram emn kavramının karşıtıdır.⁸⁶ Havf, Kur'an'da; korku, ölüm, savaş anlamlarında da kullanılmıştır. Haşyet'in şartı kendinden korkulanı tanımak, onun sıfatlarını ve fiillerini bilmektir. Peygamberimiz (sav) "*Allah'a yemin ederim ki, ben sizin Allah'tan en çok korkunuz ve O'na en saygılı olanınızım.*"⁸⁷ Kim daha çok bilse daha çok korkar. Çünkü saygı ve korku bilginin neticesidir.⁸⁸ Havf daha çok maddi olan,

⁸³ el-Cürcani, es-Seyyid eş-Şerif, et-Tarifât, (Terc. ve Şerh. Arif Erkan), Bahar Yayınları, İstanbul 1997, 99.

⁸⁴ Yunus Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, Uzakülke Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 2011, 171.

⁸⁵ el-İsfehani, er-Rağıb, *Müfredat fî Ğarib'il-Kur'an*, Hvf Md., 137.

⁸⁶ Atik, vd., *İslami Kavramlar*, 442.

⁸⁷ el-Buhârî, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5; en-Nesâî, Nikâh 4

⁸⁸ el-Heyseni, Ebi'l-Abbas Ahmed Muhammed b. Ali Mihr Mekki, *ez-Zevacir An İktirâfî'l-Kebâir*, (1974), Tahric. İmad Zeki Barudî Mektebe'tü't-Tevkifiyye, Kahire 2003, I, 31.

gözle görünür bir korkuyu, haşyet ise saygıdan doğan ümide yönelik bir korkuyu duyma durumunu anlatmak için kullanılmıştır. Havf, dünyevi bir korku, haşyet uhrevi bir korku anlamını yüklenir olmuştur.⁸⁹ Şeytan'ın Allah'tan korkusu da Kur'an'da havf ile ifade edilmektedir. Şeytan, "*Ben Allah'tan korkarım. Allah, cezası çetin olandır*"⁹⁰ demektedir. Havf, Kur'an'da değişik anlamlarda kullanılmıştır. Havfin, "ölüm ve hezimet" manasında kullanıldığı ayete örnek verilecek olursa "*Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz.*"⁹¹ Burada, savaş; havf (korku) ifadesiyle yer almıştır. Ayrıca; havf anlama, bilme anlamında kullanılmıştır.⁹²

Korkular çeşitlidir. Korkuların bir kısmı övülmüşken bir kısmı da yerilmiş, yasaklanmıştır. Bir kısım korkular tabiidir, fitridir. Övülen korkular sahibini koruyucu olup onu haddi aşmaktan ve haramları işlemekten korur. Bu çeşit korku kıyâmette insanın kurtuluş ve başarısının sebebidir.⁹³ Kim ki mezmum amelden sakınırsa onun haiflerden olduğu anlaşılır ki o eminlerden olur ve ona güvenilir.⁹⁴ Dinin amacı ve en büyük faidesi Allah korkusunu kalplere yerleştirmesidir. Her hikmet, güzellik ve iyilik Allah korkusundan doğar. İnsanlara fazilet hissini veren Allah korkusudur. Âhiretteki mükâfat ve cezayı düşündüren Allah korkusudur. Peygamber Efendimiz (sav) bir hadisi şeriflerinde "*Allah korkusundan ağlayan göze cehennem ateşi dokunmaz.*"⁹⁵ buyurmuştur. İmanı kemaline eren bir mümin, Allah'tan korkmaktan lezzet alır. Güzel bir kadının gayri meşru birliktelik teklifini "*Allah'tan korkarım.*"⁹⁶ diyerek reddeden kimsenin tutumu da iffetli oluşun iyi bir örneğidir. "Allah'tan korkmak" ile kastedilen şey "isyandan uzak durmak" Allah'a karşı gelmemek ve O'na itaati seçmektir. Bundan dolayı günahları terketmeyen kişi, "Allah'tan korkan olarak kabul edilemez."⁹⁷ "*Onlar, Allah'ın riâyet edilmesini emrettiği haklara riâyet eden, Rablerine saygı besleyen*

⁸⁹ Zübeyir Yetik, "Haşyet", Şamil İslam Ansiklopedisi, (ss.364-365), Bu konuda yer alan ayetlerin bkz.,4. Nisa:9.

⁹⁰ 8. Enfâl: 48.

⁹¹ 2. Bakara: 155.

⁹² 2. Bakara: 182.

⁹³ el-Bahâris, Adnan Hasan Salih, *Mesuliyet'il-Ebi'l-el-Müslîm fi Terbiyeti'l-Veled*, 10. Baskı, Dar'ul-Müctema' Cidde, 176, 177.

⁹⁴ el-Kazvîni, Zekeriyâ B. Muhammed, B. Mahmûd, *Müfidü'l-Ulûm ve Mübidü'l-Hümûm*, (Nşr. Muhammed Abdulkadir Atâ), Dâru'l Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1985/1405, 281.

⁹⁵ et-Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 12.

⁹⁶ el-Buhârî, Zekât, 16; Müslim, Zekât, 91.

⁹⁷ el-İsfahâni, Rağıb, *el-Müfredâtu, Elfazi'l-Kur'an*, 303.

(haşyet) ve kötü hesaptan (havf) korkanlardır.”⁹⁸ Namus, iffet, haysiyet ve şerefin elbisesi Allah korkusudur. Bir insanın kalbinden Allah korkusu silinirse, artık o insanda bu ulvî değerlerden hiçbir eser kalmaz. Kuran’da havf’ın karşılığı olarak emin olmak kullanılmıştır.⁹⁹ “İnsanlar için matlûb olan korku, Allahu Teâlâ’dan devamlı olarak korkmaktır. Çünkü korku, insanları günahlardan menettiği gibi, Allah’a ibâdet ve tâata da sevkeder. Havfı Allahu Teâlâ müslümanlara farz kılmıştır.”¹⁰⁰ Bu korku; insanın duygularını doğruya yönlendirecek, yanlış yaptığı takdirde cezasını çekeceğini düşündürmeye yetecek miktarda olmalıdır.

Havf ile ifade edilen korku işlenilmesi halinde hesabı verilecek bir sorgudur. Cezalandırılma korkusu içeren korku havf ifadesiyle getirilmiştir. Öyle bir korku olmalığı kişiyi günah ve yanlıştan uzak tutsun. Bu, haşyetle ifade edilen korkudan farklıdır. Bu kıvamı sağlamak kişilerin anlayış seviyesine, çevreye, kişinin eğitim durumuna ve çeşitli faktörlere bağlıdır. Allah’ın huzurunda olduğunu kalbine sindirebilmiş olma Âdem (sav) çocuklarından başlayarak günümüze gelene kadar Kur’an’da çeşitli şekillerde yer almıştır. Havf, insanı harekete geçiren bir enerjidir. Hz. Musa’nın yanlışlıkla bir adamı öldürdüğünde onu öldüreceklerine dair haberi alınca oradan uzaklaşması bu tezi doğrulamaktadır. “Mûsâ, korku içinde etrafı gözetleyerek şehirden çıktı ve “Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar” dedi.”¹⁰¹

Peygamberimiz’in (sav) ümmetinin geleceği hakkında korktuğu hususları dile getirdiği hadislerden bazıları şöyledir. “Vallahi ben vefatımdan sonra, sizin Allah’a şirk koşmanızdan değil dünya konusunda didişip çekişmenizden korkarım.”¹⁰² Bu hadiste Resûlullah (sav) kendisinden sonra ümmetinin dünya nimetleriyle imtihanı konusunda başarısız olabileceğine dair korkusunu ifade etmiştir. “Ümmetim hakkında kadın ve içkiden daha büyük bir fitneden korkmuyorum.”¹⁰³ “Ümmetim hakkında ancak iman za’fiyetinden korkuyorum.”¹⁰⁴ “Hangi millete dünya fethedilirse Allah aralarına buğz

⁹⁸ 13. Ra’d: 21.

⁹⁹ 16. Nahl: 112; 6. Enam: 82.

¹⁰⁰ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 167.

¹⁰¹ 28. Kasas: 21.

¹⁰² el-Buhârî, *Meğâzî*, 28.

¹⁰³ es-Suyuti, *Camîü’s-Sağîr Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, I-III, (Terc.: İsmail Mutlu ve arkd.) Y. Asya Neşriyat, İstanbul 2008, III, 258.

¹⁰⁴ es-Suyuti, *Camîü’s-Sağîr Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, III, 258.

ve düşmanlık bırakır. Kıyamete kadar helak oluncaya kadar birbirlerine düşerler. Sizin de öğle olmanızdan korkarım.”¹⁰⁵

1.2.1.2. Haşyet

Haşyet; korkmak, saygı göstermek ve ummak demektir. Ululuğunu kabul ettiği zattan, kendinden korkulmanı bilmeyi içeren bir korku halidir.¹⁰⁶ Allah’u Teâla’nın celal ve azametini tefekkür etmekten hasıl olan korku, bu türden bir korkudur. “*Üzerlerinde hakîm olan Rablerinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar.*”¹⁰⁷ Gelecek zamanda kötü bir şeyin olacağını beklemek veya ummak sebebiyle kalbin acı duymasıdır. Bu, kimi kez de Allah’ın celâl ve heybetini bilmek sebebiyle olur.¹⁰⁸ Kur’an’da bu kavram 8 kez türevleriyle birlikte 48 defa geçmektedir.¹⁰⁹ “*Görmediği halde Rahman’dan korkan.*”¹¹⁰ “*Allah’tan ancak ilim sahibi kulları korkarlar.*”¹¹¹ ayetide bu haşyetle duyulan korkuyu açıklar. Bir anlamda haşyet; yücelik, mükemmellik, estetik ve ahenk karşısında duyulan saygı ve bu saygıdan kaynaklanan korku demektir. Ne zaman ki kul Allah’a diğer varlıklardan daha fazla saygı gösterirse ona yaklaşmış olur. Haşyet’in içeriğinde derin bir saygı ve sevgi ile karışık O’ndan uzak düşme, katında itibar kaybetme endişesi söz konusudur. Bazı âlimler; haşyeti, “kulun kimi zaman günahından kimi zaman da Allahın yücelik ve azametini heybetini bilmesinden kaynaklanan -bu enbiyanın korkusudur- gelecekte hoşlanmadığı şeyin gerçekleşeceğini bekleyerek üzüntü duyması” şeklinde tarif etmişlerdir.¹¹² Bir kul Allah’ın azâmetini idrak edince, kendinin aczini müşahede ederek, Allah’a karşı yapmış olduğu hürmetin yeterli olmadığını ve Allah’a layık bir hürmet yapamadığını anlayınca, kalbine bir üzüntü ve korku gelir. İşte bu korkuya “haşyet” adı verilir.¹¹³ Resûlullah (sav) “*İlim öğrenin. Zira Allah için ilim öğrenmek Allah’tan korkmayı sağlar.*” “*Görmedikleri hâlde Rablerinden korkanlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat*

¹⁰⁵ es-Suyuti, *Camîü’s-Sağîr Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, III, 259.

¹⁰⁶ el-İsfehani, er-Rağîb, *el-Müfredat fi Ğarib’il-Kur’an*, 247.

¹⁰⁷ 16. Nahl: 50.

¹⁰⁸ el-Cürçani, *et-Tarîfat*, 97.

¹⁰⁹ Atik, vd., 443.

¹¹⁰ 50. Kâf: 33.

¹¹¹ 35. Fâtır: 28.

¹¹² Bkz. el-İsfehani, er-Rağîb, *Müfredat, fi Ğarib’il-Kur’an*, 149.

¹¹³ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 170.

vardır.”¹¹⁴ Bu ayette geçen haşyet kelimesi, imanın daha üst bir hali, eyleme ve ruha dönüşmüş hali olarak değerlendirilmiştir.¹¹⁵ er-Rabi İbn Enes’e isnat edilen bir haberde “*Ellezine yu’minûne bi’l-ğayb*” ifadesini “*yahşevne*” kelimesiyle tefsir etmiştir. Bu takdirde “görmedikleri halde tazim ederler/korkarlar” anlamını vermiş olmaktadır. “*Gizlilikte açıklıkta Allah’a itaat ederler*” şeklinde olduğunu belirtilmiştir.¹¹⁶

Haşyet’te saygı içerikli manevi bir korkunun varlığı göze çarpmaktadır. Ayette yer alan, “... *İnsanlardan, Allah’tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar*”¹¹⁷ Âyeti Kerime’de insanlara isabet eden şeylerin tümünün Allah’tan olduğu¹¹⁸ ifade edilmektedir. O halde, korkulacak yalnız Allah’u Teâlâ’dır.¹¹⁹ Ancak, Allah’a gösterilecek saygı ve duyulacak endişenin haşyet olması gerekmektedir. Burada yer alan şu ayette de “...*Oysa kendisinden çekimene Allah daha lâyıktı.*”¹²⁰ Haşyet başka bir ayette ise peygamberlerin gösterdiği saygıyı anlatmak üzere şu şekilde yer almıştır. “*Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah’ın vahiylerini tebliğ eden, Allah’tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir.*”¹²¹ Yine haşyet ifadesinde Allah’a gösterilen saygı ve onun emirlerine karşı gelmemenin kastedildiği görülür. Allah’a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar hakkıyla korkarlar.¹²² Allahu Teâlâ’nın azamet ve kudretini idrak edenin, bu azâmet karşısında korkmamasına imkân yoktur. Bu bilgiye tasavvuf dilinde “irfan” adı verilir. Bu korkunun kaynağı bilgidir. Bunun için de âlimlere mahsustur. Haşyet insana, Allah’ın rızasına erişmeyi te’min eder.¹²³ Hz. Peygamber’in “*Allah’ım! Bize, günahlarla aramıza engel olacak kadar haşyetinden hisse ver...*”¹²⁴ diye dua ettiği rivayet edilmektedir. Bu hususta pek çok ayeti kerime

¹¹⁴ 67. Mülk: 12.

¹¹⁵ Mustafa Özel, “Mülk”, (Komisyon, Editör Ömer Dumlu, 43-57), *Tefsir*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2010, 50.

¹¹⁶ Halis Albayrak, *Tarihin İçinden Kur’an’ı Algulamak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, 99.

¹¹⁷ 4. Nisa: 77.

¹¹⁸ 4. Nisa: 78. “Onlara bir iyilik isabet ederse “Bu Allah’tan’dır” derler; bir kötülüğe uğrarlarsa “Bu sendendir” derler. Ya Muhammed de ki, hepsi Allah’tandır.”

¹¹⁹ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 168, 169.

¹²⁰ 33. Ahzab: 37.

¹²¹ 33. Ahzab: 39.

¹²² 35. Fatır: 28.

¹²³ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 170.

¹²⁴ et-Tirmizî, Daavât, 80.

vardır.¹²⁵ Mukarrebun da Allah'tan korkarlar. Kul eğer istikametli olursa kötü akıbetten korkar.¹²⁶ Allah (cc) sadece bilgi sahiplerinin kendisinden en fazla haşyet duyan¹²⁷ kişiler olduğunu ilan etmektedir.

Resûlullah (sav) “Ben bilhassa haram yemenizden, zina etmenizden ve heva ve heveslerin sizi tehlikelere düşürmesinden korkarım.”¹²⁸ “Ver, ey Bilal! Arş'ın sahibinin seni fakir düşürmesinden korkma”¹²⁹ Ben sizin için fakirlikten değil, mal çoğaltma yarışından korkuyorum. Ben sizin hata yapmanızdan değil, kötülüğü kasten yapmanızdan korkuyorum.¹³⁰ “Rahmetini umar, azâbından korkarız.”¹³¹ Hadislerinde yer aldığı üzere Allah'ın cezalandırmasından korkarak onun mağfiretini arzu etmek, akıllı insanın öncelikli hedefi olmalıdır. Said Nursi'de cehennem hakkında bildirilen haberlerden yola çıkarak bu konuda şu yorumu yapmaktadır. “...Nev'i beşerin en büyük meselesi cehennemden kurtulmaktır ve kâinatın pek çok ehemmiyetli ve muazzam ve dehşetli bir hakikati cehennemdir ki, bir kısım ehl'i şühud ve ehli keşif ve ehli tahkîk onu müşahade eder bir kısım tereşşühatını izlerini ve gölgelerini görür, dehşetinden feryad ederler. “Bizi ondan kurtar derler.”¹³²

Huşû, “Allah'a karşı kalben saygılı davranmak”tır. Ancak *huşû*, “genellikle bu saygının beden ile ifade edilmesine denir.”¹³³ Huşu, saygı duyulan biri karşısında bakışların öne eğilmesi, sesin alçaltılması, boyun eğme, tevazu, kalbin saygı dolu sükûnu, bedenini bunu ifade edecek halde olması demektir.¹³⁴ “Namaz, huşu edenlerden (Allah'a derin saygı duyanlardan) başkasına ağır gelir”¹³⁵ âyetinde Mücahid'den naklen burada zikredilen kimselerin “gerçek mü'minler oldukları” ifade edilmiştir.¹³⁶

¹²⁵ 16. Nahl: 50; 33. Ahzab: 39; 87. Ala:10-12; 50. Kâf: 32; 21. Enbiya: 49; 43. Tâ-Hâ: 44; 4. Nisâ: 77; 3. Al-i İmran:123; 50. Kâf: 32-33; 39. Zümer: 23; 79. Naziat: 19; 4. Nisâ: 25; 4. Nisâ: 9; 5. Mâide: 3; 5. Mâide: 44; 9. Tevbe: 24; 5. Mâide: 52; 18. Kehf: 80; 10. Yûnus: 11.

¹²⁶ el-Humeyd Salih İbn, Havf, *Mevsuâtü Nadratu'n-Naim*, I-XII, (ss. IV, 1876-1900), Daru'l-Vesile, Cidde 2010, 1868.

¹²⁷ 35. Fatır: 28.

¹²⁸ el-Albânî, Muhammed Nasıruddin, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-III, Mektebetü'l-Maarif, Riyad 2000, I, 130. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁹ es-Suyuti, *Camîü's-Sağîr Muhtasari Tercüme ve Şerhi*, I, 102.

¹³⁰ es-Suyuti, *Camîü's-Sağîr Muhtasari Tercüme ve Şerhi*, III, 259.

¹³¹ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, Salavât, 579.

¹³² Said Nursi, *Şuâlar*, Envar Neşriyat, İstanbul 1996, 232.

¹³³ el-İsfahânî, *El-Müfredât fi Ğarib'il-Kur'an*, 213; Aydın, Ömer, 174.

¹³⁴ İbn Manzur, *Lisan'ül-Arab*, VIII, 71.

¹³⁵ 2. Bakara: 45

¹³⁶ Süleyman Ateş, *İşari Tefsir Okulu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1974, 59

1.2.1.3. İttikâ

Takvâ; lügatta, ittikâ yani sakınma anlamındadır. Takvâ Allah'a itâatla onun azâbından sakınmadır. Tâatte takvâ ile ihlâs kastedilir. Ma'siyette takvâ ile de terk kastedilir.¹³⁷ Takva, harama düşme korkusu ile helal gördüğün şeyi bile terk edecek şekilde Allah'tan sakınmakla tamamlanır.

Takva, Allah ile inanan mü'min arasında bir saygı ve bağlılık ifadesidir. Örneğin, kurban kesme ibadetinde Allah'a ulaşan, kesilen hayvanların eti ve kanı değil, Allah'a duyulan saygıdır. Kur'an, Allah'a duyulan bu saygı ile buna uygun davranışı birleştirerek "takva" kelimesi ile ifade eder.¹³⁸ Draz'a göre takva Allah'ın kanunlarına tam anlamıyla "en derin saygı"dır. Draz'a göre "takva", duygusal alan üzerinde iradeyi harekete geçiren güç olarak ortaya çıkmış ödev fikridir.¹³⁹ Takva, kişinin Allah'ın kendisini sürekli kontrol ettiğinin bilincinde olması ve Allah'ın insanın zarara uğrayanlardan olmaması için çizdiği sınırlara yaklaşmamasıdır. Takva, kötülüğe ve insan karakterini bozup sağlam fitrattan uzaklaştıran sapkınlıklara karşı bir savunma mekanizmasıdır. Sağlam fitrata dönüşün adı, tövbedir. "Tövbe et" ifadesi, fitratına aykırı davranan ve za'fa düşen kişilere verilen bir kurtuluş reçetesidir.¹⁴⁰ "...Bilin ki azığın en hayırlısı takvâdır."¹⁴¹ "O halde, gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının."¹⁴² Takva; ibadetlerin kabulünde de öncelikli şartlardan sayılmıştır. Bu gerçek Hz. Âdem'in oğulları arasında Habil'in kurban kabul edilmesi olayında Habil'in kardeşine dediği ifadelerde de göze çarpmaktadır. "Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder" demişti.¹⁴³ "Onların ne etleri Allah'a ulaşır ne de kanları; O'na ulaşacak olan sadece sizin takvânızdır..."¹⁴⁴ Allah insanın ibadet yahut iyilik yaparken; taşıdığı duyguya değer verir. Hangi konumda geçerse geçsin, Kur'an'da takva, her şeyden önce Allah'a, O'nun koyduğu kurallara saygıdır; bunları ihlal etmekten sakınmaktır. Takvayı "Allah'ı gücendirmekten korkmak yani O'na ve O'nun

¹³⁷ el-Cürcani, *Tarifât*, s.65.

¹³⁸ 22. Hac: 36; 23. Mü'minûn: 2.

¹³⁹ Ali Galip Gezgin, *Kur'an'da Sevgi*, 306; Gündüz, Turgay, *Kur'an'da Korku Motifi İnzâr Kavramına Eğitimbilimsel Yaklaşım*, Düşünce Kitabevi, İstanbul 2004, 22,23

¹⁴⁰ Şaban Ali Düzgün, *Din Birey ve Toplum*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, 48.

¹⁴¹ 2. Bakara: 197.

¹⁴² 64. Tegâbün: 16.

¹⁴³ 5. Mâide: 27. Farklı ayetler için bkz., 22. Hac: 32.

¹⁴⁴ 22. Hac: 37.

koyduğu dini ve ahlaki kanunlara saygı duymak” olarak tarif edenler bulunmaktadır.¹⁴⁵ Peygamberimiz “Allah’ın gücenmesi kulunun O’nun haram kıldığı şeyleri yapmasından dolaydır.”¹⁴⁶ demektedir. Günahların işlenmesinden Allah’ın gücenir. Günah işlemekten, şirkten sakınarak bir tek Allah’a inanmak ve böylece ebedî azaptan korunmuş olmak.¹⁴⁷ Allah’ın emirlerini yerine getirerek büyük küçük bütün günahlardan sakınmak¹⁴⁸ ve gerçek manada yalnız O’na kulluk takvanın belirtisidir. İşte Allah’ı (cc) gücendireceğini düşünerek, günahattan uzak kalmak inzârın amacıdır.

Hadiste yer aldığı üzere Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuşlardır. “Allah sizin cüsselerinize ve şekillerinize değil, kalplerinize ve amellerinize bakar.”¹⁴⁹ Hadiste, ibadetin kabul edilmesinin olmaz şartı olarak takva kabul edilmiştir. İbadette gösterilmesi gereken takva ise onu Allah için yapmak, riyadan uzak tutmaktır.

Nu’mân b. Beşîr anlatıyor: “Babam servetinin bir kısmını bana bağışladı. Bunun üzerine annem Amra bnt. Revâha, “Allah Resûlü (sav) şahit olmadıkça ben (bu işe) razı değilim.” dedi. Babam, bana yaptığı bağışa şahit olmasını istemek üzere Hz. Peygamber’in (sav) yanına gitti. Resûlullah (sav) ona, “Bunu bütün çocuklarına yaptın mı?” diye sordu. Babam, “Hayır” diye cevapladı. Bunun üzerine Resûlullah, “Allah’tan korkun, çocuklarınız arasında adaletli olun!” buyurdu. Babam da geri döndü ve bağışından vazgeçti.”¹⁵⁰ Başka bir rivayette ise Peygamber (sav); “O halde ben dürüst ve âdil olmayan bir iş üzerine şahid olmam.” buyurdu.¹⁵¹ Sehl b. Hanzaliyye’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) (açlıktan) karnı sırtına yapışmış bir deveye rastladı ve şöyle dedi: “Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah’tan korkun! Binmeye elverişli iken onlara binin; yenmeye elverişli iken onları (kesin ve) yiyin.”¹⁵² İnsanın çocukları arasında ayırım yapmasından tutun, hayvanlara eziyetten sakınmaya varıncaya kadar bütün iş ve işlemlerde; Allah’ın hoşlanmayacağı tutum ve davranışlardan uzak kalmayı başarabilmesi takvayı içselleştirebilmesiyle alakalı bir durumdur.

¹⁴⁵ Çağırıcı, Mustafa, *Anahatlarıyla İslam Ahlakı*, 45.

¹⁴⁶ el-Buhârî, Nikah, 108, Müslim, Tevbe, 36.

¹⁴⁷ 7. Araf: 96.

¹⁴⁸ 3. Ali İmran: 103.

¹⁴⁹ Müslim, Birr, 33.

¹⁵⁰ Müslim, Hibe, 13; el-Buhârî, Hibe, 13; Ebû Dâvûd, Buyû, 83.

¹⁵¹ Ebû Dâvûd, Buyû, 85.

¹⁵² Ebû Dâvûd, Cihâd, 44.

Takvayı yerleştirebilmek için Resûllullah (sav) kullandığı ifadelerden bazıları şunlardır. Muâz b. Cebel'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. “*Nerede olursan ol, Allah'tan kork; kötülük yaparsan, peşinden hemen iyilik yap ki kötülüğü silip götürsün; insanlara karşı güzel ahlakla davran.*”¹⁵³ Ebû Hureyre (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) “*Lâneti gerektirecek iki şeyden sakınınız*” buyurdu. Sahâbeler: “*Lâneti gerektirecek iki şey nedir? diye sordular.* Resûlullah (sav) “*İnsanların gelip geçtikleri yollara ve gölgelendikleri yerlere abdest bozmaktır*” buyurdu.¹⁵⁴ Cabir (ra) der ki, Resulullah (sav) şöyle buyurdu: *Zulümden sakınınız! Çünkü zulüm kıyamet günü insanı karanlıklarda bırakır. Cimrilikten sakınınız! Çünkü cimrilik sizden öncekileri kanlarını dökmeye, haramlarını helal saymaya sevk ederek helak etmiştir.*”¹⁵⁵ Peygamber (sav), ahirette ki korkunç manzaraları hatırlatarak bizleri günahlardan sakındırarak istediği görülmektedir.

Helak edici günahlardan sakındırma bağlamında Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. “*Helâk eden şeylerden kaçınınız: Allah'a şirk koşturmak ve sihir yapmak.*”¹⁵⁶ Helak edici günahları sayarken ise Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Resûlallah (sav), “*Helâk edici yedi şeyden kaçınınız!*” buyurdu. Sahâbîler, “*Yâ Resûlallah! Bu yedi şey nedir?*” diye sordular. Resûlullah (sav)'da “*Allah'a şirk koşturmak, sihir yapmak, hukukun gerektirdiği dışında Allah'ın (zarar vermeyi) yasakladığı bir cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, (düşmanla karşılaşıncaya) savaştan kaçmak, zinadan uzak duran ve hiçbir şeyden haberi olmayan mümin kadınlara zina iftirasında bulunmak.*” cevabını verdi.¹⁵⁷

Yalandan uzak durulması gerektiğini belirten hadiste ise; Ebû Bekir es-Sıddık'tan (ra) rivâyet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Yalandan sakınınız, zira yalan imandan uzaklaştırır.*”¹⁵⁸ “*Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde*

¹⁵³ et-Tirmizi, Birr, 55.

¹⁵⁴ Müslim, Tahâret, 68; Ebû Dâvûd, Tahâret, 14.

¹⁵⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhib*, II, 700. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁶ el-Buhârî, Tıb, 48.

¹⁵⁷ el-Buhârî, Vesâyâ, 23; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhib*, III, 386. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁸ Ahmed İbn Hanbel, I, 5; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, X, 196.

koşarsa Allah katında “yalancı/kezzâb” olarak tescillenir.”¹⁵⁹ Yalanın sonunun cehenneme çıkacağı hatırlatılmıştır.

Yalan’dan uzak durulmasını hassasiyet gösterilmesini istediği kadar hasetten sakınılması gerektiğine dair; Ebû Hureyre’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur “*Hasetten sakının. Çünkü ateşin odunu yakıp tükettiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir.*”¹⁶⁰ Hased’in ibadetlere zarar verdiğini belirten Peygamber (sav) mizah hususunda ise şöyle buyurmuştur. “*Mizahtan kaçının çünkü o müminin değerini düşürür, vakarını giderir ve gadabı celbeder.*”¹⁶¹ Yalandan, hasedden uzak durulmasını isteyen Resûlullah (sav) Haset kadar zulümden, zandan, cimrilikten, yol kenarlarına oturmaktan sakınılmasına dair aşağıda yeralan hadislerde şöyle buyurmaktadır. “*Zulümden sakınıp kaçınınız. Çünkü zulüm, kıyamet gününde zâlîme zifiri karanlık olacaktır. Cimrilikten de sakınınız. Çünkü cimrilik sizden önceki ümmetleri helâk etmiş, onları birbirlerinin haksız yere kanlarını dökmeye, haramlarını helâl saymaya sevk etmiştir.*”¹⁶² Ebû Hureyre (ra)’dan Resûlullah’ın (sav) şöyle dediği nakledilmiştir: “*Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun!*”¹⁶³ Yahya b. Said’dan: Said b. Müseyyeb’i işittim: “*Size çok namaz kılıp sadaka vermekten daha üstün bir şeyi haber vereyim mi?*” dedi. “*Evet, haber ver.*” dediler. “*İki kişinin arasını düzeltip, dargınları barıştırmaktır. Bir de çok buğz etmekten kaçınınız. Çünkü buğz (iyi huyları) kökünden yok eder.*” dedi. et-Taberani’de İbn Ömer’den (ra) şöyle rivayet olundu: Bir adam Resûlullah (sav)’a gelerek: “*Ya Resulallah! Bana Allah’ın rızasını kazanabilmem için için yapacağım şeyleri kısaca söyle*” dedi. Resûlullah (sav)’de: “*Her namazı, sanki hayatında son namazmış gibi kıl. Sen Allah’ı görmüyorsan da o seni görüyor. Bunu düşünerek daima dikkatli ol. İnsanlardan birşey bekleme, kimsenin malına göz dikme. Tok gönüllü ol. Kendin çalış kazan. İleride pişman olup, özür dileyeceğin bir suç*

¹⁵⁹ Müslim, Birr, 105

¹⁶⁰ Ebû Dâvûd, Edeb, 44; İbn Mâce, Zühd, 22.

¹⁶¹ ed-Deylemî, I, 383.

¹⁶² Müslim, Birr, 56.

¹⁶³ Müslim, Birr, 28.

işleme” buyurdu.¹⁶⁴ Bir hadislerindedede “...Zulme uğrayanların bedduasını alma. Çünkü onların duası daima kabul olur.”¹⁶⁵

Abdullah İbn Mes’ud’un (ra) rivayet ettiği hadiste Resûlullah’ın (sav) insanları küçük günahlara karşı uyarmak üzere şöyle buyurmaktadır: “*Küçük günahlardan sakının. Çünkü onlar insanda birikerek, onu felakete götürür.*” Ravi diyor ki Resulullah (sav) küçük günahlar için şunu misal verdi: “*Bir topluluk çöl araziye konarak azıklarını ortaya çıkardılar. Herkes etrafa dağılarak odun topladı. Adamların getirdikleri odun simsiyah bir şekilde yığıldı. Ateşi yaktılar ve içine attıkları her şeyi pişirdiler. (İnsanda yığılan günahlarda böyledir. Kalbi simsiyah yaparak sonunda sahibini yakar.)*¹⁶⁶

Resûlullah (sav) aynı zamanda dinde aşırılıktan sakınılması konusunda da açıklamalarda bulunmuştur. İbn Abbâs anlatıyor: “Resûlullah (sav) bana şöyle dedi: “*Dinde aşırılıktan sakının. Muhakkak ki sizden öncekileri dinde aşırılığa gitmek helak etmiştir.*”¹⁶⁷

Resûlullah’ın (sav) çeşitli hadislerde sakındırdığı hususlar ise şöyledir. Ebû Said Hudri’den (ra) rivâyet edildiğine göre, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Yol kenarlarına oturmayın. Eğer oturmaktan kendinizi alıkoyamazsanız, yolun hakkını veriniz: Gözü (haramdan) sakınınız, eza vermekten kaçınınız, verilen selamı iade ediniz, iyilikle emrediniz ve kötülükten menediniz.*”¹⁶⁸ *Sakin yol üzerlerinde konaklamayın. Yollarda namaz da kılmayın. Çünkü oralarda yılanlar ve yırtıcı hayvanlar eksik olmaz. Yol üzerlerinde abdest de bozmayın. Yolcuların intizârını (beddualarını) alırsınız.*¹⁶⁹

Kıyametten, mahşerden, cehennemden korkup titreme, ürperme ise İşfâk ile ifade edilmiştir. “*Sen zalimlerin yaptıkları şeyler tepelerine inerken bu yüzden korku ile titrediklerini göreceksin.*”¹⁷⁰

¹⁶⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 309. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 309. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 643. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁷ İbn Mâce Menâsik, 63; en-Nesâî, Menâsikü'l-Hac, 217.

¹⁶⁸ el-Buhârî, Mezalim, 22; Ahmed İbn Hanbel, III, 36; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 89.

¹⁶⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 210. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁷⁰ 42. Şura: 22; Bu konuda farklı ayetler için bkz., 21. Enbiya: 49. 23; Müminun: 57-61; 18. Kehf: 49. 42. Şura: 18. Farklı ayetler için bkz., 58. Mücadele: 13; 70. Mearic: 27.

Ebu Ümame (ra)'tan Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edildi. “Karanlıklarda camilere gidenlere, kıyamet gününde nurdan minberler verileceğini müjdele. Bütün insanların korktuğu günde onlar korkmazlar.”¹⁷¹

Vera' haramlardan kaçınmak anlamında kullanıldığında *takvâ* ile aynı şeyi ifade etmektedir.¹⁷² Takva haramlardan, vera' ise şüpheli şeylerden kaçınmaktır.¹⁷³ Bir başka yoruma göre takva, farzları ve mendupları yerine getirmek, haram ve mekruhlardan da kaçınmaktır.¹⁷⁴

1.2.1.4. Terhib

“Korkmak, çekinmek, sakınmak” mânasındaki rehbet kökünden türeyen terhib “bir kimseyi korkutmak, bir işi yapmaktan sakındırmak” anlamına gelir. Terhib dinin iyi, doğru, güzel ve faziletli kabul ettiği şeylere özendirip teşvik etmeyi, terhib ise dinin kötü, yanlış ve günah olarak nitelendirdiği söz ve davranışlardan sakındırıp uzaklaştırmayı ifade eder. İnsanın iki özelliği olan korku ve ümidin (havf ve recâ) dengede tutulmasına İslâm'da önem verilmiştir. Dinin müminlere vaad ettiği mükâfatla dini inkâr edenlere verilecek cezalar arasında bir denge gözetilmiş, bu ödül ve cezanın insanlara duyurulmasına terhib ve terhib denilmiştir. Terhib ve terhib terimleri Kur'an'da geçmemekle birlikte rağbet ve rehbet köklerinden türeyen çeşitli kelimeler sözlük anlamlarıyla yer alır.¹⁷⁵ “Onlar ümit ederek (rağaben) ve korkarak (raheben) bize yalvarıyorlardı”¹⁷⁶ Kur'an'da terhib ve terhib üslûbuna insanın kalbine tesir etmek, dinin temel prensiplerini, emir ve yasaklarını zihnine nakşetmek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak için yer verilmiştir. Amaç, insanı her türlü haksızlıktan uzak tutarak günahlardan uzak tutmak, taate sevkettir.

¹⁷¹ el-Münziri, İmam Hafız, et-Terhib ve't-Terhib, *Hadislerle İslam Terhib ve Terhib*, (2009), (Çev. A. Muhtar Büyükcınar ve ark.), Huzur Yayın, İstanbul 2009, I, 325

¹⁷² Ebu'l-Bekâ, Eyyub B. Musa El-Huseyni, *Külliyâtü Ebi'l-Bekâ*, (Neşr: Adnan Derviş- Muhammed el-Mısri) Müessesetu'r- Risale, 944.

¹⁷³ İbn Nuceym, Zeyn b. İbrahim B. Muhammed, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekaik*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut trsz. I, 368.

¹⁷⁴ Ali İhsan Pala, *İslam Hukukunda İhtiyat İlkesi*, 52.

¹⁷⁵ 2. Bakara: 130; 4. Nisâ: 127; 9. Tevbe: 59, 120; 19. Meryem: 46; 21. Enbiyâ: 90; 68. Kalem: 32; 94. İnşirâh: 8; “rehbet” ve türevleri için bk. 2. Bakara: 40; 5. Mâide: 82; 7. A'râf: 116, 154; 8. Enfâl: 60; 9. Tevbe: 31, 34; 16. Nahl: 51; 21. Enbiyâ: 90; 28. Kasas: 32; 57. Hadîd: 27; 59. Haşr: 13.

¹⁷⁶ 1. Enbiyâ: 90.

Terhib metodu insanları cehenneme doldurma şeklinde anlaşılmalıdır. Cehennem korkutucu sahnelerini hatırlatarak dikkat çekme ve başlangıcı oluşturabilmek için farkındalığı sağlamada yardımcı argümandır. Yoksa insanlar cehennemle Müslüman olmuş değillerdir. Farkına varmanın sağlanması için haz ve kaçma güdüsüne yöneltilen bir işaret fişeğidir. İnsanın beynine aklına duygularına seslenen görünürlük artırıcı fonksiyona sahip uyarıdır. Allah lütfu ve rahmeti, affı ve cenneti ile sevilir, ümit bağlanır, azâbı, kahrı, gadabı ve cehennemi sebebiyle kendisinden korkulur, endişe edilir, iltica ve tevbeye koşulur. Kur'an'ı Kerim'de ümidin kaynağı olan cemali sıfatlarla endişenin menbaı olan celali sıfatlar, umumiyetle yan yana zikredilir, kahrı ilahi rahmet-i rabbaniye ile beraber hatırlatılır.¹⁷⁷ İnsanlar istese de istemeseler de Peygamberimiz davetine devam etmiştir. Bilindiği üzere Hz. Peygamber'in (sav) en öncelikli görevi uyararak ve müjdelemektir. O hem "beşir" hem de "nezir"dir. Buna uygun olarak insanları uyarırken yahut müjdelerken başvurduğu usul, terhib (iyiliği teşvik etmek) ve terhib (kötülükten sakındırmak) olmuştur. Dinin; batıl, kötü, yanlış, günah, rezalet olarak nitelendirdiği söz ve davranışlardan sakındırmak, korkutmak, çekindirmek amacıyla kullanılan ifadeler de terhib denmiştir.¹⁷⁸ Kur'an'da türevleriyle birlikte 8 yerde geçmektedir. Terhib; yıldırma çok korkutma anlamındadır. Kur'an'da "*Benim ahdimi yerine getirin ki ben de sizin ahdinizi yerine getireyim. Ve ancak benden korkun.*"¹⁷⁹ Terhib, korkunun uzun süreli ve devamlı olmasını sağlamaktır. Denildi ki rahibe korkusu devamlı olan insan olması dolayısıyla bu isim verilmiştir. Yine havf, zarar şüphesi içerikli bir korku olmasına rağmen terhib bilgi içerikli bir korkudur.¹⁸⁰ "... İnsan Allah'a isyan etmekten korkarsa buna "rahbe" adı verilir.¹⁸¹ Heybet; tazim duygusuyla boyun eğme gereğini hissedilen bir korku (rehbet) türüdür. İhtişam sahibi her varlık için kullanılır. "*Onlar (Zekeriya, Yahya) gerçekten hayır işlerinde yarışıyorlar, (rahmetimizi) umarak ve (azâbımızdan) korkarak bize dua ederlerdi.*"¹⁸² "*O halde yalnız benden korkun.*"¹⁸³ İsyân sebebiyle

¹⁷⁷ İbrahim Canan, *Peygamberimizin (sav) Sünnetinde Terbiye*, İzmir 2010, 328.

¹⁷⁸ DİB., *Hadislerle İslam Hadislerin Hadislerle Yorumu*, I-VII, (1. Bs.), DİB. Yayınları, Ankara 2013, I, 123.

¹⁷⁹ 2. Bakara: 40.

¹⁸⁰ el-Askeri, Ebu Hilâl, *el-Furûk el-Luğaviyye*, Edt: Muhammed Bâsil Uyûn el-Sûd, Dar el-Kütübü'l-İlmiyye, 2. Baskı, Lübnan 2010, 271.

¹⁸¹ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 173.

¹⁸² 21. Enbiya: 90.

Allah'ın azabından korkudur. Bu korkunun kaynağı, günahlar ve Allah'a isyan etmektir.¹⁸⁴

Terğib ve terhîbe hadislerde de sıkça rastlanmaktadır. Resûl-i Ekrem'in iyiye, hayra, fazilete, hakka, güzel ahlâka teşvik etmek, kötülükten ve ahlâksızlıktan sakındırmak için söylediği hadislerde terğib ve terhîb terimleri geçmemekle birlikte bu maksatla daha çok “rağabe” ve “rahebe” ile türevleri kullanılmıştır. Öte yandan müstakil bir türe dönüşmesi çok daha sonra olsa da sahâbe döneminden itibaren terğib ve terhîbden bahsedildiğini gösteren rivayetler ve yorumlar vardır.¹⁸⁵ Kur'an'da ve hadislerde mevcut terğib ve terhîblerde teşbih, temsil, mecaz, istiare gibi sanatlara, kıssa ve mesel gibi formlara başvurulduğu yahut “Allah sever, Allah buğzeder”; “küfürdür, şirkdir”; “cennetliktir, cehennemliktir, cennet vâcip olur, cehennem vâcip olur”; “bizden değildir, mümin değildir, iman etmiş sayılmaz”; “veyl olsun, lânet olsun” gibi değer hükümleri taşıyan ifadelerle konuların anlatıldığı, genellikle emir ve nehiylerin bir ödül veya ceza ile birlikte zikredildiği görülür. Terğib ve terhîb üslûbu çoğu zaman belli başlı ibadetler, mev'iza, fezâilü'l-a'mâl, âdâb, ahlâk, zühd ve rekâik gibi konularda kullanılır; muâmelât ve ukûbât alanlarında ise bu üslûba nisbeten daha az başvurulur. Kur'an-ı Kerîm'de ve hadislerdeki terğib ve terhîbin daima dengeli olduğu, bir müjdenin zikredildiği yerde bir uyarının anlatıldığı görülür. Ayrıca ödül ve ceza bildiren ifadeler ölçülü olup bunlarda insanları haddinden fazla ümide yahut aşırı korkuya sevketmeden âhenkli bir dünya ve âhiret sevgisi işlenir. Terğib ve terhîb aynı zamanda hadis uydurma sebepleri arasında yer alır. İlk asırlardan itibaren dini tahrif etmek için hadis uyduran kişiler kadar insanları iyiye, güzele, doğruya, hayra teşvik etmek; kötü, çirkin, yanlış ve şerden sakındırmak adına hadis uyduranlar da görülmüştür. Küçük bir günaha haddinden fazla bir ceza yahut bir iyiliğe büyük mükâfat vaad edilmesi uydurma hadislerin alâmetlerindedir.¹⁸⁶

¹⁸³ 16. Nahl: 51; 28. Kasas: 32; 59. Haşr: 13; 8. Enfâl: 60; 7. A'râf: 154.

¹⁸⁴ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 172.

¹⁸⁵ el-Muvatta, Dahâyâ, 7, 8; Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn, 174; Tahâvî, IV, 188.

¹⁸⁶ Görmez, M., “Terğib ve Terhib” *TDV. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, XL, 508

1.3. İNZÂRLA YAKIN ANLAMLI OLAN KAVRAMLAR

1.3.1. İrşad

İrşad, lügat olarak rehberlik, öğretme, yönlendirme, bilgi verme öğüt ve nasihatte bulunma: terim olarak insanlara doğru yolu göstermek, iyiliğe sevk etmek anlamına gelir.¹⁸⁷ “Tebliğ” ve “İrşad’dan başka “davet, vaaz, nasihat, inzâr, tebşîr, tezkir, emir bi’l-ma’ruf nehiy ani’l-münker” gibi terimler de sözlük anlamları itibariyle farklı olmakla birlikte, uygulama ve gayeleri bakımından yakın manaları ifade eder. İrşad faaliyeti hem müslümanları hem de gayr-i müslimleri kapsar. Müslümanları irşad, onları imanlarının gereği olan salih amel işlemeye davet, günahıtan sakındırmak ve güzel insanlar olmaya çağırır. Gayri Müslimleri irşad ise, onların Hak din olan İslam’a davet edilmesi ve onların Müslüman olmasının sağlanmasıdır.¹⁸⁸ Emr bi’l-ma’rûf-nehîy ani’l-münker, hisbe, imâr, tebşîr, tezkiye, tasfiye, tehzîb, tenbîh, âdâb-ı muaşeret, umûr-ı hariciye, beşerî münâsebetler, halkla münasebetler gibi deyimler de irşad manasında kullanıldığı belirtilmiştir.¹⁸⁹

Kime, nerde, nasıl söylenecekse; muhatabın durumunu dikkate almak, zamana ve mekana uygun uslubu takınmak irşadda öncelikli hedeftir. Bir Allah’sız Allah’a, dinsizi dine inanır hale getirmek veya Allah ve din hakkındaki görüşlerini yumuşatmak, gayr-i müslimlerin İslâm dinine, bid’at ve dalâlet mezhebi mensuplarının Kitap ve Sünnet çerçevesine girmelerine vesîle olmak, amelsiz müslümanı amel sahibi yapmak, ameli olanın amelini mükemmelleştirmek birer irşaddır.¹⁹⁰ Örnek vermek gerekirse düşmanla savaşa giden müminlere söylenecek söz onların savaşta istikamet üzerinde olmalarıdır. Bunu sağlamaya yönelik talimat olmak üzere “*Ey iman edenler. Savaş düzeninde iken kâfirlerle karşılaştığınız zaman sakın onlara arkınızı dönmeyin (savaştan kaçmayın)*”¹⁹¹ ayetinin indirilmiş olduğu ifade edilebilir.

İnsanoğlu, muhtelif sebep ve etkiler neticesinde zaman zaman Allah’ın irade ettiği

¹⁸⁷ Emiroğlu İbrahim, “Vaaz, Hutbe, Tebliğ ve İrşad Faaliyetleri”, (Ed. Ömer Dumlu) *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*, (ss. 203-226), Deuzem, İzmir 2014, 218.

¹⁸⁸ Hüseyin K. Ece, *İslamın Temel Kavramları*, İstanbul 2000, 306.

¹⁸⁹ Süleyman Uludağ, *İslam’da İrşad*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, 28.

¹⁹⁰ Uludağ, *İslam’da İrşad*, 35.

¹⁹¹ 8. Enfal: 15.

fitratı terk ederek Allah'ın razı olmadığı yollara sapmaktadır.¹⁹² İnsanı fitrat üstünde tutmaya çalışma irşadın sonucu olarak görülmelidir. Bu konuda Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Faziletlerin en üstünü, seninle akrabalık bağlarını kesenle ilişkini sürdürmen, sana vermeyene vermen, sana kötü söz söyleyeni bağışlamandır.”*¹⁹³ İnsanları iyiliğe yönlendirmek ve isyandan uzak tutarak, uyarılarla hidayet üzerinde kalmalarına imkân sağlanmıştır.

1.3.2. Tebliğ

Tebliğ, Allah'tan aldıkları vahyi, olduğu gibi insanlara ulaştırmak demek olan tebliğ, esasen peygamberlerin varlık gayesidir. *“Ey rasûl rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapamazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun”*¹⁹⁴ ilahi hitabı, tebliği, nübüvvetin ayrılmaz bir parçası olarak ilan eder. Allah, peygamberlerin yegâne görevinin tebliğ olduğunu, insanları hesaba çekmenin ise kendi yetkisi dâhilinde bulunduğunu açıkça belirtir.¹⁹⁵ Bu yüzden ümmetlerin peygamberlerin getirdiği esaslara iman etmekle mükellef oldukları hatırlatılmış, yaptıkları işlerin karşılığının verileceği bilgisi kendilerine hatırlatılmıştır. Tebliğin gayesi; kıyâmet günü insanların mazeret beyan etmelerinin önüne geçmektir.¹⁹⁶ *“Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şimdi şu alevli cehennem mahkûmları arasında olmazdık!”*¹⁹⁷ Peygamberlerin İlahi emirlerini bildirirken hiçbir şey gizlememeleri, değiştirme, ekleme ve çıkarma yapmamaları bir yönüyle emanet sıfatı ile ilgilidir. Dolayısıyla tebliğ ve emanet ikisi birlikte de mütalaa edilebilir. Kur'an nebilerin bu görevlerine yerine getirdiklerini,” iletmek, ulaştırmak” anlamında “belağ” uyararak, ikaz etmek” anlamında “inzâr”, “müjdelemek” anlamında “tebşîr”, davet etmek, çağırarak” anlamında “da've”, kendilerine vahy olanı okumak” anlamında ise “tilavet” kelimeleriyle¹⁹⁸ ifade eder.¹⁹⁹ Allah'ın kullarına indirdiği vahyi Resulleri izah eder

¹⁹² Nuri Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslamın Şiddet Karşıtlığı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009, 60, 61.

¹⁹³ Ahmet İbn Hanbel, III, 439.

¹⁹⁴ 5. Maide: 67.

¹⁹⁵ 13. Ra'd. 40, 16. Nahl: 35.

¹⁹⁶ 17. İsrâ: 15; 28. Kasas: 59.

¹⁹⁷ 67. Mülk: 10.

¹⁹⁸ 5. Maide: 67; 6. En'am: 51; 17. İsrâ; 105; 16. Nahl; 125; 18. Kehf: 27.

¹⁹⁹ Krş. Süleyman el-Aşkar, *er-Rusûl*, 43-49; Sinanoğlu, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de*

çünkü onlar Allah'ın muradını başkalarından iyi bilirler.²⁰⁰

Hz. Peygamber'in tebliğ görevini ifa ederken iki temel hususu yerine getirmesi istenmektedir. Ki biri inzâr (korkutma) diğeri de tebşîrdir (müjdeleme). Tebşîrin mi yoksa İnzârın mı daha evvel yapılmasının doğru olacağı hatıra gelebilir. Bu hususta muhatabın psikolojik yapısının önemli olduğu ve her şeyden önce tebliğ esnasında bu hususun göz önünde bulundurulması uygundur.²⁰¹

1.3.3. Tezkir

Kulun âhiretin ateşini, Yaradan'a karşı hizmetindeki kusurların hatırlaması ve kârsız boş yere geçirdiği günleriyle, önündeki son nefeste îmânını koruyup koruyamayacağını, ölüm meleğinin canını alırken durumunun ne olacağı, Münker ve Nekir meleklerinin sorularını cevaplandırmaya gücü yetip yetmiyeceği gibi güçlükleri düşünmek, kıyâmette ve kıyâmetin durak yerlerindeki durumunu ve Sırât'ı selâmetle geçebilecek veya Hâviye'ye mi düşeceğinin telâşını çekmek ve bütün bunları devamlı surette kalbinden düşünmekle, kalbinin dâima endîşede olması demektir. İşte bu ateşin galeyânıyla bu musibetlerin anlatılmasına tezkir denir.²⁰² İnzardan etkilenen insanda gerçekleşmesi gereken sonuç tezkirdir. *“Her nefis ölümü tadacaktır.”*²⁰³ *“Hiç şüphesiz sen öleceksin, onlar da ölecekler.”*²⁰⁴ gibi ayetlerle devamlı surette, bu dünyanın geçici olduğu hatırlatılır. Bu hatırlatma vicdanlarda yer bulabildiği nisbette fonksiyonunu eda eder. O vicdanın sahibini ahirete ve ötelere yönlendirir.

Kur'an'da yer alan bir ayette tezkir'den (hatırlatmak) maksadın takvayı koruma nedeni olduğu bildirilmektedir. *“Fakat üzerlerine düşen bir hatırlatmadır. Belki sakınırlar.”*²⁰⁵ Efendimiz kabir ziyareti yasağını kaldırmakla kalmamış, “âhireti hatırlatması” ve bir “tezkire” yani ölümü hatırlatıp ibret almaya vesile olan bir öğüt olması gibi gerekçelere dayandırarak ümmetini kabir ziyareti konusunda teşvik etmiştir.

Nübüvvet, 335-336.

²⁰⁰ el-Aşkar, Süleyman, *er-Rusül* s. 43, 44

²⁰¹ Abidin Sönmez, *Rasûlullah'ın İslama Davet Mektupları*, 3. Baskı, İnkilab Basım Yayın, İstanbul 2011, 17-20.

²⁰² el-İmam Gazali, *Ey Oğul Hüccetül İslam, Eyyühe'l-Veled*, 40.

²⁰³ 3. Âl-i İmran: 185.

²⁰⁴ 39. Zümer: 30.

²⁰⁵ 6. En'âm: 69.

“Size kabir ziyaretini yasak etmişim. Kabirleri ziyaret ediniz. Mezarları ziyaret sizi dünyada kanaatkâr olmağa çağırır, ölümü hatırlatır.”²⁰⁶ şeklinde uyarıda bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz o (sav), bu teşvikle Müslümanların âhîret inancını canlı tutmayı hedeflemiştir. Ebû Hureyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Lezzetleri yok edeni (yani ölümü) çok hatırlayın.”²⁰⁷ “Bir katre suda yaratılan insana kibir ve gurur hiç yakışır mı? Ölümün pençesinde aciz kalacak kişiye, insanlara karşı tahakküm ve zulümde bulunmak hiç yakışır mı?”²⁰⁸ ifadesiyle Ömer Nasuhi Bilmen’de ölümü tadacak insanların neden haktan uzaklaştıklarını belirtmektedir.

İmam Gazali bu konuda “İnsan fitratında galip olan fenalığa meyl ile şeriat yolundan kaymak, Allahu Teâlâ’nın râzı olmayacağı şeyleri yapmak ve kötü huylara istidat vardır. O halde onların kalblerine Allah korkusunu sal ve karşılaşacakları korkunç âkîbet ile onları korkut. Umulur ki içleri değişir, dışları düzelir de günâhlarından vazgeçer ve kendilerinde tâate bir heves ve istek uyanır. İşte va’z u nasihatın yolu budur.”²⁰⁹ demektedir. İnsanları günah işlemekten vazgeçirmeye çalışmak bu minvalde bir çalışmadır.

1.3.4. Nasihat

Dilimizde öğütün müradifi olarak kullanılan nasihat, insanların kalplerini yumuşatacak sevap mükâfat ve cezalarla uyarmak manasına gelir.²¹⁰ Nasihat dinleyenlerin kalbini yumuşatacak bir tarzda, uygun bir lisan ile insanlara dünya ve ahiret vazifelerini öğretmekten, onlara Cenâbı Hak’kın sevap ve cezasını hatırlatarak kendilerini doğru yola sevk etmekten ibarettir.²¹¹ Hz. Peygamber Cuma hutbelerinde; Lâ ilahe illallah’ın gerektirdiklerinden, takvadan, güzel ahlaktan, kıyâmet korkusundan, kabir azâbından, Allah’ın birliğinden, ilahi sıfatlardan bahsederdi. Hafta arasında bir olay meydana gelirse Hz. Peygamber onu konu ederek yapılması gerekenleri açıklardı. Bazen hutbe vermeyerek “Kâf” suresinden ayetler okurdu. Bayram hutbelerinde sadaka

²⁰⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 388. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

²⁰⁷ en-Nesâî, *Cenâiz*, 3.

²⁰⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an Nasihatleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007, 207.

²⁰⁹ el-İmam Gazali, *Ey Oğul Hüccetül İslam, Eyyühe'l-Veled*, 41.

²¹⁰ İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*, c. 7, 466.

²¹¹ Talat Koçyiğit, *İslami Davetin Mahiyeti ve Hz. Peygamberin Hutbeleri*, 40.

vermenin önemi üzerinde dururdu. Bunun dışında verdiği hutbelerde o anki ihtiyaçları konu edinirdi.²¹² İşin bize âit tarafı, gerekli gördüğümüz yerde gerçeği, hakkı söylemektir. Felâket mukadder ise, nasîhat edenler Allah katında ma'zur olurlar"²¹³

“*Mev'ıza-i hasene*”den maksadın, kalbi yumuşatacak söz, açık ve ikna edici deliller, ibret verici konuşmalar ve zannî işaretler olduğunu söyleyenler de olmuş ve bu davet yolunun *daha çok halk tabakasına etkili olacağı* belirtilmiştir.²¹⁴ Hikmetle davetten murat, hikmetli sözle çağırmaaktır. Bu şüpheleri izale eden, hakkı açıklayan delille olur. Güzel öğüt ise ikna edici hitaplar ve faydalı öğütlerle anlatmaaktır.²¹⁵ Çünkü kötü söz, muhatabın karşı cephe almasına ve aşırı gitmesine sebep olur.²¹⁶ Ahlak, her şeyden önce bir kaideler sistemidir. Bir ahlak kaidesi, belli bir davranışın yapılmasını veya yapılmamasını tavsiye eder niteliktedir. İkinci boyutu ahlaki hareket ve ahlaki davranış olmaktadır. Üçüncü olarak, ahlak kaidesi kendisine birtakım his ve heyecan halleri getirir. Kötü bir ahlaki davranış yaptığımız zaman, suçluluk hissi duyarız, iyi ve doğru bir hareket ise bize vicdan huzuru, sevinç veya gurur verir.²¹⁷ En güzel tarzda mücadele muhalifleri kırmadan, incitmeden ikna edici bir üslup kullanmak suretiyle gerçeği tebliğ etmek demektir.²¹⁸

1.3.5. Davet

Davet; çağırma, seslenmek, yardım istemek, adlandırmak, sormak, temenni etmek, çağrı, nida anlamlarına gelmektedir. Birilerini bir şeylere yönlendirmek ve teşvik etmek üzere çağırmaaktır. Davet, içinde bulunulan ortamın gereklerinin, muhatapların ilgi ve ihtiyaçlarının farkında olunarak yürütülmesi gereken bir faaliyettir. Tebliğde zaman zaman muhatapları azarlayan, eleştiren, reddeden ve polemiğe giren bir nitelik mevcutken davette; çekicilik, yumuşaklık, incelik ve ikna edicilik nitelikleri ön plana çıkar. Nitekim müşriklere, münafıklara ve ehl-i kitaba yönelik inen ayetlerin bir kısmı

²¹² er-Revvâs Kaleci, Muhammed, *Şahsiye'tür-Resul*, (Peygamberimizin (sav) Şahsiyeti ve Karakteri, (Terc.: Süleyman Altay), Karınca Polen Yayınları, İstanbul 2009, 72.

²¹³ Hak Dini Kur'an Dili, IV, 2313.

²¹⁴ el-Âlûsî, M, *Ruhu'l-Meânî*, Beyrut, 1987, VII, 254.

²¹⁵ el-Kâdî Beydâvi, *Envaru't-Tenzil Esrârü'Te'vil*, I-IV, (Terc.: Şadi Eren), Selsebil Yayınları, İstanbul 2010, II, 618.

²¹⁶ Muhammed Çelik, *Kur'an'ın İkna Hususiyeti*, Akademi Yayınları, İzmir 2006, 274.

²¹⁷ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, 12.

²¹⁸ Demirci Muhsin, *Kur'an'da Toplumsal Düzen*, MİFAV. Yayınları, İstanbul 2013, 89.

onların tarih dilimindeki tutumlarına yönelik eleştirileri, retleri, tehditleri ve azarlamaları içerir.²¹⁹

Hız. Âdem'den itibaren gelen her peygamber, dâvet vazifesini günün icab ve şartlarına en uygun şekilde yerine getirmeye çalışmışlardır. Bu vazife öylesine önem taşımaktadır ki, müminler arasından daima hayra çağırarak, iyiliği emredecek ve kötülükten alıkoyacak bir cemaat bulunması²²⁰ önemle emredilmiştir. Hız. Muhammed bu görevi gerek şifahi gerekse yazılı olarak en güzel şekilde ifa etmiştir.²²¹

1.4. İNZÂRIN AMACI VE İNZÂR TEKLİF İLİŞKİSİ

1.4.1. İnzârın Amacı ve Faydası

İnzâr, ceza haberleriyle; tebşîr ise mükâfat vaatleriyle fonksiyonunu yerine getirir. Cezaların suçlu ve günahkârlarla, mükâfatların da iyiliksever ve itaatkârlarla yakın ilgisi bulunmaktadır. Tebşîrde sevindirici haberler olduğu gibi inzârda da korkutucu haberler vardır.”²²² Kötü sıfatlarla vasıflamak inzârın bir başka yönüdür. “*Kötü sıfatlar ahirete inanmayanlara aittir. En yüce sıfatlar ise Allah'ındır.*”²²³ En şerli insanlar, lanete müstehak olarak gadaba uğramaya layık olan, “*ahirete inanmayan*” kimselerdir. “*İnsanların hesaba çekilmeleri yaklaştı. Hâlbuki onlar gaflet içinde yüz çevirmekteler.*”²²⁴ İnsanların kendilerini kıyametin dehşetinden koruyabilecekleri sığınak olarak “*takvâ*” gerçeğinden başka koruyucu bir kala yoktur.²²⁵ Takvaya sarılabilmek içinde yeterince kıyamet ahvalinin serdedilmesi gerekli görülmüştür. İnsanları hakka yönlendirmek ister “*nush*” (nasihat) ile ister “*tezkir*” (hatırlatma) nev'inden olsun; ister “*terğib*” (ümitlendirme), isterse de “*terhib*” (korkutma-sakındırma) nev'inden olsun bunların hepsi mevi'ze'i hasene (güzel öğüt) uslublarından

²¹⁹ Albayrak, Halis, *Tarihin İçinden Kur'an'ı Algulamak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, 117, 118.

²²⁰ Âl-i İmrân: 104

²²¹ Sönmez, *Rasûlullah'ın İslama Davet Mektupları*, 35.

²²² İsmail Hakkı Bursevi, *Tefsiru Ruhü'l-Beyan*, 1331, VI, 188.

²²³ 16. Nahl: 62

²²⁴ 21. Enbiyâ: 1

²²⁵ Bkz., el-Kâdı Beydâvi, *Envaru't-Tenzil Esrârü'te'vil*, I-IV, (Terc.: Şadi Eren), Selsebil Yayınları, İstanbul 2010, III, 113.

biridir.²²⁶ Bütün bu uyarı argümanları, insanları iyilikle güzellikle hayra yönlendirme usulularından sayılmaktadır.

Hız. Peygamber'in asıl görevi Allah'ın dinini insanlara tebliğ etmek ve hidâyet yolunu göstermektir. O, Allah'ın nimetlerinin müjdecisi “*beşîr*” olduğu kadar, azâbının habercisi “*nezîr*” durumundadır. O âlemlere rahmet olmak üzere gönderilmiştir. Ancak Onun bu özelliğinin rahmete lâyık ve ehil olmayanlara bir fayda vermeyeceği gibi, sevgisi de ancak bu sevgiye layık olanlara yöneliktir. Yani Allah'ın sevmediği bir insanı Rasulûllah'ın sevmesi düşünülemez.²²⁷

İnzârın amacı kısaca insanı Allah'a yaklaştırmak ve günahlardan uzak tutmaktır. “*Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi. Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir! Fakat uyarılar fayda vermiyor!*”²²⁸ Ayette “Fakat onlar bu uyarıları kuşkuyla karşıladılar.”²²⁹ ifadesi bizlere inzâr edildiğimiz hususlarda şüpheden uzak kalıp imanla bu gerçeğe bağlı kalmamızı ortaya koymaktadır. Allah'ı, ahireti unutmamanın insanı düşüreceği durumu “*Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar fasık kimselerin ta kendileridir.*”²³⁰ Resûlullah (sav) ise “*Akıllı kişi, nefesine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır.*”²³¹ buyurmaktadır. İnzâr'ın amacı insana yüklenen emanet görevinin insan tarafından sahiplenilmesidir. Akıllı olan insanın geleceğini düşünerek ahiretini ihmal etmemesidir. Uyarılara kör ve sağır davranılmamasıdır.

İnzâr, dinin kötü, yanlış ve günah olarak nitelendirdiği söz ve davranışlardan sakındırıp uzaklaştırmayı ifade eder. İnsanın kalbine tesir etmek, dinin temel prensiplerini, emir ve yasaklarını nakşetmek, bunların uygulamaya konulması için yer verilmiştir.²³² Çünkü insanlarda, sevgi-nefret, korku-cesaret, bencillik-özgecilik, dostluk-düşmanlık gibi birbirine zıt birçok duygu vardır. İnsanı hidayete ve salih amellere yönlendirmede müjdelemek kadar, korkutmanın da etkileyici gücü vardır.

²²⁶ el-Mağzevi, Abdurrahim B. Muhammed, *Ususu'l-İlmîyyetü Li-Menheci Dâveti'l-İlmîyyeti*, Daru'l-Hadare, Riyad 2010, 720; Bkz., Zekkir: 51. Zariyat: 55; 6. Enam: 70; Beşşir: 36. Yasin: 11; Beyan: 16. Nahl: 44.

²²⁷ Ahmed Lütfî Kazancı, *Çeşitli Yönleriyle Nübüvvet Kavramı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1997, 102.

²²⁸ 54. Kamer: 4, 5.

²²⁹ 54. Kamer: 36.

²³⁰ 59. Haşr: 19.

²³¹ et-Tirmizî, Kıyâmet 25; Ayrıca bkz. İbni Mace, Zühhd 31.

²³² M. Görmez, “Terğib ve Terhib” *TDV. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, XL, 508.

İnzâr, Kur'an'da tehdit içerikli bir şekilde yer almıştır. Kur'an'ı Kerimde sekiz yüz otuz civarında müjdeleyici âyet varken, bin üçyüz civarında korkutucu âyet bulunmaktadır. Dinde birinci hedef kişiyi Allah'ın azâbından kurtarmak, ikinci olarak rahmet-i ilahiyeye kavuşmasını sağlamaktır. Hz. Peygamber'in nezir yani korkutucu olması, rahmet peygamberi olmasına mâni değil, bilakis onun engin şefkat ve merhametinin bir gereğidir. Zira kişinin elim azaptan kurtuluşuna sebep olmak ve onu zararlardan kurtarmak, en büyük bir merhamet tezahürüdür.²³³ Akıllı kimse bir şeyin kınama, azarlama ya da ahirette ceza tehdidiyle haram kılındığını hatırlayınca o şeyden sakınır. Zaten belaların hepsi bunlardan gafil olmaktan kaynaklanmaktadır. Yüce Rabbinin gözetimini hatırlayınca günah işlememe ve haram olan hazzardan sakınma konusunda mahcubiyet duyar. İtaatsizliklikten sakındırma ise; amelin kötülenmesi, ameli işleyenin kötülenmesi, öfke ve azapla tehdit edilmesi, ya da şahadet, rivayet ve velayete ehil kabul edilmemesidir.²³⁴ Bireyin kişiliğinin oluşmasında dini inançların rolü, diğer psikolojik ve çevresel faktörlerden daha önemlidir.²³⁵ Bütün insanlığa yönelik genel uyarıyla birlikte, insanlığı hesaba çekilmekle uyarma gerçeği, uyarının geniş anlamda amacıdır. *"Hakkında asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları uyarasın. Bir grup cennette, bir grup ise cehennemdedir."*²³⁶ Mazeretin kabul edilmeyeceği gerçeğini insanlığa duyurma inzârın amacıdır. *"O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlarıdır, kötü yurt da onlarıdır."*²³⁷ Bütün bu uyarılar insanın günah işlemesine mâni olmak içindir.

Kur'an'da ki kıssalar, ahlaki ve sosyal emirler, uyarma, korkutma ve teşvikle ilgili ifadelerin tümü, insanı Allah'a ulaştırma, insan ile Allah arasındaki engelleri kaldırmaya yöneliktir. Ayrıca inzâr insanın Allah'a sunacağı mazeretleri kaldırmak için ortaya konulmuştur.²³⁸ "Kendisine karşılaştığın bu azap, sana dünyada iken haber verilmişti ancak sen tedbirini dünyada iken almadın." denilerek karşılaştığı bu akîbetin dünyada yaptıklarının karşılığı olduğunun oysaki onun bu gerçeğe dünyada inanmadığını veyahut inansa bile işin ciddiyetini kavrayamayıp sorumluluk bilincine ulaşmadan

²³³ Ömer Çelik, *Teşbih Temsil ve Tasvirler Işığında Kur'an'da İnsan*, Y. Akademi Yayınları, İstanbul 2010, 111, 112.

²³⁴ Abdüsselâm, İzzeddin İbn, *Kavâidü'l-Ahkâm fî Mesâlihi'l-Enâm*, 46.

²³⁵ Habil Şentürk, *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2010, 23, 24.

²³⁶ 42. Şûrâ: 7.

²³⁷ 40. Mü'min: 52.

²³⁸ et-Tirmizi, Sıfatu'l-Kıyame, 25; İbn Mâce Zühd, 31. Bu konudaki ayet için bkz. 3. Ali İmran: 24.

ahirete göçmüş olduğu kendisine haber verilir. Artık mazeretin kabul edilmeyeceği kendisine bildirilecektir. İnsan “*kibirden, nimete nankörlükten, nimetlerin artmasından, amel ya da günahlarında hesap etmediği şeylerin karşısına bir gün ortaya çıkmasından, günahların hesabının Allah tarafından sorulacağını, insanlara karşı olan sorumluluklarını, hayatının kalan kısmında nelerin olacağını, cezanın dünyada öne alınmasından, ölmeden önce dünyada cezalandırılmaktan, Allah’ın kendisi hakkındaki bilgisinden korkmak ve Ümmü’l-Kitap’ta adının cennetlikler arasında mı yoksa cehennemlikler arasında mı geçtiğinden endişe eder.*”²³⁹

Aynı şekilde Kur’an’ın uyarıcı olduğunu bildirmek üzere gelen, ayetler mevcuttur. Allahtan başkasına tapmaktan sakındırmak üzere nezir olarak gönderildiğini beyan etmek üzere²⁴⁰ ayrıca küfürden ve akıbetinden sakındırma hakkında birçok ayet mevcuttur. “*Uyar!*” emrinin içeriği, “*Rabbini yücelt*” emri ile netlik kazanır. Zira Rabbin yüceltilmesi, rab kabul edilen diğer varlıkların aşağılanmasını gerektirir.²⁴¹

Ayetlerde geçen Allah’ın bazı sıfatları da itaate teşvik ve itaatsizlikten sakındırmak içindir. “*Şüphesiz biz Nûh’u, kavmine, “Kendilerine elem dolu bir azap gelmeden önce kavmini uyar” diye peygamber olarak gönderdik.*”²⁴² Allah’ın kullarını gördüğünün zikredilmesi, kulların yaptıklarını Allah’ın görüyor olmasından hayâ edip günah işlememeleri içindir. Allah’ın işittiğinin zikredilmesi, kulların Allah’a itaatsizlik içeren konuşmalardan sakınmaları içindir.²⁴³ Bir kalp imandan yoksunsa hayâdan da yoksun olur “*Utanmıyorsan dilediğini yap*”²⁴⁴ hadisi şerifinde ifade buyurulduğu üzere, ondan her fenalık beklenir.²⁴⁵ Yine Peygamberimiz bu konuda “*Hayâsızlık ve kötülük her nerede olursa olsun o yeri ve kimseyi kirletir; hayâ kimde ve nerede olursa orayı süsler ve güzelleştirir.*”²⁴⁶ “*Ey Allah’ın Resûlü, elhamdülillah, biz Allah’tan hayâ ediyoruz*” dedik. Ancak O, şu açıklamayı yaptı: “*Söylemek istediğim bu (sizin*

²³⁹ Bkz., el-Muhasibi, *Âdâbü’n-Nüfûs, Nefsin Terbiyesi* (Çeviri: Mehmet Zahit Tiryaki), Hayy Kitap, İstanbul 2008, 57.

²⁴⁰ Bkz., 11. Hud: 2; 7. A’râf: 2.

²⁴¹ Ebu Zeyd, Nasr Hamid, *İlahi hitabın Tabiatı, Metin Anlayışımız ve Kuran İlimleri Üzerine*, (terc. Mehmet Emin Maşalı), Ankara 2001, Kitabiyat, 98-99

²⁴² 71. Nûh: 1.

²⁴³ Abdüsselâm, *Kavâidü’l-Ahkâm fî Mesâlihi’l-Enâm*, 40, 41.

²⁴⁴ el-Buhârî, Enbiyâ, 54; Edeb, 78; Ebû Dâvûd, Edeb, 56.

²⁴⁵ Abdullah Yıldız, *On İki Emir İsrâ Süresi Işığında Kur’an Edebi*, Pınar Yayınları, İstanbul 2013, 170, 172.

²⁴⁶ el-Buhârî, Edeb, 77; İbn Mâce, Zühd, 17.

anladığınız hayâ) değil. Allah'tan hakkıyla hayâ etmek, başı ve onun taşıdıklarını, batını ve onun ihtivâ ettiklerini muhafaza etmen, ölümü ve toprakta çürümeyi hatırlamandır. Kim ahireti dilerse dünya hayatının zinetini terketmeli, âhireti bu hayata tercih etmelidir. Kim bu söylenenleri yerine getirirse, Allah'tan hakkıyla hayâ etmiş olur.”²⁴⁷

İnsanlara anlatılan gerçeklere ancak dinleyenlerin kulak verdiği gibi yapılan uyarıların da ancak Allah'a iman eden ve ahirete iman edenlere faydası olmaktadır. Ayetlerde de bu gerçek hep nazarlara sunulmaktadır. *“Fakat âyetler ve uyarılar inanmayan bir topluma hiçbir fayda sağlamaz.”²⁴⁸ Sen, ancak ondan korkanları uyarıcısın.²⁴⁹ O kimseler “...Kötülüğü her yanı kuşatmış bir günden korkarlar.”²⁵⁰*

Ahirete inanmayan kimselere inzârın faydası olmaz.²⁵¹ *“Çünkü biz, asık suratlı, çetin bir günden (o günün azâbından dolayı) Rabbimizden korkarız...”²⁵² Hayır, hayır! Onlar ahiretten korkmuyorlar.”²⁵³*

Kibirli insanlara inzârın faydası olmaz. Ona *“Allah'tan kork”* denildiği zaman *gururu onu daha da günaha sürükler. Artık böylesinin hakkından cehennem gelir. O ne kötü yataktır!*²⁵⁴ ayeti ibadet etmeyenlerin kibirlerini aşamamış insanlar olduklarını bizlere hatırlatmaktadır. Bu kimseler nimet verilince kendilerinden bilirler.

Peygamber (sav) *“Nerede ve nasıl olursan ol, Allah'dan kork. Kötülük işlersen, hemen arkasından iyilik yap ki, o kötülüğü silip süpürsün. İnsanlarla güzel geçin!”²⁵⁵* şeklinde tavsiyelerinde de insanlara korkunun insanda işe yaramasının sonucu olarak telâfi edici davranışlara sevketmesi gerektiğini belirtmiştir. Belli ölçüde; Allahın insanları gördüğünü ve hesaba çekeceğini nazara vermek onları günahattan uzak tutar.

1.4.2. İnzâr-Teklif İlişkisi

Teklif, imtihanın en önemli unsurlarından biridir. Teklif, içerisinde külfet ve

²⁴⁷ et-Tirmizî, Kıyâmet, 25. el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 319. Hadis Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

²⁴⁸ 10. Yûnus: 101. Bu konuda farklı ayetler için bkz., 11. Hûd: 34; 75. Kıyâmet: 5.

²⁴⁹ 9. Naziât: 45.

²⁵⁰ 76. İnsan: 7.

²⁵¹ Bkz., 51. Zâriyât: 55.

²⁵² 76. İnsân: 10-11; 4. Nisa: 9; 70. Meâric: 42.

²⁵³ 74. Müddessir: 53-55.

²⁵⁴ 2. Bakara: 206. Bu konuda farklı ayeler için bkz., 40. Mü'min: 56; 40. Mü'min: 60.

²⁵⁵ et-Tirmizî, Birr, 55.

meşakkat olan şeyle insanı sorumlu tutma anlamına gelmektedir. “*İnsanlara kendilerine indirilene açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur’an’ı indirdik.*”²⁵⁶ ayetinde Kur’an’ın insanlara bir kısım sorumluluklar yükleyen hükümlerle, emir ve yasakları, helal ve haramları bildirmek için gönderilmiş olduğunu anlıyoruz.²⁵⁷ İslam dini insanları hayır ve salah yoluna iletmek için yaptığı hitapların mevzuu; biri hâlis muhlis saadetten, Allah rızasından; diğeri sevaptan ve cezadan ibaret olmak üzere iki derecelidir.²⁵⁸ Emanet görevinin, insana teklif edildiği bilinmektedir. Emanet, Allah ve kul hakkıyla ilgili sözlü fiili maddi ve manevi her türlü hukuku kapsar. Emanet itaat ve ibadettir.²⁵⁹ Rivayete göre “*En yakın hısımlarını uyar*” ayeti nazil olunca, Hz. Peygamber, (sav), önce en yakın akrabalarını yani Abdülmuttalib oğullarını İslâm’a davet etti. Sonra da Safâ tepesindeki yüksekçe bir yere çıkıp olanca sesiyle, “*Yâ Sabâhâh! Yâ Sabâhâh!*” diye haykırdı. Araplar bu kelimelerin ne anlama geldiğini çok iyi bilirlerdi. Düşman saldırısının an meselesi olduğunun haykırılarıydı bunlar. Hz. Muhammed’in bu çağrısını işitenler gelip karşısına dizildiler. Gidemeyenler de olup bitenleri öğrenmek için adamlarını gönderdiler. Resûlullah (sav), “Ben size, “*Şu vadinin arkasında size saldırmak isteyen süvari birlikleri var, desem bana inanır mısınız?*” diye sordu. Hep bir ağızdan, “*Evet, inanırız... Biz senin bugüne kadar yalan söylediğini hiç görmedik.*” diye karşılık verdiler. “O zaman,” dedi Hz. Peygamber, “*Ben sizi şiddetli bir azaba karşı uyarıyorum.*” Bu, belki de kalabalığın hiç beklemediği bir şeydi, bocaladılar. Resûlullah (sav)’a önce amcası Ebû Leheb karşı çıktı, sonra da diğerleri karşı çıktılar.²⁶⁰

“*...İnkâr edenler ise, hakkı batılla çürütmek için mücadele ederler. Âyetlerimizi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar.*”²⁶¹ Kafirlerin yapılan uyarıları alaya alarak karşıladıkları anlaşılmaktadır.

Son peygamber döneminin, önceki dönemlerden ayrıldığı temel iki nokta, mucize ve azaptır (helaktır). Bütün mucize taleplerine rağmen Allah Teâla, Hz. Muhammed

²⁵⁶ 16. Nahl: 44.

²⁵⁷ Süleyman Kaya, *Kur’an’da İmtihan*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, 52.

²⁵⁸ Ahmet Naim Baban-Zâde, *İslam Ahlakının Esasları*, 1945 (Çev. Şerh.: Ömer Rıza Doğrul), İstanbul 1945, 79, 80.

²⁵⁹ el-Firûzabadi, *Tenvirü’l –Mikbas min Tefsir’i İbn’ü-Abbas*, Daru, İhyai’t-Turasil Arabi, Beyrut Tsz., V, 142.

²⁶⁰ el-Buhârî, *Tefsîr*, (Şuarâ) 2; et-Tirmizî, *Tefsîru’l-Kur’an*, 26.

²⁶¹ 21. Kehf: 56.

(sav) dönemi için insanların, olağanüstü hadiseleri görerek inanmalarını murad etmemiştir.²⁶²

Cezalar, mefsedet itibariyle değil maslahata götürmeleri hasebiyle konulmuşlardır. Akıllı kimse bir şeyin kınama, azarlama ya da ahirette ceza tehdidiyle haram kılındığını hatırlayınca o şeyden sakınır.²⁶³ İtaat kavramı yasal otoritenin baskı uygulayabileceği inancına dayanır.²⁶⁴ Allah'ın kendi zatına karşı isyan edilmemesi konusunda emrine boyun eğilerek itaat edilmesini istemesine rağmen; isyan edenleri cezalandırmasının adeletine münafi (aykırı) olmadığını bize hatırlatmıştır. Allah, güçle ilgili sıfatlarını Kur'an'da sık sık tekrar ederek insanın bu isyanını kırmaya çalışmakta; onu çepeçevre kuşattığını, her yaptığını gördüğünü, her söylediğini işittiğini ona hissettirerek, doğru düşünmeye ve ahlaklı olmaya çağırmaktadır.²⁶⁵ İyi ameller, dinin yapılmasını emir ve tavsiye ettiği, iyi doğru faydalı ve sevap kazanmaya vesile olan işler; kötü ameller ise yapılması dince yasaklanan ve hoş karşılanmayan kötü, yanlış zararlı ve günaha yol açan amellerdir.²⁶⁶

*“Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı Allah'ın izniyle O'na çağırın, nurlandıran bir ışık olarak göndermişizdir.”*²⁶⁷ Kur'an'da vâidin (azapla korkutma) çokça tekrar etmesinde kulların Allah'ın emirlerine muhalefet etmekten sakındırmada son derece titiz davranmaya sevk etme vardır.²⁶⁸

Din ile temellenen ahlâk teorisinde ahlâk ilkeleri ile sadece bir şeyler buyrulmakla kalınmamakta, aynı zamanda bu ilkelere uygun hareket edenlere sevap va'd edilmekte; uygun hareket etmeyenler ceza (ikab) ile korkutulmaktadır. Dolayısıyla ahlaken iyi olan bir şey dinen sevap; kötü olan da dinen günah olmaktadır. Bir başka ifadeyle din ile temellenen teoride “yapmalısın” buyruğu, sadece ahlâkî bir yükümlülüğü değil, aynı

²⁶² Albayrak, *Tarihin İçinden Kur'an'ı Algılamak*, 29.

²⁶³ Abdüsselâm, İzzeddin İbn, *Kavâidü'l-Ahkâm fi Mesâlihi'l-Enâm*, 40, 41.

²⁶⁴ Gökdağ Rüçhan, “Sosyal Etki ve Sosyal Güç, (Ed. Sezen Ünlü) (ss. 56-70), *Sosyal Psikoloji-I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2014, 62.

²⁶⁵ Güler, *İman Ahlak İlişkisi*, 30.

²⁶⁶ M. Doğan Karacoşkun, Ümit Horozcu, Sema Yılmaz, Ayşe Şule Yüksel, *Din Psikolojisi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012, 140.

²⁶⁷ 33. Ahzâb: 45, 46.

²⁶⁸ en-Nikrat, A. M. “*Min Tasrihi'l-Kavli fi'l-Kur'ani'l-Kerim Tennevvü'ü Delalati't-Terğibi ve't-Terhib*”, Mecelletü Külliyyeti't-Davet'il-İslamiyye. 18, 2001, 384-418.

zamanda dinî bir vecibeyi de ifade etmektedir.²⁶⁹ İşte inzâr, Allah'ın bütün insanlar için geçerli olan kanununun onlara hatırlatılarak doğru yola gelmelerini yahut buldukları hak yoldan fisk ve fücür tarafına meyletmemelerini sağlama amacına yönelik bir metottur.

Ömer Nasuhi Bilmen, Allah'u Teâla'nın Peygamber göndermekle "Eşyanın hüsn ve kubhu'nu" ortaya koyduğunu belirterek bunu şu şekilde açıklamıştır. "Hüsn ve kubh'u temyiz hususunda ukulu beşeriye kifâyet etmez. İşte bu gibi şeylerin hüsn ve kubh'u Enbiya-i İzamın tebliğ ettikleri evamir ve nevahi (emirler ve yasaklar) sayesinde anlaşılmiş, onların emrettikleri şeylerin hüsn olduğunu ve bi'l-aks nehy ettikleri şeylerin kabih bulunduğunu tayin eylemiştir.²⁷⁰ İlahi kanun gereği; inkârdan vazgeçmeyip gittikleri yolun doğru olduğunu savunarak, peygamberlere, dine düşman olan kimseler sonunda helak edilmiştir. Kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaşılar²⁷¹ ve "bu pek yalancı bir sihirbazdır!"²⁷² dediler, uyarıdan hoşlanmadılar,²⁷³ kendilerini iknaya çalışan peygamberlerle alay ettiler²⁷⁴ onların üzerine gülerek²⁷⁵ onlarla dalga geçtiler, onlarla mücadele ettiler²⁷⁶ "Şüphesiz, Allah'ın va'di gerçektir, kıyâmet hakkında hiçbir şüphe yoktur" dendiği zaman ise; "Kıyâmetin ne olduğunu bilmiyoruz, sadece zannediyoruz. Biz bu konuda kesin kanaat sahibi değiliz" demiş²⁷⁷ ve onları susturma yoluna gitmişlerdir.

Ancak ayetler "Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız."²⁷⁸ "...o halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır."²⁷⁹ "Allah'ın cezasının çetin olduğunu bilin."²⁸⁰ "Allah'ın yapmakta olduklarınızı hakkıyla gören olduğunu bilin."²⁸¹

²⁶⁹ Recep Kılıç, "Bunalım Dönemlerinde Ahlakın Dini Temelinin Önemi", 50, 53, 55.

²⁷⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, *Muvazzah İlmî Kelam Dersleri*, İstanbul 1923, 178,179

²⁷¹ 50. Kâf: 1, 2.

²⁷² 38. Sad: 4.

²⁷³ 43. Zuhruf: 78.

²⁷⁴ 36. Yasin: 30.

²⁷⁵ 43. Zuhruf: 47.

²⁷⁶ 37. Mümin: 5.

²⁷⁷ 45. Casiye: 32.

²⁷⁸ 2. Bakara: 21.

²⁷⁹ 14. İbrahim: 14.

²⁸⁰ 2. Bakara: 196.

²⁸¹ 2. Bakara: 233.

*“herhâlde onun huzuruna varacağınızı bilin.”*²⁸² *“namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden; dinlerini darmadağınık edip grup grup olan kimselerden olmayın.”*²⁸³ *“akrabalık bağlarını koparmaktan sakının.”*²⁸⁴ Allah’tan sakındığınızı göstermek istiyorsanız, ibadet edin, günahlardan uzak durun.

“Allah’a kıyâmeti getireceğini, hesaba çekeceğini bilerek saygı gösterin” diyerek ahiret cezası ile sakındırmak ister. Kıyâmetin varlığı, insanları iyilik yapmaya ve ibadete yönlendirmek için de önemli bir yaptırım aracıdır.

*Allah’a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah’ın cezası çok şiddetlidir.*²⁸⁵ *Rabbinin azâbı gerçekten korkunçtur.*²⁸⁶ *“Buluşma günü hakkında (insanları) uyarmak için, irâdesiyle ilgili vahyi kullarından dilediğine, kendi indirir.”*²⁸⁷

*“Hiçbir babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun!”*²⁸⁸ *“Onlar ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.”*²⁸⁹ Peygamberler de insanları Allah’a ibadete çağırırken ahiret azabından korkutmakla ibadete çağırışı yapmışlardır.²⁹⁰

*“Kim de Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.”*²⁹¹ *“Onlardan sonra sizi elbette o yere yerleştireceğiz. Bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimseler içindir.”*²⁹² İfadeleriyle de mükâfat va’di yapılmış, sakınmanın isyandan farklı güzel sonuçlarının olacağı müjdesi verilmiştir. Allah’a, ahirete iman eden ve Allah’tan başka korkulardan kurtulacakları belirtilmiştir. *“Allah’ın mecitlerini, ancak Allah’a ve ahiret gününe*

²⁸² 2. Bakara: 223.

²⁸³ 30. Rûm: 31.

²⁸⁴ 4. Nisa: 1; 26. Şuarâ: 132, 133.

²⁸⁵ 5. Maide: 2.

²⁸⁶ 17. İsrâ: 57.

²⁸⁷ 40. Mû'min:15. Bu konuda ki ayetler için bkz., 16. Nahl: 43; 16. Nahl: 22; 9. Tevbe: 45; 2. Bakara: 203.

²⁸⁸ 31. Lokmân: 33. Bu konuda ki farklı ayetler için bkz. 59. Haşr:18; 21. Enbiya: 49; 76. İnsan: 7.

²⁸⁹ 24. Nur: 37. Bu konuda farklı ayetler için bkz., 70. Meâric: 22, 28; 2. Bakara: 281.

²⁹⁰ 46. Ahkâf: 21.

²⁹¹ 79. Naziât: 40, 41.

²⁹² 14. İbrâhîm: 14

inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder."²⁹³

Hz. Peygamber, temel prensip olarak insanları zorla imana sevketmemiş onları mecbur tutmamıştır. Ancak küfrün cephe oluşturmasına en az fırsat verecek tarzda tavır sahibi olduğu görülür. Ancak inanan, inanmayan herkese yönelik mükâfat ve ceza söz konusu edilmiştir. İnsanları uyarıda ileri giderek dine imana zorlamanın mümkün olmadığını şu ifadeler bize göstermektedir. *"Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekûn iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mü'min olsunlar diye, insanları zorlayacaksın?"*²⁹⁴ Ayeti bu konuda isteyenlerin iman edeceklerini; imtihanın söz konusu olduğunu zorla iman olmayacağını bizlere haber vermektedir. *"Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar."*²⁹⁵ *Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi. Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir! Fakat uyarılar fayda vermiyor!"*²⁹⁶ Sadece, insanların Allah'u Teâlâ'ya herhangi bir minneti ya da bu konuda habersiz olduğuna dair şikâyeti olamayacaktır.

İnananların, *"Allah dilese bütün insanları doğru yola erdirmeyebilir"* gerçeğini *akılları kesmedi mi?"*²⁹⁷ *"Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar!"*²⁹⁸ ayeti; inzârın etkisinin sınırlı olduğunu bizlere bildirmektedir. Başka ayette ise *"Öyle ise bizim zikrimizden (Kur'an'dan) yüz çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimselerden yüz çevir."*²⁹⁹ ayetinde ise bu dünyadan başka düşüncesi olmayan insanları ikna etmenin mümkün olmayacağı ortaya konulmaktadır. Burada; insan istemedikten sonra asla iman kalbe sokulmayacağı vurgulanmaktadır. İnsan suresinde ise *"Bu sadece bir öğüttür; dileyen, Rabbine giden yolu tutar."*³⁰⁰ ayetinde de insanlara zorla iman dayatılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Önceki ümmetlerin uyarılara kuşkuyla şüphe ve tereddüt içerisinde baktıklarına dair gerçek ise şöyle ifade edilmiştir. *"Andolsun ki, Lut onları bizim şiddetli azâbımızla*

²⁹³ 9. Tevbe: 18. Bu konuda farklı ayetler için bkz., 3. Âl-i İmrân:174.

²⁹⁴ 10. Yunus: 99.

²⁹⁵ 36. Yâsîn: 10.

²⁹⁶ 54. Kamer: 4,5.

²⁹⁷ 13. Ra'd: 31.

²⁹⁸ 4. Nisâ: 78.

²⁹⁹ 53. Necm: 29.

³⁰⁰ 76. İnsan: 29.

uyardı. Fakat onlar bu tehditleri kuşkuyla karşıladılar.”³⁰¹ Burada inzârın katsının imtihan sırnı bozmayacak derecede sınırlı olduğu görölmektedir. Dinle alay eden ve eğlenceye dalanlara “*Sen onları bırak, uyarıldıkları günlerine kavuşuncaya kadar batıl inançlarına dalsınlar ve oynasınlar.*”³⁰² denilerek işledikleri günahların karşılığının daha sonra kendilerine verileceği hatırlatılmaktadır.

Allah insanları zorla hidayete sevketmez. İnsanların ellerinden zorla ihtiyarlarını (seçme özgüzlüğünü) almaz. İnsanlar, peygamberler tarafından iman etmeleri için zorlanmazlar. İman gönülden gelerek yapılması gereken bir görevdir. Bu gerçek Kur’an’da şöyle ifade edilmektedir. “*Nûh dedi ki: “Ey Kavmim! Söyleyin bakalım; şâyet ben Rabbinden gelen apaçık bir delil üzerinde isem ve O, kendi katından bana bir rahmet vermiş de siz ona karşı kör kalmışsanız, onu istemediğiniz hâlde, biz sizi ona zorlayacak mıyız?”*”³⁰³ Bu ayette; zorlamayla insanların imana sevkedilmelerinin sözkonusu olmadığı gerçeğine vurgu yapılmıştır. Cenabı Hak; başka bir ayette insanlardan istenilen zekât, sadaka konusunda dahi herhangi bir zorlamanın yapılmadığına dair uyarısını şöyle beyan etmiştir: “*Eğer onları sizden isteyip de sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz, O da kinlerinizi ortaya çıkarırdı.*”³⁰⁴ İkna kavramı; kaynağın, alıcıda istedik değişiklikler oluşturmaya çalışmasıdır. İzlenen belli yol ve yöntemlerle hedef kişi ya da kişilerde onların konuya dair olguları içselleştirmelerinin sağlanması ve amaçlanan noktaya kendiliklerinden geldikleri algısının oluşturulması gerekir.³⁰⁵ İnsan eğitilmeye gönülsüz, başıboşluğa meyilli bir yapıya sahiptir. Bu yüzden çeşitli etkenlerle motive edilerek, hatta biraz da korkutularak hayatına çekidüzen vermeye ikna edilmelidir. “*...siz ona karşı kör kalmışsanız, onu istemediğiniz halde, biz sizi ona zorlayacak mıyız?”*”³⁰⁶ ayetinde yer alan gerçekte de görüldüğü üzere dini kabulde asla zorlama söz konusu değildir. “*O halde sen, benim uyarımdan korkan kimselere Kur’an ile öğüt ver.*”³⁰⁷ Bu ayette Kur’an’dan nasiplenecek kimselerin “*uyarıdan korkanlar*” olarak nitelendirildiğini görmekteyiz. Bunun dışındaki insanlara

³⁰¹ 54. Kamer: 36.

³⁰² 70. Me’âric: 42

³⁰³ 11. Hud: 28.

³⁰⁴ 47. Muhammed: 37; Bu konuda farklı ayetler için bkz., 11. Hud: 93; 11. Hud: 88.

³⁰⁵ A. Haluk Yüksel, “Etkili İletişimde Konuşma ve Dinleme”, (Ed. Erhan Eroğlu) (ss. 82-100), *Etkili İletişim Teknikleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2014, 121, 122.

³⁰⁶ 11. Hud: 28.

³⁰⁷ 50. Kâf: 45.

uyarının faydasının olmayacağını Kur'an bize haber vermektedir. De ki: *“Göklerde ve yerde neler var, bir baksanıza.”* *“Fakat âyetler ve uyarılar, inanmayan bir topluma hiçbir fayda sağlamaz.”*³⁰⁸ İnanmayan kimselere de uyarının fayda vermeyeceği hatırlatılmaktadır. *“Ya (bize) bundan başka bir Kur'an getir veya onu değiştir” dediler.”*³⁰⁹ *“(Mûsâ) mucizelerimizi kendilerine getirince, bir de bakmışsın, o mucizelere gülüyorlar!”*³¹⁰ Hâlbuki mucize geldikten sonra kendisinden bir anlamda irade hürriyeti ortadan kalkmaktadır. Bu anda insan imanı kabule etme konumunda olmasına rağmen, nefsinin arzusuna uyarak yanlış yollara sapınca, (peygamberle alay etmek, deveyi öldürmek, meydan okumak, vb...) artık kendisine mühlet verilmemektedir. Zaten mucize isteğinde olanlar; iman etmek için mucize istemiyorlardı. Bu gerçek Kur'an'da şöyle dile getirilmiştir. *“(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, “Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir.” diyeceklerdi.*³¹¹ *“Andolsun, size hakkı getirdik. Fakat çoğunuz haktan hoşlanmayanlarsınız.”*³¹² Siz sevmiyorsunuz diye biz inzârdan vaz mı geçeceğiz? sorusu sorulmaktadır. Bu konuda ise onların insaf ve imandan uzak insanlar oldukları belirtilmiş olup; mucizeden sonra yapılan yanlışların ise derhal cezalandırılacağı yönünde açıklama yapılmıştır.³¹³ İnzara verilen karşılığın ne ölçüde olduğu sorusuna verilen cevap; tarihin katmanları içerisinde helak edilen toplulukların sayıca fazlalığıdır. Bu kimselerin cezaya müstehak olmaları kendi kusur ve isyanları sebebiyle olmuş olup Allah (cc) onlara zulmemiştir.

O, İnsanları doğru şudur, eğri budur, diye uyarır. Ondan sonra, ona uymak veya uymamak, mutlak hayrı kabul edip etmemek, iman ve itikada, yani mükellefin aklına bağlıdır. Başka ayetlerde de bu hususta şöyle buyrulmaktadır. *“Kuşkusuz sen istediğini hidayete erdiremezsin.”*³¹⁴ Allah kullarına zulmetmez. İnsanları dünyada imtihan etmek üzere denemesi dolayısıyla Allah asla zalim değildir. *“Onlar (verdiğimiz nimetlere*

³⁰⁸ 10. Yunus: 101.

³⁰⁹ 10. Yunus: 15. Bu konuda başka ayet için bkz., 13. Ra'd: 7.

³¹⁰ 43. Zuhruf: 47.

³¹¹ 6. En'am: 7. Bu konuda ki farklı ayetler için bkz., 6. En'am: 25; 15. Hicr: 14-15.

³¹² 43. Zuhruf: 78. Bu konuda ki farklı ayetler için bkz., 44. Duhan: 12-15; 5. Maide: 115.

³¹³ Bu konuda ayetler için bkz., 2. Bakara: 211. 10. Yunus: 19; 10. Yûnus: 99; 31. Lokman: 23; 4. Nisâ: 80; 80. Abese:11, 12.

³¹⁴ 28. Kasas: 56.

nankörlük etmekle) bize zulmetmediler fakat kendilerine zulmediyorlardı."³¹⁵ ayetinde zulmün Allah için söz konusu olmayacağını hatırlatmaktadır. Aksine insan Allah'ın bunca çağrısına cevap vermediği için zalim olur. "*Ey inkâr edenler! Bugün özür dilemeyin! Siz ancak yapmakta olduklarınızın karşılığını görüyorsunuz.*"³¹⁶ âyetinin, inkârcıların iş işten geçtikten sonra özür dilemeleri veya mazeret ileri sürmelerinin bir yararı olmayacağına dair genel bir ihtar anlamı taşıdığı da açıktır.

1.4.3. İnzâr -Havf-Takva İlişkisi

Yalın anlamıyla "korku", psikolojik boyuta sahip bir terimdir. Latince "bunaltı" anlamına gelen "anguista" sözcüğünden türediği kabul edilmektedir.³¹⁷ Bir tehlike karşısında duyulan heyecan ve bunalım olarak tarif edilen korku, tüm insanlarda ortak, doğal ve evrensel duygu durumudur.³¹⁸ Kur'an'da kıyamet azabı, hakkında insanların uyarılmasını görevinin Peygamberimize verilmesiyle ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır. (Ey Muhammed!) "*İnsanları, kendilerine azâbın geleceği gün ile uyar.*"³¹⁹ Haşr akidesini (toplanmayı) hatırlatmak üzere ise "*Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları onunla (Kur'an ile) uyar.*"³²⁰ ifadesi yerilirken *haşre, kıyamete inanmayanları uyarmak üzere "... inatla direnenleri de onunla uyarasın!"*³²¹ "*Onlar gaflet içinde iken, onlar iman etmezlerken, o hasret gününün, o iş bitirildiği saatin dehşetini kendilerine haber ver.*"³²² ayetlerinde yer alan gerçek karşımızda durmaktadır. "*Oysa biz mucizeleri sırf korkutmak için göndeririz.*"³²³ Ayetin izahında şu açıklama yer almaktadır. Mûcizenin ikna etmeyi değil korkutmayı, heyecan ve ürperti vermeyi amaçladığı belirtilmektedir. Kur'an'ın amacı ise ikna etmektir. Nitekim burada belirtilen anlamıyla diğer mûcizelere benzemeyen, kendine özgü bir mûcize olan Kur'an akla, sağduyuya hitap etmektedir. Peygamber (sav)'de bir hadislerinde; "Rabbimiz şöyle buyuruyor: *Ben kendisine karşı gelinmekten sakınılmaya ve hiçbir şey ortak*

³¹⁵ 2. Bakara: 54. Bu konuda ki farklı ayetler için bkz., 26. Şuarâ: 209; 32. Secde: 22; Âl-i İmrân: 117; 50. Kâf: 29. 22. Hac: 10; 14. İbrâhîm: 51.

³¹⁶ 66. Tahrîm: 7.

³¹⁷ Hans Zülliger, *Çocuklarımızın Korkuları*, (Çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, İstanbul 2000, 7.

³¹⁸ Özcan Köknel, *Korkular Takıntılar Saplantılar*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1990, 7.

³¹⁹ 14. İbrahim: 44.

³²⁰ 6. En'âm: 51; 50. Kaf: 45.

³²¹ 19. Meryem: 97.

³²² 19. Meryem: 39.

³²³ 17. İsrâ: 59.

koşulmamaya layıkım. Kim ki bana karşı gelmekten sakınır, hiçbir şeyi ortak koşmazsa, ben onu affetmeye ehilim.”³²⁴ Yukarıda yeralan ayetler ve bu hadisten anlaşılması gereken; Allah’ın (cc) dünyayı yarattığı gibi ahireti, mahşeri, cenneti, cehennemi yaratması nedeniyle; kendisinden korkulmaya layık olduğunu bilerek kendisine yeterli derecede saygı gösterilmesi gerektiğidir.

Resûlullah’ın (sav) *“Benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.”*³²⁵ buyurması konunun ehemmiyetinin diğer bir ifadesidir. Kur’an-ı Kerim’de ümidin kaynağı olan cemali sıfatlarla, endişenin kaynağı celâli sıfatlar umumiyetle yan yana zikredilir, kahrı ilâhi rahmeti rabbanîye ile beraber hatırlatılır. Dolayısıyla Müslüman Allah’tan korkar, azabından yine O’na sığınır dua ve niyazda bulunur. O’na ibadet etmede gönül rahatlığı bularak cennet ve cemalini ümit eder. Ayette yeralan; *“Allah’a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar.”*³²⁶ ifadesi insanların Allah’ı tanıdıkça ona saygı duyacaklarını belirtmektedir. İbn Abbas (ra) der ki: Resûlullah (sav) bana: *“Ey Genç! Sana bir hibede bulunayım mı? Bir hediye vereyim mi?”* buyurdu. *“Evet, anam babam Sana feda olsun Ya Resulallah dedim ve zannettim ki, bana büyük bir mal verecek.”* *“Dört rekât namaz kılarırsın, sonunda teşehhüdden sonra, selam vermeden önce şöyle dua edersin: Allah’ım Bana bir korku ver ki sana isyan etmeme engel olsun ta ki ben Sen’in itaatine bir amel yapayım da onunla Sen’in hoşnutluğunu kazanayım. Sen’den korkarak sana candan tevbe edebileyim, Sen’i sevdiğim için dini anlatırken samimi olabileyim, Sen’in iyi yapacağını bildiğim için bütün işlerde sana tevekkül edebileyim. Işığı yaratan Allah’ın şanı ne yücedir.”*³²⁷ Hadiste övülen korku, Allah’a isyan etmesine, günaha girmesine engel olacak korkudur. Peygamberimiz (sav), gence bu korkuyu elde edebilmesi için duasında istemesini öğretiyor. Başka bir hadiste ise İbn Ömer (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu söylemiştir. *“İbadetin en faziletlisi dini anlamaktır. Dindarlıkta en faziletli olan vera’dır.”*³²⁸ İbn Mes’ud’dan (ra) rivayetle: Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır. *“Allah’ın sana emrettiği farzları işle ki, insanların en çok ibâdet edenlerinden olasın. Sana yasakladığı haramlardan sakın ki, insanların en takvâlularından olasın. Senin için*

³²⁴ İbn Mace, Zühd, 35.

³²⁵ el-Buhârî, Rikâk,27; Müslim, Salât,112; İbni Mâce, Zühd, 19.

³²⁶ 35. Fâtır: 28.

³²⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, I, 425, 426. Hadis, S-Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

³²⁸ el-Münziri, *et-Terğib ve’t-Terhib*, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, I, 123.

takdir ettiği kısmetine râzî ol ki, insanların en zenginlerinden olasın."³²⁹ Enes (ra)'den rivayetle Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. "*Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa o kişi sevabı hak eder ve imanı olgunlaştırır. İnsanlarla hoş geçineceği bir ahlak, kendisini Allah'ın yasaklarından alıkoyan vera', cahillerin kabalığına aldırış etmeyen bir hilim "ağırbaşlılık"tır.*"³³⁰ Yine İbn Mes'ud (ra)'dan rivayet edilen başka bir hadiste Resûlullah (sav) İmanın son sınırının insanı günahattan uzak tutacak Allaha olan saygısı olduğunu açıklamak üzere şöyle buyurmaktadır. "*İmanın son sınırı vera' "haramlardan titizlikle kaçınmak" tır.*"³³¹

1.4.4. Havf-Reca (Ümit -Korku) Dengesi

Kur'an ve Sünnet çerçevesinde meseleye yaklaştığımızda umut-korku, tebşîr-inzâr, terğib-terhib, vaad-vaîd vb. zıt motiflerin her ikisinin de yerinde ve yeterince bir denge içerisinde muhataba ve şartlara göre kullanıldığını görmekteyiz. Allah, insanın korkarak ya da umarak bağlanma güdülerini en doğru kaynağa yönelterek onu her türlü sahte bağlılıktan ve bu bağlılığın sırtına yüklediği yükten kurtarmaktadır.³³² Dinimizdeki korku ve ümit kavramı, birbirini dengeler ve tamamlar. Kur'an'ı-Kerim olgun mü'minleri bu iki hasletle birlikte anar. De ki: "*Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*"³³³ İnsanın fitratı inzârdan etkilenmeye müsait yaratılmıştır. "İnsan ruhu, elemden gocunur ve lezzetten hoşlanır. İnsanın hayâtı, bu iki duygunun, yâni elem ile lezzetin kavşağıdır. O, elem veren şeyler karşısında öfkelenir veya korkar; lezzet veren şeyler karşısında da ümitlenir veyâ hırslanır. İnsanın hayâtını tanzîm eden ve ona bir çeki-düzen verip dengeyi sağlayan faktör, korku ile ümid'in devamlı olarak çarpışması hâlidir. Ümit silindiği zaman, yerini ümitsizlik (yeis) hâli kaplar; böylece faaliyet söner. Korku silindiği vakit de azgınlık, taşkınlık, anarşi, terör (tuğyan) başlar; işin sonu düşünülmez, faydalı işler yapılmaz, üretimin yerini tüketim alır. Ümidin içinde bir korku, korkunun içinde de bir ümit yoksa vazîfe duygusu, yerini tembelliğe bırakır. Bir bakıma, açları

³²⁹ es-Suyuti, *Camiü's-Sağir Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, I, 113.

³³⁰ es-Suyuti, *Camiü's-Sağir Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, II, 249.

³³¹ es-Suyuti, *Camiü's-Sağir Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, II, 97.

³³² Düzgün, *Din Birey ve Toplum*, 22.

³³³ 39. Zümer: 53.

çalıştıran doyma ümidi, tokları çalıştıran da açlık korkusudur.” denmektedir.³³⁴ İnsanlar, Allah’tan korktukları gibi ümitli de olacaklardır. Çünkü mutlak korku insanı ye’se bırakır, mutlak ümit ise insanı şımartır. Her Müslüman korku ve ümit arasında yaşayacaktır. Eğer inandıklarımıza ümit ekleyebilirsek, harekete geçer motive oluruz. Tam bir motivasyonla hayata sarılan ve engellere tahammül eden kişiler ilerleme gösterir.³³⁵ Ümit kişiyi olumlu duygulara taşıyan bir duygu olduğu için duygusal zekânın da ilk basamaklarından birisidir. Ümidi olan kişi, kendisini harekete geçirebilir, hedeflerini gerçekleştirebilir.³³⁶ Aczini hissetmeyen kibirliler, korku duygusu körelmiş gafil iyimsenler ve hiçbir ümit beslemeyen karamsarlar bu şereften mahrumdurlar.³³⁷ Ümit ağırlıklı bir korku ile insanların kuralları uygulaması arzu edilmektedir. Yüce Rabbimiz, cennet ve cehennem tasvirleriyle bizleri cennetlik olmaya teşvik etmekte; cehennemliklerden olmama konusunda bizleri uyarmaktadır. Onun cezbedici yönleriyle cenneti anlatmasındaki hikmet budur; en korkunç taraflarıyla cehennemi tasvir etmesindeki espri de budur. O’nun cennet tasviri rahmetinin yansımasıdır, cehennem tasvirleride. Korkunç gözüксе de O’nun cehennem tasvirleri de kötülükten caydırıcı mahiyettedir. O, cehennemi ayrıntılarıyla anlatmayabilirdi, bu durumda cehennemin korkunçluğunu akledemeyenler kötülükleri işleyebilir ve cehenneme düşebilirdi. Ama yüce Allah, kullarına merhamet etti, onların cehennemlik olmasını istemedi ve bütün korkunçluğu ile canlı biçimde cehennemi anlatarak onları cehennem çukuruna düşmekten kurtardı.³³⁸

Ancak kişide korku ve ümit hali dengeli bir durumda olmalıdır. Korkunun ağır basması kulu ümitsizliğe sevk ederken ümidin ağır basması da dünya hayatında gevşekliğe sevk eder. Bu hal uçan bir kuşun kanatlarına benzetilmiştir. Kanatlar düz olduğunda kuş ta düz olur ve rahat uçar. Kanatlardan biri baskın gelirse kuş dengesini kaybeder. İkisinin birden yok olma durumu kuşun düşmesi demektir ki bu ölümdür. İnsanın iman hayatı da böyledir. Kişi ne akıbetinden tamamen ümitsizliğe düşmeli ne de Allah’ın rahmetine olan güveni taatları terk sonucunu doğurmalıdır. Kişide bu iki duygu

³³⁴ Ali Yardım, *Peygamberimizin Şemâli*, Damla Yayınevi, İstanbul 2011, 9. Baskı, 345.

³³⁵ Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2006, 9. Baskı, 60.

³³⁶ Tarhan, *Duyguların Psikolojisi*, 86.

³³⁷ M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, I, 95-104.

³³⁸ Ali Akpınar, *Kulun Huzurundaki Yakın Duruşu Secde*, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2012, 60.

da yoksa bu imanın yokluğu demektir.³³⁹ Korku, saygı, sakınma, ne kadar olmalı sorusuna gelince insanı kötülükten sakındıracak seviyede olması iyidir. Kur'an'da Rabbimiz, *“O halde, gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının.”*³⁴⁰ buyurmaktadır.

Allah'ın cezalandırmasından korkmakla birlikte insanın yanlış yaptığında da bu korkunun ümitsizliğe ulaştıracak bir süreci başlatmaması gerekmektedir.³⁴¹ Kur'an'da vad ve vaid'in çokça yer almasında bulunan hikmette kulların havf ve reca içinde bulunmaya dikkat çekilmiştir. Kullar onun rahmetinden ümit kesmesinler.³⁴² Bu sebeple dinde belirtilen korku unsurlarının afete dönüşmesinin engellenmesi ve ölçülü bir tarzda yürütülmesi gerektiği ortadadır. Allah'a dua etmek, Allah'ın yardımını istemek, karşılaşılan musibetlere sabretmek hep uyanık davranmak; imanla ahirete gidinceye kadar kaybetmekten korkmak İslam dininde istenilen davranışlardan biridir. Hz. Enes (ra) anlatıyor: *“Resûlullah (sav) ölmek üzere olan bir gencin yanına girmişti. Hemen sordu: “Kendini nasıl buluyorsun?” “Ey Allah'ın Resûlü, Allah'tan ümidim var, ancak günahlarımdan korkuyorum” diye cevap verdi. Resûlullah (sav) da şu açıklamayı yaptı: “Bu durumda olan bir kulun kalbinde (ümit ve korku) birleşti mi Allah o kulun ümid ettiği şeyi mutlak verir ve korktuğu şeyden de onu emin kılar.”*³⁴³ Bir keresinde Ebu Kâhil adında ki sahabiye Resûlullah (sav) tavsiyede bulunurken *“...kalbinde Allah korkusu olan kimseye Rabbül izze (kudret ve kuvvet sahibi Allah) asla gazaplanmaz, hiçbir yerine de cehennem ateşi dokunmaz.”*³⁴⁴ Hz. Aişe (ra) anlatıyor: *“Resûlullah (sav)'a sorarak: “Ey Allah'ın Resûlü, “Rablerine dönecekleri için kalpleri ürpererek vermeleri gerekeni verenler, işte onlar iyi işlerde yarış ederler. O uğurda ileri geçerler”*³⁴⁵ ayetinde kastedilenler, şarap içenler, hırsızlık yapanlar mı? dedim. Bana *“Hayır ey Sıddık'ın kızı, aksine onlar, oruç tutup, sadaka verip, yaptıkları bu hayırların kendilerinden kabul edilmemesinden korkanlardır.”*³⁴⁶ Amellerinin kabul olup olmadığı

³³⁹ Hülya Alper, *İmanın Psikolojik Yapısı*, Rağbet Yayınları, 2. Bsk., İstanbul 2007, 60.

³⁴⁰ 64. Tegâbün: 16.

³⁴¹ K. Arpağuş, H., “Allah-İnsan İlişkisinde Rahmet ve Gazab”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2005/2), 29, 41-62.

³⁴² A. M. en-Nikrat, *“Min Tasrifi'l-Kavli fi'l-Kur'ani'l-Kerim Tennevvü'ü Delalati't-Terğibi ve't-Terhib”*, 384-418.

³⁴³ et-Tirmizi, Cenâiz, 8; İbn Mace, Zühd, 37.

³⁴⁴ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, VI, 361.

³⁴⁵ 23. Mü'minûn: 60.

³⁴⁶ et-Tirmizi, Tefsir, Mü'minun, 3174.

konusunda insanın endişeli olması söz konusudur.³⁴⁷ “Ahiret için çalışan kimseler iyi sonuçla karşılaşacaklarına emin olamazlar. Bununla birlikte amellerinin kabul edilmeme korkusunu taşırlar.”³⁴⁸

Ümit üzerine kurulmuş ahlâk olabilir mi? Büyük dinlerin çoğunda vaad, vaid, yani ceza tehdidi yanında büyük bir rol oynamaktadır.³⁴⁹ İsfahani; İnsanları çirkinlikten uzaklaştırıp güzelliğe özendiren etkenler dörttür: Onlar a. Akıl, b. Utanma, c. Övgü ve yergi, d. Özendirme (terğîb) ve korkutma (terhîb) dir.³⁵⁰ Dindar, Allah’ın bağışlamasını kaybetme endişe ve korkusuna kapılabilir. Ancak O’ndan korkan insan Allah’ın gazâbından kaçıp yine onun merhametine sığınır. Bu, bir nevi onun kötünden ve kötü olandan kaçıp Allah’a sığınması demektir.³⁵¹

Allah elbette zâlimleri, şirk koşanları, haksızlık yapanları çok şiddetli bir şekilde cezalandıracağını Kur’ân’da bildirmektedir.³⁵² Şâyet herhangi bir korku söz konusu ise, bu korkuyu, Allah’a inananların, münafıkların, zâlimlerin vb. kimselerin hissetmesi daha doğrudur. Yoksa Allah’a inananlar, O’nun emirlerine itaat edenler ve Allah’ın velîleri için herhangi bir korku ve üzüntü söz konusu değildir. Allah, uzaklaşılacak, sakınılacak, korkulacak, korunulacak, tedbir alınacak bir varlıktan daha çok, sevicecek sığınılacak yardımına ihtiyaç duyulacak, ondan müstağni kalınmayacak, her dem O’nunla olunacak bir varlıktır.³⁵³ İslam’da korku ve ümidin dengede tutulabilmesi asıldır. Ebu Hureyre (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Mü’min, Allah indindeki ukubeti bilseydi, cennetten ümidini keserdi. Eğer kâfir Allah’ın rahmetini bilse idi, cennetten ümidini kesmezdi.”³⁵⁴ Ebu Hureyre’den rivayet edilen bir kudsi hadiste Allah Teâla: *Kuvvet ve azametime yemin ederim ki kulumda iki korkuyu birleştirmem. Dünyada benden korkar günah işlemezse, ahirette onu bütün korkulardan kurtarırım. Eğer dünyada benden korkmadan günah işlerse onu ahirette korkuturum.*”

³⁴⁷ et-Tirmizi, Tefsir’i Süre Müminun, 24; İbn Mâce, Zühd, 17.

³⁴⁸ Abdüsselâm, İzzeddin İbn, *Kavâidü’l-Ahkâm Fi Mesâlihi’l-Enâm*, 30.

³⁴⁹ Hilmi Ziya Ülken *Aşk Ahlakı*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, 260- 262.

³⁵⁰ el-İsfehani, er-Rağîb, *ez-Zerî’a İlä Mekârimi’i-Şeria*, 206.

³⁵¹ Yavuz, *Günümüzde İnançın Psikolojisi*, 199.

³⁵² 8. Enfal: 25, 52; 9. Tevbe: 61, 68.

³⁵³ Gezgin, *Kur’an’da Sevgi*, 83-84.

³⁵⁴ Müslim, Tevbe, 49.

³⁵⁵ buyurur. Burada imtihandan korkarak itaate etmeyip isyan edenleri orada korkutacaktır. Hanzâla el Üseydî (ra) ki Peygamber (sav)'in vahiy kâtiplerindedir. Hanzâla, bir gün ağlayarak Ebû Bekir'in yanına uğradı. Ebû Bekir “*Neyin var ey Hanzâla*” diye sordu. Hanzâla, “*Ey Ebû Bekir!*” dedi, “*Hanzâla münafik olmuştur. Şöyle ki Resûlullah'ın (sav) yanında olduğumuz sürece bize Cennet ve Cehennemi hatırlattığında gözümüzle görüyormuş gibi oluyoruz. Fakat onun yanından ayrılıp çoluk çocuğumuzun ve işlerimizin başına vardığımızda ise çoğunu unutuyoruz.*” Ebû Bekir, “*Allah'a yemin olsun ki bizlerde aynı durumdayız, yürü beraberce Resûlullah (sav)'e gidelim*” dedi. Ve beraberce gittik. Resûlullah (sav), onu görünce “*Hanzâla, derdin nedir?*” diye sordu. Hanzâla: “*Ey Allah'ın Rasûlü! Hanzâla münafik oldu.*” dedi şöyle ki, “*Senin yanında bulunduğumuz hallerde Cennet ve Cehennemi hatırlattığında sanki gözümüzle görür gibi oluyoruz. Fakat senin yanından ayrılıp hanımlarımızın ve işlerimizin başına vardığımızda çok şeyi unutuyoruz.*” Ebû Bekir dedi ki: Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Her zaman benim yanımdan kalktığınız durumda olsaydınız melekler oturduğunuz yerlerde, yollar üzerinde ve yataklarınızda sizinle tokalaşırlardı. Fakat Ey Hanzâla bazen öyle bazen böyle her an bir olmaz.*”³⁵⁶

Özcan Köknel korkunun belli bir tonda, dengede tutulmasının insanın faydasına olduğunu belirttiikten sonra şu ifadelerle yer vemiştir. “*Görülüyor ki, bir duygulanım durumu olan korku bir yandan insanın beden, ruh ve toplum sağlığını kollamaya, korumaya yönelik davranışların tek ve temel etkeni olurken, öte yandan insanın bedensel, ruhsal ve toplumsal gelişmesini, dengesini, düzenini, uyumunu sağlayan ve sürdüren bir duygulanım olarak karşımıza çıkmaktadır.*”³⁵⁷

Hilmi Ziya Ülken, inanmada ümit mi etkin yoksa korku mu daha etkin olduğuna dair açıklama yaparken, inanmada korkunun daha etkin olduğunu şöyle ifade eder. “*İnanma yalnız ümit ile değil, daha çok korku ile ilgilidir. Biz ümit ettiğimiz şeye olduğu kadar korktuğumuz şeye de inanırız. Çünkü her ikisi de hazır olanla hazır olmayan arasında bilgiyi aşan bir bağlantı kurmuşlardır.*”³⁵⁸ Kur'an'a baktığımızda ise

³⁵⁵ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, VI, 358; el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, II, 319. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

³⁵⁶ İbn Mâce, *Zühd*, 28; Müslim, *Tevbe*, 12; Tirmizi, *Sıfatü'l-Kıyame*, 59.

³⁵⁷ Köknel, *Korkular Takıntılar Saplantılar*, 18.

³⁵⁸ Ülken, *Aşk Ahlakı*, 261.

“Onlar, korkarak ve ümit ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar.”³⁵⁹ ayetinde mükâfat beklentisi olanlar içinde; korkulan şeylerden uzaklaşmak isteyenler içinde korku ve ümidin etken olduğunu görebiliriz. Ümit ve korku içerisinde bulunan bütün müminlerin yataklarından uzaklaşarak gece ibadetine devam etmeleri gerektiği hatırlatılmıştır.

İbn Ebi Müleyke anlatıyor: “Resûlullah’ın (sav) ashabından olup da Bedir Gazvesi’ne katılanlardan otuz kadarına yetiştim. Hepsi de kendi hesabına nifaktan korkuyorlar ve dinlerinde fitneye düşmekten kendilerini emniyette hissetmiyorlardı.”³⁶⁰

Normal düzeyde kaygı halinin ferdi harekete geçirici olduğu hususunda patolojik bir durum kazanmayan kaygı, insanda belirli bir düzeyde stres oluşturmakta, bu da ona mücadele gücü vermektedir.³⁶¹ Ancak Kur’an’da insanın Allah’tan başka korkulardan kurtulmasıyla irtibatlı olarak başka korkular değil özellikle bunun ahiret kaynaklı olması gerektiği üzerinde durulmaktadır.³⁶² Bununla birlikte, Cehennem korkusu veya Cennet ümidi mü’minlerin ahlaklılığının nihai sebebi değildir. Gerçek mü’minler için en büyük değer ve en büyük ümit Allah’ın hoşnutluğudur.³⁶³ Ancak cennet arzusu da cehennem korkusunda insanı Allah’a kulluğa yaklaştırmalıdır.

Korku ve sevgi dengede ve beraber olmalıdır. Sadece korkutmaya ve ümitsizliğe dayanmak yasaklandığı gibi tamamen ümitlendirmek te hoş karşılanmamıştır. Kötü söz, lanet, beddua, sövmek, hakaret etmek vs. şekilleriyle terbiye vasıtası olmamalıdır.³⁶⁴ “Korku yalnız başına bırakılmaz” derler. Hep ve daima yanında ümit olmalı. Biri olmazsa diğeri de olmaz. İkisi de lazım. Hem o hem diğeri. Korktuğun için çalışacak, gereğini yerine getireceksin. Endişe ve kuruntuya esir düşmemek içinse ümidini yitirmeyeceksin.”³⁶⁵ “Bir mü’minin kalbinde korku ile ümit birlikte bulunursa muhakkak Aziz ve Celil olan Allah (cc) ona umduğunu verir ve korktuğundan da emin kılar.”³⁶⁶ Bazı insanların nefisleri ise şırmamış olabilir. Onlar için müjdeden ziyade uyarıcı sözler

³⁵⁹ 32. Secde: 16.

³⁶⁰ Buharî, İman, 36.

³⁶¹ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din Psiko Sosyal Uyum ve Dindarlık*, Karahan Kitabevi, Adana 2007, 107.

³⁶² 5. Maide: 54.

³⁶³ Cafer Sadık Yaran, *Ahlak ve Etik*, 317.

³⁶⁴ Canan, *Peygamberimizin (sas) Sünnetinde Terbiye*, 548.

³⁶⁵ M. Faik Özdengül, *Rumi ve Aşkın Terapi*, 152.

³⁶⁶ et-Tirmizi, Da'avât 108, (3536)

gerekir.³⁶⁷ Gazali bu konuyu şöyle özetlemektedir: İlahî müjdelerin hakkı şevk ve recâ (ümit)dir; ilahî uyarıların hakkı Allah korkusudur, ilahî emir ve yasakların hakkı, bu emir ve yasaklara harfiyyen riayet etme konusunda azimli olmandır; öğüt ve nasihatlerin hakkı bu öğütlere kulak vermendir, ilahî ihsan ve nimetlerin anlatılmasının hakkı şükürdür; peygamber kıssalarının hakkı ders ve ibret almaktır.”³⁶⁸

Yüce Allah bu durumu şöyle beyan etmektedir. *Yoksa iman edip de salih amel işleyenleri biz, o yeryüzündeki bozguncular gibi yapar mıyız? Yoksa o takva sahiplerini azgın günahkârlar gibi yapar mıyız?*”³⁶⁹ Elbette bir tutulmayacaklardır. Hatta onlar sair müminlerden daha ilerde olacaklardır. İmanlarındaki ihlas ve samimiyet karşılığını kat kat alacaklardır. Allah bunlar için *“İyi bilin ki Allah’ın dostlarına korku yoktur. Onlar üzülmeyecektir.”*³⁷⁰ buyurmuştur. Bu konuda insanın Allahtan beklentisi varsa ölürken Allah’a ulaşmak isteyeceğini, Allah’ın da o kimseden razı olacağına dair Resûlullah’dan (sav) rivayet edilen hadiste Allah’ın dünyadan göçerken de ahiretde sahip çıkacağını bizlere anlatmaktadır. *“Kim Allah’a kavuşmayı arzu ederse, Allah da o kimseye kavuşmayı arzu eder. Kim de Allah’a kavuşmaktan hoşlanmazsa, Allah da o kimseye kavuşmaktan hoşlanmaz.”*³⁷¹

---

³⁶⁷ Niyazi Beki, *Kur’an Güneşinden Çağımız İnsanına İrşat Rehberi*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008, 47.

³⁶⁸ el-İmam Gazali, *İbadetlerin Ruhu*, (Çev. Muhammed Coşkun), Timaş Yayınları, İstanbul 2013, 45.

³⁶⁹ 38. Sad: 28

³⁷⁰ 10. Yunus: 62

³⁷¹ el-Buhârî, Rikâk, 41; Müslim, Zikir, 14.

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER (SAV) VE İNZÂR

2.1. HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR GÖREVİ

Mâsiyet ve günah ehlini azâp ile uyarması nedeniyle Allah Resûlü'ne nezir ve münzir (uyarıcı) denilmiştir. Resûlullah (sav), Allah'ın emirlerine uymayan kimseleri azapla uyarılmış, onları ahirette ateş ile ikaz etmiş, günahın hem dünya hem de ahirette kötülük ve karşılığının olacağı haberini vermiştir. Nezir ismiyle alakalı Resûlullah'a yapılan hitaplarda *“Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı gönderdik.”*³⁷² ifadeleri yer almıştır. Nezir ve Münzir isimleri, “uyarıcı, ikaz edici, kötü yolun encamından sakındırıcı” manalarına gelmektedir. Ayette *“Bakın ben Allahın azâbından açıkça uyarıcı biriyim.”*³⁷³ buyurulmaktadır. Aynı şekilde Cenab-ı Hak, kendine isyan edenleri Cehennem'le uyarıcı anlamında onu “Nezîr” diye isimlendirmiştir.³⁷⁴ Cenab-ı Hak'ın azâbından ve gazâbından sakındırma, Cehennem ve ateşini hatırlatma, Hz. Peygamber'in (sav) nübüvvetinin temelini teşkil etmekte, ta ilk günlerinden itibaren onun davetinde yer almaktadır. O “beşîr” olduğu kadar “nezîr”dir³⁷⁵ Peygamber (sav) cehennemden sakındırıcı idi.³⁷⁶ Hz. Peygamber (sav), Kur'ân-ı Kerîm'de 12 yerde “Nezir'un Mübîn” apaçık uyarıcı ve korkutucu olarak anılmıştır.³⁷⁷ Hadiste; Resûlullah (sav) *“Ben Muhammed'im, Ben Ahmed'im, Ben Rahmet Peygamberiyim, Ben Nebiyü't-Tevbeyim, Ben Mukâffiyim, Ben Haşir'im Ben Nebiyü'l-Melâhim'im”*³⁷⁸ buyurur. Melahim, melhame kelimesinin çoğuludur. Melhame, savaş meydanı, savaş ve kıtal demektir. Bir diğer hadiste de Hz. Muhammed (sav) kendi konumunu ve üstlenmiş olduğu görevi şöyle dile getirmiştir. *“...Ben, Allah'ın, küfrü benim (getirdiğim dinle) yok edecek olan Mahi'yim. Ben, insanların (Kıyâmet günü) benim ardında bir araya getirilecekleri, (böylece toplanmayı başlatacak olan) Haşir'im. Ben, Akîb'im.”* “Akîb”, kendisinden sonra hiçbir

³⁷² 33. Ahzâb. 45.

³⁷³ 15. Hicr: 89.

³⁷⁴ el-Kadî İyâz, *Şifâ'i Şerîf Şerhi*, 497.

³⁷⁵ Ahmet Önkâl, *Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu*, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2010, 215.

³⁷⁶ İlhan Yıldırım, *Âyîne-i-Esma Muhammed Mustafa*, 99.

³⁷⁷ Yıldırım, *Âyîne-i-Esma Muhammed Mustafa*, 101.

³⁷⁸ İbn Hibbân, es-Sahîh, XIV, 220; Müslim, Fedâil, 23, 54; Ahmed İbn Hanbel, V, 405.

kimse olmayan (yani son, sonuncu) kimse demektir.³⁷⁹ Küfür, Hz. Peygamberle mahvedildiği kadar hiçbir kimse ile mahvedilmemiştir.³⁸⁰ Hz. Peygamber'in (sav) peygamberlerin izini süren *mukaffi* oluşu, kendisinin önce gelen Allah'ın elçilerine tâbiyetini ifâde ederken bir taraftan da her biri birer öğretmen olan kutlu peygamberler arasında derecesi en yüksek olanın Hz. Muhammed Mustafâ (sav) olduğuna işâret eder. İnsanlığa yol gösteren ilk peygamberler ilk öğretmenler gibidir. İlim biriktikçe ve eğitim yaşı arttıkça muallimin de mertebeleri artarak büyür. İnsanlık başlangıcından bu yana bir ilerleme yolunda olmuştur. Hz. Peygamber, (sav) takip ettiği zincirin son ve en büyük halkası durumundadır.³⁸¹

Sahibu'l- Kâdib (Keskin Kılıç Sahibi) Onun demirden bir asası, yani kılıcı olacak ve onunla savaşıacak.³⁸² “Mübelliğ (Tebliğ Edici), Müzekkir (hatırlatıcı), Münecci (Kurtarıcı), Sahibu'l-Kadem, Sahibu'l-Liva (Sancak Sahibi), Sahibu's-Seyf (Kılıç Sahibi), Sahibu'l-Miğfer, (Miğfer Sahibi) İmamı'l-Müttâkin, Seyfullah (Allah'ın Kılıcı), Sahibu'l-Hüccet, gibi çeşitli isimlere de sahiptir.³⁸³ Allah önceki peygamberler döneminde her zaman toplumun dönüşümünde, özellikle siyasi ve askeri alanda işlev görmemiştir. Mesela Nuh, Lut, Salih, İsa peygamberler zamanında O'nun bu tarz bir iradesinin yansımaları görmüyoruz.³⁸⁴ Kur'an'da haber verildiği ölçüde daha önce gönderilen peygamberlerin çoğu, gönderildikleri toplumlar tarafından çeşitli haksızlıklara maruz bırakılmışlardır.³⁸⁵ Toplumlar, Yunus kavmi hariç, azabı görmeden inanmamaları dolayısıyla³⁸⁶ çeşitli felaket ve helakete uğratılmışlardır. Ancak Resûlullah'ın (sav) Allah'ı Teâlâ'nın dilemesiyle uhdesine aldığı devlet başkanlığı, komutanlık, kadılık gibi çeşitli görevler ve sorumluluklar sebebiyle -özellikle bu durum Medine döneminde daha net olarak gözükmektedir- Peygamber (sav) insanlara özellikle Allah'a karşı sorumluluklarını hatırlatma ve birbirlerinin haklarına ve ahlaka yönelik her konuda topluma önder olmuştur. Mekke'nin fethi sırasında Hz. Peygamber (sav) elindeki

³⁷⁹ ed-Dârimî, *Rekâik*, 59.

³⁸⁰ İlhan, *Âyînei-Esma Muhammed Mustafa*, 27.

³⁸¹ İlhan, *Âyînei-Esma Muhammed Mustafa*, 53.

³⁸² İlhan, *Âyînei-Esma Muhammed Mustafa*, 75; Said Nursi, *Mektubat*, Envar Neşriyat, İstanbul 1996, 167.

³⁸³ İlhan, *Âyînei-Esma Muhammed Mustafa*, 224.

³⁸⁴ Albayrak, *Tarihin İçinden Kur'an'ı Algılamak*, 41.

³⁸⁵ 15. Hicr: 72

³⁸⁶ 10. Yûnus: 98.

asasıyla putlara birer birer dokunmaya başladı. Bu arada da “*Hak geldi, batıl yok olup gitti. Yok, olan ne bir şey var edebilir ne de diriltebilir.*”³⁸⁷ buyuruyor, putlar da birer birer yüz üstü ya da arka üstü düşüyorlardı. Böylece Kâbe içinde ve çevresinde yere yuvarlanmayan hiçbir put kalmadı.³⁸⁸ Resûlullah (sav)

Hayber’de sancağını Hz. Ali’ye teslim edince “*Allah, sana fetih nasip edinceye kadar çarpış. Sakın arkana dönme.*” Hz. Ali, mübarek sancak elinde heyecanla ilerliyordu. Bir müddet gittikten sonra, “*Yâ Resûlallah, ben onlarla neyi gerçekleştirmek için çarpışacağım?*” diye sordu. Kâinatın Efendisinden şu cevap geldi: “*Allah’tan başka ilah ve ibadet edilecek bulunmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Resûlü olduğuna şهادette bulununcaya kadar onlarla çarpış. Onlar bunu yaptıkları takdirde, can ve mallarını kurtarmış olurlar. Kalplerindekilerin hesabı ise Yüce Allah’a aittir.*”³⁸⁹ Hz. Peygamber’in inzâr edici, uyarıcı olduğunu anlamak için onun önceki kitaplarda yer alan isimlerine göz attığımızda ise, Tevrat’ta Fârân 390 ve İncil’de Faraklit 391 olarak yer aldığı bilinmektedir. (Ahmed) olarak adlandırılan Eski Ahit’te sık sık geçen İbranice Hamad, hımda kelimeleri, Ahmed demektir. Başka da birçok işaret vardır. Zebur’da da güneş durdukça Hz. Peygamber’in adının etrafta yazılacağı belirtilmektedir.³⁹² İki Cihan Güneşi; İncil’de Ahmed, Tevrat’da Ahyed, Kur’ân’da Muhammed ismi ile müsemmadır.³⁹³ Ahmed ismi Saf Suresinin altıncı ayetinde geçmektedir.

Atâ İbn Yesâr şöyle dedi: Ben, Abdullah İbn Amr b. Âs’a (ra) kavuştum da ona: Sen bana Resûlullah’ın (sav) Tevrat’ta yazılı olan sıfatından haber ver, dedim. Abdullah İbn Amr (ra) te’kîdli olarak şöyle cevâb verdi: Evet, vallahi Resûlullah’ın (sav) Kur’ân’daki sıfatlarının bâzısıyle muhakkak Tevrat’ta da vasıflandırılmıştır (ki şöyledir): “Ey Peygamber, biz seni hakîkaten bir şâhid, bir müjdeci, bir korkutucu ve

³⁸⁷ 17. İsra: 81.

³⁸⁸ et-Tayalisi, Süleyman b. Davud Carud, II, 744.

³⁸⁹ et-Tayalisi, Ebû Dâvûd, el-Müsned, Daru’l-Kütübü’l-İlmiyye, Thk. Muhammed Hasan İsmail, Beyrut, 1425-2004, II, 743.

³⁹⁰ Yasanın Tekrarı, 33:2.

³⁹¹ Yuhanna, 14:16-17.

³⁹² Abdullah Aygün, *Kur’an ve Sünnete Ümmet Muhammed’in Özellikleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2010, 37;

³⁹³ Said Nursi, *Mektubat*, 172.

ümmîlere (âcizlere) bir koruyucu olarak gönderdik.³⁹⁴ Sen elbette benim kulum ve rasûlümün. Ben sana “Mütevvekkil” adını verdim. Bu peygamber kötü huylu, katı kalbli, çarşılarda çağırğan değildir. O kötülüğe kötülükle mukabele etmez, fakat o kötülüğü afv ile mağfiret ile karşılar. Allah eğrilmiş, sapmış olan milleti bu peygamber ile onları la ilahe illallah demeleri suretiyle doğrultmadıkça, o peygamberin ruhunu asla kabzetmeyecektir. Allah birçok kör gözleri, birçok sağır kulakları, birçok kapalı kalbleri bu tevhîd kelimesiyle açacaktır”³⁹⁵

2.2. HZ. PEYGAMBER’İN (SAV) İNZÂR METODLARI

Terğîb ve terhib Kur’an’da ve Hadislerde çokça yer bulan önemli bir anlatım tarzıdır. Va’d ve vaid, inzâr ve tebşîr, havf ve recâ, sevap ve ikâb, cennet ve cehennem, mâruf ve münker gibi hususlar hep bu kapsamdadır.³⁹⁶

Sözlü iletişimde tek başına dilin söz gücüne güvenmek her zaman beklenen başarıyı sağlamaya yetmez. Sözle birlikte jestler, mimikler, resimler, şekiller ve diğer uyarıcılarla anlatımı desteklemek gerekir.³⁹⁷ Araştırmalarda bir konuda başarılı olmanın yüzdesel durumu; %55 vücut dili, %38 ses tonu ve tını, %7 işin kendisi şeklinde bir tespit yapılmıştır.³⁹⁸ İnsanın kendinde olan nesnel iletişim araçları ise; el, yüz ve diğer beden hareketleri; duruş, oturuş, yürüyüş şekilleri; kılık ve kıyafetlerdir. Bunların tamamı kısaca “*beden dili*” olarak adlandırılmaktadır. İlk intibah ve izlenimler bu mesajlarla oluşur.³⁹⁹ Beden dili duyguları yansıtır.⁴⁰⁰ Çünkü insan duyduklarından çok gördüklerine inanma eğilimindedir. Konuşulan dil kadar beden dili de hayatımızın ayrılmaz bir parçası olarak etkin bir iletişim gücüne sahiptir.⁴⁰¹

Resûlullah (sav) muhatabına te’sir eden bir ifâde tarzı ile konuşmuştur. Bu, kendine nübüvvet ve risâlet vazifesi veren, vahyedilenin tebliğini emreden⁴⁰² Rabbinin

³⁹⁴ 35. Ahzâb: 45, 46

³⁹⁵ el-Buhârî, Büyü’, 50; et-Tirmizî, Birr, 69; Ahmed İbn Hanbel, II, 174; ‘İbn Sa’d, I, 360-363; el-Beyhakî, *ed-Delâil*, I, 374-377;

³⁹⁶ DİB., *Hadislerle İslam Hadislerin Hadislerle Yorumu*, I, 124.

³⁹⁷ Suat Cebeci, *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim*, 48

³⁹⁸ Sevda Türküsev, *Duygu Kontrolü İle Kişisel Başarı*, 99.

³⁹⁹ Suat Cebeci, *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim*, 55, 56

⁴⁰⁰ Fatih Kılıçarslan, *10 Adımda Duygusal Zekâ*, 11

⁴⁰¹ Suat Cebeci, *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim*, 56

⁴⁰² 5. Maide: 67.

açık emridir:⁴⁰³ “Onlara, içlerine işleyecek, ruhlarına tesir edecek şekilde beliğ söz söyle.”⁴⁰⁴

Peygamber (sav) konuşacağı kelimeleri seçer, insanlara en güzel ve en hoş lafızlarla hitap ederdi. Onlara eza verecek ağır sözler söylemekten sakınırdı. Kaba, yaralayıcı üsluptan uzak dururdu.⁴⁰⁵ Allah Rasûlü (sav), özellikle eğitim ve öğretim sayılabilecek hitaplarında jestleriyle de konuşmalarına bir canlılık getirmiş ve dinleyenlerin dikkatini konu etrafına toplamayı başarmıştır. Nitekim çoğu zaman yanında taşıdığı âsâsı ile mevzûya canlılık getiren jestler yapmıştır.⁴⁰⁶ Sevgili Peygamberimiz (sav) hutbe verdiğiğinde sanki bir orduyu uyarır gibi sesini yükseltir, yüzünün şekli değişirdi. Ölü gibi heyecansız, sanki uykuya ve eğlenceye çağırıcasına vaaz etmek, Peygamber Efendimiz (sav) için söz konusu değildir.⁴⁰⁷

Ebu Musa Eş’ari anlatıyor: Bir yolculuk esnasında Hz. Peygamberle beraberdik. Her bir tepeye çıktığımızda (yüksek sesle) tekbir getiriyorduk. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “*Kendinize sağır olan ve burada bulunmayan birisine seslenmiyorsunuz. (Bilakis) her şeyi işiten, gören ve çok yakın olan Allah’a sesleniyorsunuz*”⁴⁰⁸ Peygamberimiz dua ederken bile Allahu Teala’ya karşılı saygılı davranılmasını, Allah’u Teala’nın çeşitli sıfatlarına atıfta bulunarak hatırlatmaktaydı.

Allah Resûlü, kaba değildi, zelil biri de değildi. Küçükte olsa nimete hürmet ederdi, onu hakir görmezdi. Dünya ve dünya işleri O’nu kızdırmazdı. Hakka tecavüz edilmesi durumunda ona yardım edip galip kılmadan kızgınlığını hiçbir şey gideremezdi. O nefsi için kızmaz nefsinin intikamı için koşmazdı.⁴⁰⁹ Hz. Âişe’den rivâyet edilen bir hadisin son kısmında Hz. Âişe (ra) şöyle der: “*Resûlullah kendisi nâmına kimseden intikam almazdı. Ancak sen Allah’ın yasaklarını çiğnediğinde buna karşılık olarak Allah adına intikam alırdı*”⁴¹⁰

⁴⁰³ A. Lütfî Kazancı *Peygamber Efendimizin Hitabeti*, 137.

⁴⁰⁴ 4. Nisa: 63.

⁴⁰⁵ Müslim, Fezâilus-sahâbe, 140.

⁴⁰⁶ Mustafa Karataş, *Hz. Peygamberin Beden Dili*, 138.

⁴⁰⁷ el-Humeys Ebu Muhammed, *Mevakıf’u Gadab’ı Fih’a- en-Nebiy’ü*, Dar’un-Naşir’ul-Arab’i, 2002, 23.

⁴⁰⁸ el-Buhârî, Tevhid, 9.

⁴⁰⁹ et-Tirmizî Şemail, 141; Abdulfettah Ebu Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed*, (Çev.: Enbiya Yıldırım), Yasin Yayınevi, İstanbul 2011, 30.

⁴¹⁰ el-Buhârî, Menâkıb, 23; Edeb 80, Hudud 10, 42; Müslim, Fezâil 77; el-Muvatta, Hüsnü’l-Hulk, 2;

O, Kur'ân'ı nefesine hakem kılmıştı. Bu sebeple hem bilgileri hem de fiilleri Kur'ân'a muvafık idi. O Kur'ân'a muvafık hareket eder, ona uygun konuşur, onun hükmüne koşup boyun eğer, verdiği hükümde dururdu. Hz. Peygamber'in terhib uslûbu ise öncelikle o işin, davranışın Allah ve Peygamber tarafından sevilmediğini öfkeyle karşılandığını belirten ifadelerle o fiilin sevilmeyen nafoş bir durum olduğunun ortaya konulması şeklinde olmuştur. Resûlullah (sav) işlenen o davranışın, imana münafî (zıt) olduğunu ve imanla telif edilmesinin mümkün olmadığını, işlediği günahın imanla bağdaşmayacağını haber veriyordu. *“Zinakâr, zina ederken mümin olarak zina etmez. Hırsız, çalarken mümin olarak çalmaz. Sarhoş da şarabı içerken, mümin olarak içmez.”*⁴¹¹ sözüyle Allah Resûlü, bu tür iffete aykırı davranışların mümine yakışmayacağına dikkatleri çekerek iffetin imandan olduğunu vurguladı. *“Bir kimse, komşusu onun kötü davranışlarından güvende olmadığı sürece iman etmiş olmaz.”*⁴¹² ifadeleri gibi *“...Bizi aldatan, bizden değildir.”*⁴¹³ *“Yanı başındaki komşusu açken tok yatan kimse, iman etmemiştir.”*⁴¹⁴ Bazen de terhib; işlenen fiilin nifak, şirk küfre ait olduğunun ilan edilmesi şeklinde ortaya konulmuştur. *“Müslüman'a sövmek fâsıklık (alâmeti), onunla savaşmak ise küfür (alâmeti) dir.”*⁴¹⁵ Hz. Âişe validemizin anlattığına göre, *“Filân şahıs şöyle yapmıştır”* diye değil; *“Bir kısım insanlara ne oluyor ki, onların şöyle şöyle yaptıklarını görüyor veyâ işitiyorum”*⁴¹⁶ derdi. Hz. Peygamber (sav) delilini sunarken bir zayıflık ve aciziyet çekmezdi. Cidale girme durumunda hasmı onunla baş edemezdi. Tartışmaya girecek olsa verdiği cevaplar daha sağlam ve açık, delilleri daha üstün olurdu.⁴¹⁷ Abdullah b. Amr'ın rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Şu dört özellik kimde bulunursa o, tam bir münafık olur...”*⁴¹⁸ Hadis rivayetlerinde elli kadar olumsuz davranış ve insan tipinin “lânetlendiği” ifade edilmiştir. *İçki içen,*⁴¹⁹ *takma saç takan,*⁴²⁰ *kızgın demirle hayvanlara damga*

Ebu Dâvud, Edeb, 5.

⁴¹¹ Müslim, İmân, 100; el-Buhârî, Eşribe, 1.

⁴¹² Ahmed İbn Hanbel, I, 388.

⁴¹³ Müslim, İmân, 164.

⁴¹⁴ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, İmân ve rü'yâ, 6.

⁴¹⁵ el-Buhârî, Edeb, 44.

⁴¹⁶ Ali Yardım *Peygamberimiz'in Şemaîli*, 406.

⁴¹⁷ Ebu Gudde, *Bir Eğitimiçi Olarak Hz. Muhammed*, 51–52.

⁴¹⁸ el-Buhârî, İmân, 24.

⁴¹⁹ et-Tirmizî, Büyû', 59.

⁴²⁰ Müslim, Libâs ve zînet, 119.

vuran,⁴²¹ dövme yapan ve yaptıran,⁴²² Lût kavminin amelini yapan,⁴²³ ölünün ardından feryat ve figan eden,⁴²⁴ âmâ birini yanlış yöne saptıran,⁴²⁵ canlı bir varlığı hedef edinen,⁴²⁶ kendisini babasından başkasına nispet eden,⁴²⁷ hülle yapan ve yaptıran,⁴²⁸ kadınlara benzemeye çalışan erkekler ile erkeklere benzemeye çalışan kadınlar,⁴²⁹ rüşvet alan ve veren,⁴³⁰ faiz yiyen ve yediren,⁴³¹ anne babasına lânet eden,⁴³² karaborsacılık yapan,⁴³³ arazilerin sınırlarını değiştiren⁴³⁴ ve meclis halkasının ortasına oturan kimseler⁴³⁵ hadislerde lânetin muhatabı olmuşlardır.⁴³⁶ Terhibin diğer çeşitleri ise işlenen fiilin “helake götürecek günahlar”dan, “büyük günah” ya da “en büyük günah” olarak isimlendirilmesidir. Ebû Hureyre’den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav), “Helâk edici yedi şeyden kaçınınız!” buyurdu. Sahâbîler, “Yâ Resûlallah! Bu yedi şey nedir?” diye sordular. Resûlullah’da (sav), “Allah’a şirk koşmak, sihir yapmak, hukukun gerektirdiği dışında Allah’ın (zarar vermeyi) yasakladığı bir cana kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, (düşmanla karşılaşınca) savaştan kaçmak, zinadan uzak duran ve hiçbir şeyden haberi olmayan mümin kadınlara zina iftirasında bulunmak.” cevabını verdi.⁴³⁷ Abdurrahman’ın, babası Ebû Bekre’den rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav), “Size en büyük günahın ne olduğunu söyleyeyim mi?” diye sorunca, ashâb, “Evet, buyur ey Allah’ın Resûlü!” dediler. Bunun üzerine Resûlullah, “Allah’a ortak koşmak ve anaya babaya saygısızlık etmek, bile bile yalan yere yemin, etmektir.” buyurdu.⁴³⁸ Resûlullah (sav) bir gün, “Bir kimsenin ebeveynine sövmesi büyük günahlardandır.” demiş, ashâb bunun üzerine, “Yâ

⁴²¹ Ebû Dâvûd, Cihâd, 52.

⁴²² Ebû Dâvûd, Tereccul, 5.

⁴²³ et-Tirmizî, Hudûd, 24.

⁴²⁴ Ebû Dâvûd, Cenâiz, 24, 25.

⁴²⁵ el-Buhârî, el-Edebü’l-müfred, 307.

⁴²⁶ en-Nesâî, Dahâyâ, 41.

⁴²⁷ Müslim, Itk, 20.

⁴²⁸ et-Tirmizî, Nikâh, 28.

⁴²⁹ Ebû Dâvûd, Libâs, 28.

⁴³⁰ Ebû Dâvûd, Kadâ’ (Akdiye), 4.

⁴³¹ Müslim, Mûsâkât, 105.

⁴³² en-Nesâî, Dahâyâ, 34.

⁴³³ ed-Dârimî, Büyû’, 12.

⁴³⁴ en-Nesâî, Dahâyâ, 34.

⁴³⁵ et-Tirmizî, Edeb, 12.

⁴³⁶ DİB., *Hadislerle İslam Hadislerin Hadislerle Yorumu*, I-VII, (1. Bs.), DİB. Yayınları, Ankara 2013, I, 125.

⁴³⁷ el-Buhârî, Vesâyâ, 23

⁴³⁸ el-Buhârî, Edeb, 6

Resûlallah! Hiç insan ana babasına söver mi?” deyince, “Evet, bir kimse birinin babasına söver, o da onun babasına söver. (Adamın) anasına söver, o da onun anasına söver.” buyurmuşlardır.⁴³⁹

Hız. Peygamber (sav) birşeyler yapmaya istekli olanların coşkusu ile muktedir ama ihtiyatlı olanların endişesini biraraya getirip dengeledi: Her iki grup ta Hız. Peygamber (sav)’e yardımda birleşti: O, Dünya ve ahiretteki nimetlere erişmek isteyenlerle kaybedeceklerini ve karşılaşılabilecekleri sıkıntılardan kurtulmak isteyenleri, davetinin icaplarını yerine getirmede birleştirdi.⁴⁴⁰

Şeytan’ın her türlü kötülük, şer ve fesadın kaynağı olması dolayısıyla; fiilin çeşitli şekillerde şeytana nisbet edilerek her halükârda ondan uzak durmayı sağlayacak ifadeler kullandı. Namazda sağa sola bakılmamasını isteyen Peygamberimiz “*Her bakışın, şeytanın kulun namazından koparıp götürdüğü bir parça*”⁴⁴¹ olduğunu söyledi. Fiilin şeytan’la nisbetinin yanında “O mekânda bulunan meleklerden mahrumiyeti haber verdi. “*İçinde heykeller veya suretler bulunan eve melekler girmez.*”⁴⁴² buyurdu.

Resûlullah’ın (sav) bazı amelleri düzgün yapanlara dua ettiği gibi aksi davranışta kişi grup ya da cemaata beddua etmiştir. Resûlullah (sav) “*Allah’ım, bir kimse ümmetimin yönetimi konusunda bir vazife alır da onlara zorluk çıkarırsa sen de ona zorluk çıkar! Bir kimse ümmetimin yönetiminde görev alır da onlara hoş muamele ederse, sen de ona hoş muamele eyle!*” diyerek Allah’a yalvarmasıdır.⁴⁴³ “*Dinarın ve dirhemini, kadifenin ve işlemeli elbiselerin kulu olana yazıklar olsun! (Böyle bir kişiye) bir şey verilirse memnun olur, verilmezse hoşnut olmaz.*”⁴⁴⁴

Ahlaki fiillerin sonucu olarak hadislerde belirtilen çeşitli fiillerin ve faillerinin kınanması, onların hayırdan şerre dönüştüklerini haber vermesidir.

Hız. Peygamber’in sesi gürdü, sustuğu zaman vakarlı, konuştuğunda ise heybetli ve yanındakilerden üstündü. Onun konuşması sanki aşağıya doğru süzülüp giden

⁴³⁹ Müslim, İmân, 146; et-Tirmizî, Birr, 4.

⁴⁴⁰ Ebu Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hız. Muhammed*, 54.

⁴⁴¹ el-Buhârî, Ezân, 93.

⁴⁴² Müslim, Libâs ve zînet, 102.

⁴⁴³ Müslim, İmâre, 19

⁴⁴⁴ el-Buhârî, Cihâd 70.

boncuk taneleriydi. Sözlere tatlı, fasılası dengeli, kelimeleri özlü ve anlaşılırdı. Hz. Âişe (ra), “*Resûlullah (sav) sözü sizin aktardığımız gibi (hızlıca) aktarmazdı*” demektedir.⁴⁴⁵

Hız. Peygamber’in iletişim esnasında yaptığı işaretler incelendiğinde onun el ve parmaklarını daha çok kullandığı görülmektedir. Hız. Peygamber’in, müminlerin birbirleri arasında olması gereken sıkı işbirliği ve dayanışmayı dile getirirken, parmaklarını birbirine geçirerek kenetlemesi; annesini emmekte olan çocuğun konuştuğunu söylerken eliyle parmağını emmesi; yetimi himaye eden kimsenin ahirette kendisine yakınlığını belirtmek üzere işaret ve orta parmağını biraz ayırarak göstermesi; güneşin kıyâmet günü insanlara bir mil yaklaşacağını ve herkesin günahı nispetinde tere batacağını ve bu esnada bazılarının ter âdeti boğazlarına kadar çıkacağını, ağızlarına gem vurulacağını belirtirken eliyle ağzına işaret etmesi; cuma günü duaların kabul olduğu bir vakitten bahsederken bu vaktin kısalığına eliyle işaret etmesi; “*hakkımda en çok korktuğun şey nedir?*” diye soran bir şahsa, eliyle dilini tutarak, “İşte bu”⁴⁴⁶ diye işarette bulunması; “here” nedir? Sorusunu cevaplarırken eliyle “katl” sözcüğünün harflerine işaret etmesi, Peygamber’in el ve parmak jestlerini çok sıklıkla kullandığının açık örnekleridir.⁴⁴⁷

Sözlü anlatımın vücut hareketleriyle desteklenmesi de bu noktada hatırlanması gereken bir ayrıntıdır. Hız. Peygamber’in (sav), kendisine hediye edilen ipek bir giysi ile namaz kıldıktan sonra beğenmemişçesine sert bir tavırla üzerinden çıkarıp “*Bu, müttakîlere yakışmaz!*”⁴⁴⁸ buyurması, bu tavrın yer almadığı herhangi bir sözlü uyarıdan çok daha akılda kalıcıdır. Sağ eline ipeği, sol eline de altını alıp “*İşte şu ikisi ümmetimin erkeklerine haramdır*”⁴⁴⁹ açıklamasını yapması veya dünyanın değersizliğini anlatırken işaret parmağını göstererek “*Allah şahit, ahirete oranla dünya olsa olsa şu parmağınızı okyanusa daldırıp çıkarmanız gibidir. Bir bakın bakalım ne kadar ediyor?*”⁴⁵⁰ sorusunu yöneltmesi için de aynı değerlendirme yapılabilir. Hız. Muhammed (sav), bir gün toprak üstünde doğru bir çizgi çizmiş, “Bu Yüce Allah’ın yoludur demiş, sonra bunun sağına ve soluna çizgiler çizmiş ve arkasından da şu açıklamayı yapmıştır: Bunlar çeşitli

⁴⁴⁵ Karataş, Hız. *Peygamberin Beden Dili*, 134.

⁴⁴⁶ et-Tirmizî, *Zühd*, 61.

⁴⁴⁷ Karataş, Hız. *Peygamberin Beden Dili*, 148.

⁴⁴⁸ Müslim, *Libâs*, 2

⁴⁴⁹ en-Nesâî, *Zinet*, 40; İbn Mâce, *Libas*, 19.

⁴⁵⁰ Müslim, *Cennet*, 14.

yollardır. Her biri üzerinde, kötülüğe davet eden Şeytan vardır.” Sonra da “*İşte benim doğru yolum budur. Buna uyun! Başka yollara uymayın ki, sizi O'nun yolundan ayırmamın!*”⁴⁵¹ mealindeki âyeti okumuştur.⁴⁵²

Resûlullah'ın (sav) konuşması mimiklerle ayrı bir değere ulaşır. Muhatapları Resûlullah'ın (sav) söyleyeceği sözleri onun yüzünden de okuma imkânını bulmuştur. Daha söze başlamadan önce nasıl, ne tarzda bir konuşma yapacağını kestirildiği zamanlar dahi olmuştur.⁴⁵³ Ebû Said el'Hudri'den rivayet edilen bir hadiste geçtiği üzere “*Hz. Peygamber'in hoşlanmadığı bir şey gördüğü zaman biz onu yüzünden anlardık.*”⁴⁵⁴ şeklinde ifade edilmiştir. Peygamber Efendimizin (sav) kızdığı şeyler yüzünde belli olmaktadır. Hz. Peygamber kızdığı zaman alnının ortasındaki damar şişer, gözleri kızarırdı. Sahabe Peygamber'in kızdığını böylece anlardı.⁴⁵⁵ Hz. Peygamber'e kaybolmuş mal konusunda bir adam soru sordu. Resûlullah (sav), “*Onun bağını, kılıfını, kabını iyice belle, sonra da bir yıl ilan et ve onu kullan, şâyet sahibi gelirse iade edersin*” dedi. Adam, “*Yitik deve hakkında ne dersin?*” diye sordu. Allah Rasûlü (sav) bu soruya çok kızdı hatta iki yanağı, yüzü kıpkırmızı kesildi. “*Ondan sana ne!*” buyurdu. “*Onun su kabı ve ayakkabısı yanında, sahibini buluncaya kadar subaşlarını bulur, ağaçlardan otlar.*” buyurdu. Adam, “*Peki yitik koyun hakkında ne dersin?*” dedi. Hz. Peygamber, “*O ya senindir ya kardeşinindir ya da kurdundur.*” buyurdu.⁴⁵⁶

Hiz. Peygamber'in, Kur'ân-ı Kerim'deki bir âyet hakkında münakaşaya tutuşan iki kişinin seslerini duyup öfkelenerek dışarı çıkması,⁴⁵⁷ hırsızlık yapmış bir kadının affi için kendi nezdinde aracılık girişiminde bulunulduğunda yüz renginin değişmesi,⁴⁵⁸ yitik develer hakkındaki uygulamanın mahiyeti sorulduğunda son derece öfkelenip

⁴⁵¹ 6. En'âm: 153.

⁴⁵² İbn Mâce, Mukaddime, 1. Darimi, *Mukaddime*, 23; Ahmed İbn. Hanbel, I, 435. İbn Mâce, Zühd, 3; Tirmizi, Zühd, 15.

⁴⁵³ Ahmet Lütfi Kazancı, *Peygamber Efendimizin Hitabeti*, Marifet Yayınları, İstanbul 1980, 54

⁴⁵⁴ el-Buhârî, Edeb, 72.

⁴⁵⁵ el-Buhârî, İlim, 28.

⁴⁵⁶ el-Buhârî, İlim, 28.

⁴⁵⁷ Müslim, İlim, 72.

⁴⁵⁸ el-Buhârî, Meğâzî, 54; Müslim, Hudud, 9.

yanaklarının ve gözlerinin kızarması,⁴⁵⁹ onun kızgınlığının beden diline yansımalarının değişik örnekleridir.⁴⁶⁰

Peygamber (sav), mescidin kible duvarında bir balgam gördü. Bunun üzerine öfkelendi. Hattâ mübarek yüzü kıpkırmızı kesildi. Biraz sonra Ensardan bir kadın gelerek onu kazıdı ve yerine halûk (güzel koku) sürdü. Bunun üzerine Resûlullah (sav): “*Bu ne güzel şeydir.*” buyurdu.⁴⁶¹

Ümmü’l-Hüsayn diyor ki: Resûlullah’ı (sav) vedâ haccında hitap ederken gördüm. Üzerinde koltuğunun altından geçirerek sarıdığı bir elbisesi vardı. Ben onun omuzunda (yüksek sesle haykırması sebebiyle) titreyen adalelerine bakıyordum. Şöyle diyordu: “*Ey insanlar Allah’tan korkun... Size emir tâyin edilen kişi, burnu kesik bir köle de olsa Allah’ın kitabına göre hükmettiği müddetçe ona itaat edin.*”⁴⁶²

İbn Hişam’ın Siret’inden nakledilen ifadelerde; Kur’an okurken bir kısım âyetlerde sesini daha yüksek veya daha hafif çıkararak Resûlullah (sav) konuşurken de mevzûun önemini belirtmek üzere ses ayarlamasına riâyet etmiştir.⁴⁶³

Avf b. Malik Eşca’î diyor ki: Resûlullah’ın (sav) yanında oturuyorduk: “*Allah’ın Resulüne bîat etmiyor musunuz?*” dedi. Bu sözü (bizden cevap alamayınca) üç defa tekrar etti. Ellerimizi uzattık ve dedik ki: “*Ya Resûlallah, biz sana bîat etmiştik. Bu defa ne üzerine bîat edelim?*” dedi ki: “*Allah’a ibâdet etmek, O’na hiçbir şeyi ortak tutmamak, beş vakit namaz kılmak...*” dedi. Sonra fısıltı halinde ilâve etti: “*Kimseden bir şey istememek üzere bîat edin.*”⁴⁶⁴

Allah Resûlü dört çeşit kalp olduğunu haber vermekte ve bu kalplerden şöyle bahsetmektedir: “*Dört çeşit kalp vardır. Kandil gibi parıl parıl parlayan pürüzsüz kalp, kılıflara sarılmış kalp, tersine dönmüş kalp ve sadece dış yüzeyden ibaret kalp! Parıl parıl parlayan kalp müminin kalbidir. Onun kandilinde nur asla eksik olmaz. Kılıflı kalp kâfirin kalbidir. Tersine dönmüş kalp hakikati tanıyıp sonra inkâr eden münâfiğin*

⁴⁵⁹ el-Buhârî, İlim, 28; el-Muvatta, Sadaka, 14.

⁴⁶⁰ Mustafa Karataş, Hz. Peygamberin Beden Dili, 148; Mahmut Kavaklıoğlu, Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber, 62.

⁴⁶¹ İbn Mâce, Mesacid, 10.

⁴⁶² et-Tirmizî, Cihâd, 28.

⁴⁶³ A. Lütfî Kazancı, Peygamber Efendimizin Hitabeti, 61.

⁴⁶⁴ Müslim, Zekât, 35; İbn Mâce, Cihad, 41.

*kalbidir. Sadece dış yüzeyden ibaret kalp ise içinde iman ve nifak bulunan bir kalptir. Bu kalpteki iman, temiz suyla beslenen bir bitki gibi, nifak ise irin ve kanla beslenen bir yara gibidir. Artık hangi özellik diğerine baskınsa kalpte o galip gelir.”*⁴⁶⁵

Câbir’in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Benim ve sizin durumunuz, gece yaktığı ateşe üşüşen böceklerle pervanelere engel olmaya çalışan adamın durumuna benzer. Ben sizi ateşten korumak için kuşaklarınızdan tutuyorum, siz ise benim elimden kaçıp ateşe girmeye çalışıyorsunuz.*”⁴⁶⁶

Hz. Peygamberi anlatırken onun şefkat ve merhametinin yanında şiddet ve salabeti, sevgisinin yanında nefret ve adaveti, duasının yanında beddua ve lâneti de bahis konusu edilmelidir. Aksi takdirde bu anlatış, gerçeklere uygun olmakla birlikte eksik bir anlatış olacaktır.⁴⁶⁷ Hz. Peygamber’in uyarıcı oluşunun yanında hakkı ortaya koyduğu zaman taşıdığı çeşitli vasıflarla insanların yaptığı yanlışları düzeltirken göstermiş olduğu kararlı duruşu anlamamız daha kolaylaşacaktır.

Hz. Peygamberi (sav) hiçbir şeye yok diyemeyen, hatta getirdiği dini korumak için hiçbir müeyyidesi olmayan, vicdanlara hapsedilmiş, lütfen yaşanan bir dinin sahibi zannetmek hatadır. Hatadan da öteye O’nun nübüvvetine karşı cinayettir.⁴⁶⁸

Sahabe uyarı içerikli hadislerde illa da korkutmanın yer almasına önem vermemişlerdir. Efendimizin bir konuda ki açıklamasının hilafına yanlış yapmaktan uzak durmaya çalışmışlardır. Abdullah bin Mugaffel (ra)’den rivayet edildiğine göre yeğeni (erkek kardeşinin oğlu) onun yanında oturuyordu. Yeğeni sapan ile fiske taşıyı attı. Abdullah onu taş atmaktan men etti ve dedi ki; Resûlullah (sav), sapanla fiske taşıyı atmayı yasakladı ve “*Sapanla atılan taş ile av avlanmaz, düşman da yaralanmaz öldürülmez ve muhakkak dış kırar, göz çıkarır.*” buyurdu. Abdullah’ın yeğeni tekrar sapanla taş atınca Abdullah ona; “*Ben sana Resûlullah’ın (sav) sapanla taş atmayı yasakladığına dair hadis-i şerif okuyorum sen yine taş atmaya başladın artık bundan*

⁴⁶⁵ Ahmed İbn Hanbel, III, 17.

⁴⁶⁶ Müslim, Fedâil, 19.

⁴⁶⁷ Ahmed Lütfi Kazancı, *Çeşitli Yönleriyle Nübüvvet Kavramı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1997, 100.

⁴⁶⁸ Nureddin Yıldız, *Medine Raporu*, Tahlil Yayınları, İstanbul 2009, 30, 31.

sonra ilelebet seninle konuşmayacağım”, dedi.⁴⁶⁹ Sahabiler Resûlullah’ın (sav) yasağının hilafına davranmak istemez ve davranılmasından hoşlanmazlardı.

Yumuşak ve nazik ifade kullanma; müdâhene, nifak, hakkı gizlemek, batılı süslü göstermek ve ona razı olmak demek değildir. Yumuşak söz, muhatabı, hakkı kabul etmeye teşvik etmek ve bu konuda ona yardımcı olmak gayesine matuftur. Bunda muhatabın marazını gizlemek söz konusu değildir. Mübelliğ doktor gibidir; doktor, hastanın rahatsızlığının tedâvi gerektirdiğini gizlemediği gibi, mübelliğ de gizlemez, insanlığı aydınlatan Resullerin durumu budur.⁴⁷⁰

Hz. Peygamber bütün insanlığa gönderilmiştir. Onun vazifesi Kur’an’ın ifadesi ile “âlemlere rahmet” olmaktır.⁴⁷¹ Aynı zamanda müjdeleme (tebşîr) ve korkutma (inzâr) vazifesini yapmaktır. Bu rahmete tepki gösterenlere karşı da kendi eserini koruma gibi bir vazife daha verilmiştir.⁴⁷²

Hz. Peygamber, davet metodunda bir eğitim vâsıtası olarak terğîb-terhîbi sıkça kullanmıştır. Hz. Peygamber’in etrafındaki insanları iyiye yöneltme veya kötü bir davranıştan sakındırma kastıyla söylemiş olduğu hadislerin sayısı oldukça fazladır. Bu hadislerin Hz. Peygamberden şer’î bir hüküm koyma kasdıyla sadır olmadığı; bu hadislerin kötülüklerden sakındırma kapsamında olduğu görülmektedir.

*“Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah’a tevekkül et, ona dayanıp güven. Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever.”*⁴⁷³

Resûlullah (sav), Abdullah b. Lutbiyye Ezdî (ra) isminde bir kişiyi zekât toplamaya memur tayin etmişti. Bu şahıs görevini tamamladıktan sonra Medine’ye Resûlullah’a geldi ve: *“Ya Rasûlallah! Şunlar sizin zekât malınızdır, bunlar da bana hediye verilmiştir”*, dedi. *“Sen babanın ve annenin evinde otursaydın sana yine hediye verilir miydi yahut verilmez miydi, bir düşün bakalım!”* buyurdu. Bunun üzerine

⁴⁶⁹ İbn Mâce, Mukaddime, 4.

⁴⁷⁰ Muhammed Çelik, *Kur’an’ın İkna Hususiyeti*, 277.

⁴⁷¹ 21. Enbiya: 107.

⁴⁷² Bkz. 9. Tevbe: 29, 36.

⁴⁷³ 3. Al’i İmran: 159.

Resûlullah (sav) hemen minbere çıktı; Allah’a hamd-u senâ ettikten sonra şöyle buyurdu: *“Bu memurun hali nedir? Ben onu bir işe tayin ediyorum, sonra bana gelip hesap verirken: Bu sizin işinizdir, bu da bana verilen hediyedir, diyor. O, babasının ve annesinin evinde otursaydı, acaba ona hediye verilir miydi, verilmez miydi? Muhammed’in (sav) nefsi elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki, herhangi biriniz devlet malından hâinlik yapıp haksız bir şey alırsa, muhakkak kıyâmet gününde o çaldığı malı boynu üzerinde taşıyarak getirecektir...”*⁴⁷⁴ Ebû Hureyre (ra) rivayet ediyor: *Resûlullah (sav) devlet ve millet malına hiyanetten söz etti. Şöyle buyurdu: “Biriniz Kıyamet gününde omuzunda bağırarak bir deve ile gelmekten sakındırırım.”*⁴⁷⁵

2.2.1. Ayet Okuyarak Uyarıda Bulunması

Peygamberimiz (sav); *“Bir kula isabet eden az veya çok felâketler ancak günahı sebebiyledir. Allah ise günahların çoğunu bağışlıyor”,* buyurmuş ve *“Başınıza gelen musibetler kendi ellerinizin kazandıkları yüzündendir. Allah ise günahlarınızın çoğunu bağışlıyor.”*⁴⁷⁶ ayetini okumuştur.⁴⁷⁷

İbn Mes’ud (ra) anlatıyor: Resûlullah (sav): *“Kim Müslüman bir kimsenin malı hakkında yalan yere yemin ederse, Kıyâmet günü Allah’la karşılaştığında O’nu kendisine karşı gadablanmış bulur!”* buyurdular. Sonra Resûlullah’ın (sav) bu sözlerini tasdik eden: *“Allah’a verdikleri ahdi ve ettikleri yemini, az bir dünya malı karşılığında değiştirenlere gelince, onların ahirette hiçbir nasîbi yoktur.”*⁴⁷⁸ ayetini okudular.⁴⁷⁹

Ali İbn Ebû Talib (ra) anlatıyor. Bir gece Resûlullah (sav) evimize geldi. *“Namaz kılmak istemez misiniz”* diyerek Fâtıma ile beni gece namazı kılmaya davet etti. Ben de *“Ey Allah’ın Elçisi! Hayatımız Allah’ın elindedir. Bizi uyandırmak isterse uyandırır.”* dedim. Ben böyle der demez, hiç cevap vermeden geri dönüp gitti. Giderken de elini dizine vurarak, *“Şu insanoglu tartışmaya ne kadar da düşkün oluyor!”*⁴⁸⁰ ayetini

⁴⁷⁴ el-Buhârî, Eymân ve’n-Nuzûr 3, Hiyel, 15; Müslim, İmare, 26.

⁴⁷⁵ Müslim, İmare, 24.

⁴⁷⁶ İbn Mâce, IV, 116.

⁴⁷⁷ et-Tirmîzî, Tefsir, 44.

⁴⁷⁸ 3. Âl-i İmrân: 77

⁴⁷⁹ el-Buhârî, Eymân 17; Müslim, İman 220, 221, 222; Ebu Dâvud, Eymân 1; et-Tirmîzî, Tefsiru Sure-i Âl-i İmrân, 4; İbn Mâce, Ahkâm 8; Ahmed İbn Hanbel, I, 377, 442.

⁴⁸⁰ 18. Kehf: 54.

okuduğunu duydum.⁴⁸¹ Hz. Peygamber, damadı Hz. Ali'nin (ra) itirazına kızmış, onun mazeret olarak ileri sürdüğü görüşüne katılmadığını bu tepkisiyle ortaya koymuştur.⁴⁸²

Nu'mân b. Beşîr'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav): *“Dua ibadetin ta kendisidir.”* buyurmuş ve sonra şu âyeti okumuştur: *“Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana dua edin ki duanıza icabet edeyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış hâlde cehenneme gireceklerdir.”*⁴⁸³

*Bir gün ashâbdan bazıları öğle vaktine doğru Resûlullah'ın yanındaydı. O sırada yalın ayak, abalarını ortadan delerek başlarına geçirmiş, çıplak, çoğu Mudar kabilesine mensup bazı kimseler Peygamber'in yanına geldiler. Bunların çok yoksul olduklarını gören Resûlullah'ın yüzünün rengi değişti. İçeri girip çıktı ve sonra Bilâl'e ezan okumasını, ardından kâmet getirmesini söyledi. Öğle namazını kıldıktan sonra cemaati sadakaya teşvik babında özlü bir hitapta bulundu: “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getirip yayan Rabbimize karşı gelmekten sakının.”*⁴⁸⁴ âyetini okudu ve ardından, *“...Allah'tan korkun. Herkes yarın için ne göndermiş olduğuna bir baksın...”*⁴⁸⁵ âyetini okuduktan sonra sözüne devamla herkesin dinarından, dirheminden, elbisesinden, buğdayından, kuru hurmasından -bu yarım hurma da olsa- sadaka vermesi gerektiğini vurguladı.⁴⁸⁶

Mutarریف, babasının şöyle anlattığını naklediyor: *“Hz. Peygamber'in (sav) yanına geldim. Bu sırada Elhâkümü't-tekâsür (Çoklukla övünmek sizi oyaladı) sûresini okuyordu. Ardından şöyle buyurdu: “Âdemoğlu “Malım, malım!” der. Ey âdemoğlu! Acaba yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve sadaka verip âhirette karşılığını almak üzere önden gönderdiğinden başkası senin malın mıdır?”*⁴⁸⁷ Ebu Hureyre (ra)'den Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: *“Kim, Allah (cc)'ın verdiği malın zekâtını vermezse, malı kıyamet gününde gözleri üstünde iki siyah benek olan ve zehirden başının tüyü dökülmüş ejderha şeklinde gösterilir. Kıyamet gününde onun*

⁴⁸¹ el-Buhârî, Teheccüd 4, Tefsir, 18, İ'tisam, 18, Tevhid, 31; Müslim, Müsafirin, 206; en-Nesâi, Kıyâmü'l-leyl 5.

⁴⁸² Karataş, Hz. Peygamberin Beden Dili, 159.

⁴⁸³ et-Tirmizî, Deavât, 1; Ebû Dâvûd, Vitr, 23, 40. Mü'min: 60.

⁴⁸⁴ 4. Nisâ: 1.

⁴⁸⁵ 59. Haşr: 18.

⁴⁸⁶ Müslim, Zekât, 69.

⁴⁸⁷ Müslim, Zühd, 3.

boynuna dolanır sonra dudağının iki yanıyla ısırıldıktan sonra: “Ben senin malınım, ben senin hazinenim” der. Sonra Resûlullah: “Sakın, Allah’ın fazlı kereminden verdiği şeylerde cimrilik edenler bunun kendileri için hayırlı olduğunu zannetmesinler...”⁴⁸⁸ âyetini okudu.⁴⁸⁹

“Ebu Hureyre (ra) Resulullah (sav’in şöyle dediğirivayet etti. İnsan günah işleyince kalbinde siyah bir leke oluşur. Eğer (günah işlemekten) vazgeçer, tevbe ederse (o leke) temizlenir. Eğer (günaha) dönerse, (leke) kalbini kaplayıncaya kadar artırılır. O, Allah’ın Kur’an’ı Kerim’de şu âyetle⁴⁹⁰ haber verdiği kir ve pastır: “Hayır, doğrusu onların kazandıkları günahlar, kalplerini kaplamıştır.”⁴⁹¹

2.2.2. Tekrarlayarak Uyarması

Tekrar muhatapı uyarma vasıtalarından biridir. Burada bazı misaller yardımıyla söylenenin ehemmiyetini ifade etmek için kullanılmıştır.

Hiz. Ebû Bekir’in (ra) anlattığına göre, Hiz. Peygamber bir gün sorar: “Bütün günahların en büyüklerinin hangileri olduğunu söylememi ister misiniz?” Ashab: “Elbette isteriz, Ey Allah’ın Resûlü!” derler. Resûlallah (sav) sayar: Allah’a eş koşmak, anne ve babaya itaatsizlik etmek! Asasına dayalı vaziyette bunları söylemiş olan Rasûlullah (sav), oturarak ilave eder: “Yalan söylemek ve yalancı şahitliği yapmak.” Ravinin kaydına göre, Resûlallah (sav) bunu o kadar çok tekrar etmiş ki, kendi kendine: “galiba tekrarı bırakmayacak”⁴⁹² der. İbn Mes’ud (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: “Uğursuzluğa inanmak şirktir, uğursuzluğa inanmak şirktir, uğursuzluğa inanmak şirktir. Kalbimize öyle bir şey geldiğinde Allah’a tevekkül ile (Allah’a dayanmakla) onu kalbimizden giderir.”⁴⁹³

⁴⁸⁸ 3. Âl-i İmrân: 180.

⁴⁸⁹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 467. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁴⁹⁰ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 643. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁴⁹¹ Mutaffifin: 14.

⁴⁹² el-Buhârî, Edeb, 6.

⁴⁹³ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 197. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

2.2.3. Soru Sorarak Uyarması

Konuşmacının giriş bölümünde yapması gereken en önemli şey dinleyicilerin dikkat ve ilgisini çekmektir. Bunun için de yapılacak konuşmanın yararlarına ve lüzumuna dinleyicileri ikna etmek, konuyla ilgili yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olduğuna dair onlara güven vermek, konuşmanın içeriği hakkında çerçeve bilgi vermek, kısaca onları güdülemektir, isteklendirmektir. Bazen de işlenecek konu çok önemli olduğu halde hedef kitle bunun farkında olmayabilir. Bu durumda, hedef kitlenin yapay olarak güdülenmesi gerekir. Bunun için de hedef kitleye, konunun önemi, niçin seçildiği ve muhtevada nelerin olduğu yanında bunları öğrenmenin dinleyicilere neler kazandıracacağı, hangi ihtiyaçlarını karşılayacağı, hangi sorunlarına nasıl çözüm sağlayacağı açıklanmalı, dinleyiciler hedeften haberdar edilmelidir.⁴⁹⁴ Bu bağlamda öğrencinin konuya ilgisinin çekilmediği, merakın uyandırılmadığı ve konunun zevkli ve eğlenceli hâle getirilmediği “öğretme süreçlerinin” başarısız kalması “hipokamp” denilen beyin bölgesinin uyarılmamasıyla ilgilidir. Üzerinde “merak ve ilgi” etiketi taşımayan bilginin beyne girmek için gerekli vizeyi alması mümkün değildir.⁴⁹⁵

Hz. Peygamber, (sav) burada anlatıldığı üzere tebliğe başlarken bütün bu dikkatleri üzerine çektikten sonra etrafında topladığı insanları ilgisini toplamak üzere ordunun geleceğinden bahsetmiş, kendisinin güvenilir olduğunu belirttikten sonra onların güvenecekleri kişinin kendisi olduğunu beyandan sonra onları cehennemle uarmaya ve kendisine tabi olurlarsa onları kurtaracağını haber vermiştir. Çünkü insanların çoğu ilginç bulmadıkları konuları dinlemezler. Peygamberimiz onlara şöyle dedi: “Söyleyin bana, size bu dağın eteklerinden bir ordunun gelmek üzere olduğunu haber versem, bana inanır mısınız?” Hepsi ‘Evet’ dedi, çünkü o zamana kadar onun yalan söylediğine hiç şahit olmamışlardı. Böylece güven sağladıktan sonra Resûlullah (sav) şöyle devam etti: “İnanmadığınız takdirde sizi bekleyen acı bir azapla sizi uyarıyorum.”⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ Koç, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, 99.

⁴⁹⁵ Duman, Bilal, *Öğrenme-Öğretme Kuramları ve Süreç Temelli Öğretim*, 41.

⁴⁹⁶ el-Hişam, Et-Talib, *İslam Davetçilerine Eğitim Rehberi*, 5. Baskı, (Çev.: Kâmil Yiğit), Beka Yayınları, İstanbul 2012, 187.

Hız. Peygamber'in (sav) sahabilere soru sorarak dikkatleri toplamak ve mesajı bu sırada muhataplara vermesi önemlidir. "Resûlullah (sav) bir gün "Müflis kimdir, biliyor musunuz?" diye sordu. Biz "dınarı, dirhemi, malı olmayan kimsedir" diye cevap verdik. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdular: "Gerçekte müflis öyle bir kimsedir ki, kıyâmet günü namazıyla, orucuyla, zekâtıyla gelir. Ama şuna küfretmiş, ona iftira atmış, bunun malını yemiş, onun kanını akıtmış, ötekini dövmüş. Bu adamın iyiliklerinden haksızlık yaptığı kimselere verilir. İyilikleri bitince haksızlık yaptığı kimselerin günahlarından bu adama yüklenilir, sonunda da ateşe atılır"⁴⁹⁷

"... Ebû Hureyre (ra)'den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav) "şaki olan kişiden başka kimse ateşe girmeyecek", buyurdu. "Yâ Resûlallah Şaki kimdir?" diye sorulunca da O: "Şaki, ibâdet olarak Allah için hiçbir amel işlemeyen ve günahdır diye hiçbir günahı bırakmayan kimsedir"⁴⁹⁸ Dolayısıyla kişinin bahtiyar ya da bedbaht oluşu hep Allah'a imanın ardından amele ve günahı terketmeye bağlanmıştır.

Resûlullah (sav); Bir başka hadiste ise sahabilere şu soruyu yöneltmiştir. "Size, Allah'ın, kendileriyle günâhları sileceği, iyilikleri artıracığı şeyleri göstereyim mi?" Sahabe-i Kiram "evet" demişler. Bunun üzerine Hız. Peygamber şöyle buyurmuş: "Zorluklara rağmen abdesti tam almak, mescidlere adımları çoğaltmak ve namazdan sonra namazı beklemek."⁴⁹⁹

Abdullah b. Ömer'den rivayet olduğuna göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: Ebû Rafi b. Amr Ğifâri'nin amcasından rivayet olunmuştur; dedi ki: Ben çocuktum. Ensarın hurmalarını taşıyordum. Peygamber (sav)'ın huzuruna getirildim. "Ey çocuk, hurmaları niçin taşıyorsun?" buyurdu. "Ben de düşürdüklerimi yiyorum da onun için taşıyorum" diye cevap verdim. Peygamber (sav)'de "hurma ağaçlarını taşılama, altlarına dökülenleri ye" buyurdu. Sonra çocuğun başını okşayıp; "Ey Allah'ım bunun karnını doyur." diye dua etti.⁵⁰⁰

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, bir kadın hacca gitmeyi adanmış fakat gidemeden ölmüştü. Bunun üzerine kardeşi Resûlullah'a (sav) gelip bu durumda ne

⁴⁹⁷ Müslim, Birr, 59

⁴⁹⁸ İbn Mâce, Zühd, 35; Ahmed İbn Hanbel, II, 349.

⁴⁹⁹ ed-Darimi, Taharet, 30; İbn Mâce, Taharet, 49.

⁵⁰⁰ Ebû Dâvûd, Cihâd, 94; et-Tirmizi, Büyü, 54; İbn Mâce, Ticâret, 67; Ahmed İbn Hanbel, V, 31.

yapılacağını sordu. Allah Resûlü (sav) de ona, “*Kardeşinin bir borcu olsaydı, onu öder miydin?*” diye sordu. O, “Evet” diye cevapladı. Bunun üzerine Allah Resûlü, “*O hâlde Allah’a borcunuzu ödeyin. Çünkü Allah vefa gösterilmeye daha lâyıktır.*” buyurdu⁵⁰¹

2.2.4. Örneklendirerek Uyarması

Resûlullah (sav) insanlara bazı konularda açıklama yaparken teşbih ve temsillerden yararlanmıştı. Peygamber (sav) namazı eksik kılan kimselerin davranışlarını hayvanların hareketlerine benzeterek; namazda ki fiillere gereken itidalin gösterilmesini istemiştir. Enes bin Mâlik (ra)’den: Şöyle demiştir: Peygamber (sav): “*Secdede i’tidâl ediniz. Sakın herhangi biriniz köpek gibi kollarını yayararak secde etmesin.*” buyurdu.⁵⁰² Resûlullah (sav) üç şeyden nehiy buyurdu: “*Karganın gagalaması gibi çabuk secde etmekten, yırtıcı hayvanın yayılışı gibi secdede kolların yere yaymaktan ve devenin su çevresinde çökmek için belirli bir yeri yurt edinmesi gibi adamın mescitte namaz kıldığı yeri yurt edinmesinden.*”⁵⁰³ Ebû Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav), şöyle buyurdu, demiştir: “*Başını imamdan önce kaldıran kişi Allah’ın onun başını eşek başına çevirmesinden korkmaz mı?*”⁵⁰⁴

Kur’an’ın hafızadan kolaylıkla çıkacağını ifade etmek için “*Şu Kur’an’ı hâfızanızda korumaya özen gösteriniz. Muhammed’in canını kudretiyle elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, Kur’an’ın hâfızadan çıkıp kaçması, bağlı devenin ipinden boşanıp kaçmasından daha hızlıdır.*” diyerek bu hususta devenin bağından çözülüp kaçmasını benzetmesini kullanmıştır.⁵⁰⁵

“*Herhangi bir topluluk oturdukları meclisten Allah’ı zikretmeden kalkarlarsa, merkep leşi yanından kalkmış gibi olurlar. O meclis de onlar için bir pişmanlık olur.*”⁵⁰⁶ Alkame (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Abdullah b. Mes’ûd’tan (ra) işittim şöyle diyordu: Resûlullah’tan (sav) işittim şöyle buyurmuştu: “*Mü’min alnı*

⁵⁰¹ en-Nesâî, Menâsikü'l-hac, 7

⁵⁰² İbn Mâce, İkametü’s-salah, 21.

⁵⁰³ İbn Mâce, İkametü’s-salah, 204. el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 340; Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁵⁰⁴ İbn Mâce, İkametü’s-salah, 41; en-Nesâî, İmamet, 38.

⁵⁰⁵ el-Buhârî, Fazâilü'l-Kur’ân, 23; Müslim, Müsâfirin, 231. Farklı rivayetler için bkz., İbn Mâce, Edeb, 52.

⁵⁰⁶ Ebû Dâvûd Edeb, 25.

terleyerek ve sıkıntılı olarak ruhunu teslim eder ve ölür. Eşek ölümü gibi, ölümü sevmem.” Kendisine şöyle denildi: “Eşek ölümü ne demektir? “Ansızın ve çabucak ölümdür.” buyurdular.⁵⁰⁷

Ebû Hureyre’den (ra) rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Ahir zamanda bazı kimseler çıkacak ve dini dünyaya alet edecekler, insanlara yumuşak görünmek için kuzu derilerine bürünecekler ve dilleri şekerden tatlı, fakat kalpleri kurt kalbidir.*” Allah (cc) şöyle buyurur: “*Benim affıma mı güvenip gururlanıyorsunuz, benim rahmetime mi güvenip cesaretli davranıyorsunuz Şanıma yemin ederim ki onlara kendimden bir imtihan vesilesi göndereceğim yumuşak huylu olanlar bile şaşkına çevrilecektir.*”⁵⁰⁸ “*Başınızdaki halife siyah bir köle bile olsa ona itaatten ayrılmayınız. Çünkü mümin, (tevazu ve uysallığı bakımından) burnuna yular takılmış deve gibidir hangi tarafa sevk edilirse uyar.*”⁵⁰⁹

Enes (ra)’den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Saflarınızı sıklaştırın, araları açmayın, boyunlarınızı bir hizaya getirin. Muhammed (sav)’in nefsi kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, ben saflarınızın arasındaki boşluklarda şeytanın koyun kuzusu gibi dolaşıp girdiğini görüyorum.*”⁵¹⁰ Âişe’den (ra) rivayet edildiğine göre: Peygamber (sav) bir kuşu izleyen onunla oynayan bir insana baktı ve “*Şu herif bir şeytani izleyen bir şeytandır.*”⁵¹¹ buyurdu. İbn Mes’ud (ra) der ki: Resûlullah’a gece sabaha kadar uyuyan bir adamdan söz edilince: “*O, şeytanın kulaklarına (veya kulağına) ufak su döktüğü adamdır.*” dedi.⁵¹² Cuman oğlu İyad (ra) şöyle anlatır: Resûlullah (sav): “*Söverek üzerime yürüyen adama karşılık versem günaha girer miyim?*” dedim. Resûlullah (sav): “*Sövüşenler şeytandır. Birbirlerine hakaret ederler ve birbirlerine asılsız sözler yöneltirler.*” buyurdu. Ebu Hureyre’nin (ra) rivayetinde hadis şöyledir: “*Yalnız sefere çıkan bir kişi şeytandır. İki kişi de şeytandır. Üç kişi kafiledir.*”⁵¹³ Amr el-Eslemi babasından Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: “*Her devenin (binilen her şeyin) üzerinde şeytan vardır. Binerken*

⁵⁰⁷ et-Tirmizi, Cenâiz, 8.

⁵⁰⁸ et-Tirmizi, Zühhd, 59.

⁵⁰⁹ İbn Mâce, Mukaddime, 6.

⁵¹⁰ en-Nesâî, İmamet, 28; Ebû Davud, Salat, 94

⁵¹¹ İbn Mâce, Edeb, 44.

⁵¹² el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, II, 409. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵¹³ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, III, 202. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

Allah'ın ismini anın (besmele çekin) Allah'a dayanarak onu bütün ihtiyaçlarınızda kullanın."⁵¹⁴ Ebu Salebe el-Husenî (ra) der ki Ashab sefere çıktığında konaklayınca dağ yörelerinde ve vadilerde dağılıyorlardı. Bunları gören Resûlullah (sav): "*Dağ yörelerine ve vadilere dağılmanız şeytan işidir. (Sizin için zararlıdır.) Bundan sonra konakladığınız yerlerde kimse dağılmasın. Bir arada bulunun.*"⁵¹⁵

"Tavla oynayıp sonra namaz kılan kimsenin hali irin ve domuz kanı ile abdest alıp, sonra namazını eda eden kimsenin hali gibidir."⁵¹⁶ Süleyman bin Büreyde'nin babası (Büreyde) (ra)'den rivayet edildiğine göre: Peygamber (sav) öyle buyurmuştur: "*Kim zar ile oynarsa elini domuzun etine ve kanına domuz etini yerken batırmış gibidir.*"⁵¹⁷ "*Deve gibi bir nefeste içmeyin. İki, üç nefeste için. Bir şey içeceğiniz zaman besmele çekin; içtikten sonra da elhamdülillah deyin.*"⁵¹⁸

Enes b. Malik (ra) Resûlullah (sav): "*Topladığı zekâtın haksız yere alanın günahı onu vermeyeninki gibidir*" buyurdu, dedi.⁵¹⁹

Ka'b (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti "*Bir koyun sürüsü içerisine gönderilen aç iki kurdun bu sürüye verdiği zarar mal ve şerefe düşkün kişinin dinine verdiği zarardan daha fazla değildir.*"⁵²⁰

"İyi insanla kötü insanın yanında oturanların hali, misk satanla demirci körüğü çekenin yanlarında oturanın hali gibidir. Miskçinin yanında oturursan ya sana misk verir veya satın alırsın yahut onun güzel kokusundan faydalanırsın. Demirci körüğü çekene gelince ya elbiseni yakar yahut onun pis kokusundan rahatsız olursun."⁵²¹ İbn Abbas (ra) Peygamber (sav)'in: "*Hibesinden dönen kimse kustuğuna dönen köpek gibidir*" buyurduğunu rivayet etmiştir.⁵²²

Ebû Hırâş es-Sülemî'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "*Müslüman kardeşine bir sene küs duran kimse, onun kanını dökmüş gibi*

⁵¹⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 205. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵¹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 210. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵¹⁶ Ahmed İbn Hanbel, V, 370; el-Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, VIII, 113; et-Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, XXII, 293; Müsned-i Ebî Ya'lâ, II, 356.

⁵¹⁷ İbn Mâce, Edeb, 43.

⁵¹⁸ et-Tirmizî, Eşribe, 13.

⁵¹⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 483. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵²⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 314. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵²¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 182. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵²² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 704. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

(vebalde)dir.”⁵²³ “Bir kimsenin gücü yetmediği şeyi adaması doğru olmaz. Mü’mine lanet okuyan ve ona kâfir diyen, onu öldüren kimse gibidir. Bir şeyle canına kıyan kimseye Allah, kıyamet günü o şeyle azap eder.”⁵²⁴

Dünyanın yok olması bir müslümanın öldürülmesinden daha hafif olduğuna dair temsilin zikredildiği hadiste; Abdullah b. Amr’dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah katında dünyanın yok olması, bir Müslüman’ın öldürülmesinden daha hafiftir.”⁵²⁵ Azib oğlu Bera’dan rivayet edilen hadiste Resûlullah (sav): “Topyekûn dünyanın yıkılması, Allah katında, haksız yere bir mü’minin öldürülmesinden (haksız yere bir kan akıtmaktan) daha ehvendir” buyurdu. Esbehani hadiste şunu da ilave etti: “Yerde ve göktekiler mü’minin kanının akıtılmasında (öldürülmesinde) ortak olsalar, Allah hepsini cehenneme atar.”⁵²⁶

2.2.5. Kıssalarla Uyarması

Kur’an’da ki her kıssanın bir korku bir de ümit yönü söz konusudur. Bu doğrultuda ilâhî mesaja kayıtsız kalanlar korku, duyarlı davrananlar ümit içerisinde olurlar.⁵²⁷ Kıssalar insanlara devamlı olarak Yüce Allah’ın gözetimi altında bulunduğunu hatırlatır. Ayrıca kıssalar, geçmişte yaşanan tecrübelerden hareketle birey ve toplumu ibret verici bir şekilde eğitime fonksiyonunu yerine getirmektedir.

Zikredilen ve zikredilmeyen kötü huylarla alakalı kıssalar anlatarak o huyların düzeltilmesi gerekir. Böylece o yanlış yapan insan kıssadaki düzeltmeyi kendine örnek alır.⁵²⁸ Geçmişte yaşanan tecrübelerin çeşitli tasvirlerle yeniden canlandırılması ve onların zihinlerde tazelenerek türlü türlü canlı sahneler oluşturmak suretiyle çeşitli tasavvurlar sergileyerek çeşitli düşünceler, duygular oluşturulmaya özen gösterilir.⁵²⁹ Kur’ân-ı Kerîm’de eski milletlerle ilgili hikâyeler mühim bir yer tutar. Bu kıssalar takriben 1500 âyet ihtiva ederler ki, Kur’ân’ın dörtte birine denktir. Bu âyetler,

⁵²³ Ebû Dâvûd, Edeb, 47; Ahmed İbn Hanbel, IV, 219.

⁵²⁴ el-Albânî, *Sahihü’l-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 152. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁵²⁵ et-Tirmizî, Diyât, 7; en-Nesâî, Muhârebe, 2.

⁵²⁶ el-Albânî, *Sahihü’l-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 629. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁵²⁷ Mustafa Kara, *Güncel Değeri Açısından Kur’an Kıssaları*, Selâmet Yayınları, Samsun 2011, 77.

⁵²⁸ Tahsin Akçay, *Eğitimde Temel Boyut İnsan*, Yağmur Yayınları, İstanbul 2012, 122.

⁵²⁹ Yavuz, *Günümüzde İncanın Psikolojisi*, 326.

kâfirlere, geçmiş devirlerde peygamberleri dinlemeyi reddeden insanların nasıl cezalandırıldıklarını gösterme gayesini güder.⁵³⁰

İnzâr, Allah'ın bütün insanlar için geçerli olan kanununun onlara hatırlatılarak doğru yola gelmelerini yahut buldukları hak yoldan fisk ve fücür tarafına meyletmemelerini sağlama amacına yönelik bir metottur. Günahlarda ısrar etmeleri Lût kavminin helak edilmelerine yok açmıştır.⁵³¹ Hz. Şu'ayb'ın (sav) uyarılarına rağmen, ölçü ve tartıda hile yapan Medyen halkının ısrarla günaha devam etmeleri kendilerinin helak edilmelerine yol açmıştır.

Âişe (ra)'dan rivâyet edildiğine göre Mahzum kabilesinden hırsızlık yapan bir kadının durumu Kureyş kabilesini ilgilendirdi ve şöyle dediler: Resûlullah (sav) ile o kadın hakkında kim konuşabilir? Sonra Resûlullah'ın (sav) sevdiği Üsâme b. Zeyd'den başka bu konuda kimse cesaret edemez kararına vardılar. Bunun üzerine Üsâme, Resûlullah (sav) ile konuştu. Bunun üzerine Resûlullah (sav): *“Allah'ın koyduğu bir cezada sen şefaât mı ediyorsun?”* buyurdu ve kalkıp bir hutbe verdi ve şöyle buyurdu: *Sizden öncekilerin helak olmalarının sebebi şuydu: “Onlardan meşhur bir kimse hırsızlık yaparsa onu cezalandırmaz bırakırlar fakir ve kimsesiz bir kimse hırsızlık yaptığıında ise ona ceza uygularlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsaydı mutlaka onun da elini keserdim.”*⁵³² *“Geçmiş toplumların hastalığı size de bulaştı haset ve kin beslemek işte bu kökten yok etmedir, saç tıraş eder demiyorum fakat dini kökünden kazıyıp yok eder...”*⁵³³ *“Dünyaya aldanmaktan sakının. Kadınlara kapılmaktan korunun. Çünkü İsrailoğulları'nda ilk fitne kadınlar yüzünden çıkmıştır.”*⁵³⁴ Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) bir grubun tartışıklarını işitmiş ve onlara şöyle buyurmuştur: *“Sizden öncekiler işte böyle helâk oldular. Allah'ın Kitabı'nın bir kısmını diğeriyle mukayese ediyor (çelişki arıyorlardı. Oysa Allah'ın Kitabı, bir kısmı diğeri doğrulamak üzere indi. Kur'an'ın bazı âyetlerini ileri sürerek diğelerini yalanlamayın. Onun (mahiyetini) bildiğiniz âyetleri üzerinde konuşun; bilmediklerinizi ise onu bilene*

⁵³⁰ İbrahim Canan, *Peygamberimizin (sas) Tebliğ Metodları*, 333.

⁵³¹ 29. Ankebut: 31-35; 54. Kamer: 33-39.

⁵³² Müslim, Hudûd, 2; et-Tirmizi, Hudud, 6; en-Nesâi, Kat-us Sârik, 6.

⁵³³ et-Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 56.

⁵³⁴ Müslim, Zikir, 99; Ayrıca bkz. et-Tirmizî, Fiten 26; İbni Mâce, Fiten, 19.

bırakın.”⁵³⁵ “Söz ve davranışlarında ileri gidip haddi aşanlar helâk oldular.” Peygamber (sav) bu sözü üç defa tekrarladi.⁵³⁶ İbn Abbas (ra) Peygamber’e (sav) içinde iyi kişilerde bulunduğu halde bir belde (halkı) helak edilir mi diye sordu. Peygamber (sav): *Evet* buyurdu. “Niçin ya Resulallah?” denilince de “Allah’a isyan olan hususlara karşı zillet gösterip sustukları için, cevabını verdi.”⁵³⁷ Aişe (ra)’dan rivayet olunduğuna göre Peygamberimiz (sav) “İçinde işleri nebilerin işleri gibi onsekizbin kişi olan belde ahalisi azâba uğramıştır.” buyurdu, *Nasıl olur?* dediler. “Onlar Allah için buğzetmiyorlardı.” buyurdu.⁵³⁸

Ebû Abdullah Habbâb b. Eret (ra); Hırkasını başının altına yastık yapmış Kâbe’nin gölgesinde dinlenirken Resûlullah (sav)’e (müşriklerden gördüğümüz işkencelerden) şikâyetle bulunduk ve “Bize yardım dilemeyecek, Allah’a bizim için dua etmeyecek misiniz?” dedik. Resûlullah (sav) şöyle cevap verdi: “Önceki ümmetler içinde bir mü’min tutuklanır, kazılan bir çukura konulurdu. Sonra da bir testere ile başından aşağı ikiye biçilir, eti kemiği demir tırmıklarla taranırdı. Fakat bütün bu yapılanlar onu dininden döndüremezdi. Yemin ederim ki Allah mutlaka bu dini hâkim kılacaktır. Öylesine ki, yalnız başına bir atlı, Allah’tan ve sürüsüne kurt saldırmamasından başka hiçbir şeyden endişe etmeksizin San’a’dan Hadramut’a kadar emniyetle gidecektir. Ne var ki, siz sabırsızlanıyorsunuz.”⁵³⁹

Hz. Peygamber de sıkça, İsrâîlî hikâyeler anlatırdı. Hatta bazı defalar bu anlatım “bütün gece boyu, sabah namazı vaktine kadar” devam ederdi.⁵⁴⁰ Cabir b. Abdullah’ın (ra) aktardığına göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “İsrailoğullarından bilgi aktarabilirsiniz. Çünkü onların kültüründe ilginç bilgiler bulunmaktadır.” dedikten sonra şöyle anlatmaya başladı: “Beni İsrail’den bir grup insan birlikte gezintiye çıktılar. Sonunda kabirlerinden bir kabre geldiler. Ve: “Dua edip yalvarsak ta Allah, onlardan birini bizim için diriltse biz de ona ölümün nasıl bir şey olduğunu sorsak dediler. Dua ettiler. Onlar bu durumda iken, bir de ne görsünler, bu kabirlerin birinden, iki gözü arasında secde izleri bulunan bir adam dirilip gizlice başını kabirden dışarı uzatmış

⁵³⁵ Ahmed İbn Hanbel, II, 185

⁵³⁶ Müslim, İlim, 7.

⁵³⁷ ed-Derviri, Yaya Ahmed, *et-Tarık*, Kahire 1952, 17.

⁵³⁸ el-Buhârî, Şerike, 6; Şehâdât, 30; Tirmizi, Fiten, 12.

⁵³⁹ el-Buhârî, İkraha, 1.

⁵⁴⁰ Ebû Dâvûd, İlm 11.

*bakıp duruyor... Ve onlara hitaben: “Ey falanlar, ne istiyorsunuz? Zira ben yüzyıldan bu yana ölü vaziyetteyim. Buna rağmen ölümün sıcaklığı üzerimden hiç ayrılmadı? Allah Teâlâ’ya dua edin de beni eski halime iade etsin”*⁵⁴¹

Araplar, eski tüccar kavimleri fiilen tanıyorlardı. Semud kavmi de bunlardan biriydi ve onların yok oluşu bunlara ibret verecek durumdaydı. Kaynaklarımız, Hz. Peygamber’in Tebük seferi sırasında onların harabelerinden birine Hicr mevkiine geldiklerinde Resûlullah (sav); *“Nefislerine zulmedenlerin diyarlarına, bunların maruz kaldığı azaba düçar olmak korkusuyla ağlamadan girmeyiniz.”* buyurdular.⁵⁴² Resûlullah (sav) helak edilen bölgelerde dolaşmayı yasaklaması, oraya inen azabın kalıntılarının insana zarar verme ihtimali dolayısıyla. Bu konuda çeşitli hadisler zikredilmektedir.⁵⁴³ Sonra bineğinin başını çevirdi ve vadiyi geçinceye kadar hızlı sürdü. İlk vahiylerden itibaren, üçüncü vahiy olan Fil Sûresi’nde Ashab-ı Fil,⁵⁴⁴ yedinci sırada nâzil olan Şems Sûresinde ise Semûd kavmi⁵⁴⁵ yer almaktadır.

Yahudilerle ilgili olarak Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. *“Allah Yahudilerin canını alsın. Allah onlara ölmüş hayvanların iç yağını haram kıldığı vakit bu yağı erittiler, sonra satıp parasını yediler.”*⁵⁴⁶ İbn Abbas (ra) anlatıyor: Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti. *“Allah Yahudilere üç defa lanet etti: Çünkü Allah, onlara içyağını haram kılmıştı. Onlar da içyağını satarak parasını yediler. Oysaki Allah, bir topluma bir şeyi yemeyi haram kılsa, parasını da haram kılar. Allah (cc) bazı durumlarda mefsedet içermeyen bir şeyi ceza olarak insanları mahrum bırakmak için ya da sırf insanların Allah’a itaat edip etmediklerini imtihan için haram kılmıştır.”*⁵⁴⁷ Ebû Hureyre (ra)’den rivâyete göre, Resûlullah (sav), Bakara Sûresi’nin 58. ayeti olan *“Fakat kapısından secde ederek girin”* ayetini tefsir ederek şöyle buyurdu: *“O gün İsrail oğulları secde ederek değil uylukları üzerinde emekleyerek girdiler.”* Aynı senedle Peygamber (sav)’den *“Sözü kendilerine söylenenden başka bir şekle*

⁵⁴¹ Abd el-Humeydi, el-Müsned-i I, 349, (1156)

⁵⁴² el-Buhârî Enbiya 17, 21; el-Buhârî Teyemmüm, 53; Müslim, Zühd, 39; İbn Hişam s. 949.

⁵⁴³ Bkz., el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 390. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵⁴⁴ 105. Fil:1–5.

⁵⁴⁵ 91. Şems: 11–15.

⁵⁴⁶ el-Buhârî, Büyü, 103, 112; Meğâzi, 50; Müslim, Mûsâkât, 71, Fiten, 39; Ebu Dâvud, Büyü, 66; et-Tirmizî, Büyü, 93; İbnu Mâce, Ticarât, 11.

⁵⁴⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 598. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

soktular.”⁵⁴⁸ “Arpada bir hububat türüdür” deyiverdiler.⁵⁴⁹ buyurmuştur. Hz. Ebu Hureyre anlatıyor: Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Ben sizi terk ettikçe siz de beni bırakınız. Zîrâ sizden öncekileri, suallerinin çokluğu ve peygamberleri üzerindeki ihtilafları helâk etmiştir. Öyle ise sizi birşeyden nehiy mi ettim (niçin, neden? diye sormaya kalkmadan) ondan kaçının. Bir şey emrettiğim zaman da onu elinizden geldiğince yapmaya çalışın, (soru sormayın).”⁵⁵⁰ Bir hadislerinde ise Resûlullah (sav) Yahudi ve Hıristiyanların belaya uğratılma sebepleri hakkında şöyle demektedir. “...Yahudi ve Hıristiyan din adamları iyiliği söylemeyi, kötülükten sakındırmayı bırakınca Allah, onlara peygamberlerinin diliyle lanet etti. Sonra tümü belaya uğratıldı.”⁵⁵¹ Humeyd b Abdurrahman (ra), Medîne’de halka hitaben şöyle işittiğini bize aktarmıştır: “Ey Medîneliler! Sizin âlimleriniz nerede Resûlullah (sav), peruk kullanmayı yasaklıyor ve şöyle buyuruyordu: İsrail oğullarının kadınları bu peruk işine başladıklarında helak olmuşlardır.”⁵⁵²

Ümmü Seleme (ra)’dan rivâyete göre; Resûlullah (sav) yere batırılan bir ordudan bahsedince Ümmü Seleme: “Belki o ordudan içerisinde zorla oraya katılmış olanlar da vardır, deyince: Resûlullah (sav) “Onlar niyetlerine göre mahşer yerinde diriltileceklerdir.” buyurdu.⁵⁵³ Abdullah İbn Mes’ud (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu söylemiştir: “İsrail oğullarında meydana gelen ilk kusur şudur: Birisi, (kötülük işleyen) başka bir adamla karşılaşır ve ona: “Ey adam! Allah’tan kork, yaptığını terket, çünkü o sana helal olmaz, derdi. Sonra ertesi gün onunla tekrar karşılaşır fakat dünkü yaptığı, onunla birlikte yemesine, içmesine ve oturmasına mâni olmazdı. Bunu yaptıklarında Allah onların kalplerini biri birine karıştırdı. Maide Süresi 78, 79 ayetlerini sonuna kadar okudu. Daha sonra şöyle buyurdu: “Dikkat ediniz, gerçekten vallahi siz ya iyiliği emreder kötülükten menedersiniz, zalimin elinden tutup onu hakka döndürürsünüz ve onu hak üzere tutarsınız (ya da sizin de kalplerinizi birbirine karıştırır).”⁵⁵⁴ Biz, bir gün dini bir konuda tartışma yaparken, Resûlullah (sav) yanımıza geldi. Bize, öyle fena öfkelenmişti ki, böylesine hiç öfkelenmemişti. Sonra biz

⁵⁴⁸ 2. Bakara: 59.

⁵⁴⁹ el-Buhârî, Tefsîr-ül Kur’an, 27; Müslim, Tefsir, 17; et-Tirmizi, Tefsir, 3.

⁵⁵⁰ el-Buhârî, İ’tisâm, 2; et-Tirmizî, İlm, 17; en-Nesâî, Hac, 1.

⁵⁵¹ el-Albânî, Sahihü’l-Terğîb ve’l-Terhîb, II, 117. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵⁵² el-Buhârî, Ehâdis-ul Kur’ân, 27; Müslim, Libas, 17; et-Tirmizi, Edeb, 44.

⁵⁵³ Müslim, Fiten, 2; İbn Mâce, Fiten, 30; et-Tirmizi, Fiten, 10.

⁵⁵⁴ Ebû Dâvûd, Melâhim, 17; et-Tirmizî, Tefsîr, Sûre, (5), 6, 7

tartışmamıza devam ettik. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Yavaş olun, Ey Muhammed Ümmeti! Sizden öncekiler sırf bunun yüzünden helak oldular. Bırakın münakaşayı, iyiliği yoktur. Bırakın tartışmayı, zira mü’min tartışmaz...*”⁵⁵⁵

“Resûlullah (sav) helak edilme sebebi olarak hadiste şöyle buyurmuştur: “*Hiçbir toplum yoktur ki, aralarında faiz ortaya çıksın da bir kıtlık yılı ile cezalandırılmış olmasınlar. Yine hiçbir toplum yoktur ki, aralarında rüşvet ortaya çıksın da korku ile cezalandırılmış olmasınlar.*”⁵⁵⁶

2.2.6. Tedricilikle Uyarması

Bey’atte bulunurken Resûlullah’ın (sav) tevhitte sonra şart koştuğu ilk şey namazın kılınması, sonra da zekâtı. Sonra da her kavme en çok ihtiyaçları olduğu şeyleri öğretirdi.⁵⁵⁷ İbn Abbas’tan (ra), Peygamber (sav) Muaz bin Cebeli Yemen’e gönderirken ona şöyle tavsiyede bulundu: *Önce onları Allah’tan başka ilah olmadığına, benim Allah’ın elçisi olduğuma inanmaya davet et. Eğer kabul ederlerse, bu defa her gün ve gece Allah’ın onlara beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Eğer bunu da kabul ederlerse bu kez, Allah’ın onların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere zekâtı farz kıldığını bildir.*⁵⁵⁸

Bu sebeple, İslâm dininin en önemli esaslarından biri olan namazın yedi yaşlarından itibaren, bir rivayette geldiği şekliyle, sağını ve solunu bildiği zaman öğretilmesi ve on yaşından itibaren ise çocuğun icbar edilmesi, yapmaması halinde dövülmesi istenmektedir.⁵⁵⁹ Çünkü kişi, bir şeye bağlandıkça veya onu davranış olarak tekrarladıkça yahut da tavrı şeklinde şahsiyetiyle bütünleştirdikçe, onun değiştirilmesi güçleşmektedir. Bundan dolayı, aklın ve şahsiyetin oluşum dönemi olan küçük yaşlarda İslâm şiarınının eğitim ve öğretimi emredilmektedir.⁵⁶⁰

⁵⁵⁵ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, I, 193.

⁵⁵⁶ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, IV, 149; es-Suyuti, *Camiü’s-Sağir*, III, 290.

⁵⁵⁷ el-Buhârî, İman, 43, Mevakitu’s-salat, 3, Zekât, 2, Şurut, 1. el-Buhârî, İman, 43, Mevakitu’s-Salat, 3, Zekât, 2, Şurut, 1; el-Kettani, Muhammed Abdülhay, *et-Terâtibu’l-İdariye Hazreti Peygamberin Yönetimi*, (Terc. Ahmet Özel), İz Yayıncılık, İstanbul 2003, I, 375.

⁵⁵⁸ el-Buhârî, Zekât, 1,

⁵⁵⁹ Ebû Dâvûd, Salât, 26; et-Tirmizî, Mevakit, 182.

⁵⁶⁰ Şakir Gözütok, *İlk Dönem İslam Eğitim Tarihi Hz. Peygamber Döneminde Eğitim ve Öğretim*, Fecr Yayınevi, Ankara 2002, 202.

Herhangi bir yerde bir kötülük yapıldığı zaman Hz. Peygamber'in hadisine göre tedricen önce elle, sonra dille o kötülüğe engel olmamız: şayet bu yönde bir müdahaleye güç yetiremezsek o zaman da kalben buğz etmemiz gerekmektedir.⁵⁶¹ Bu hususların hiçbirisini yapmadığımız yani başkalarının kötülüklerine engel olmak için gücümüz dâhilindeki meşrû vasıtaları devreye sokmadığımız zaman, kötülüğe rıza göstermiş olacağımızdan onların fiillerinin sonuçlarından da sorumluyuz demektir. Çünkü olumsuz bir sosyal olgu olan "aldırışsızlık" işlenmiş bir fiil gibi suç olarak telakki edilmekte; bir başka deyişle kötülüğe karşı müdahaleden çekinmek, pasif bir suç ortaklığı sayılmaktadır.⁵⁶²

Kur'an'ın yirmi üç senede ceste ceste nüzûlü ve ilk önce imanla, daha sonra ibadetle ilgili âyetlerin inmesi, tadrîcîlik prensibini önemli ve vazgeçilmez kılan bir husustur. Hz. Aişe'nin (ra) "Kur'an vahyi, önce cennet ve cehennemden bahseden sûrelerle başladı. İnsanlar, İslâm etrafında toplanınca, helal ve haramlar indi. Şâyet önce "İçki içmeyin!" diye bir yasak gelseydi o zaman insanlar "İçkiden kesinlikle vazgeçemeyiz." derlerdi. Şâyet "Zina etmeyin!" diye bir hüküm gelseydi insanlar "Zinayı asla bırakmayız." derlerdi."⁵⁶³ sözü de iletişimde tadrîcîliğin önemini vurgulaması bakımından çok önemlidir.

Hiz. Ömer, şarabın yasaklanması ile ilgili âyet inince, "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize şifa verici bir açıklama getir" diye dua etmiş ve Bakara Süresindeki, "Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: Onlarda insanlar için büyük günah vardır."⁵⁶⁴ âyeti nazil olmuş. Bunun üzerine Hiz. Ömer (ra) çağrılarak kendisine bu âyet-i kerime okunmuş. Hiz. Ömer (ra) bu âyeti dinleyince tekrar, "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize sadra şifa verici bir açıklama getir" diye dua etmiş, bunun üzerine "Ey iman edenler, sarhoş iken namaza yaklaşmayın."⁵⁶⁵ âyeti nazil olmuş. Bu âyet indikten sonra Resûlullah (sav) bir tellâlı namaz kılma vakti gelince, "Sarhoşlar namaza yaklaşmasın" diye yüksek sesle ilan etmesi için gönderirmiş. Hiz. Ömer (ra) tekrar çağrılarak kendisine bu âyet de okunmuş. O yine, "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize sadra şifa

⁵⁶¹ Müslim, İman, 78; Tirmizi, Fiten, 11.

⁵⁶² ed-Draz, M. Abdullah, *Kur'an Ahlakı*, 81.

⁵⁶³ el-Buhârî, Fezâilü'l-Kur'an, 6.

⁵⁶⁴ 2. Bakara: 219.

⁵⁶⁵ 4. Nisa: 43.

verici bir açıklama getir” diye dua etmiş. Arkasından Mâide süresindeki şu, “Artık vazgeçenlerden misiniz?”⁵⁶⁶ âyeti nazil olmuştur. Hz. Ömer (ra) sözlerine devam ederek, “Biz de şaraba ve kumara son verdik.” demiştir.⁵⁶⁷

Vahyin 13 senelik Mekke döneminde inen ayetler, genellikle kalp eğitimine ağırlık veren ayetlerdir. Pek çok ayette yer alan “Yüce Allah’ın iç dünyalarda olanı bilmesi” gerçeği, gönüller üzerinde ilahi baskı kurarak onları iyiye güzele yöneltmek içindir.⁵⁶⁸

2.2.7. Motivasyon İçerikli Uyarması

Peygamber Efendimiz, her insanı ne ile motive oluyorsa o şekilde eğitmiş, değişmeye ve mükemmelleşmeye ikna etmiş bir liderdir. Peygamber Efendimiz, insan karakterlerinin icabı olan kaygı ve ümit eğilimini dengeli bir şekilde kullanmış ne ümitlendirirken aşırı kaygısız ne uyarırken aşırı ümitsiz bir duruma düşürmemiştir.⁵⁶⁹

Onun eğitim metodu kalbin ve aklın kabul edebileceği yumuşaklıkta bir ikna metoduydu. İslâm peygamberi insanlara bir şey öğretirken muhatabın kapasitesini göz önünde bulundurur, öğrettiklerinin kalıcı olması için en uygun metodu seçerdi.⁵⁷⁰

Resûlullah (sav) muhatabına göre tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerin belli bir teşhise göre yapıldığı ise açıkça belli edilmiştir: “*Ey Ebû Zerr, Ben seni zayıf iradeli bir kişi olarak tanıyorum. Ben şahsım için arzu ettiğimi senin için de arzu ederim. Sakın iki kişiye bile emir olma. Bir yetimin malına bakma görevini de üzerine alma.*”⁵⁷¹ “*Sadakanın hangisi üstündür?*” diye soran Ebû Hureyre’ye: ise “*Fakir olanın güç ve kuvvetiyle yardımda bulunmasıdır.*” Ebû Hureyre’nin (ra) son derece fakir, diğerinin ise bir kabile reisi ve zengin bir kişi olduğu düşünülürse cevapların gelişigüzel olmadığı anlaşılır. Peygamber (sav) kendinden nasihat isteyen bir şahsa “*kızma*” demiş, adam bu isteğini, ayrı bir tavsiye alma düşüncesiyle üç defa tekrarlamış fakat cevap değişmemiştir. Günlerce bir duâ öğretmesi için mürâcaat eden Abbas b. Abdü’l-

⁵⁶⁶ 5. Mâide: 91.

⁵⁶⁷ et-Tirmizî, Tefsir’i Sureti’l-Maide, 6; Ebû Dâvûd, Eşribe; 1; en-Nesâî, Eşribe 1; Ahmed İbn Hanbel, I, 53.

⁵⁶⁸ Ali Akpınar, *Zararlı Alışkanlıklardan Nasıl Korunabilirim*, 46.

⁵⁶⁹ Âdem Suad, *Hz. Muhammed İle Hayat Dersleri*, 86

⁵⁷⁰ Rahmi Maltaş, *Sümerlerden Günümüze Eğitim İlk ve Orta çağ*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011, 244.

⁵⁷¹ Ebû Dâvûd, Vesaya, 4; Müslim, İmâret, 17; en-Nesâî, Vesâya, 10.

Muttalib'e (ra) "*Allah'tan afiyet istemesi*" tavsiyesinde bulunmuş ve her defasında da bu duâ üzerinde ısrar etmiştir.⁵⁷² Cermûz-i Cühenî (ra) anlattı: Resûlullah (sav)'e "*Bana öğüt ver*" dediğimde: "*Küfürbaz olmamanı tavsiye ederim*" buyurdu.⁵⁷³

Bir hutbelerinde şöyle buyurdu. *Ey insanlar! Kendiniz için önceden iyi amel işleyiniz. Biliyorsunuz ki, içinizden biri, yıldırım çarpmış gibi düştüğü, sürülerini çobansız bıraktığı, Allah'ın huzuruna tercümansız ve vasitasız çıktığı zaman, Rabbi ona: "Sana benim elçim gelip tebligatta bulunmadı mı? Sana ihtiyacından fazla mal verdiğim halde nefsin için ne hazırladın?" diye soracak. O zaman sağına soluna bakacak, bir şey bulamayacak; sonra önüne bakacak, cehennemden başka bir şey göremeyecektir. Her kim yüzünü bir hurma parçasıyla da olsa ateşten korumaya gücü yeterse, onu yapsın...*"⁵⁷⁴

Bir gün, Resûlullah (sav), kenara çekilmiş, cemâatle beraber namaz kılmamış bir adam gördü de: *Ya fulan, seni cemâat içinde namaz kılmandan men eden nedir?* diye sordu. O kimse: "*Yâ Resûlallah, bana cünüplük isabet etti, su da yok*" dedi. Resûlullah: "*Âyette zikredilen toprağa yapış, çünkü o yapışma sana kâfi gelir.*" buyurdu.⁵⁷⁵ Görüldüğü üzere Resûlullah insanlarla ilgilenmekte ve onlara yakın alaka göstermekteydi.

Öğretmenin soru sorarak, öğrencinin o an zihnindeki gizli düşünceleri biçimlendirerek bilgi edinmesini sağlama yöntemi olan *Sokratik diyalog*'dur. Realist bir algılama-düşünme formülüyle temellendirilmiş bir öğretim yöntemi oluşturmak isteyen bir öğretmen ise, öğrencilere doğal olguları açıklamak için sınıf içi uygulama/ispat yöntemini geliştirmelidir.⁵⁷⁶

Zina etmek isteyen genci ikna etmesinde bu açıkça görülmektedir. Ebu Ümame'den (ra) rivâyet olunmuştur. Bir gün bir genç peygamberimize geldi ve: "*Ey Allah'ın Resûlü! Bana zina etmem için izin ver*" dedi. Orada bulunanlar delikanlıyı azarlayarak susturmak istediler. Peygamberimiz delikanlının yanına gelmesini istedi,

⁵⁷² Ebû Dâvûd, Libas, 26.

⁵⁷³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 60. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁵⁷⁴ el-Buhârî, Rikâk 49, 51, Tevhid 36, 24, Zekât, 9, Menâkıb 25, Edeb 34; Müslim, Zekât, 67; Timizî, Kıyamet I; İbn Hişam, es-Siretu'n-Nebeviyye, I, 500.

⁵⁷⁵ el-Buhârî, Teyemmüm, 9.

⁵⁷⁶ Adnan Küçüköğlü, *Eğitim Bilimine Giriş, Eğitimin Felsefi Temelleri*, Lisans Yayınları, Erzurum 2007, 6.

genç yaklaştı ve oturdu. Peygamberimiz ona sordu: “*Bir başkasının senin annenle zina etmesini ister misin?*” Delikanlı: “*Canım sana feda olsun ki vallahi istemem, Ya Resûlallah*” diye cevap verdi. Peygamber (sav) de: “*Başka insanlar da anneleri ile zina edilmesini istemezler, peki bir başkasının senin kızınla zina etmesini ister misin?*” Delikanlı: *Canım sana feda olsun ki vallahi istemem, Ya Resûlallah* diye cevap verdi. Peygamber (sav) de: *Başka insanlar da kızları ile zina edilmesini istemezler, peki bir başkasının senin kız kardeşinle zina etmesini ister misin?* Delikanlı: “*Canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlallah* diye cevap verdi. Peygamber(sav) de: “*Başka insanlar da kız kardeşleri ile zina edilmesini istemezler, peki bir başkasının senin halanla zina etmesini ister misin?*” Delikanlı: “*Canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlallah*” diye cevap verdi. Peygamber (sav) de: “*Başka insanlar da halaları ile zina edilmesini istemezler, peki bir başkasının senin teyzenle zina etmesini ister misin?*” Delikanlı: “*Canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlallah*” diye cevap verdi. Peygamber (sav) de: “*Başka insanlar da teyzeleri ile zina edilmesini istemezler dedi ve sonra Peygamber elini gencin üzerine koydu: Ya rabbi! Bu gencin günahını affet, kalbini temizle ve bunu zinadan koru diye dua etti.*” Bundan sonra bu gencin böyle bir şeye meylettği görülmedi.⁵⁷⁷

Karşınızdaki insanın yerine kendinizi koyup onları anlamaya çalışmak problem çözmede sosyal ilişkilerde empati yapmanın duygusal zekayı geliştirme önerilerinden biridir.⁵⁷⁸ Çocuğa, kendisine yapılmasını istemediği davranışları başkasına da yapmaması gerektiğini öğretilmelidir. Bu davranışlarda ahlaksallığın en üst boyutudur.⁵⁷⁹

Peygamberimiz daima muhatabın anlayışına ve kavrayışına uygun, mâkul şeyler söyler; onun aklına ve ve sağduyusuna hitap ederdi. İbn Büreyde'nin babası Büreyde'den; “Resûlullah (sav) şöyle buyurdu” demiştir: “*Mücâhidlerin hanımları (evlerinde) oturan erkeklere anneleri gibi haramdır. (Evinde) oturanlardan bir erkek, mücahidlerden bir adama ailesi hususunda vekil olur (da sonra ona hıyanet ederse,*

⁵⁷⁷ Ahmed İbn Hanbel, V, 256-257; Heysemî, Ali B. Ebû Bekr, *Mecmeu'z-Zevâid*, Beyrut 1967, (I-X), 2. Baskı, I, 129.

⁵⁷⁸ Bkz. Fatih Kılıçarslan, *10 Adımda Duygusal Zekâ*, 43-44, Ali Erkan Kavaklı ve Ark. *Dehanı Keşfet Zekânı ve Hafızanı Geliştir*, 81.

⁵⁷⁹ Ahmet Uzun, *Çocuk Eğitiminde Özgün Bir Yöntem, Özgürleştirilen Disiplin*, Bilge Yayınları, İstanbul 2003, 109- 118.

vekil kalan kimse) kıyâmet gününde mücahid için durdurulur ve (mücahide); “Şu (adam) ailen hususunda sana (kötü bir) vekil olmuştu. Onun iyiliklerinden dilediğin kadarını al” denir. Resûlullah bize dönüp; (Mücahid’in onun sevabını alma hususundaki tutumunun nasıl olacağı hakkında) “Tahmininiz nedir?” diye sordu.⁵⁸⁰ Hadiste yer aldığı şekliyle insanların haramla tatmin olmalarına mücadele edilmemiştir. Ayrıca dünyalık cezasından başka ahiret ceza ve mahrumiyeti de hatırlatılmıştır. Din insanın ihtiyaç, tutum ve davranışlarını itidal ve meşru ölçülerde karşılanmasını istemiştir.

Birey davranışlarında bir gayeyi gütmeli; rastgele, herhangi bir gayeye yönelik olmayan, anlık menfaatler tarafından harekete geçirilen tutum ve davranışlardan uzak durmalıdır. Bir gayeye göre yaratılan insanın, davranışlarında bir gayeliliği gütmesi, fitratının gereğidir.⁵⁸¹ Bu husustaki en uygun yöntem, duygusal ortamlar oluşturularak hassasiyetlerin canlandırılması ve empati kurma çalışmalarının yapılmasıdır. Ayrıca yürütülen çalışmaların içgörü ve iç denetim mekanizmaları ile desteklenmesi önemlidir. Hz. Peygamber’in “kendisi için istediğini başkası için de isteme” şeklinde formüle ettiği diğerkâmlık duygusunun kişide ahlaki bir temel oluşturması ancak bu şekilde sağlanmış olur.⁵⁸² İdeal bir muallim olan Kutlu Elçi, bir taraftan bir taraftan beden dilini iyi kullanırken diğer taraftan sorduğu sorularla onu ikna ederek; etkili iletişimin en güzel örneğini sergilemişti.⁵⁸³

Sevgili Peygamberimiz, insanın, kendisi için isteyebileceği bütün güzellikleri ve hayırları kardeşi için de peşinen dilemeyi, kendisinin sakınıp çekindiği bütün kötülüklerden onun da uzak olmasını arzu etmeyi imanın bir gereği sayarak, “kendisi” ve “başkası” ayırımını adeta ortadan kaldırmıştır.⁵⁸⁴

Hiz. Ebu Hureyre (ra) anlatıyor: “Bir gün, Resûlullah (sav) ashâbına: “Şu kelimeleri kim benden alıp onlarla amel edecek ve onlarla amel edecek olana öğretecek?” buyurdular. Ben hemen atılıp: “Ben! Ey Allah’ın Resûlü!” dedim. Resûlullah (sav) elimden tuttu ve beş şey saydı: Sayılan şeylerden birisi ise; Kendin için

⁵⁸⁰ Ebû Dâvûd, Cihâd, 12; en-Nesâî, Cihâd, 48; Müslim, İmara, 39.

⁵⁸¹ Düzgün, *Din Birey ve Toplum*, 57.

⁵⁸² Suat Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik*, Ankara 2012, 103.

⁵⁸³ DİB., *Hadislerle İslam Hadislerin Hadislerle Yorumu I-VII*, (1. Bs.), DİB. Yayınları, Ankara 2013, VI, 423.

⁵⁸⁴ İ. Hakkı Ünal, *40 Hadis Yorum*, DİB. Yayınları, Ankara 2011, 108.

*istediğini başkaları için de iste, Müslüman ol! diyerek başkalarını düşünmeyi Müslüman olmanın şartı saydı”.*⁵⁸⁵

2.2.8. İkna Ederek Uyarması

Hz. Peygamber’e bey’at etmek için gelen Beşîr b. Hasâsiyye es-Sedûsî, Peygamber’e söz verirken ileri sürdüğü şartlar arasında sadaka veremeyeceğini ve cihad yapamayacağını söylemesi üzerine Hz. Peygamber onun elini tutarak sarsmış ve “*Cihad yok, sadaka yok! Peki, sen ne ile cennete gireceksin?*” demiştir.⁵⁸⁶ İbn Mesud’tan (ra) nakledilmiştir: Bir adam Nebi’ye falan kimsenin namazı uzatmasından dolayı namazda bulunamıyorum, dedi. Bundan dolayı Nebi’nin bu konuda hiddetlendiği kadar başka hiçbir konuda hiddetlendiğini görmedim. Şöyle buyurdu: *İnsanlar! İçinizde nefret ettiren kimseler var! Kim imamlık yaparsa, namazı kısa kıldırsın; zira arkasındaki cemaatin içinde yaşlısı var, çocuğu var, iş güç sahibi olanı var.*⁵⁸⁷ Namaz kıldıran kimselerin insanları namazdan soğutacak kadar namazı uzatmamaları gerektiğini ifade ederken onların içlerinde yaşlı, işi, olan çocukları bulunan kimselerin bulunacağını nazara itibara vererek onları ikna yoluna gitmiştir.

Kadınlarla evlenirken sadece güzellikleri için onlarla evlenmenin sonrasında pişmanlık sebebi olabileceğini, ancak dindar kadınlarla evlenildiği takdirde daha güzel bir sonuçla karşılaşılacağına dair ikna edici bir uyarıda bulunmuştur. Bu gerçek hadiste şöyle yer almaktadır. “*Kadınları sırf güzellikleri için nikâhlayınız. Çünkü onların güzelliğinin böbürlenmek ve kibirlenmek yüzünden onları tehlikeye atmaları umulur. Sırf malları için de onları nikâhlayınız. Çünkü malların onları azdırması ve günahlar ile şerlere sokması umulur. Lâkin dindarlıkları için onları nikâhlayınız. Şüphesiz, burnunun bir kısmı kesik, kulağı delik ve teni siyah dindar bir câriye dindar olmayan hür kadından nikâhlamak bakımından efdaldır.*”⁵⁸⁸

Akşam yemeği yenilmesini faydasını açıklayan hadiste öncelikle ikna etme esasına göre açıklama yapmaktadır. Hiç bir şey bulamazsanız hurmayla akşam yemeği yemeye çalışın. “Bunu terketmeyin alışkanlık haline getirin” diye ısrâr ederek onların

⁵⁸⁵ Tirmizi, Zühd 2; İbnu Mace, Zühd 24.

⁵⁸⁶ Ahmed İbn Hanbel, V, 224.

⁵⁸⁷ el-Buhârî, İlim, 28, Ezân 61, 63, Edeb, 75, Ahkâm, 13; Müslim, Salât, 182.

⁵⁸⁸ İbn Mâce, Et’ime,

sağlıklarını korumaları gerektiğini hatırlatmıştır. *“Bir avuç kuru hurma ile de olsa akşam yemeğini terketmeyiniz. Çünkü bunu bırakmak insanı ihtiyarlatır (Yâni zayıflatır).”*⁵⁸⁹

Aşağıda gelen hadislerde bu ikna edici uslubu görebiliriz. İnsanlara karşılık bekleyerek iyilik yapmanın zayıf karakterli insanların vasfı olduğunu aslolanın insanlara kötülük yapmamak olduğunu, kötülük yapsalar dahi kötülükle cevap verilmesinin doğru olmadığını belirtiyordu. Huzeyfe b. Yemân, tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz.”* diyen (inmea) zayıf karakterli kimseler olmayın. *Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin.*⁵⁹⁰

Safiyye bnt. Şeybe'nin işittiğine göre, el-Eslemiyye şunları anlatmıştır: “Osman’a, Seni çağırdığında Resûlullah (sav) ne dedi? dedim. Bunun üzerine Osman b. Talha Resûlullah’ın şöyle söylediğini nakletti): *“Kâbe’nin içinde gördüğüm, şirk döneminden kalan iki boynuzu kaldırmanı sana emretmeyi unutmuşum. Onları kaldır. Zira Kâbe’de namaz kılanı meşgul edecek bir şeyin bulunması uygun değildir.”*⁵⁹¹

2.2.9. Sesini Yükselterek Uyarması

Resûlullah (sav) Allah’a iman hafife alındığında, imanı zedeleyen sözler sarf edildiğinde öfkelenirdi, kızdı. Tepki gösterdi, sessiz kalmadı. Peygamberlerin arasını tefrik etme, birbirlerine karşı üstünlüğünü tartışma onu öfkelenirdi. Ebu Said el-Hudrî (ra); *“Biz Resûlullah’ın (sav) kapısı önüne oturmuş, konuşurken; biri bir âyet, diğeri başka bir âyet hakkında münakaşaya girdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sav) yanımıza geldi. Sanki yüzü, öfkeden nar tanesi gibi kızarmıştı.”*⁵⁹²

⁵⁸⁹ İbn Mâce, Et’ime, 54

⁵⁹⁰ et-Tirmizî, Birr, 63.

⁵⁹¹ Ebû Dâvûd, Menâsik, 93.

⁵⁹² el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, I, 169. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

Kitaplara imana ters düşen sözlere öfkeleni. Kaderi tartışmaya kızdı. Namaz, zekât, emri bil maruf ve nehyi anil-münkerde, cihada gevşekliğe müsaade etmedi, kızdığını belirtti. Haramların irtikâbına öfkeleni.⁵⁹³

Üsâme bin Zeyd (ra) bir seriyyenin başında göndermişti. Üsâme, kelime-i şهادeti söyleyen birini -ölüm korkusundan ötürü söyledi zannederek- öldürmüştü. Olay Peygamber (sav)’a iletilince çok kızdı ve şöyle buyurdu: *“Lailahe illallah dediği halde mi sen onu öldürdün? Kalbini yardım da mı nasıl söylediğine baktın?”* Üsâme (ra) diyor ki: *“Bunu o kadar tekrar etti ki, içimden keşke o gün Müslüman olsaydım da bu olay başıma gelmemiş olsaydı diye düşündüm.”*⁵⁹⁴ Bu olay, öncekilerden farklı olarak, dini konularda katı davranılmasından ve bir müslümanın canına kıyılmasından Hz. Peygamber’in fevkalade hüznülediğini, dini, kişisel kanaatlere sığdırmaya kalkışmanın Hz. Peygamber’e üzüntü verdiğini ortaya koymaktadır.⁵⁹⁵ Kalbini yarsa da imanı içinde olup olmadığını anlamının mümkün olmadığını ortaya koymaktadır.

2.2.10. Fitri Zaaflara Dikkat Çekmesi

Resûlullah (sav) İnsanların zaafları hakkında çeşitli bilgiler vermekteydi. O insanların açgözlü bencil, cimri olarak yaratıldığını ifade etmek için şöyle buyurdu. *“Abdullah b. Ömer Şöyle demiştir. Ben Resûlullah’tan (sav) şunu işittim. “İnsanlar yüzlerce deveye benzer; içlerinde neredeyse bir tane bile binek devesi bulamazsın.”*⁵⁹⁶ Nefsin zaaflarına dikkat çeken Resûlullah (sav) bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Akıllı; kişi, nefesine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Zavallı (ahmak) kişi ise nefsinin arzu ve isteklerine uyan (ve buna rağmen hâlâ Allah’tan iyilik temenni edendir.”*⁵⁹⁷ İnsanın ahirete imanla, ibadetle; nefesine mağlup olmaması gerektiğini belirtiyordu. *“Âdemoğlu için iki vadi dolusu mal olsaydı, mutlaka bir üçüncüyü isterdi. Âdemoğlunun gözünü ancak toprak doldurur. Allah (cc) tövbe edenlerin tövbelerini kabul eder.”*⁵⁹⁸ *“Yaşlı kişinin bütün güçleri zayıflasa da dünya sevgisi ve uzun emeller*

⁵⁹³ Nüreddin Yıldız, *Medine Raporu*, 32.

⁵⁹⁴ el-Buhârî, Meğazi, 12; Müslim, İman, 41; Ebû Dâvûd, Cihâd, 104; Ahmed İbn Hanbel, V, 200.

⁵⁹⁵ İsmail Lütfi Çakan, *Örnek Kul Son Resul*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2006, 75.

⁵⁹⁶ el-Buhârî, Rikâk, 35.

⁵⁹⁷ et-Tirmizî, Kıyâmet 25; İbni Mace, Zühd, 31.

⁵⁹⁸ el-Buhârî, Rikâk 10; Müslim, Rikâk 116: et-Tirmizî, Zühd, 27.

*konusunda gönlü hep genç kalır.*⁵⁹⁹ İnsanlar arası ilişkilerde kişilerin zaaflarına yenik düşebileceklerini kabul ederek insanın yaratılıştan gelen cimriliğinin belli ölçüde sınırlandırılmaması halinde onu tehlikelere sürükleyeceğini haber vermek üzere; Enes'ten (ra) rivayet edilen hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanı tehlikeye düşüren şeyler, “Benimsenen cimrilik, arkasından gidilen nefsanî arzu ve kişinin kendi kendisini beğenmesidir.”*⁶⁰⁰

Resûlullah (sav) insanları itaate çağırırken, ısrarlı davranmış olup bu konuda gevşeklik göstermemiştir. Ancak onları kendi hallerine de terk etmeyerek, doğru yolun Allah ve Resûlu'nun gösterdiği yol olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. İnsanın saparak yoldan çıkmasının sadece kendisini mahvedeceği tehlikesine dikkat çekmek üzere şu açıklamayı yapmıştır. *“Kim Allah'a ve Resûlu'ne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim onlara isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez.”*⁶⁰¹

2.2.11. Ahiret Mahrumiyetiyle Uyarması

İslam'a göre insanların işlemiş oldukları birtakım günahların cezaları dünyada başlarına gelmektedir. İşlenen her suç için ihlâl ettiği hak ve menfaatin cinsine göre belirlenmiş çeşitli dünyevî cezalar vardır. Kur'an'da, günahından tövbe etmeyenler için dünyevî ve uhrevî azaplar olduğu haber verilmektedir.⁶⁰² İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.⁶⁰³ Burada asıl dikkati çeken nokta insanı ansızın yakalama özelliğine sahip bir doğal felaket anında dini referanslı düşünme eğilimi ve ilahi bir güce sığınma temayülü gösterilmesidir.⁶⁰⁴ Musibetler çoğu kere kişiyi gafletten uyandırır, hatadan, dalaletten çevirir.⁶⁰⁵ Ancak, önceki ümmetlerde de yaşanan felaketlerin ya da onlara getirilen mucizelerin insanlara uyarıcı olmada yeterince etkili ikna edici olarak değerlendirilmediği söylenebilir.

⁵⁹⁹ el-Buhârî, Rikâk, 5.

⁶⁰⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 130. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁰¹ Ebû Dâvûd, Salat, 221.

⁶⁰² Bkz. 9. Tevbe: 74; 11. Hud: 3; 85. Buruc: 10.

⁶⁰³ 30. Rûm: 41

⁶⁰⁴ Talip Küçükcan, Ali Köse, *Doğal Afetler ve Din, Marmara Depremi Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, TDVY., İstanbul 2000, 154-156.

⁶⁰⁵ Bkz., 2. Bakara: 155; İbrahim Canan, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, IX, 556.

Rabbimiz, günah işleyenleri dünyada da cezalandırdığına dair koyduğu kuralı bizlere şöyle haber vermektedir. “...*Bilki; Allah, bazı günahları sebebiyle onları bir musibete çarptırmak istiyor. İnsanlardan birçoğu muhakkak ki yoldan çıkmışlardır.*”⁶⁰⁶ Bu anlayışa göre uhrevî cezalar bir yana, dünyevî sıkıntı ve zorluklar da işlenen günahların bir cezası olmaktadır. Nitekim bu tavrı, Kur’an-ı Kerim’de de açık bir biçimde görmekteyiz. Kuran, Allah’ın, Yahudi ve Hıristiyanlara günahlarından dolayı azâb ettiğini⁶⁰⁷ münafıklık ve küfürlerinde direnenleri, her yıl bir iki defa çeşitli belâlarla denediğini haber vermektedir.⁶⁰⁸ “*İşte biz, kazanmakta oldukları günahlar sebebiyle zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmına böyle musallat ederiz.*”⁶⁰⁹ ayetinde yer aldığı gibi şeytanın başa bela edilmesinde bile insanın işlediği kusur ve günahların bulunduğu gerçeği ayette şöyle yeralmıştır. “*Kim, Rahmân’ın Zikri’ni görmezlikten gelirse biz onun başına bir şeytan sararız. Artık o, onun ayrılmaz dostudur.*”⁶¹⁰ Ancak, bu durumda da kişilerin, şeytanı suçlamakla sorumluluktan kaçamayacağı ya da mazeret ileri sürmekle kurtulamayacakları bildirilmiştir. “*O gün zulmedenlere mazeretleri fayda sağlamaz, Allah’ı razı edecek amelleri işleme istekleri de kabul edilmez.*”⁶¹¹ Ayette, “*Oysa şeytanın onlar üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktu.*”⁶¹² Ayetiyle şeytan’ın ihlaslı ve müttaki kulları yoldan çıkaramayacağı, Allah, azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur” dedi.⁶¹³

Günahlarından tövbe edenlerden ise bu belâ ve felâketlerin kaldırılacağı, dünya nimetlerinin bol bol bahşedileceği⁶¹⁴ çeşitli ayetlerde yeralmaktadır. Bunlardan âyetlerde zikredilen, tövbe ederlerse, belâların kalkacağı hususu ile ilgili şöyle bir yoruma rastlamaktayız; bahsi geçen kavim, Allah’ın emrine uymadığı için kırk yıl boyunca kuraklık ve kısırlıkla cezalandırılmış, tövbe etmeleri hâlinde bu cezaların

---

⁶⁰⁶ 5. Maide: 49.

⁶⁰⁷ Bkz. 5. Maide: 18.

⁶⁰⁸ 9. Tevbe: 126.

⁶⁰⁹ 6. En’âm: 129.

⁶¹⁰ 43. Zuhruf: 36

⁶¹¹ 30. Rûm: 57

⁶¹² 34. Sebe: 21.

⁶¹³ 15. Hicr: 42; DİB., *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, c.3, 353.

⁶¹⁴ Bkz., 11. Hud: 3, 52; 71. Nuh: 11-12.

kendilerinden kaldırılacağı ve daha başka nimetlerin de bahşedileceği bildirilmiştir. Onlar, bütün bu uyarılara rağmen tövbe etmeyince Allah da onları helak etmiştir.”⁶¹⁵

Bu durumda, işlenen birçok günahın cezasının daha dünyada iken çekilmeye başlandığı ve yine günahtan dolayı rızkın, mevkiin tehlikeye girdiği, başa da türlü belaların geldiği anlaşılmaktadır.⁶¹⁶ *Günah ferdin karamsarlığa düşmesine, en isabetli sonuçtan uzaklaşmasına sebebiyet verdiği gibi, toplumların en ürpertici şekilde cezalandırılmasına da sebebiyet vermektedir.*⁶¹⁷ Ayette “Yahut içlerindeki yaptıklarından dolayı onları helak eder, birçoğunu da affeder.”⁶¹⁸

Günümüz insanları uhrevi saadetten ziyade dünyevi saadete odaklanmış vaziyettedir. Uhrevi saadet veya uhrevi azap onları pek ilgilendirmiyor. Bu yüzden mükâfat ve ceza ile onları yönlendirmede, küfür ve günahın dünyevi sıkıntılarını gösterme⁶¹⁹ açısından bazı ayet ve hadisleri zikretmek uygun olacaktır.

Ancak Kur'an'da insanın ister ahirette olsun ister dünyada olsun yaptığı her şeyin karşılığının kendisine geri döneceği gerçeğinin göz önünde tutulması istenmektedir. “Kim yararlı iş işlerse kendinedir; kim kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Sonra Rabbinize döndürülürsünüz.”⁶²⁰ “İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette çok acıklı bir azap vardır.”⁶²¹ Kur'an'da günahların dünyada da görülecek bir karşılığının olduğunu kanıtlayacak birçok ayetin olduğu görülmektedir.⁶²² “Fakat onlar yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arîm selini gönderdik. Onların bahçelerini ekşi meyveli ağaçlar, acı ılgın ve biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.”⁶²³

Hakka karşı kayıtsız kalıp, Resulleri inkâr edenler, hayatı sadece bu dünyadan ibâret sanarak ötenin varlığına ihtimâl vermediler. “‘Ne ise hep bu dünya hayatımızdır;

⁶¹⁵ Mehmet Katar, *Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslamda Tövbe*, Andaç Yayınları, Ankara 2003, 155, 156.

⁶¹⁶ Lütfullah Cebeci, *Kur'an'da Şer Problemi*, Ankara 1985, 294.

⁶¹⁷ Kılıç, Sadık, *Kur'an'da Günah Kavramı*, Hibaş Yayınları, Konya 1984, 126.

⁶¹⁸ 42: Şûrâ: 34.

⁶¹⁹ Tüzün, *Tebliğ Usulleri*, İrfan Mektebi Yayınları, İstanbul 2010, 202.

⁶²⁰ 45. Casiye:15.

⁶²¹ 24. Nur: 19.

⁶²² 33. Ahzab: 60. Bu konudaki diğer ayetler için bkz. 30. Rum. 36; 3. Ali İmran: 155; 43. Zuhuruf: 55; 43. Zuhuruf: 24; 32. Secde: 22; 16. Nahl: 26.

⁶²³ 34. Sebe': 16.

ölürüz ve yaşarız, biz öldükten sonra diriltilecek değiliz”⁶²⁴ dediler. “İnkâr edenler, kesinlikle, öldükten sonra diriltilmeyeceklerini iddia ettiler...”⁶²⁵ İşte, Kur’ân, hayatı sadece bu dünya yaşantısından ibâret görüp, “ihtimâl burada rahat yaşarız” diyerek ötesinin varlığını hiç mi hiç düşünmek istemeyenleri böyle yakalar. Onların ağızlarının tadını bozar; onları ikaz ve inzâr ederek kendilerine yeniden el uzatır. Belki aklını kullanır, yanlıştan ve zarardan döner.

“Andolsun, dönsünler diye biz onlara ahiretteki en büyük azaptan önce dünyadaki yakın azâbı elbette tattıracağız”⁶²⁶ ifadesinde dine ittiba etmeyenlerin dünyadada karşılaşacakları çeşitli sıkıntıların varlığına dikkat çekmektedir.

O kâfirler, nefislerine zulmederlerken melekler onların canlarını alır da onlar teslim olup, “Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk” derler. Melekler de şöyle diyecekler: “Hayır! Allah sizin yapmakta olduklarınızı hakkıyla bilmektedir.”⁶²⁷ Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken halleri nasıl olacak? Bu, Allah’ı gazaplandıran şeylere uydukları ve onun hoşnut olduğu şeyleri beğenmedikleri içindir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır.”⁶²⁸

Eğer Hakk’a ve Hak yolunda gidenlere karşı kötü planlar kuranlar, düşmanlık edenler, buna rağmen hayatlarını sürdürebiliyor, ortalıkta dolaşabiliyorlarsa bu onların Allah’ı âciz bırakmalarından değil, Cenâb-ı Hakk’ın geniş merhamet ve şefkatiyle onlara zaman tanimasındandır.⁶²⁹

Ammâr İbnu Yâsir (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: *Kur’ân-ı Kerim’de zikri geçen sofrâ, gökten ekme ve et olarak indirildi. Bu mucizeye mazhar olanlara, ihanet etmemeleri ve ertesi gün için, o yiyeceklerden ayırmamaları emredildi. Ancak onlar bunu dinlemediler hem ihânet ettiler hem de yemeklerinden ayırıp ertesi gün için sakladılar. Bunun üzerine ceza olarak maymun ve hınzır suretine çevrildiler.*”⁶³⁰

⁶²⁴ 23. Mü’minûn: 37.

⁶²⁵ 64. Tegâbün: 7.

⁶²⁶ 32. Secde: 21.

⁶²⁷ 16. Nahl: 28.

⁶²⁸ 47. Muhammed: 27, 28.

⁶²⁹ DİB., *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Hayrettin Karaman ve ark. (3. bs) DİB. Yayınları, Ankara 2005, III, 58.

⁶³⁰ Tirmizi, Tefsir, Maide, 3063

Dünyaya yönelik inzâr örnekleri, peygamberlerin yalanlanması nedeniyle önceki ümmetlerin başına gelen musibetler, günah isyan yoldan sapma ve aşırılıklara verilen cezalardır.⁶³¹ Resûlullah'ın (sav) davetine karşı direnen müşriklerin bu dünyada çarptırılacağı cezaların hatırlatılması⁶³² dünyaya yönelik inzâr olarak değerlendirilebilir. Kur'an'da bu konuda çok sayıda ayet yer almaktadır. "Onlar, "Sen bize tek Allah'a ibadet edelim, atalarımızın ibadet edegeldiklerini bırakalım diye mi geldin? Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin azâbı bize getir" dediler."⁶³³ Dünya da başa gelen bela da ibadetleri eksik yapma verilen görevleri aksatma da önemli etkenlerden biridir. Ayette Hz. Peygamber'in çağrısını duymazlıktan gelenler ya da sıvışıp gidenlerin başlarına gelecek belayla tehdit edildikleri açıkça görülmektedir. "Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O'na tövbe edin ki sizi belirlenmiş bir süreye (ömrünüzün sonuna) kadar güzel bir şekilde yararlandırınsın ve her fazilet sahibine faziletinin karşılığını versin."⁶³⁴

Kur'an ve sünnet, insanlar arasındaki akraba ilişkilerini bozanların hem bu dünya da hüsrana yani zarar ve ziyana uğrayacaklarını, hem de ahirette büyük azâba çarptırılacaklarını beyan eder. Akraba ilişkilerini kesmek dünyada itibar ve değer kaybını beraberinde getirdiği gibi, toplumsal hayatın sağlıklı işleyişini, selametini ve esenliğini de bozar. "Bir toplulukta birtakım günahlar işlenir, işlemeyenler o günahları işleyenlerden daha güçlü ve çok oldukları halde engel olmazlarsa, mutlaka Allah hepsine birden ceza verir."⁶³⁵ "Bir toplulukta fâiz yaygınlaşırsa o topluluk mutlaka kılıkla cezalandırılır. Rüşvet yaygınlaşırsa o topluluk korkuyla cezalandırılır."⁶³⁶

İmran b. Husayn (ra) rivayet edildiğine göre; "Bu ümmet içerisinde şarkıcı kadınlar ortalığı sarıp içkiler içilince bir yere batma, hayvan şekline dönüşme ve gökten taş yağma vuku bulacaktır."⁶³⁷ "Âhiret amelini dünyayı kazanmak için yapan kimsenin yüzünün şekli değiştirilir ve yaptığı amel batıl olur, ismi (göreceği azap) cehennemde

⁶³¹ A. M. en-Nikrat, "Min Tasrihi'l-Kavli fi'l-Kur'an'il-Kerim Tennevvü'ü Delalat'it-Tergibi ve't-Terhib" Mecelletü Külliyyeti't-Davet'il-İslamiyye. 18, 2001, 384-418.

⁶³² Hökelekli, "İnzâr" TDV. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2000, XXII, 359.

⁶³³ 7. Araf: 70; Bu konuda farklı âyet için bkz., 24. Nur: 63.

⁶³⁴ 11. Hud: 3.

⁶³⁵ Ebu Davud, Melahim, 17; İbn Mace Fiten, 20.

⁶³⁶ Ahmet İbn Hanbel, V, 205.

⁶³⁷ et-Tirmizi, Fiten, 21; Kader, 16; Ebu Davud, Melahim, 10; İbn Mace, Fiten, 29.

yazılır.”⁶³⁸ Numan İbn Beşir (ra) Resulullah (sav)’ı şöyle buyururken işittim dedi: “*Ya saflarımızı düzgün tutarsınız ya Allah yüzlerinizin şeklini değiştirir.*”⁶³⁹ Enes İbn Mâlik’ten (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Bazı kimselere ne oluyor ki, namazlarında gözlerini semaya dikiyorlar?*” Sonra sözünü daha da şiddetlendirdi ve: “*Ya bundan vaz geçerler ya da gözlerinin nuru alınır da kör olurlar*” buyurdu.⁶⁴⁰

Öte taraftan her zaman insanın azapla helak edilmesi değil günah işleyen insanın dünya da yaşamış olduğu pişmanlık ve çekilen cezalar onun dünya da karşılaşacağı azâb olarak göreceği karşılıklardandır.

İşlenen fiilin şiddetine ve yerine göre endişe, cezalanma gibi insanda karışık kaygılar ve korkular oluşabilir. Kendini farklı derecelerde günahkâr hisseden kimsenin içinde, zihinsel ve ruhsal bir hesaplaşmanın devreye girmesi beklenen bir durumdur. Neticede bu ciddi bir suçluluk duygusuna dönüşebilir. İşlenen fiilin ağırlık derecesine suçluluk duygusu daha da artabilir. İşlenen fiilin şiddetine ve yerine yerine göre bundan beslenen endişe, cezalanma gibi karışık kaygılar ve korkular oluşabilir. Öyle ki itilme, dışlanma rezil olma, cezalanma korkusu gibi duyguların beslenmesiyle endişe ve korkular daha çok şiddetlenebilir.⁶⁴¹ Dünyada en kötü ceza, kötülük edenlerin çekmiş oldukları vicdan azabıdır.⁶⁴²

İslam nazarında vicdanın yetkisi, sadece dünya hayatıyla sınırlı değil, ceza gününde de çok önemli bir görevi vardır. O da o gün esas ve yüce karar verilmeden önce sahibinin amelleri kendine, vicdanına havale edilecek sahibinin kararını o kendisi verecektir. Allah (cc)’ın insan fitratında görevlendirdiği “hesap sorucu” o kadar güçlüdür ki, insan ne kadar kötü olursa olsun bu hakikati kendi nefsinden gizleyemez.⁶⁴³

Terhibin bir diğer çeşidi ise o fiili, günahı işleyen kimselerin azâba çarptırılacağına dair tehditlerdir. Ancak bu çoğunlukla şer ve günahlarla birlikte yeralmasına rağmen; bazen Allah’ın emrettiği hususlarda tefrit (aşırı gitmek), bazen

⁶³⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 118. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶³⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 338. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁴⁰ el-Buhârî, Ezân 92. Ayrıca bkz. Müslim, Salât, 117; Ebû Dâvûd, Salât, 163; en-Nesâî, Sehv, 9; İbni Mâce, İkâme, 67; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 118. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁴¹ Yavuz, *Günümüzde İnançın Psikolojisi*, 282, 283.

⁶⁴² Musa Bilgiz, *Kur'an Açısından Vicdan ve Değeri*, Beyan Yayınları, İstanbul 2007, 219.

⁶⁴³ Bilgiz, *Kur'an Açısından Vicdan ve Değeri*, 219.

insan haklarına dair va'z edilen kuralların çiğnenmesi nedeniyle verilecek ceza ve sakındırıcı nitelikteki haberlerdir. Bu cezalar ise iki sınıf içerisinde mütaala edilmiştir.

1. Günahın ardından çabucak gelen maddi cezalar: Bunlar günahın akabinde verilen dünyevi cezalardır ki Allah'ı Teâla bu cezalarla insanları dünyada uyarmaktadır. Önceki ümmetlere de uygulanan bu cezalarla insanları isyandan tevbe etmeye, gafletten intibah'a uyanmaya sevk etmek istemektedir. Ayette *“İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.* ⁶⁴⁴ Bazı günahların günahların dünyalık karşılıklarının olduğuna dair uyarılar, hadislerde yer almaktadır. *“Cezası dünyada iken verilecek kötülük de haddi aşarak azgınlık yapmak ve akraba ile iyi ilişkiyi kesmektir.”* ⁶⁴⁵ Bir başka hadiste ise şu uyarı yer almaktadır. Peygamberimiz (sav) *“Allah, zalime mühlet verir, fakat onu yakalayacağı zaman göz açtırmadan ansızın yakalar.”* ⁶⁴⁶ dedi ve şu âyeti okudu: *“İşte Rabbin zulmeden şehirlere yakaladığı zaman böyle yakalar. Çünkü onun azâbı çok acı ve çok çetindir.”* ⁶⁴⁷

Allah, bir kulunu helak etmek istediğinde hayâyı çekip alır. Bu konuda bizlere getirdiği hadis şöyledir. *“Allah bir kulunu helak etmek istediğinde önce ondan hayâyı çekip alır. Hayâ kendisinden çekilip alındığında artık onu herkesten nefret eder, herkesin de kendisinden nefret ettiği bir halde bulursun. O bu hale gelince bu defa kendisinden emniyet çekilip alınır. Emniyet alınınca onu hıyanet eden ve herkesin de hâin bildiği bir kimse olarak bulursun. Sonra merhamet çekilip alınır. Merhamet alınınca da onu ancak rahmetten kovulmuş, lanete uğramış ve boynundan İslâm boyunduruğu çıkarılmış olarak bulursun.”* ⁶⁴⁸

En büyük cezalar sadece o günahı işleyenlere değil toplumun tamamına yönelik olmaktadır. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'in (ra) işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle

⁶⁴⁴ 30. Rûm: 41.

⁶⁴⁵ İbn Mâce, Zühd, 23.

⁶⁴⁶ Müslim, Birr, 61; el-Buhârî, Tefsîr, (Hûd) 5.

⁶⁴⁷ 11. Hûd: 102.

⁶⁴⁸ es-Suyuti, *Camîü's-Sağîr Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, I, 448.

buyurmuştur: “İnsanlar bir zalimi görürler de onun zulmüne engel olmazlarsa, Allah’ın onları genel bir azâba uğratması kaçınılmazdır.”⁶⁴⁹

2. Günahın ardından çabucak gelen ruhi cezalar: Bunlar günahın akabinde verilen ruhi cezalardır ki bunlar bazen kalp katılığı, peyderpey o insanların üzerine zulmetin çökmesi olarak ortaya çıkar. Allah’a isyan ve günahlarda insanların mütemadiyen ısrarla devam etmelerine sebep olmasıdır. Bu insanın bereketten, Allah’ın yardım ve desteğinden uzak kalmasına sebep olur. Üsâme İbn Zeyd (ra) Resûlullah’ın (sav): “Erkekler (mazeretsiz) cemaati terketmeye ya son verirler yahut evlerini yakarım”⁶⁵⁰ buyurduğunu rivayet etti. “Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tevbeve istiğfar ettiği zaman kalbi parlatılır. Günaha devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah’ın, (Kitabı’nda) “Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları, kalplerini paslandırmıştır.”⁶⁵¹ diye anlattığı “pas” işte budur.”⁶⁵² buyurulmaktadır. “Biri arkadaşına hainlik etmediği müddetçe, ben iki ortağın üçüncüsüyüm (onlara yardım eder ve onları korurum). Ama onlardan birisi diğerine hainlik ederse, ben aralarından çekilirim.”⁶⁵³ Sevban (ra) Resûlullah’ın (sav): “İnsan günahları sebebiyle rızıktan mahrum bırakılır. (Günah işleyenin rızkı eksilir)” dediğini rivayet etti.⁶⁵⁴

İlahi ceza yalnız ahirette değil dünya hayatında da söz konusudur. Dünyevi cezaların başında zorluk ve sıkıntılarla dolu bir yaşam, fakirlik, hastalık ve şiddet gelmektedir. Enes İbn Mâlik’ten (ra) rivâyet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Allah, iyiliğini dilediği kulunun cezasını dünyada verir. Fenalığını dilediği kulunun cezasını da kıyamet günü günahını yüklenip gelsin diye, dünyada vermez.” Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Mükâfâtın büyüklüğü, belânın şiddetine göredir. Allah, sevdiği topluluğu belâya uğratar. Kim başına gelene rızâ gösterirse Allah ondan hoşnut olur. Kim de rızâ göstermezse, Allahın gazabına uğrar.”⁶⁵⁵

⁶⁴⁹ et-Tirmizî, Tefsîru'l-Kur’ân, 5; Ebû Dâvûd, Melâhim, 17.

⁶⁵⁰ el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb, I, 304. Hadis Sahih-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁵¹ 83. Mutaffîfîn: 14.

⁶⁵² et-Tirmizî, Tefsîru'l-Kur’ân, 83; İbn Mâce, Zühd, 29; Ahmed b. Hanbel, V, 386.

⁶⁵³ Ebû Dâvûd, Büyû’, 26.

⁶⁵⁴ el-Münziri, Hadislerle İslam Terğîb ve Terhîb, IV, 107.

⁶⁵⁵ et-Tirmizî, Zühd 57; İbnî Mâce, Fiten 23.

Kitaba yüz çevirenler için sıkıntılı bir hayata sevkedileceği ikazı yapılmıştır. *“Benim Kitab’ımdan yüz çeviren bilsin ki, onun dar sıkıntılı bir geçimi olur.”*⁶⁵⁶

Hadiste; başkalarının ayıplarını araştıran ve gıybet eden kimselerin dünyada rezil olacaklarına dair tehditler mevcuttur. Bu konuda Ebû Berze el-Eslemî’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hâllerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hâllerini araştırırsa Allah da onun gizli hâlini araştırır. Allah kimin gizli hâlini araştırırsa onu evinde (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) bile rezil eder.”*⁶⁵⁷

Ayrıca akrabalarla ilişkileri kesmenin dünyada da cezasının bulunduğu dair uyarılar yer almaktadır. Ebû Bekre (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: *Allah’ın cezasını dünyada iken acele olarak vereceği iki günah vardır. Biri, akrabalarla ilişkisi kesmek; diğeri de azgınlık etmektir. Bunlara ahirette de azap hazırlanacaktır.”*⁶⁵⁸

B ikisi Allah’ın ahirette ayırdığı azabla beraber dünyada sahibini acele olarak cezalandıracağı günahlardır. Başka bir hadiste ise şöyle buyurulmaktadır. *“Şu beş şeyin cezası dünyada hemen verilir: 1- Zulmetmek, 2- Hainlik etmek, 3- Anne babaya eziyet etmek, 4- Akrabalarla ilişkiyi kesmek, 5- Yapılan iyiliği görmemek.”*⁶⁵⁹

İbn Ömer’den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. *“Bir toplumda zina açıktan yapılacak kadar ileri gitmişse, o toplumda geçmişinde olmayan hastalıklar, sâri hale gelir. Ölçü ve tartıyı noksan yaparlarsa mutlaka kendilerini katlık, şiddetli geçim sıkıntısı ve hâkimin zulmü yakalar. Zekâta karşı çıkıp cimrilik yaparlarsa, mutlaka onlara gökten yağmur yağdırılmaz. Şayet, hayvanlar olmasaydı onlara hiç yağmur yağdırılmazdı. Allah (cc) ve Resûlüne verdikleri sözü bozarlarsa, mutlaka onlara kendilerinden olmayan bir düşman musallat olur ve ellerindeki bir kısmını alır. Onların mesulleri Allah (cc)’ın kitabıyla hükmetmezlerse, mutlaka aralarında anarşi ve çekişme başgösterir.”*⁶⁶⁰ *“Hangi millet ahdini bozar, vaadinden cayarsa*

⁶⁵⁶ 20. Tâhâ: 124.

⁶⁵⁷ Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

⁶⁵⁸ İbn Mâce, Zühd, 23. Tirmizi, Sıfatu’l-Kıyame ve’r-Rekaik ve’l-Vera, 56; Ebû Dâvûd, Edeb, 43.

⁶⁵⁹ es-Suyuti, Câmîü’s-Sağîr Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, III, 960.

⁶⁶⁰ el-Albânî, Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb, I, 468. Hadis Sahih-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

mutlaka aralarında düşmanlık ve savaş zuhur eder... ”⁶⁶¹ Büreyde (ra) Nebi (sav)’nin şöyle dediğini nakletti: “Bir topluluk verdiği sözü tutmazsa, aralarında birbirlerini öldürme olayları çıkar. Bir toplum içinde zina gözükmürse Allah onlara ölümü musallat eder. Yine bir toplum zekâtı yasaklarsa, onlardan rahmet yağmuru kesilir.”⁶⁶²

Vâsile b. Eska’nın naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”⁶⁶³*

“Biz hangi ülkeye bir peygamber gönderdiysek, ora halkını, (peygambere başkaldırmalarından ötürü)bize yalvarıp yakarsınlar diye mutlaka yoksulluk ve darlıkla sıkılmışızdır.”⁶⁶⁴

Ölüm anında karşılık görüleceği konusunda ise Ebû Hureyre anlatıyor: *“Müminin ruhu çıktığı zaman, onu iki melek karşılar ve yükseklere çıkarırlar... Gök ehli, “Yer tarafından güzel bir ruh geldi. Allah sana ve yaşattığın cesede salât (dua) etsin.” derler. Peşinden onu Yüce Rabbine götürürler. Sonra, “Bunu sınırın ötesine (sidretü’l müntehâ’ya) kadar götürün.” diye buyrulur. Kâfirin ruhu çıktığı zaman... gök ehli, “Yer tarafından kötü bir ruh geldi.” derler ve “Bunu sınırın sonuna (cehenneme) kadar götürün.” diye söylenir.”⁶⁶⁵*

İbn Mes’ud (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: *“Hiçbir toplumda zina ve faiz ortaya çıkmamıştır ki, kendilerine Allah’ın azabını helal kılmış olmasınlar.”⁶⁶⁶ “Karada ve denizde telef olan mallar, sırf zekât verilmediği için telef olmuştur.”⁶⁶⁷*

Hiz. Peygamber (sav) bazı günahların işlenmesi halinde o günahı işleyen kimselerin daha dünyada iken cezalarını çekeceklerini içeren hadisleri zikretmiştir. İbn Mes’ud’dan nakledildiğine göre, Hiz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Faiz*

⁶⁶¹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 156. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁶² el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 261. Hadis S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁶³ et-Tirmizî, *Sıfâtü’l-kıyâme*, 54

⁶⁶⁴ 7. Araf: 94.

⁶⁶⁵ Müslim, *Cennet*, 75

⁶⁶⁶ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğîb ve Terhîb*, IV, 148.

⁶⁶⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 467. Hadis Sahih-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

yoluyla mal çoğaltan hiç kimse yoktur ki, sonunda durumu (malında) azalmaya dönüşmesin.”⁶⁶⁸

Muâz b. Cebel (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Kim Müslüman kardeşini işlediği bir suçtan dolayı ayıplarsa kendisi de o suçu işlemeyen ölmez.*”⁶⁶⁹

Saîd b. Müseyyeb’in Ebû Katâde b. Rib’î’den naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Yüce Allah şöyle buyurdu: “Senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım ve onları, vaktinde ve hakkını vererek kılanları cennete koyacağımı kendi katımda vaad ettim. Namazları düzenli kılmayanlar için ise katımda böyle bir vaad yoktur.*”⁶⁷⁰

Abdullah b. Amr’dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Merhametliler, Rahmân’ın merhamet ettiği kimselerdir. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin! ‘Rahim’ Rahmân’(dan) bir bağıdır. Kim onunla irtibatını sürdürürse Allah da onunla irtibatını sürdürür; kim de onu koparırsa Allah da o kimseyle ilişkisini koparır.*”⁶⁷¹

Ebu’d-Derdâ dedi ki, Resûlullah’ı (sav) şöyle derken işittim: “*Bir köyde üç kişi bulunur da ezan okunmaz ve orada namaz kılınmazsa, şeytan onlara musallat olur. Sen cemaate devam et. Çünkü sürüden ayrılanı kurt kapar.*”⁶⁷²

Ebû Hureyre (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) (torunu) Hasan b. Ali’yi öptü. O sırada yanında Akra’ b. Hâbis et-Temîmî oturmaktaydı. Akra’ şöyle dedi: “*Benim on çocuğum var ama hiçbirini öpmüş değilim.*” Bunun üzerine Resûlullah (sav) ona baktı ve ardından şöyle buyurdu: “*Merhamet etmeyene merhamet edilmez!*”⁶⁷³

Ebû Berze el-Eslemî’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hâllerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hâllerini araştırırsa Allah da onun gizli hâlini araştırır. Allah kimin*

⁶⁶⁸ İbn Mâce, Ticâret, 58

⁶⁶⁹ et-Tirmizi, Kıyamet, 52.

⁶⁷⁰ Ebû Dâvûd, Salât, 9.

⁶⁷¹ et-Tirmizî, Birr, 16.

⁶⁷² Ahmed İbn Hanbel, VI, 445

⁶⁷³ el-Buhârî, Edeb, 18; Tevhid, 2; Müslim, Fedâil, 65

*gizli hâlini araştırırsa onu evinde bile (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) rezil eder.*⁶⁷⁴

Amr İbn Mürre, Muâviye'ye Resûlullah'ı (sav) şöyle buyururken işittiğini söylemiştir: *“Herhangi bir idareci, kapısını ihtiyaç sahibine, yoksula ve elinde hiçbir şeyi olmayan fakire kapatırsa, ihtiyaç ve fakirlik içine düştüğünde Allah da göğün (cennetin) kapılarını onun yüzüne kapatır.”*⁶⁷⁵

Ubeydullah İbn Cerîr'in, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Aralarında günahlar işlenip durduğu hâlde bu günahları işleyenlerden daha güçlü ve onları engellemeye muktedir iken bunu yapmayan topluluğun hepsine birden Yüce Allah azap verir.”*⁶⁷⁶ *“Her kim, yalan yere ben İslamdan uzak olayım, dinden çıkmış olayım, diye yemin ederse, o kimse dediği gibi olur (dinden uzaklaşır). Eğer bunu İslamdan çıkacağını bilerek ve buna inanarak söylemiş ise, o zaman İslama sağlam olarak dönemez. (Küfre düşer, yeniden tevbe edip şahadet getirmesi gerekir.)”*⁶⁷⁷

Enes İbn Mâlik'in işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kim rızkının bollaştırılmasını yahut ecelinin geciktirilmesini arzu ederse, akraba ile irtibatını sürdürsün!”*⁶⁷⁸

Abdurrahman b. Avf'ın işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Yüce Allah şöyle buyurur: Ben Rahmân'im, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkiyi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkiyi keserim.”*⁶⁷⁹

*“Kim ihtiyaç içine düşer de bunu insanlara açarsa, ihtiyacı kapanmaz. Kim de ihtiyacını Allah'a arzederse, Allah'ın, hemen veya ileride o kimseye rızık vermesi umulur.”*⁶⁸⁰

⁶⁷⁴ Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

⁶⁷⁵ et-Tirmizî, Ahkâm, 6.

⁶⁷⁶ Ahmed İbn Hanbel, IV, 366.

⁶⁷⁷ el-Albâni, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 131. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁷⁸ Müslim, Birr, 20; el-Buhârî, Edeb, 12

⁶⁷⁹ Ebû Dâvûd, Zekât, 45; Ahmed İbn Hanbel, I, 195.

⁶⁸⁰ Ebû Dâvûd, Zekât, 28.

*Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim insanların mallarını geri ödeme niyetiyle alırsa Allah onun ödemesini kolaylaştırır. Kim de bir malı tüketip (geri ödememek) niyeti ile alırsa Allah da onun (malını) telef eder."*⁶⁸¹

*Ebû Hureyre (ra)'nın Hz. Peygamber'e (sav) ait olduğunu belirttiği (kudsî) bir hadiste Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Biri arkadaşına hainlik etmediği müddetçe, ben iki ortağın üçüncüsüyüm (onlara yardım eder ve onları korurum). Ama onlardan birisi diğerine hainlik ederse, ben aralarından çekilirim."*⁶⁸²

*Ebû Ümâme'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim savaşa katılmaz veya savaşa katılan bir gaziyi donatmaz ya da savaşa giden gazinin ailesine iyi bir şekilde göz kulak olmazsa Allah onu bir felâkete uğratar."*⁶⁸³

*Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kayıp bir hayvanı duyurmadan sürüsüne katan, gerçekte kendisi kaybolmuştur."*⁶⁸⁴

*"Hâkim zulüm etmedikçe, şüphesiz Allah onunla beraberdir. Hakim zulüm edince Allah onu kendi nefsi ile (başbaşa) bırakır. (Yâni ona yardımcı olmaz.)"*⁶⁸⁵

Ebu Hureyre (ra) Resûlullah (sav)'dan şöyle işittiğini rivayet etti: "Kuşkusuz kul, önemsemeksizin konuştuğu bir kelime yüzünden cehennemde, doğu ve batı arasından daha uzak bir yere düşer."⁶⁸⁶ "Kişi, Allah'ın hoşuna giden, hiç de önemsemediği bir söz söyler, Allah (c.c.) ona karşılaşacaktan güne kadar sevap yazar. Ve yine kişi Allah'ın hoşuna gitmeyen, hiç de önemsemediği bir söz söyler. O zaman da Rabbine kavuşacağı güne kadar defterine günah yazılır."⁶⁸⁷ Enes (ra) şöyle anlatır: Bir adam öldü. Başka birisinin de: "Sana cennet müjde olsun" dediğini Resûlullah (sav) işitti. Resûlullah

⁶⁸¹ el-Buhârî, İstikrâz, 2.

⁶⁸² Ebû Dâvûd, Büyû', 26.

⁶⁸³ Ebû Dâvûd, Cihâd, 17.

⁶⁸⁴ Müslim, Lukata, 12.

⁶⁸⁵ İbn Mâce, Ahkâm, 2.

⁶⁸⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 94. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁸⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 95-96. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

(sav): “Nereden biliyorsun? Olur ya kendisini ilgilendirmeyen şeyleri konuşmuş veya zekâtını vermekte cimri davranmış olabilir.”⁶⁸⁸

İbn Ömer (ra) Resûlullah (sav)’dan şöyle işittiğini rivayet etti: “Kim av ve bekçi köpeklerinden başka köpek beslerse, her gün yapmış olduğu ibadetin ecir ve sevabından iki kırat eksilir.”⁶⁸⁹

Ebu Hureyre (r.a.)’den rivayet olunan hadiste Resûlullah (sav): “Burnu yere sürünsün, (rezil rüsvay olsun), burnu yere sürünsün, burnu yere sürünsün” dedi. “Kimin Ya Resûlallah?” diye sorulunca: “İhtiyar ana babasına, yahut da onlardan birine gereken hizmeti yapamayarak cennete giremeyen kimsenin” dedi.⁶⁹⁰

“... Ebû Hureyre (ra)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav) şöyle buyurdu. “Kim Medine halkına bir kötülük etmek isterse, tuzun suda eridiği gibi Allah o kimseyi eritir (mahveder).”⁶⁹¹

Samit oğlu Ubade (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: “Ya Rab! Medine halkına zulmedip onları korkutanı korkut. Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Onun tevbesi ve fidyesi kabul edilmez.”⁶⁹²

Konumuzun inzâr olması nedeniyle belki hoşlanmasak dahi kabir azabı hakkında rivayet edilen hadislere de bakarsak bu konuda şu gerçeğe yüzleşebiliriz. Abdullah b. Ömer’den (ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Biriniz öldüğü zaman, ona, varıp yerleşeceği yeri sabah akşam gösterilir. O kimse cennet ehlinden ise cennetliklerin yeri, cehennem ehlinden ise cehennemliklerin yeri gösterilir. Ve ona, “İşte senin yerleşeceğin yer burasıdır. Sonunda kıyâmet günü Allah seni buraya gönderecek” denilir.”⁶⁹³ “Mutlaka günahkâr olanlar, kabirlerinde azap olunurlar. Hatta hayvanlar onların seslerini işitir.”⁶⁹⁴ Hz. Aişe (ra) dedi ki: Bana bir Yahudi kadın geldi, kabir azabından bahsetti. Allah seni kabir azabından korusun, dedim. Sonra Resûlullah (sav)’a kabir azabını sordum: “Kabir azabı haktır” buyurdu.

⁶⁸⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 97. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁸⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 198. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁹⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 602. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁹¹ İbn Mâce, *Menasik*, 104.

⁶⁹² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 63. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁹³ el-Buhârî, *Cenâiz*, 89.

⁶⁹⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 391. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

Ondan sonra her namazda Resûlullah'ın (sav) kabir azabından Allah'a sığındığını gördüm."⁶⁹⁵

Ebû Amr'ın Osman İbn Affan'dan (ra) rivayet ettiği hadis şöyledir. Resûlullah (sav) bir ölü defnedildikten sonra kabri başında durdu ve şöyle buyurdu; *"Kardeşinizin bağışlanmasını isteyiniz ve Allah'tan ona başarılar dileyiniz. Çünkü o şu anda sorgulanmaktadır."*⁶⁹⁶ Ebû Sa'îd el-Hudrî (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyururdu: *"Ölü tabuta konup da erkekler onu omuzlarına aldıkları zaman, eğer o iyi bir kişi ise; "beni bir an önce yerime ulaştırınız!" der; eğer iyi biri değilse, "eyvah, beni bu tabut ile nereye götürüyorsunuz?" diye feryat eder. Ölünün bu seslenişini insanlardan başka her yaratık işitir. Şayet insan bu sözleri işitecek olsaydı, düşüp bayılırdı."*⁶⁹⁷

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: Kul, kabrine konduğu ve yakınları dönüp gittiği zaman onların ayak seslerini işitir. Ardından ona iki melek gelerek kendisini oturturlar ve *"Bu zât hakkında ne dersin?"* diye (peygamberini) sorarlar. Eğer o kul mümin ise, *"Şehâdet ederim ki o Allah'ın kulu ve Resûlü'dür."* diye cevap verir. Ona, *"Cehennemdeki yerine bak! Allah onun yerine sana cennetten bir yer verdi."* denilir." Allah'ın Peygamberi (sav), *"O kişi her iki yerini birden görür."* buyurdu.⁶⁹⁸

Hz. Osman'ın azatlı kölesi Hâni' anlatıyor: Osman b. Affân bir kabrin başında durduğunda sakalı ıslanıncaya kadar ağlardı. Bir defasında ona, *"Cenneti ve cehennemi düşünüürken ağlamıyorsun da bunun için mi ağlıyorsun?"* denildiğinde şöyle cevap verdi: Resûlullah (sav) buyurdu *"Kabir, âhirete giden yoldaki konaklama yerlerinden ilkidir. Kişi ondan sağ salim kurtulursa sonrası daha kolay olur. Eğer kurtulamazsa ondan sonrası daha çetin gelir."*⁶⁹⁹

Ebû Hureyre (ra)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *"Sizden biriniz veya ölü kabre konulunca simsiyah mavi gözlü iki melek ona gelir onlardan birine münker diğerine nekîr denilir. O iki melek şöyle derler: Bu*

⁶⁹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 390. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁶⁹⁶ Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 69.

⁶⁹⁷ el-Buhârî, *Cenâiz*, 50, 52, 90. en-Nesâî, *Cenâiz*, 44.

⁶⁹⁸ Müslim, *Cennet*, 70.

⁶⁹⁹ İbn Mâce, *Zühd*, 32; et-Tirmizî, *Zühd*, 5

*Muhammed denilen adam hakkında ne dersin? O kimse ise ölmeden önce söylediğini aynen tekrar ederek: O Allah'ın kulu ve Rasûlüdür. Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka gerçek ilah yoktur. Muhammed'de onun kulu ve elçisidir. O iki melek derler ki: Senin böyle söyleyeceğini biliyorduk. Sonra o kabir yetmiş arşın kadar genişletilir ve aydınlık hale getirilir ve rahatça yat uyu burada denilir. O kimse bu durumu benim aileme dönüp haber verebilir miyim? Deyince o iki melek; gelin güvey gibi rahatça uyu gelin güveyi olan kimseyi ailesinden en çok sevdiği kimse uyandırır derler. O kişi o kabirde mahşer için diriltinceye kadar rahat rahat uyur. O kabre konulan kimse münafık ise Muhammed (sav) hakkında sorulan soruya; "İnsanların peygamber dediklerini duydum bende aynen öyle söyledim, gerçek midir? değil midir? bilemiyorum diyecek. Bunun üzerine o iki melek; senin böyle söyleyeceğini biliyorduk derler. O kabre, sıkıştır onu denilir, kabirde onu sıkıştırır da kaburga kemikleri yerlerinden oynar. Allah onu böylece mahşer günü uyandırınca kadar azâb etmeye devam eder."*⁷⁰⁰

İbn Abbâs (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav), kalkıp bir va'z yaptı ve şöyle buyurdu: "Ey İnsanlar sizler kabirlerinizden çırılçıplak ve sünnetsiz olarak çıkarılıp mahşer yerinde toplanacaksınız" dedi. Sonra Enbiya, 104. Ayetini okudu sonra şöyle devam etti: "Kıyamet gününde ilk giydirilecek olan İbrahim'dir." Ümmetimden bazı kişiler getirilecek ve sol tarafa yani Cehennemlikler bölümüne konulacaktır. Ben de "Ey Rabbim bunlar benim ümmetimdendir diyeceğim. Bana; "Senden sonra onların din adına neler ortaya çıkardıklarını bilmiyorsun" denilecek. Ben de sahih kul İsa'nın "Ben onlara, söylememi emrettiğin şeyden başkasını söylemedim. Benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin, dedim. Ve onların arasında yaşadığım sürece onlar üzerine kontrolcü idim. Beni aralarından alıp katına yükselttiğinde üzerlerinde denetleyici sadece sendin. Sen zaten, her şeye yeterince şâhitsin. Şayet onları azaba çarptırırsan, şüphesiz onlar senin kullarıdır. Ve eğer onları bağışlarsan, doğrusu sen çok güçlü ve üstün olansın. Yaptığın her şeyi yerli yerince yapansın."⁷⁰¹ dediği gibi diyeceğim. Ve bana şöyle denilecektir: "Sen onların aralarından ayrıldıktan sonra

⁷⁰⁰ el-Buhârî, Cenâiz, 86; en-Nesâî, Cenâiz, 114; Tirmizi, Cenaze, 70.

⁷⁰¹ 5. Maide: 117, 118.

onlar İslam dininden dönerek eski dinlerine dönmüş oldular.”⁷⁰² Hz. Ömer (ra)’den Resûlullah’ın (sav) “Ölen kimseye feryad ederek ağlamak, kabirde azap görmesine sebep olur” buyurduğu rivayet edildi.⁷⁰³ Kâfirlerin kabirde görecekleri azapla ilgili olarak Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’tan (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. “Mü'minin kabrindeki hali, yemyeşil bir bahçedeki hali gibidir. Mezarı yetmiş arşın genişletilir ve ayın ondördü gibi aydınlatılır. Biliyorsunuz, ayette yer alan “Fe inne maişeten danken ve nehşuruhu yevmel’-kıyameti a’ma” “Ona geçim darlığı vardır ve onu kıyamet günü kör olarak haşrederiz”⁷⁰⁴ âyeti niçin indirildi, geçim darlığı ne demektir.” diye sorunca Sahabiler “Allah ve Resulü daha iyi bilir” dediler. “Dar geçim, kâfirin mezardaki azabıdır. Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah’a yemin ederim ki; kâfire azap etmesi için doksan dokuz ejderha musallat edilir. Ejderhayı bilir misiniz? Her birinin yedi başı olan yetmiş yulandır. Kıyamete kadar onu tırmalayıp sokarak azap ederler.”⁷⁰⁵ buyurdu.

2.2.12. İmtihan Sırrını Vurgulaması

Enes bin Malik (ra)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Sevabın çokluğu belanın büyüklüğüyle beraberdir. Allah bir toplumu sevdiği zaman şüphesiz onları sıkıntı, musibet ve belalarla imtihan eder. Artık kim bir imtihan edildiği bela ve musibetlere rıza gösterirse Allah’ın rızası ve bol sevabı o kimseyedir. Kim de imtihan edildiği bela ve musibetlere öfkelenir ilahi hükme rıza göstermez ise Allah’ın gazâbı ve azâbı o kimseyedir.”⁷⁰⁶ Huzeyfe’nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “İnsan, ailesi, malı, nefsi, çocuğu ve komşusu ile sınıanır; oruç, namaz, sadaka ve iyiliği emredip kötülükten sakındırma işte bu sınıanma esnasındaki kusurlarına kefarete olur.”⁷⁰⁷

Ebu Hureyre (ra)’den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuşlardır. “İyi kuru hurma işe yaramayan âdisinden ayıklandığı gibi muhakkak sizlerde ayıklanacaksınız. Böylece iyileriniz ölüp gidecek ve şer olanlarınız muhakkak

⁷⁰² el-Buhârî, Rıkak, 27; Müslim, Cennet, 17.

⁷⁰³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 379. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁷⁰⁴ 20. Tâ-Hâ: 124.

⁷⁰⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 379. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁷⁰⁶ İbn Mâce, Fiten, 23.

⁷⁰⁷ Müslim, Fiten, 26; el-Buhârî, *Mevâkîtü's-salât*, 4

kalacaktır. İşte o dönemde ölmeye gücünüz yetecekse ölüünüz yani ölmek yaşamaktan hayırlı olur.”⁷⁰⁸ “...Herkes sabaha çıkar ve gün boyu yaptıklarıyla adeta, nefsini satarak ya kazanır yahut kaybeder.”⁷⁰⁹

“Müminin durumu ilginçtir: Allah’ın her hükmü onun iyiliğinedir; çünkü başına bir sıkıntı gelip sabretse bu onun hayrınadır, sevindirici bir şey meydana gelip şükretse bu da onun hayrınadır. Bu, yalnız mümine has bir özelliktir.”⁷¹⁰

Abdullah İbnu Amr İbni'l-Âs (ra) anlatıyor: *“Ben, ahşab evimi tamir için çamurlamakla meşguldüm.”* Resûlullah (sav) bana uğradı ve: *“Bu da ne Ey Abdullah?”* buyurdu. Ben: *“Evin tamiriyle meşgulüm”* dedim. *“Ölümün gelmesi ve bu evin yıkılmasından daha çabuktur”* buyurdu. Bir rivayette: *“Ben emr-i Hakk’ın gelmesini bunun yıkılmasından daha çabuk görüyorum”* buyurmuştur.⁷¹¹

İbn Ömer (ra) hazretleri şöyle diyordu: *“Akşama erdin mi, sabahı bekleme, sabaha erdin mi akşamı bekleme. Sağlıklı olduğun sırada hastalık halin için hazırlık yap. Hayatta iken de ölüm için hazırlık yap.”⁷¹²*

İbn Ömer (ra) anlatıyor: *“Resûlullah (sav) omuzumdan tuttu ve: “Sen dünyada bir garib veya bir yolcu gibi ol”* buyurdu.⁷¹³ *“Dünyada bir garip gibi yabancı gibi hatta bir yolcu gibi ol! Kendini kabir halkından biri gibi kabul et.”⁷¹⁴*

Resûlullah (sav) ölümün her an hatırdadır tutulması gerektiğini ortaya koymak üzere ölümün hatırlatılmadığı sohbetlerden müminleri sakındırmak için şöyle buyurmuştur. *“Herhangi bir topluluk oturdukları meclisten Allah’ı zikretmeden kalkarlarsa, merkep leşi yanından kalkmış gibi olurlar. O meclis de onlar için bir pişmanlık olur.”⁷¹⁵*

Ebû Hureyre (ra)’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Bir kimse bir mecliste oturur da orada Allah Teâlâ’nın ismini anmazsa, Allah’a karşı*

⁷⁰⁸ İbn Mâce, Fiten, 24.

⁷⁰⁹ Müslim, Tahâret 1; et-Tirmizî, Deavât 86; en-Nesâî, Zekât, 1; Darimi, Taharet, 2. En-Nevevi, Muhyiddin, *Riyâzü’-Salihin* (Terc.: M. Emin Özafşar, Bünyamin Erol), DİB Yayınları, Ankara 2013, I, 65.

⁷¹⁰ Müslim, “Zühd”, 64; Dârimî, “Rikâk”, 61.

⁷¹¹ Ebû Dâvûd, Edeb 169; Tirmizi, Zühd, 25; İbn Mâce, Zühd, 13.

⁷¹² el-Buhârî, Rikak 2; et-Tirmizî, Zühd, 25.

⁷¹³ İbn Mâce, Zühd, 3.

⁷¹⁴ el-Buhârî, Rikak, 37; İbn Mâce, Zühd, 14

⁷¹⁵ Ebû Dâvûd, Edeb, 25.

eksik bir iş yapmış, bir günah işlemiş olur. Bir kimse yatağa yatar da orada Allah Teâlâ'yı zikretmezse, yine eksik bir iş yapmış, bir günah işlemiş olur. ”⁷¹⁶

Ebu Hureyre (ra)'den Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: “*Kim yatağına yatar da, orada Allah'ı zikretmezse kıyamet gününde o kimse üzerinde bir eksiklik olur. Kim bir yere oturur da orada Allah'ı zikretmezse kıyamet gününde üzerinde bir eksiklik olur.*”⁷¹⁷

Dünyanın değersizliğini ve faniliğini hatırlatarak ahiret mükâfatını önemsenmesini isteyen Allah Resûlu (sav) İmrân İbnu Husayn (ra)'ın anlattığına göre, İmrân, Kur'ân okuyan, arkasından da buna mukabil halktan dünyalık talep eden birisine rastlamıştı. “*İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'un*”, deyip arkasından şu açıklamayı yaptı: “Hz. Peygamber (sav)'in şöyle söylediğini işittim: “*Kim Kur'ân okursa isteyeceğini Allah'tan istesin. Zira birtakım insanlar zuhur edecek, onlar Kur'ân okuyup, okudukları mukabilinde halktan dünyalık isteyecekler.*”⁷¹⁸ Peygamberimiz insanların yaptıkları iyilik ve ibadetlerine mukabil beklentilerinin ahirette ulaşacakları mükâfat olmasını istemekteydi. Yapılan amellerin sırf dünyalık menfaat teminine sebep sayılmasına izin vermiyordu. Bu gerçek Peygamberimiz (sav)'in tarafından şöyle açıklanmıştır. “*Kim ki arzusu, amacı dünya olursa Allah o kimsenin aleyhine işini darmadağın eder, fakirliğini iki gözünün arasında kılar yâni dünyalığı elde etmek uğrunda sıkıntılar çeker, ihtirası da dinmez ve dünya nimet ve malından kendisi için kaderinde yazılmış olan miktardan başka hiçbir şey ona gelmez. Kimin niyeti, arzusu âhiret olursa Allah o kimse için dağınık işini toparlar, düzenler, zenginliğini kalbine yerleştirir, dünya nimetleri ile malı da boyun eğerek ona rahatlıkla gider.*”⁷¹⁹ Ayette bu gerçek şu ifadelerle açıklanmıştır. “*... Bu, onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.*”⁷²⁰

“Sehl bin Sa'd (ra)'ten; şöyle demiştir: Biz, Zü'l-Huleyfe'de Resûlullah'ın (sav) beraberinde idik. O, şişkinlikten ayağı havaya kalkmış murdar bir davarla ani olarak karşılaştı. *Bunun üzerine O, şu murdar davarın sahibinin yanında kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz veya biliyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin*

⁷¹⁶ Ebû Dâvûd, Edeb 25. Ayrıca bkz. Ahmed İbn Hanbel, II, 422.

⁷¹⁷ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, II, 31.

⁷¹⁸ et-Tirmizî, *Sevabu'l-Kur'ân* 20.

⁷¹⁹ İbn Mâce, *Zühhd*, 2; et-Tirmizî, *Sıfatü'l-kıyâme*, 30.

⁷²⁰ 10. Yûnus: 58.

ederim ki Allah katında dünya, sahibi yanında şu davardan daha kıymetsizdir ve eğer dünya Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı Allah bir kâfire dünya sularından bir damla bile hiç içirmezdi, buyurdu.⁷²¹ Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Andolsun ki, Cennet’te birinizin kamçısı (kadar) bir yer, dünya ile içindeki şeylerden daha hayırlıdır. İsterseniz; “O zaman kim cehennem ateşinden uzaklaştırılır, Cennet’e konursa, o kurtulmuştur”⁷²² ayetini sonuna kadar okuyun!”⁷²³

Abdullah İbnu’ş-Şihhîr (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) Elhâhümü’t-tekâsür sûresini okurken yanına geldim. Bana: “İnsanoğlu malım malım der. Hâlbuki âdemoğlunun yiyip tükettiği, giyip eskittiği ve sağlığında tasadduk edip gönderdiğinden başka kendisinin olan neyi var? Gerisini ölümlerle terkeder ve insanlara bırakır”⁷²⁴

Ebû Hureyre “Resûlullah (sav) ile Medineli birisinin hurmalığında dolaşıyordum. Resûlullah (sav) “Ey Ebû Hureyre! Malı çok olanlar helak oldu, ancak şöyle, şöyle infak edenler hariç”. Bu sözü üç kere tekrar etti ve eliyle sağa, sola ve öne infak dağıtma işareti yaptıktan sonra, “bunlar da ne kadar azdır!” dedi.⁷²⁵

Ubeydullah bin Mihsan Ensârî (ra)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: Ey Mü’minler! Sizden kim vücutça sağlıklı, kalben emin olup yanında gününün yetecek kadarlık rızık bulunursa bütün dünya ona verilmiş gibidir.”⁷²⁶

Câbir b. Semure (ra) ‘den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav), namaz kıldırmak için mescide çıktı ve bize: “Niçin meleklerin, Allah’ın huzurunda saf bağladıkları gibi; saflarınızı düzgün yapmıyorsunuz?” diye sordu. Oradakiler: “Melekler Rableri yanında nasıl saf bağlarlar?” diye sordular. Resûlullah (sav); “Melekler ilk saffi tamamlarlar sonra da birbirlerine sıkıştırarak düzeltirler” buyurdu.⁷²⁷

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Bir koyun sürüsünün içine salınan iki aç kurt,

⁷²¹ İbn Mâce, Zühd, 3.

⁷²² 3. Â-li İmrân: 185

⁷²³ ed-Darimi, Rikak, 99.

⁷²⁴ Müslim, Zühd 3, 4; en-Nesâi, Vesâya 1; et-Tirmizî, Tefsir, Tekâsür, (3351).

⁷²⁵ Ahmed İbn Hanbel, XI, 309.

⁷²⁶ İbn Mâce, Zühd, 9.

⁷²⁷ en-Nesâi, İmamet, 28; Ebû Davud, Salat, 94; İbn Mâce, İkametü’s Salat, 50

onları, kişinin mal ve mevki hirsının dinini bozmasından daha fazla bozmaz!”⁷²⁸

Abdullah b. Ebû Bekir anlatıyor: Enes b. Mâlik'ten işittiğime göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Üç şey öleni mezara kadar takip eder; ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır.”⁷²⁹

“...Abdullah bin Mes'ûd (ra)'den; şöyle demiştir: Peygamber (sav) bir hasır üzerinde yattı. Hasır O'nun mübarek derisinde iz yaptı. Bunun üzerine ben *babam, anam sana feda olsun Yâ Resûlallah! Keşke bize haber vereydin de senin için hasır üstüne, seni onun iz yapmasından koruyacak bir şey sereydik*, dedim. Sonra Resûlullah (sav) “*Ben, dünya nimetleri ile beraber değilim. Benim dünya ile beraberliğim ancak bir ağacın altında biraz gölgelenip dinlenip, sonra giden ve ağacı bırakan yolcu bir binicinin ağaçla beraberliği gibidir*, buyurdu.”⁷³⁰

Hz. Aişe (ra) diyor ki: “*Ben Resûlullah (sav)'ı ciddi bir şekilde, küçük dili görünecek derecede güldüğünü görmedim. O, sadece tebessüm ederdi.*” Buhari'in bir rivayetinde şu ziyade mevcuttur: “Resûlullah (sav) bir bulut görecektir olsa bu yüzünden bilinirdi. Ben (bir seferinde): “*Ey Allah'ın Resûlü, halk bir bulut görecektir olsa, yağmur getirebilir ümidiyle sevinir, hâlbuki sen bir bulut gördüğünde üzüldüğünü yüzünden okuyorum, sebebi nedir?*” diye sordum. Bana şu cevabı verdi: “*Ey Aişe! Bunda bir azâb bulunmadığı hususunda bana kim te'minat verebilir? Nitekim geçmişte bir kavim rüzgârla azâba uğratılmıştır. O kavim azâbı gördükleri vakit: “Bu gördüğümüz, bize yağmur getirecek bir buluttur” demişlerdi.*”⁷³¹

Bir gün ashâbına, “*Allah'tan gereği gibi, hakkıyla hayâ edin!*” buyurunca onlar, “*Ey Allah'ın Resûlü! Elhamdülillâh biz Allah'tan hayâ ediyoruz.*” demişlerdi. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle açıklamıştı sözlerini: “*Bu, sizin anladığınız gibi değildir! Allah'tan hakkıyla hayâ etmek, baş ve başta bulunan organlarla, karın ve karnın içine aldığı organları (her türlü günah ve haramdan) korumak, ölümü ve (toprak altında)*

⁷²⁸ et-Tirmizî, Zühd, 43; İbni Hibban, Zekât, 2; ed-Darimi, Rekaik, 21,

⁷²⁹ Müslim, Zühd, 5.

⁷³⁰ İbn Mâce, Zühd, 3.

⁷³¹ el-Buhârî, Tefsir, Ahkaf, 2, Edeb, 68; Müslim, İstiska, 16; Ebû Dâvûd, Edeb, 113.

çürümeyi daima hatırlamaktır. Âhireti arzu eden, dünyanın süsünü terk eder. Kim bu şekilde davranırsa Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olur."⁷³²

Resûlullah (sav) aynı zamanda hiçbir kimsenin ameli sayesinde kurtulamayacağına dair Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edilen edilen hadiste bizlere şöyle buyurmaktadır. "*(İşlerinizde) orta yolu tutunuz, dosdoğru olunuz. Biliniz ki, hiçbiriniz ameli sâyesinde kurtuluşa eremez.*" Dediler ki: *Sen de mi kurtulamazsın, ey Allah'ın elçisi? (Evet) bende kurtulamam. Şu kadar var ki Allah rahmet ve keremi ile beni bağışlamış olursa, o başka!*"⁷³³

Abdullah oğlu Cündüb'den (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *Bir adam: "Vallahi, Allah filan kimseyi bağışlamaz"* diye yemin etti. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah: *"Benim hakkımda onu bağışlamayacağıma dair yemin edip, hüküm veren kimdir? Ben onu bağışladım, senin amelini iptal ettim"* buyurdu⁷³⁴

2.2.13. Ahiret Mükâfatını Önemsemesi

Fedâle b. Ubeyd (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav), cemaatle namaz kılarken bazı kişiler aılıktan dolayı bayılıp düşerlerdi. Bunlar Ashab-ı Suffe denilen mescidin, bir bölümünde günlerini geçiren kimselerdi. Bedeviler bunları görünce bunlar delidirler, demişlerdi. Resûlullah (sav), namazını kılıp bitirince onların yanına vardı ve şöyle buyurdu: *"Allah katında nelere sahip olduğunuzu bir bilmiş olsaydınız, ihtiyaç ve sıkıntınızın daha da artmasını isterdiniz."* Fedâle diyor ki: Ben o gün Resûlullah (sav) ile beraberdim.⁷³⁵

Abdullah b. Muğaffel (ra)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: "Bir adam Resûlullah (sav)'a; Ey Allah'ın Rasûlü! *"Ben seni gerçekten seviyorum"* dedi. Resûlullah (sav), o *"söylediğin söze dikkat et"* buyurdu. Adam tekrar *"seni ben gerçekten seviyorum"* deyince; Resûlullah (sav), *"söylediğin söze iyi dikkat et ciddi misin?"* buyurdu. Adam da: *"Vallahi seni gerçekten seviyorum"* diyerek üçüncü sefer aynı sözü tekrar etti. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *"Eğer beni seviyorsan fakirliğe karşı bir*

⁷³² et-Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 24.

⁷³³ Müslim, Münâfıkîn, 76, 78. Ayrıca bkz. el-Buhârî, Rikak, 18, Merdâ, 19; İbni Mâce, Zühd, 20.

⁷³⁴ el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhib, III, 134. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁷³⁵ et-Tirmizî, Zühd, 39.

*kalkan hazırla çünkü fakirliğin beni seven kimseye gelmesi; selin, durak yerine akması gibi hızlıdır.”*⁷³⁶

Ebu Hureyre (ra) anlatıyor: *“Bir adam gelerek Peygamber (sav) “Ey Allah’ın Resûlü, bir kimse Allah yolunda cihad arzu ettiği halde bir de dünyalık isterse durumu nedir?” diye sordu. Şu cevabı verdi: “Ona hiçbir sevap yoktur!” Adam aynı soruyu üç sefer tekrar etti, Resûlullah (sav) da her seferinde: “Ona sevap yoktur!” diye cevap verdi.”*⁷³⁷

Dinimizde insanın ibadeti, ameli, güzel davranışı davranışı yoksa o kimsenin soyunun çok iyi kimselere dayanması onun şerefini yüceltmeyeceğini belirtmek üzere Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır. *“Ameli yüzünden geri kalan bir kimse nesebinin şerefi ile sürat alamaz.”*⁷³⁸ İbadetin amelin Allah için yapılmasını isteyen Resûlullah (sav) Ebû Hureyre’den rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur: *“Allah Teâlâ (kıyâmet günü) şöyle buyurur: “Nerede benim rızam için birbirlerini sevenler! Gölgem dışında hiçbir gölgenin olmadığı böyle bir günde onları kendi gölgemde gölgelendireceğim.”* (Benim himayemden başka hiçbir himayenin olmadığı böyle bir günde onları, özel himayeme alacağım).⁷³⁹

Peygamber (sav) Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimselerin iyi güzel ameller yapmalarını, ahirette hesap vereceklerini düşünerek; insanlara elleri ve dilleriyle eziyet etmekten uzak durmalarını, imkanı olan kimselerin cimrilikten uzak durarak iyilik yapmalarını tavsiye etmektedir. *“Her kim Allah’a ve âhiret gününe iman ediyorsa komşusuna eziyet etmesin. Her kim Allah’a ve âhiret gününe iman ediyorsa misafirine ikramda bulunsun. Her kim Allah’a ve âhiret gününe iman ediyorsa ya hayır söylesin ya da sussun!”*⁷⁴⁰

Resûlullah (sav), Müslümanlara Ahiret mükâfatının önemsemeleri hususunda tavsiyede bulunarak, düşmanla karşılaşmanın sevimli bir şey olmadığını ancak karşı karşıya gelince de sabır ve sebat gösterilmesine dair şöyle uyarıda bulunmaktadır. *“Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Allah’tan afiyet dileyiniz. Bununla beraber*

⁷³⁶ et-Tirmizi, Zühd, 36.

⁷³⁷ Ebu Dâvud, Cihâd, 25.

⁷³⁸ İbn Mâce, Mukaddime, 225.

⁷³⁹ Ahmed İbn Hanbel, II, 338.

⁷⁴⁰ el-Buhârî, Edeb, 3; Müslim, İmân, 75.

*eğer onlarla karşılaşsanız, sebat ve sabredin. Bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır.*⁷⁴¹

2.3. HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) İNZÂR UYGULAMALARI

Öncelikle ifade etmek gerekirse, Peygamberler tebliği yaparken insanlardan korkmadan bunu yerine getirmişlerdir. Kur'anda bu konuda birçok ayet yer almaktadır. Peygamberler kavimlerinin her türlü yalanlamalarına rağmen korkmadan bu saldırılara karşı koyarak görevlerini yapmışlardır. Zaten Allah'tan yeteri kadar korkan başka korkulardan kurtulur. Ayette; bu durum şöyle ifade edilmektedir. *“Allah, kuluna yetmez mi? Seni O'ndan (Allah'tan) başkalarıyla korkutmaya (havf) çalışıyorlar. Allah, kimi saptırırsa artık onun için bir yol gösterici yoktur.”*⁷⁴² Ayette yer aldığı üzere *“O peygamberler, Allah'ın gönderdiği vahiyleri tebliğ eden, Allah'tan korkan ve O'ndan başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir.”*⁷⁴³ Peygamberlikte öncelikli esas Allah'tan korkmaktır. Hadiselerin büyüklüğü ve korkutuculuğu; inkâr edenlerin verdikleri veya verebilecekleri eziyet ve sıkıntılara karşı dayanak noktası olarak ibadet etmesi emredilmiştir: *“Rabb'inin hükmüne sabret, onlardan hiçbir günahkâr veya inkârcıya sakın itaat etme! Sabah ve akşam Rabbi'nin ismini zikreyle, gecenin bir kısmında O'na secde eyle, gecenin uzun bir kısmında da onu tesbih eyle.”*⁷⁴⁴

Peygamberler, korkusuzca ilahi tebliği ilan ederek insanları uyuşukluk ve düşük ahlaki gerilim durumundan, Allah'ı Allah olarak, şeytanı da şeytan olarak açıkça görebilecekleri bir teyakkuz durumuna geçmeleri için vicdanlarını silkeleyerek uyandıran olağanüstü insanlardır. Özellikle nankör, aşırı derecede hırsına düşkün, aciz, sabırsız ve tahammülsüz olan insanı belli prensipler dâhilinde eğitip terbiye etmek, onları uyarmak ve bu dünyada yapacakları yanlışların cezasız kalmayacağını onlara bildirmektir. Ancak bu çalışmada sadece “İnzâr (uyarma)” konusu ele alınarak “tebşîr (müjdeleme)” den söz edilmemesinin, bir ayrıntı gibi görülmemesini özellikle vurgulamak gerekmektedir. Ceza, davete karşı çıkan, azgın ve ıslah olmaz toplumun

⁷⁴¹ el-Buhârî, Cihad, 112, Temenni, 8; Müslim, Cihad, 19, 20.

⁷⁴² 39. Zümer: 36.

⁷⁴³ 33. Ahzab: 39.

⁷⁴⁴ 76. İnsan: 24-26.

inanç ve davranışlarının karşılığıdır. İsyân edenleri cezalandırmak teklif içerisine kural olarak konulmuştur.

Câbir İbn Abdullah (ra) şöyle demiştir: Resûlullah (sav) vahyin kesilmesi (fetret) döneminden bahsederken şöyle dedi: “*Yolda yürürken gökten bir ses duydum. Başımı kaldırıp bakınca bir de ne göreyim: Hira’da bana gelen Melek, gökle yer arasında bir taht üzerinde oturuyor! Oldukça korktum, aileme döndüm. “Üstümü örtün! Üstümü örtün!”*”⁷⁴⁵ dedim. Üstümü örttüler. Bunun üzerine Allah Teâlâ: “*Ey örtüye bürünen! Ayağa kalk ve insanları uyar! (...) Pis ve murdar olan her şeyden kaçın!*”⁷⁴⁶ âyetlerini indirdi. Sonra da vahiy artık peş peşe devam etti.⁷⁴⁷ Bundan sonra dördüncü sûrenin - Müddessir- giriş kısmı inmiş ve ona etkin bir davet ve uyarı eylemini emretmiştir. Sûrenin girişi bizde ilk çağrıştırdığı şey bundan da öte Rasûl’e davette izleyeceği yolu çizmiştir. Allah’ın büyüklüğünü kalbi ve dili ile zikretmelidir. Sabır, sebat, güzel ahlâk; yüklendiği büyük görevin başarıya ulaşmasına birer garanti vesilesidir. Buna göre o, Rabbinin kendisine emrettiği eylemlerde sabırlı davranmalıdır. Sözü, davranışların ve tutumların çirkin olanlarını bırakmalı, alçak gönüllü olmalı; başa kakıcı olmamalıdır. Beşinci sırada inen sûrenin Fatiha olduğu, bu sûrede uyarma ve müjdeleme olarak davetin ilkelerini açıklamış, bunun yanında kâfirlerin tartışma durumlarına, inkârlarına, yalanlamalarına karşı ayıplamadan, azarlamadan ve A’lâ, Şems, Leyl, Asr, İhlas, Adiyât, Tin, Tekâsür, Karia v.b. sûrelerde olduğu gibi onlara saldırılar yöneltmekten uzak kalmış ve Mesed’den önce inmiştir. Çünkü Rasul insanları davete, onları uyarıp müjdelemeye, onlara Allah’ın vahyini iletmeye, kendisine vahyedilen Kur’an ayetlerini okumaya başlayınca; engellenme, yalanlanma, kuşkuyla karşılanma, inkâr etmeye kalkışma, hücumu uğrama, asık suratla karşılanma gibi durumlarla yüzyüze geldi. İlk inen dört sûrenin giriş kısmını takip eden ayetler, Tebbet, Tekvir, Humeze vb. sûreler arka arkaya inmeye başladı. Bunları ortamları gereği olarak, reddiyeler, eleştiriler, düşmanın belini büken saldırılar içeriyordu.⁷⁴⁸ Artık âyetler öylesine vurucu ve herşeyi açıkça ortaya koyucu biçimde geliyordu ki, Mekke’nin müşrikleri ayaklarının altından

⁷⁴⁵ Taberî, 29/143;

⁷⁴⁶ 56. Müddessir: 2.

⁷⁴⁷ el-Buhârî, Bedü’l-Halk, 7; Taberî, 29/143.

⁷⁴⁸ ed-Derveze, İzzet, *Siret’ul- Rasul Kur’ana Göre Hz. Muhammed’in Hayatı*. s. 144-145.

bir şeylerin kaydığını farkediyorlardı. Hz. Resûl, onları öylesine korkutuyordu ki, sanki gök ansızın başlarına yıkılacaktı.⁷⁴⁹

“O gün Allah’a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dostlar birbirine düşman olurlar.”⁷⁵⁰ Bu âyeti kerimenin, çok iyi arkadaş olan Ümeyye b. Halef Cemahî ve Ukbe İbn Ebî Muayt hakkında nazil olduğunu nakleder. Buna göre Ukbe, Hz. Peygamber (sav)’in meclisine gelir, onlarla oturmuş. Bunu duyan arkadaşı Ümeyye: “Muhammed’le karşılaşır da yüzüne tükürmezsen yüzüne haram olsun.” demiş, o da Hz. Peygamber de “İnşallah ben seni öldürürüm.” Buyurmuş ve nitekim Ukbe Bedir’de esir edilenler arasında imiş ve Hz. Peygamber (sav)’in o sözü yerine getirilerek öldürülmüş. Ümeyye de zaten Bedir’de öldürülenler arasında imiş. İşte bu ayetler onların durumları hakkında nazil olmuştur.⁷⁵¹

Kur’an’da Mekkî sûrelerin bütününde ve ayrı bölümlerinde işlenen konular yaklaşık olarak aynıdır. Bunlar çağrı, bilgi verme, niteleme, hikâye etme, tartışma, korkutma, müjdeleme ve kıssaları verme açısından benzerlik arz etmektedir. Ahiret hayatı, onun mükâfatı, cezası, onunla müjdeleme ve uyarma bu dönemde çokça kullanılmıştır, tekrar edilmiş ve çeşitli vesilelerle gündeme getirilmiştir. Aynı şekilde peygamberlerin ve kavimlerinin, Âdem ile İblis’in hikâyeleri de çokça anılmış, tekrar edilmiş ve çeşitli şekillerde gündeme getirilmiştir. Melekler ve cinler değişik açılardan bazen genişçe ele alınmış, bazen da kısaca değinilerek geçilmiştir. O dönemde davet; ikna etmeye, tartışmaya, delil getirmeye, münazaraya ve güçlü bir iradeye dayanıyordu. Davetin başlayışından kısa bir süre sonra Kur’an sûreleri ve ayetler ardarda inerek engelleyenlerin, yalanlayanların tutumlarını ortaya koymuş, onları eleştirmiş ve onlara uyarılarda bulunmuştur.

Hz. Peygamber’e hitaben “Kalk, artık (insanları) inzâr et (uyar).”⁷⁵² İlk tebliğ, Resûl’ün en yakınlarından başlamıştı. İçlerinden kimisi inanmış, kimisi de karşı çıkmıştı. Tevhid dini Abdülmuttalib Oğulları’na gönderilmemişti; tüm insanlığı kapsamına alan din olduğundan diğer insanlara da tebliğ edilecekti. Ama bu tebliğ kolay

⁷⁴⁹ Ali Ünal, *Mekke Resullerinin Yolu*, 132.

⁷⁵⁰ 43. Zuhruf: 67.

⁷⁵¹ Bedreddin Çetiner, *Fatiha’dan Nâs’a Esbâb-Nüzul Kur’an Âyetlerinin İniş Sebepleri* (I-II), Çağrı Yayınları, İstanbul 3. Baskı, II, 785.

⁷⁵² 74. Müddessir: 2

bir iş değildi. En yakınları korkutma süresi kapanmış ve davetin tüm Mekke'ye yayılması zamanı gelmişti. Artık Resûl, kendisine emredileni hiç gizlemeden emredildiği şekilde tüm Mekkeliler'e bildirmeliydi. Bu aşamada henüz Mekkeliler'in putlarına dokunmuyor ve onları önce kendisinin Allah'ın Resulü olduğuna inanmaya çağırıyor ve yeryüzüne başıboş bırakılmış olmadıklarını, bir gün attıkları her adımın ve ağızlarından çıkan her sözün hesabını vereceklerini ilân ediyordu.⁷⁵³ Nazil olan ilk ayetler Hz. Muhammed'in üstlendiği bu misyonun sınırlarını çizmiş oluyordu. Hem kendisi hem de kendisine uyanların bu hususları benimseyerek inanmış olmaları ve bu yolda yaşayışlarını düzenlemeleri gerekiyordu. Bunun içinde Hz. Muhammed'e insanları uyarması emrediliyordu. Çünkü artık o Allah'ın elçisi idi, yani Peygamberdi.⁷⁵⁴

“*Ey örtüsüne bürünen! Kalk, uyar. Rabbini büyükle!*” Bu telkinin insana kazandıracağı özgüvenin kalitesi hakkında bize ikna edici örnek, Hz. Peygamber'in (sav) kişiliği, pervazsız cesareti, önü alınamaz teşebbüs gücü tarafından sunulmuştur. O, zamanında yaşamış olan hiçbir otorite karşısında kendini küçük ve zayıf hissetmemiştir. Devrinin süper gücü olan Büyük Roma imparatoru başta olmak üzere dünya krallarına gönderdiği mektuplarda sergilediği üslup bunun en güzel örnekleridir.⁷⁵⁵

Haram aylar (Receb, Zilkade, Zilhicce ve Muharrem) ve hac ayları dolayısıyla, Arabistan'ın her tarafından Mekke'ye gelen hacı, şair, kâhin ve tâcirleri bu hadise yakından ilgilendirmeye başladı. Bir müddet sonra, şirk ve cahiliyye hayatını sert bir şekilde tenkit eden ve yeni dînin esaslarını öğreten sûre ve âyetlerin inişi çok sıklaşmıştı. Resûlullah da tatlılıkla ve fakat hamlelerinin kuvvetini eksiltmeden, dâvetine ve sahâbesi de sadakatle O'na yardımlarına devam ediyorlardı. Müşriklerin baskıları gittikçe arttı. Bunun üzerine müslümanlardan bazıları Mekke'yi bırakarak Habeşistan'a hicret etmeye mecbur kaldılar. Hz. Peygamber, Mekke'de kaldığı 13 senede, aralıksız cihatlarla, İslâm'ın bütün esaslarını bildiren 85–87 kadar sûreyi tebliğ ettikten sonra, gizlice Medine yolunu tutmuştu. Kur'ân'da “cihad-ı kebîr” diye bildirilen

⁷⁵³ Ünal, *Mekke Resullerinin Yolu*, 119.

⁷⁵⁴ Mehmet Şeker, *Gençler İçin Hz. Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in Hayatı ve İslam Esasları*, İstanbul 2008, 52.

⁷⁵⁵ Ali Kemal Kastan, *Esmâ'ül-Hüsna Perspektifinden Kur'an'da İnsan Yönetimi*, Hayat Yayınları, İstanbul 2010, 157.

mânevi büyük cihadın birinci ve en mühim faslıda, bu hicret ile tamamlanmış, oluyordu.⁷⁵⁶ Mekki âyetlerde ahlâkî amaçla yoğun bir şekilde kıyâmetin kopuşu, hesap günü ve cennet-cehennem tasvirlerinin kullanıldığı doğrudur. Fakat bütün bunlar aslı olmayan birer tehdit ve edebî tasavvur olarak yorumlamak, Kur'an'ın ortaya koyduğu ahlâklî Allah anlayışına terstir.⁷⁵⁷

Hız. Peygamber'in uyarısı Mekke'de 13 seneye yakın bir süre devam etmiş ve bu süre içerisinde Kur'an-ı Kerim'den 86 sure nazil olmuştur. Mekke'de nazil olduğu için Mekki denilen bu surelerde, yukarıda çeşitli örneklerini gördüğümüz âyet meallerinden de anlaşıldığı gibi, genellikle Allah, Peygamber ve kitap tanımayan ve ahiret inancına sahip bulunmayan, buna karşılık kendi elleriyle yaptıkları putları ilah kabul ederek onlara ibadet eden bir kavme hitap olunduğu için, tek bir Allah inancıyla Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve öldükten sonra yeniden dirilip hesap vermenin esas olduğu ahiret hayatına iman meseleleri üzerinde durulmuştur. Mekki müşrik Araplar, inanan ve inanmayan geçmiş kavimlerin hayat hikâyeleri de ibret nazarlarına sunularak, Allah'a meleklerine, kitaplarına peygamberlerine ve ahiret gününe inanmaya davet olunmuşlardır.⁷⁵⁸

2.3.1. Devlet Başkanı Olarak İnzâr Uygulamaları

Devlet başkanına toplumu idare etmek, onun menfaatini gözetmek, sosyal adaleti sağlamak, zararlı oluşum ve cereyanlarla mücadele etmek, ülkeyi dışa karşı savunmak vb. görevler verilmiştir. Bu görevler her peygambere verilmemiştir, bazı peygamberler yalnızca tebliğ vazifesi almışlardır.

Behz İbn Hâkim'in dedesinden rivayet olduğuna göre; Peygamber (sav) bir adamı, bir suçlamadan dolayı hapsedmiştir.⁷⁵⁹ Peygamber (sav) ahd ve sulh yaptıklarına karşı sözünü tutması ve sözlerine vefalı kaldıkça vefa göstermesi, ihanetlerinden korkarsa ahitlerini onlara geri vermesini, ama ahdi bozduğunu onlara bildirmediği onlarla savaşmaması emroldu. Nebi (sav) anlaşmalı iken anlaşmayı bozanlarla da savaşması emroldu. Berâe sûresi indiğinde bu kısımların hepsinin hükmünü açıklamayı

⁷⁵⁶ Muhammed Çelik, *Kur'an'ın İknâ Husûsiyeti*, 226.

⁷⁵⁷ Güler *İman Ahlak İlişkisi*, 46.

⁷⁵⁸ Talat Koçyiğit, *İslami Davetin Mahiyeti ve Hz. Peygamberin Hutbeleri*, 126.

⁷⁵⁹ Ebû Dâvûd, Akdiye, 29.

getirdi. O sürede Allah, Resûlullah (sav)'e Ehli kitab'tan düşmanları ile cizye verinceye kadar savaşması ya da İslâm'a girinceye kadar çarpışmasını emretti. Yine orada (sav)'e kâfir ve münâfıklarla cihad edip onlara sert davranması emroldu. Nebi (sav)'de kâfirlere kılıç ve mızrakla, münâfıklara delil ve lisanla cihad etti.

Hız. Peygamber'in münafıklara karşı tutumuna gelince: (sav) onların dış görünüşünü kabul etmesi, iç durumlarını Allah'a havale ederek onlarla ilimle, delille cihad etmekle emroldu. Allah Nebi'sine münafıklardan yüz çevirmesini, onlara katı davranmasını ruhlarına te'sir edecek belâğatli sözlerle tebliğ etmesini⁷⁶⁰ emredip, onların namazını kılıp kabirlerine dua için dikilmesini yasakladı. Onlar için aflarını istese bile Allah'ın onları asla affetmeyeceğini haber verdi.⁷⁶¹ Kurtubî Hz. Peygamber'in ashabıyla bey'atte bulunması, bir ahdi yenileme veya bir işi tekide ihtiyaç duyduğu durumlarda olurdu.⁷⁶² demektedir.

Komşu bölgelerde barış ve nizamın korunması, düşman hareketleri ve plânları hakkında bilgi edinilmesi için Resûlullah (sav) bölgede geniş çaplı bir devriye sistemi (seriyye) organize etti. O, yapacakları görevlere göre 15 ile 500 kişi arasında değişebilen kuvvetlerden oluşan devriyeleri yakın bölgelere farklı amaçlarla göndermiştir; barış ve nizamın sağlanması, savaşa karışan kabilelerin kontrol altında tutulması; mü'minlere karşı çıkan ya da düşmana yardım eden kabilelerin cezalandırılması; insanları mü'minlere karşı kışkırtan, entrika düzenleyerek mü'minlerin çalışmasına engel olan liderlerin cezalandırılması; mü'minlerin güç ve kuvvetinin gösterilmesi ve düşmanın tesir altında bırakılması önde gelen hedefleri oluşturmaktaydı. Savaş siyasetinin esası, düşmanı zayıflatmak, korkutmak ya da caydırmaktan ibaretti.⁷⁶³

Süleyman İbn Büreyde babası Büreyde'den; şöyle demiştir: Resûlullah bir seriyyenin yahut da bir ordunun başına bir kumandan gönderdiği zaman ona kendi nefsi hakkında Allah'tan korkmayı, yine ona yanında bulunan müslümanlar hakkında hayrı tavsiye eder ve şöyle buyururdu: "*Müşriklerden olan düşmanlarla karşılaştığınız*

⁷⁶⁰ 4. Nisa: 63.

⁷⁶¹ el-Cezviyye, İbn'ül-Kayyim, *Zadü'l-Me'ad fi Hedyi Hayril İbad*, III, 1148.

⁷⁶² el-Kettani, *et-Terâtibü'l-İdariye, Hazreti Peygamberin Yönetimi*, I, 375.

⁷⁶³ Rahman Afzalur, *Yönetici ve Devlet Adamı Olarak Hz. Muhammed* 1985, (Çev.: Talha Özkök), İnkilap Basım Yayın, İstanbul 2008, 115, 123.

zaman, onları şu üç yoldan birine çağırınız. Bunlardan hangisinde sana icabet ederlerse onu kabul et ve kendilerini bırak. Onları önce İslam'a çağır, eğer icabet ederlerse bunu onlardan kabul et ve kendilerini serbest bırak. Sonra onları kendi ülkelerinden muhacirlerin ülkesine göçe davet et ve bunu yaptığın takdirde, muhacirler için tanınmış olan hakların onlar için de tanınacağını muhacirlerin üzerine getirilmiş olan yükümlülüklerin onların hakkında da geçerli olduğunu kendilerine bildir. Eğer bunu kabule yanaşmazlar da kendi yurtlarını tercih ederlerse, onlara Müslüman bedeviler gibi olacaklarını, kendilerine Allah'ın mü'minler üzerine cereyan eden hükmünün uygulanacağını, müslümanlarla birlikte cihad etmeleri dışında haraç ve ganimetten hiçbir hisselerinin olmayacağını kendilerine bildir. Eğer İslâm'ı kabul etmezlerse onları cizye vermeye çağır. Eğer buna yanaşırlarsa bunu onlardan kabul ve kendilerini serbest bırak. Eğer kabul etmezlerse artık Allah'tan yardım dileyip onlarla savaş, eğer bir kale halkını kuşattığında senden kendilerine, Allah'ın hükmünü uygulamayı isterlerse bunu onlara uygulama. Çünkü siz Allah'ın onlar hakkındaki hükmünün ne olduğunu bilemezsiniz. Yalnız onlara kendi hükmünüzü uygulayınız. Sonra onlar hakkında dilediğiniz hükmü veriniz.”⁷⁶⁴

Ebu Hureyre'den (ra) rivâyete göre, şöyle demiştir: Bir adam Resûlullah'a (sav) gelerek şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü bir adam malımı almak için saldırırsa ne yapmalıyım?” Resûlullah (sav) ona: “Allah'ı hatırlat” buyurdu. Adam: “Kabul etmezlerse” dedi. Resûlullah (sav) yine “Allah'ı hatırlat” buyurdu. Adam yine: “Kabul etmezlerse” deyince yine “Allah'ı hatırlat” buyurdu. Yine “Kabul etmezlerse” deyince, “Onlarla dövüş, öldürülürsen Cennete girersin, onu öldürsen o da Cehenneme gider” buyurdu.⁷⁶⁵

Muhatabın seviyesine göre davranan Allah Resulü (sav) bazen mesuliyetinin ağırlığından dolayı bazı kimselerin birtakım işleri yapmasını istememiştir. Nitekim O, emirlik talebinde bulunan Ebû Zerr'e şöyle demiştir: “Ey Ebû Zer! Ben seni zayıf bir kimse görüyorum. Ben kendim için istediğimi senin için de aynen isterim. Öyleyse iki kişi üzerine emir olmayasın, yetim malına da velilik yapmayasın.”⁷⁶⁶ Müslim'de geçen ifade de “Ey Ebu Zer! Zayıf bir kimsesin. Bu görev ise emanettir. Layık olduğu için onu

⁷⁶⁴ Ebû Dâvûd, Cihâd, 90; Müslim, Cihâd, 3; Tirmizi, Siyer, 47; İbn Mâce, 38; ed-Darimi, Siyer, 8.

⁷⁶⁵ Ahmed İbn Hanbel, Ha. No: 8120

⁷⁶⁶ Ebû Dâvûd, Vesayâ 4; en-Nesâî, Vesayâ 10.

alan ve gereğini hakkıyla yerine getirenler dışında bu tür görevler kıyâmet günü rezillik ve pişmanlıktır.” buyurmuştu.⁷⁶⁷

Peygamberimiz Müslüman olan kabilelere içlerinden birisini yeniden vali tayin ederken onların ehil olmalarına ve hatta öyle ki, ayrıntı sayılabilecek ahlâkî özelliklerine bile dikkat etmiş ve bunları değerlendirmiştir. Mesela cimriliği bir idareci için zaaf olarak görmüştür. Ced b. Kays'ın yerine Bişr b. Berâ'yı kendi kabilesi Benî Seleme'ye başkan tayin etmesi buna örnek verilebilir. Benî Seleme kabilesinden bir heyet huzuruna geldiğinde onlara başkanlarının kim olduğunu sorar. “*Ced b. Kays'tır. Ancak biraz cimridir*” cevabını alınca bu durumdan memnun olmaz ve “*Hangi hastalık vardır ki, cimrilikten daha elem verici olsun! Hayır, sizin başkanınız Ced b. Kays değil, Bişr b. Berâ olsun*” diyerek Bişr'i kabilesine başkan tayin eder.⁷⁶⁸

Sahîh-i Buhârî'de geçtiği üzere,⁷⁶⁹ Ka'b b. Mâlik, Mürâre b. Rebî ve Hilâl b. Ümeyye, dinî inançlarında hiçbir şüphe ve zan bulunmaksızın, Tebük Gazvesi'nde Resûlullah'la (sav) birlikte olmadılar. Bunlar İslam'a bağlılıkları hususunda töhmet altında değildiler. Sonra Hz. Peygamber'e (sav) ulaşarak özür dileyip yemin ettiler. Resûlullah (sav) onlardan yüz çevirerek özürlerini kabul etmedi. Ashâba da “*şu üç kişiden -yani Ka'b ve iki arkadaşı- hiçbiriyle konuşmayın*” buyurdu.⁷⁷⁰ Ka'b hadîsinde etraflı şekilde anlatıldığı üzere; Allah onların tövbelerini kabul edinceye kadar elli gün böyle kaldılar. Hz. Peygamber (sav) ve ashâbının kendilerini terk etmelerinden, Kur'an-ı Kerîm'in şu âyette haber verdiği derecede bir sıkıntı duymuşlardı: “*Bütün genişliğiyle beraber yeryüzü başlarına dar gelmiş ve canları kendilerini sıktıkça sıkmış ve Allah'tan yine Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı.*”⁷⁷¹

Ayette geçen “*bütün genişliğiyle birlikte*”, yani bütün genişliğine rağmen acı ve üzüntüden dolayı mütmâin olacakları bir yer bulamadılar ifadesi, onların şaşkınlıklarını belirtmek için bir temsildir. Tövbelerinin kabul edilmesinin gecikmesi sebebiyle, hiçbir sevinç ve ünsiyetin kâr etmeyeceği üzüntü ve yalnızlıktan, gönülleri daraldıkça daralmıştı. Ka'b hadîsinde şu ifade geçer: “*Yeryüzü gözümde öyle bilinmez bir hal*

⁷⁶⁷ Müslim, İmâre, 16.

⁷⁶⁸ el-Hâkim, *el-Müstedrek*, Haydarâbâd 1335-1342, III, 219-220.

⁷⁶⁹ el-Buhârî, Meğâzi, 79; *Zâdü'l-Meâd*, III, 552.

⁷⁷⁰ el-Buhârî, Meğâzi 79; Müslim, Tevbe, 53.

⁷⁷¹ 9. Tevbe: 118.

almıştı ki, o bildiğim yeryüzü değildi sanki.” Bir başka rivâyette de şöyle geçer: “Bahçeler gözümüzde öyle bilinmez bir hal almıştı ki sanki bildiğimiz bahçeler değildiler.” Bu üzüntülü ve kederli kimsenin her şeyde ve hattâ kendi nefsinde bulduğu bir haldir. İbn Âid onların durumunu şöyle dile getirir: “Öyle derin bir korku (endişe) duydular ki ruhbânlar gibi oldular.” İbn Bâdis şöyle der: Allah Resûlü’nün (sav) ashâbı Ka’b ve iki arkadaşıyla konuşmaktan nehyetmesi, masiyet ve bidati açık olan kimseleri, cezâlandırmak ve tahkir için, vazgeçmeleri ve tevbelerinin gerçekleşmesine kadar yalnızlığa terketmenin, kendileriyle alâkayı kesmenin ve onlara selâm vermemenin vâcip oluşuna delildir. “Resûlullah (sav), Müslümanlara gazveye katılmayanlardan sadece üçümüzle konuşmayı yasakladı. Bunun üzerine halk bizden çekindi ve yüz çevirdi.”⁷⁷²

Savaşa katılmayan kimselere karşı Hz. Peygamber (sav)’in gösterdiği tutum içerisinde o kimselerle konuşma ve görüşmenin yasaklanması da bulunmakta olması Hz. Peygamber’in insanların duygularını anlamada ilahi desteğin yanında mükemmeliğin zirvesinde olduğunu göstermektedir.⁷⁷³ Kaçınma tepkisi adını alan bu tepki nahoş olayın yeniden ortaya çıkışını engeller. Negatif pekiştiriciler hoş gitmeyen olayı ortadan kaldıracak tepkiyi üretir.⁷⁷⁴ Bir davranışı söndürmenin bir başka deyişle cezalandırmanın en etkili yolu bilinçli yanısızlıktır.⁷⁷⁵ Onun cezalandırırken uyguladığı yöntemleri daha yakından görebilmemiz açısından suçlu kimseleri nasıl cezalandırdığına daha yakından bakalım.

2.3.2. Kadı (Hâkim) Olarak İnzâr Uygulamaları

Resûlullah’ın, ihtilâflı bir konu hakkında iki kişi arasında verdiği hüküm bu kategoriye girer. Habibe bt. Sehl’in, kocasından ayrılmak istemesi üzerine Hz. Peygamber’in (sav), onun kocasından aldığı bahçeyi geri vermesi şartıyla ayrılmasına hükmetmesi, bu konuda örnektir. el-Muvatta’da Hz. Peygamber’in (sav) zevcesi Ümmü Seleme’den şu rivâyet zikredilir: “Allah Resûlü (sav) buyurdu: “Şüphesiz ben de sizin

⁷⁷² el-Kettani, *et-Terâtibu’l-İdariye Hazreti Peygamberin Yönetimi*, I, 467-468.

⁷⁷³ el-Buhârî, Vesâya, 16, Cihâd, 103, Menakıb, 23, Menakıbu’l-Ensâr, 43, Meğazi, 3, 78, Tefsir, Berâe, 17, 18, 19, İsti’zân 21, Eymân 24, Ahkâm 53; Müslim, Tevbe, 53; et-Tirmizi, Tefsir, Berâe, (3101); Ebû Dâvûd, Talak 11, Cihâd, 173; Nüzur, 29; en-Nesâi, Talak, 18, Nüzur, 37.

⁷⁷⁴ H. Nermin, Çelen, *Öğrenme Psikolojisi Kuramları*, 94-96.

⁷⁷⁵ Sabiha Paktuna Keskin, *Davranışlara Söz Geçirmek Sözsüz Disiplin*, 35, 36.

*gibi bir insanım. Siz bana anlaşmazlıklarınızı getiriyorsunuz; olur ki bazılarınız delilini bazılarınızdan daha güzel, düzgün, ustalıkla dile getirir ve ben de onun lehine hükmederim. Binaenaleyh kimin lehine, kardeşinin hakkından bir şey hükmedersem sakın ondan bir şey almasın, ben bununla ona ancak ateşten bir parça kesip vermiş olurum.”*⁷⁷⁶ Resûlullah’a (sav) iki adam geldi. İzleri bile kalmamış, hiçbir delil bulunmayan bir miras konusunda birbirini hakkında dava ediyorlardı. Resûlullah (sav) onlara dedi ki: *Siz bana bir davanın halli için gelmiş bulunuyorsunuz. Ben ise bir insanım. Umulur ki biriniz delilini diğerinden daha güzel anlatır, ben de sizden dinlediğim gibi aranızda hükmederim. Kime kardeşinin hakkından bir şeyi hükmetti isem onu almasın. Çünkü o cehennemden bir parçadır. Kıyâmet günü onu elinde bir kor ateş parçası olarak getirir. Bunun üzerine adamlardan her biri ağlayarak “hakkım kardeşimin olsun” dediler. O zaman Resûlullah (sav); “Böyle dediğinize göre gidiniz, taksim ediniz, taksimde adaleti gözetiniz. Sonra kur’a çekerek hissenize düşeni alınız ve birbirinize hakkınızı helâl ediniz.”*⁷⁷⁷ Hz. Âişe (ra) anlatıyor: *“Allah Resûlü (sav), kendisine yapılan bir şeyden dolayı şahsi olarak kimseyi cezalandırmamıştır; ancak, Allah’ın yasaklarının çiğnenmesi durumunda Allah için ceza vermiştir.”*⁷⁷⁸

Amr b. Şuayb’ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Ceza gerektiren durumlarda davayı bana getirmeden önce birbirinizi affetmeye çalışın. Aksi takdirde ceza gerektiren bir dava bana geldiğinde, benim hüküm vermem kaçınılmaz olur.”*⁷⁷⁹ buyurmaktadır. Hz. Peygamber’e (sav) dava intikal ettikten sonra davanın görüşülme aşamasında suçluya gerekli cezanın acımadan uygulandığı anlaşılmaktadır. O kişilerin kendi aralarında anlaşıp helalleşmelerini arzuluyordu. Zira ona göre anlaşmazlık, yargıya intikal ettiğinde artık iki kişinin arasındaki bir olay olmaktan çıkıyor, kamuyu ilgilendiren bir nitelik kazanıyordu. Her uygulaması Müslümanlar için örnek olan Hz. Peygamber bu durum karşısında gereğini yapmak zorunda kalıyordu. Mesela bir adam Safvan İbn Ümeyye’nin hırkasını çalmıştı. Suçu işleyen adam Resûlullah’ın (sav) huzuruna götürüldü. Resûlullah adamın suçunun tesbiti üzerine elinin kesilmesini emretti. Adama verilen cezayı duyunca Safvan böyle

⁷⁷⁶ el-Muvatta, Akdiyye 1; el-Buhârî, Hiyel, 10; Ebû Dâvûd, Akdiye, 7.

⁷⁷⁷ el-Buhârî, Hiyel, 10, Ahkâm 20, 29, 31; Müslim, Akdiye, 5; Ebû Dâvûd, Kada’ (Akdiye), 7; el-Muvatta, Akdiye, 1, et-Tirmizi, Ahkam, 11; en-Nesâi, Kudat, 13.

⁷⁷⁸ el-Buhârî, Hudûd. 42, Menâkıb, 23.

⁷⁷⁹ en- Nesâi, Kat’u’s-Sârik, 5.

bir şeye sebep olmamak için, “*Ey Allah’ın Resulü! Ben davamdan vazgeçtim.*” Dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sav), “*Ey Ebu Vehb! Adamı huzuruma getirmeden önce vazgeçseydin ya!*” buyurdu ve adama öngördüğü cezayı uyguladı.⁷⁸⁰

Nu’mân b. Beşîr’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav), babasının kendisine yüklü bir miktarda mal bağışında bulunmak için Resûlullah’ı şahit tutmak istemesi üzerine şöyle sordu: “*Senin ondan başka oğulların var mı?*” Babası, “*Evet.*” deyince, “*Hepsine bunun gibi bağışta bulundun mu?*” diye sordu. Babası, “*Hayır.*” cevabını verince Resûlullah (sav): “*Ben zulme ve haksızlığa şahitlik yapmam!*” buyurdu.⁷⁸¹ Ayrıca Peygamberimiz (sav) “*Allahın (cc) belirlediği müeyyideleri size yakın olsun uzak olsun herkese olduğu gibi uygulayın. Sakın hiçbir kınayanın kınaması sizi bundan alıkoymasın.*”⁷⁸²

Cabir b. Abdullah (ra) şöyle dedi: Resûlullah’a (sav) bir hırsız getirildi. Resûlullah (sav): “*Onu öldürün*” buyurdu. Sahabîler: “*Ya Resûlullah, o sadece hırsızlık yaptı,* dediler. Resûlullah: “*Onun elini kesiniz*” buyurdu ve kesildi. Sonra adam ikinci kez getirildi, Resûlullah (sa) yine: “*Onu öldürünüz*” buyurdu. Oradakiler: “*Ya Resûlullah o sadece hırsızlık yaptı.*” dediler. Bunun üzerine Peygamber (sav): “*Onun ayağını kesiniz*” buyurdu ve kesildi. Sonra üçüncü defa getirildi, Resûlullah (sav) yine: “*Onu öldürünüz*” buyurdu. Sahabeler; “*Ya Resûlullah, o sadece çaldı,*” dediler. Bu sefer efendimiz yine; “*Onun sol elini kesiniz*” buyurdu. Aynı adam dördüncü kez getirildi, Resûlullah (sav); “*Onu öldürünüz*” buyurdu. Sahabîler: “*Ya Resûlullah o sadece çaldı*”, dediler Resûlullah (sav); “*Onun sol ayağını kesiniz,*” buyurdu. Adam beşinci kez getirildi bu sefer de Resûlullah (sav) “*Onu öldürünüz*”, buyurdu Cabir der ki: “*Biz adamı götürdük ve öldürdük, sonra sürüyüp bir kuyuya attık ve üzerine taş attık.*”⁷⁸³ İçki içenler hakkında; Muaviye b. Ebi Süfyan (ra) demiştir ki; Resûlullah (sav): “*İçki içtikleri zaman onlara dayak atınız. Sonra yine içerlerse dövünüz, sonra tekrar içerlerse, yine dövünüz, sonra yine içerlerse öldürünüz.*” buyurdu.⁷⁸⁴

⁷⁸⁰ en-Nesâî, Kat’u’s-Sarık, 4; Ahmed İbn Hanbel, II; 401. İbn Mâce, Hudud, 28.

⁷⁸¹ Müslim, Hibe, 15.

⁷⁸² İbn Mâce Hudud, 3.

⁷⁸³ en-Nesâî, Katu’s-Sârik, 15.

⁷⁸⁴ et-Tirmizi, Hudud 15; İbn Mace, Hudud 17; en-Nesâî, Eşribe, 42

Urve (ra) dedi ki: “Bana bu hadisi rivayet eden kimse şunu da anlattı: İki kişi Hz. Peygamber (sav)’e müracaat ederek aralarındaki ihtilâfi arzettiler: Bunlardan biri, diğerinin arazisine hurma ağacı dikmişti. Resûlullah (sav): “*Tarla, eski sâhibine aittir, ağaç diken de diktiklerini tarladan söksün*” diye hükmetti. *Ben ağaçların köklerine baltalarla vurulduğunu gördüm. Ağaçlar boylu boslu tam haldeydiler, hepsi de tarladan söküldüler.*”⁷⁸⁵

Abdurrahman b. Ebi Bekre (ra) anlatıyor: Sicistan valisiydim. Babam Ebu Bekre bana şunu yazmıştı: Resûlullah’ tan (sav) işittim şöyle diyordu: “*Hiçbir kimse bir davada birbirine çelişkili iki hüküm vermesin ve hiçbir kimse de öfkeli olduğu halde davacılar arasında hüküm vermesin.*”⁷⁸⁶

2.3.3. Muhtesib Olarak İnzâr Uygulamaları

Devlet başkanı olarak pazarı, esnafı denetlemesi muhtesiplik görevi adı altında sayılan görevler içerisinde değerlendirilmektedir. Peygamberimizin bu konuda ki göreviyle alakalı sayılabilecek şöyle bir hadis zikredilmektedir. “Resûlullah (sav) bir buğday yığınınına rastladı ve ona elini daldırdı, parmakları bir ıslaklığa temas etti. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “*Ey buğday sahibi, nedir bu?*” Adam: “*Yağmura tutuldu ey Allah’ın Resülü.*” Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Bunu, insanların görmesi için buğdayın üstüne çıkarmalı değil miydin?*” Sonra da şöyle buyurdu: “*Aldatan bizden değildir.*”⁷⁸⁷ Resûlullah (sav) toplumun genel yaşantısını görmek için bazen sokaklarda dolaşırdı. Bir defasında “*Bizi aldatan bizden değildir, bizi aldatan benden değildir.*”⁷⁸⁸ diyordu. İbret, sebebin hususiliğine değil terbiye kaidesinin umumiliğinedir. Bu hayatın bütün alanlarında aldatma içerikli bütün muamelelerle mücadele için söylenmiş bir sözdür.⁷⁸⁹

Ebû Dâvud’un Sünen’inde de Muâz Cühenî’den şöyle dediği rivâyet edilir: Rasûlullah (sav) ile gazaya çıktım, insanlar evleri başkaları aleyhine daraltıp yolları

⁷⁸⁵ Ebu Dâvud, Harac, 37.

⁷⁸⁶ Müslim, Akdiye, 7; et-Tirmizî, Ahkâm, 7; en-Nesâî, Kudat, 32. Bu konuda farklı hadis için Bkz., el-Buhârî, Ahkâm, 22.

⁷⁸⁷ et-Tirmizî, Buyû 74. Müslim, İmân, 164.

⁷⁸⁸ Müslim, İmân, 164.

⁷⁸⁹ el-Haşimi Aldü’l-Humeyd, *er-Rasûl’ul-Arabiyyu’l-Mürebî İnnema Büistü Muallimen*, Daru’l-Hüda Riyad 2006, 220, 221.

geçişi zorlaştıracak şekilde kestiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) “*Kim bir evi daraltır veya bir yolu keserse ona cihâd sevabı yoktur*” diye halka ilânda bulunmak üzere bir münâdî yolladı.⁷⁹⁰

Hz. Peygamber (sav) yürüyüşünü ve bazı hareketlerini taklit etmesi sebebiyle Hakem İbn Ebi'l-Âs'ı Tâif'e sürdü. Ona bedduada bulunarak sürgün etti ve kendisine “*öyle olasın!*” dedi. Hakem de sağa sola yalpalayarak yürür oldu.⁷⁹¹

Yine Sahîh-i Buhârî'de Sâlim'in babasından naklettiği şu rivâyet zikredilir: “*Yiyecekleri mücâzefe yoluyla (ölçüsüz, tartısız, saymadan götürü olarak) satın alanların, yüklerinin yanına götürmeden bunu sattıklarından dolayı Resûlullah (sav) zamanında dayağa çekildiklerini gördük.*”⁷⁹²

2.3.4. Cezalandırarak Uyarması

İbn Hişâm, Abdullah b. Hâris'ten, o babasından, o da kendi babasından şu rivâyeti nakleder: Münafıklardan bazı kimselerin Yahûdî Süveylim'in evinde toplanarak halkı Hz. Peygamber'le (sav) birlikte Tebük Gazvesi'ne katılmaktan alıkoydukları haberi kendisine ulaştı. Resûlullah (sav) Talha b. Ubeydullah'ı bir grup ashapla onlara gönderdi ve Süveylim'in evini onların üzerine yakmasını emretti, o da öyle yaptı. Dahhak b. Halife evin arkasından atladı ve ayağı kırıldı, adamları da atlayıp kurtuldular.⁷⁹³

Tebük Gazvesi'nde Hz. Peygamber'e (sav) Mescid-i Dırâr'ın haberi vahiyle bildirildi. Resûlullah (sav) Mâlik b. Duşşüm ve Ma'n b. Adî Aclânî'yi çağırarak “*Ehli zâlim olan şu mescide gidin, onu yakıp yıkın*” buyurdu. Onlar da Mescid-i Dırâr'ı yakıp yıktılar. Bir rivâyette de Resûlullah'ın (sav) Mâlik'i, Ma'n ve onun kardeşini çağırıldığı belirtilir.⁷⁹⁴ Beğâvî, Âmir b. Seken ve Hz. Hamza'nın katili Vahşî'yi bunlara ilâve eder. et-Tecrîd'de ise Süveyd b. Ayyâş Ensârî ilâve olarak zikredilir ve Resûlullah'ın (sav) “*Ehli zâlim olan şu mescide gidin ve onu yakıp yıkın*” buyurduğu kaydedilir.

⁷⁹⁰ Ebû Dâvud, Cihâd, 89.

⁷⁹¹ Bkz., el-Üsdü'l-gâbe, II, 37-38.

⁷⁹² el-Buhârî, Buyû, 54.

⁷⁹³ İbn Hişâm, II, 517; İbn Kesîr, es-Sîre, IV, 5-6.

⁷⁹⁴ İbn Hişâm, II, 530; İbn Kesîr, IV, 40.

Münâfiklar tarafından inşa edilmiş olan Mescid'i Dırâr'ın yıktırılmasında da aynı gaye vardı: Onların, yönlendirici müşterek bir efkâr geliştirmelerine yani teşkilatlanmalarına engel olmak. Nitekim Taberî derki: “Onlar bu mescidi, ibadet bahanesi ile içinde toplanabilmek ve gerçekte ise, orada aralarında müzakerelerde bulunmak ve sızlanmalarını birbirlerine ulaştırmak, neticede de Peygambere zarar vermek ve küfür üretmek için inşa etmişlerdi” der.⁷⁹⁵ “Hz. Peygamber'in Mescid'i Dırâr diye bilinen Müslümanlara zarar vermek amacıyla yapılmış olan camiye yaktırıp yıktırması dini yıkma hedefine yönelik dini kisveli kişi, kurum ve kuruluşlara karşı alınacak tedbirlerin ciddiyetini ve ehemmiyetini göstermektedir.”⁷⁹⁶ Sahîh-i Buhârî'de, Hz. Peygamber'in (sav) Benî Nadîr'in hurmalıklarının kesilmesini emrettiği nakledilir.⁷⁹⁷

Rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber'in kendi nefsi için asla intikam almadığını haramlardan biri çiğnendiğinde bize Ebû Üsâme Hişam'dan, o da babasından, o da Âişe'den naklen rivayet etti. Âişe şöyle demiş: Resûlullah Allah yolunda savaşıma hali dışında ne bir kadına ne bir hizmetçiye, kısacası hiçbir kimseye eliyle vurmadı. Kendisine fenalık yapan kimseden intikam almaya kalkmadı. Yalnız Allah'ın yasak ettiği şeyler çiğnenince, o yasağı çiğneyenden Allah adına intikam alırdı.⁷⁹⁸

Urenîlerle ilgili kısaca meşhur olup Buhârî çeşitli yerlerde onu tahrir etmiştir. Enes (ra) şöyle dedi: “Ukl veya Ureyne kabilesinden bazı insanlar geldiler. Medine'nin havası onlara iyi gelmedi. Nebî (sav) sağmal develerin bevl ve sütlerini içmelerini emretti.⁷⁹⁹ Onlar da gittiler, sıhhat bulduklarında Resûlullah'ın (sav) çobanını öldürdüler ve develeri alıp götürdüler. Sabah erken haber geldi, peşlerine düştük, gün yükseldiğinde getirildiler. Hz. Peygamber (sav) el ve ayaklarının kesilmesini emretti, gözlerine mil çekildi, Harre'ye (Medine'de kara taşlık bir yer) atıldılar. Su istiyorlardı, kendilerine su verilmiyordu.”⁸⁰⁰

⁷⁹⁵ İbrahim Canan, *Hz. Peygamberin Tebliğ Metodları*, 152.

⁷⁹⁶ Çakan, *Örnek Kul Son Resul*, 121.

⁷⁹⁷ el-Buhârî, Hars, 6. Bu konuda bilgi için bkz., el-Kettani, *et-Terâtibu'l-İdariye Hazreti Peygamberin Yönetimi*, I, 476.

⁷⁹⁸ Müslim, Fedâil, 20; Ebû Dâvûd, Edeb, 4; İbni Mâce, Nikâh, 51.

⁷⁹⁹ İbn Mâce, Tıb, 30.

⁸⁰⁰ el-Buhârî, Megazi, 36, Tefsir, 104; Müslim, Kasame, 34; Ebû Dâvûd, Hudud, 3; en-Nesâi, Tahrimu'd-

Resûlullah (sav), bu tür suçlular için sert cezalar emretmiştir. Bu kişiler sürüyü yağmaladılar, uzaklara sürdüler ve Resûlullah'ın (sav) yardımcısı Yasir'i öldürdüler. Bunlar yakalanıp ibret olması için çok ağır cezaya çarptırılmışlar, asılmışlardır.⁸⁰¹

İbn Ömer (ra), dedi ki: Bazı insanlar, Resûlullah'ın develerini yağma edip sürüp götürdüler, İslam'dan döndüler, Resûlullah'ın (sav) mü'min olan çobanını öldürdüler. Bunun üzerine Resûlullah peşlerinden adamlar gönderdi. Hırsızlar yakalandı. Efendimiz ellerini ve ayaklarını kesti, gözlerini oydu.⁸⁰²

Yine Ebu Muhammed Humeys'in Hattabiden rivayetinde bu konuda şöyle demektedir. “Hz. Peygamber onları su istedikleri halde güneşin altında susuz bırakmıştır. Çünkü onların bu şekilde ölmelerini istemiştir.”⁸⁰³

Hz. Enes (ra) anlatıyor: Bir Yahudi, gümüş takıları için bir cariyeyi taşla öldürmüştü. Cariye Resûlullah (sav)'a getirildi. Henüz canını teslim etmemişti. Kadıncağıza bir kısım isimler sayılarak: “*Seni falanca mı öldürdü?*” diye soruldu. Başıyla: “*Hayır!*” diye işaret etti. “*Seni falan mı öldürdü?*” diye bir başka isim zikredildi. Kadıncağız yine: “*Hayır!*” mânasında başıyla işaret etti. Üçüncü kere sordu. Bu sefer: “*Evet!*” dedi ve başıyla işaret etti. Bunun üzerine (sav) adamı yakalattı, adam suçunu itiraf etti o da iki taşla öldürdü, başını iki taş arasında ezdi.”⁸⁰⁴

Keza Kureyzâ hakkında Sa'd İbnu Muâz'ın hükmü kesinleşince, onlar da bu eve hapsedilirler. Altıyüzle dokuzyüz arasında oldukları tahmîn edilen Kureyzâ yahudilerinin de buraya hapsedilmesi göz önüne alınırsa, bu evin oldukça geniş ve umuma açık faaliyetlere müsait olduğu anlaşılır. Nitekim Yahudi şâir Ka'b İbnu'l-Eşref'in katlinden sonra Müslümanlarla Yahudîler arasında muâhede akdetmek üzere heyetler bu evde toplanmışlardır.

Sad İbnu Mu'az (ra) onların eskiden beri halifi (müttefiki) olması haysiyetiyle hakemliğini kabul ederler. Sad, Allahın hükmü”ne muvafık olarak “Mukâtilerin öldürülmesine, kadın ve çocukların köleleştirilmesine ve mallarının taksimine hükmetti.

Dem, 8.

⁸⁰¹ Rahman Afzalur, *Yönetici ve Devlet Adamı Olarak Hz. Muhammed*, 123.

⁸⁰² Müslim, Kasame, 10.

⁸⁰³ el-Humeys, *Mevâkıf'u Gadab-ı Fiha'n-Nebiyü*, s. 149.

⁸⁰⁴ el-Buhârî, Diyât, 7, 4, 5, 12, 13; Müslim, Kasâme, 3, Ebû Dâvûd, Diyât 10; et-Tirmizî, Diyât, 6; en-Nesâî, Kasâme, 11,

Resûlullah hükmün Allah'ın hükmüne muvafık olduğunu söyledi. Eli kılıç tutan 600-700 arası Kureyzalı tesbit edildi. Evleri muhacirlere taksim edildi. Silah olarak 1500 kılınç, 300 zırh, 1000 ok, 1500 kalkan tesbit edildi.

Asım'ın işittiğine göre Enes b. Malik şöyle demiştir. Ben Resulullah'ın (sav) Bi'r-i Maûne günü şehit edilen yetmiş sahabiye üzüldüğü kadar hiçbir seriyyeye üzüldüğünü görmedim. Onlara kurrâ denirdi. Resûlullah (sav) bir ay boyunca onların katillerine beddua etti. Kıyamda Kunut okudu.⁸⁰⁵

Ka'b İbnu'l-Eşref'in Bize İshâk b. İbrâhîm Hanzalî ile Abdullah b. Abdirrahmân b. Misver Ez-Zührî ikisi birden İbni Uyeyne'den rivayet ettiler. Lâfız Zührî'nindir. Dediler ki: Bize Süfyân, Amr'dan rivayet etti. Demiş ki: Ben Câbir'i şunu söylerken işittim: Resûlullah (sav): *"Ka'b b. Eşrefe kim çıkacak? Çünkü o Allah ve Resulüne eza etmiştir!"* buyurdu. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme: *Yâ Resûlâllah! Onu öldürmemi mi istiyorsun?* dedi. *"Evet!"* buyurdular. İbni Mesleme: *Bana müsaade buyur da söyleyeceğimi söyleyeyim!* dedi. *"Söyle!"* buyurdular. Kâ'b b. Eşref, Benî Kureyza Yahudilerinin şâiri'dir. Hicretin üçüncü yılı ramazanında öldürüldü. Resûlullah (sav) aleyhine kimseye yardım etmeyeceğine söz vermişti. Sonra onun aleyhine düşmanlarla birleşerek onlara yardım etti. Kâ'b b. Eşref'in katline bir rivayette dört, diğer rivayette beş kişi iştirak etmiştir. Bunlar: Muhammed b. Mesleme, Ebû Naile Silkân b. Selâme, Abbâd b. Bişr, Ebû Abs b. Cebr ve Haris b. Evs'tir.⁸⁰⁶

2.3.5. Elçi Gönderek Uyarması

İbn İshak'ın Sîret'inde Resûlullah'm (sav) Amr b. Âs'ı Ummân hükümdârı Cülendâ'ya İslâma dâvet için gönderdiği zikredilir. Bu konuşmada hükümdâra şöyle hitap etmiştir: *"Senden başka kalan birini bilmiyorum, eğer bugün Müslüman olmazsan atlar seni çiğneyecek, şehirlerin mahvolacak. Müslüman ol, selâmete erer ve kavmine vâli olursun."*⁸⁰⁷

Resûlullah (sav) Yuhanna b. Rü'be ve Eyle'nin liderlerine mektup yazarak şöyle buyurdu: *"Eğer kara ve denizlerin güvenlik içinde olmasını istiyorsan, Allah ve*

⁸⁰⁵ Müslim, Mesâcid, 302; el-Buhâri, Deavat, 58.

⁸⁰⁶ Müslim Cihâd, 119.

⁸⁰⁷ İbn Hişâm II, 607.

*Resûlü'ne itaat et. Eğer elçileri reddeder, onları râzı etmezsen sizinle savaşarak küçükleri esir alıp büyükleri de öldürünceye kadar sizden hiçbir şeyi kabul etmem...*⁸⁰⁸

İbn Şîrîn şöyle der: Müşrikleri hicvetmek için Hassân, Ka'b ve Abdullah b. Revâha olmak üzere Ensardan üç kişi seçildi. İslâmiyeti kabul edip de bilgi sahibi olduklarında onlara en ağır gelen söz Abdullah b. Revâha'nınkiydi.⁸⁰⁹

2.3.6. Mektup Göndererek Uyarması

Nebî (sav) Yemen halkına, içinde farzlar, sünnetler ve diyetlerle ilgili hükümlerin bulunduğu bir mektup yazdı, onu Amr b. Hazm ile gönderdi. O da mektubu Yemen ahâlisine götürdü. Amr b. Hazm'ı, ahâlisine dinî bilgileri ve sünneti öğretmek, zekâtlarını toplamak için Yemen'e gönderdiğinde kendisi için yazmıştı. Ona bir mektup (belge) ve ahidnâme yazmış ve onlarla ilgili olarak kendisine emirlerde bulunmuştu. Şöyle yazmıştı: “...İyi bilin ki Allah'ın laneti zâlimlerin üzerindedir” buyurdu. *İnsanları cennetle müjdelemesi ve cennet amelinde bulunmalarını emretmesini, ateşten (cehennem) ve ona götürecektir amelinde bulunmaktan sakındırmasını; dinde bilgi sahibi olmaları için insanlarla ülfette bulunmasını, insanlara haccı nasıl yapacaklarını ve haccın sünnet ve farzlarını öğretmesini; geniş olup iki tarafını boynunun üzerine atması durumu hariç, kişinin bir tek küçük elbisede namaz kılmasından ve bir elbise içinde ihtibâda bulunup tenasül uzvuyla semaya doğru yönelmesinden, uzadığında saçlarını ensesinde toplayıp örmekten halkı nehyetmesini; insanlar arasında kargaşa, savaş olduğunda, kabile ve aşiret bağlarına çağırmaktan onları nehyedip çağrılarının ortağı olmayan bir tek Allah'a olmasını, kim Allah'a değil de aşiret ve kabilelere çağırıyorsa, çağrıları ortağı olmayan bir tek Allah'a oluncaya dek kendilerine kılıçla muamele etmesini; insanlara, Allah'ın kendilerine emrettiği gibi, abdestte suyu yüzlerine, dirseklere kadar kollarına ve inciklerine kadar ayaklarına iyice yayarak yıkamalarını ve başlarını meshetmelerini emretmesini; namazı vaktinde kılmasını, rükû ve huşûa tam riâyet etmesini, Kim bunu yerine getirirse ona Allah'ın ve Resûlü'nün zimmeti (emân, koruma) vardır, kim de bunu yerine getirmezse o Allah'ın, Resûlü'nün ve*

⁸⁰⁸ İbn Sa'd, I, 277-278.; Süheylî, *er-Ravdü'l-Ünüf*, VII, 521; el-Kettani, *et-Terâtibu'l-İdariye Hazreti Peygamberin Yönetimi*, I, 353.

⁸⁰⁹ el-İstiâb, I, 335-336, 338. el-Kettani, *et-Terâtibu'l-İdariye Hazreti Peygamberin Yönetimi*, I, 362.

Müslümanların hepsinin düşmanıdır. Allah'ın salât ve selâmı, rahmet ve bereketi Muhammed'in üzerine olsun."⁸¹⁰

2.4. İBADET KONUSUNDAKİ UYARILARI

2.4.1. İbadetlerin Zamanında Yapılmasını İstemesi

Resûlullah (sav) ibadetlerin vaktinde yapılmasını istemekteydi. Sonraya bırakılarak geciktirildiği takdirde; eda edilemeyip yerine getirilemeyeceğini, çeşitli engellerin ortaya çıkabileceğini belirtiyordu. Örnek olarak hac ibadetinin geciktirilmemesi hakkında şöyle buyurmuştur: *"Haccetmek isteyen kimse acele etsin! Olur ki hastalanır veya binek hayvanı kaybolur ya da hacca gitmesini engelleyen bir ihtiyaç ortaya çıkar"*⁸¹¹ İbadetlerin geciktirilmesi halinde çeşitli fitnelerin ortaya çıkacağını, amellerin fırsat elde iken yapılmasını bizlere şöyle hatırlatmaktadır. Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) buyurdu: *"Yedi (engelleyici) şey (gelme)den önce iyi işler yapmakta acele ediniz. Yoksa gerçekten siz, unutturan fakirlik, azdıran zenginlik, (her şeyi) bozup perişan eden hastalık, saçma-sapan konuşuran ihtiyarlık, ansızın geliveren ölüm, gelmesi beklenen şeylerin en şerlisi Deccâl, belâsı en müthiş ve en acı olan kıyametten başka bir şey mi beklediğinizi sanıyorsunuz?"*⁸¹² Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *"Gecenin zifiri karanlıklarına benzeyen fitneler ortaya çıkmadan salih ameller yapmakta acele edin! Zira o zaman kişi mümin olarak sabaha çıkacak, kâfir olarak akşamlayacak yahut mümin olarak akşamlayacak, kâfir olarak sabaha çıkacak; dünyevî çıkarlar karşılığında dinini satacaktır."*⁸¹³ Ali İbn Ebû Tâlib'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) ona şöyle buyurmuştur: *"Ey Ali! Üç şeyi geciktirme: Vakti geldiğinde namazı kılmayı, hazır olduğunda cenazeyi defnetmeyi, dengini bulduğun zaman eşi olmayan kadını evlendirmeyi."*⁸¹⁴ Oruçlu olan kimselerin

⁸¹⁰ el-Kettani, *Hz. Peygamberin Yönetimi*. I, 320-321; el-Beyhakî, *ed-Delâilü'n-Nübüvve*, V, 413-415.

⁸¹¹ İbn Mâce, *Menâsik*, 1; Ebû Dâvûd, *Menâsik*, 5.

⁸¹² et-Tirmizî, *Zühd*, 3.

⁸¹³ Müslim, *Îmân*, 186; et-Tirmizî, *Fiten*, 30, *Zühd* 3; İbni Mâce, *İkâme*, 78

⁸¹⁴ et-Tirmizî, *Salât*, 13; et-Tirmizî, *Cenâiz*, 73.

iftar vaktini gözetmeleri konusunda yaptığı tavsiyede ise “*İnsanlar vakti girince iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzere olurlar.*”⁸¹⁵ buyurmuştur.

Ebû Hureyre'nin (ra) aktardığı hadiste ise “Bir adam Hz. Peygamber'e (sav), gelerek “*Ey Allah'ın Resûlü, hangi sadaka en faziletlidir?*” diye sorduğunda Hz. Peygamberin (sav) ona verdiği cevapta “*Sağlıklı iken ve fakirlik endişesi ve zengin olma hırsı ile hareket ederken tasaddukta bulunabilmendir. Sadaka vermeyi can boğaza gelipte son nefesini yaşadığın âna kadar erteleme.*” buyurdu.⁸¹⁶ Burada Peygamberimiz adama cevap verirken ona “şu kimselere, şuraya verdiğin sadaka iyidir” dememiş olup, sağlığında vereceği her sadakanın faziletli olduğunu bildirmiştir.

Fırsatların kaçırılmaması ve vaktinde yeteri kadar iyilik yapılmasını tavsiye eden Resûlullah'tan (sav) bizlere ulaşan hadiste ise değerlendirilemeyen ibadet zamanlarının insanın mahrumiyetine sebep olacağı ortaya konulmuştur. Semure oğlu Cabir (ra) der ki: Nebi (sav) minbere çıkarak, üç kere: “*Âmin, âmin, âmin*” dedi. Sonra bunu şöyle açıkladı: “*Cebrail (as) gelerek dedi ki “Ya Muhammed! Ana babasından biriyle beraber olup ta onun rızasını kazanmadan ölüp cehennemlik olan kimseyi Allah rahmetinden uzaklaştırsın*” diye beddua etti ve “*âmin de*” buyurdu. Ben de: “*Âmin*” dedim. Sonra şöyle söyledi “*Ya Muhammed! Ramazan ayına kavuşup ta (orucun sevabından mahrum kalarak) günahları bağışlanmayan, ölünce cehennemlik olan kimseyi Allah rahmetinden uzaklaştırsın*” diye beddua etti ve “*âmin de*” buyurdu. Ben de: “*âmin*” dedim.⁸¹⁷ Biz, bir savaşta Resûlullah (sav) in beraberinde bulunuyorduk. Buyurdular ki: “*Bulutlu günde namazı erken kılınız. “Her kim ikindi namazını (kasten) terk ederse ameli ziyan olur.*”⁸¹⁸ Başka bir rivayette de “*İkindi namazını kaçırın kimse, sanki ailesini ve malını yitirmiş gibidir.*”⁸¹⁹ İkinci namazını kaçırın kimselere bunu telafi etmelerini hatırlatmadan önce, dünyalık adına onu geri bırakan şeyin hiçbir manevi değerinin olmayacağına işaretle “*ikindi namazını (kasten) terk ederse ameli ziyan olur.*” buyurarak; bir tek vakti bile kaçırmanın doğru olmayacağını beyan etmiştir. Enes (ra) şöyle dedi: Resûlullah'tan (sav) işittim şöyle buyurmuştu: “*Vaktinden geç kılınan*

⁸¹⁵ el-Buhârî, Savm, 45; Müslim, Sıyâm, 48.

⁸¹⁶ el-Buhârî, Vesâyâ, 7.

⁸¹⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 652. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁸¹⁸ İbn Mâce, Salat, 9.

⁸¹⁹ el-Buhârî, Mevâkütü's-salât, 14; Müslim, Mesâcid, 200; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 324. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

namaz münafığın namazıdır. Güneşin batması yaklaşıncaya ve güneş şeytanın iki boynuzu arasına girinceye kadar oturur bekler sonra kuşun yem gagaladığı gibi acele olarak dört rekât namaz kılar ve az okumak suretiyle Allah'ı da çok az zikreder.” Abbas bin Abdulmuttalib (ra) rivayet ediyor: *Ümmetim akşam namazını yıldızlar çoğalincaya kadar geciktirmedikleri müddetçe fitrat (hak din) üzere devam ederler.*⁸²⁰ Resûli Ekrem'in lisanında yer alan bu uyarılar üzerinde önemle durulması düşünülmeli gereken durumlardır. Namazın vaktini kaçırmak, onu namazdan başka bir hale benzeterak aradan çıkarmak, baştan savmak, münafıkların vasfı olarak nitelendirilmiştir. Sakınılması gereken bir durumdur. Ayrıca; Peygamber (sav) bizlere namaza durulmaması gereken vakitleri de hatırlatmıştır. *“İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar hiçbir namaz olmaz ve sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar hiçbir namaz olmaz.”*⁸²¹ Adamın birinin kendisine gelerek *“Ya Resûlallah! Bana Allah'ın rızasını kazanabilmem için yapacağım şeyleri kısaca söyle”* demesi üzerine Resûlullah (sav)'de: *“Her namazı, sanki hayatında son namazmış gibi kıl. Sen Allah'ı görmüyorsan da o seni görüyor. Bunu düşünerek daima dikkatli ol. İnsanlardan birşey bekleme, kimsenin malına göz dikme. Tok gönüllü ol. Kendin çalış kazan. İleride pişman olup, özür dileyeceğin bir suç işleme.”*⁸²² demiştir. Soru sorana kılacağı namazı, “son namazı” olarak kılmasını belki bir daha namaz kılmaya fırsatının olamayacağı bilincini yerleştirmek istemiştir. Bir hadislerindedeki *“...Zulme uğrayanların bedduasını alma. Çünkü onların duası daima kabul olur.”*⁸²³

Seleme İbnu'l-Ekva' (ra) şöyle demiştir: Hayber'i fethettikleri günün akşamına girdikleri zaman mücâhidler birçok ateşler yaktılar. Peygamber (sav): *“Bu ateşleri ne pişirmek için yaktınız?”* diye sordu. Mücâhidler: *Evcil eşeklerin etlerini pişirmek üzere yaktık,* dediler. Peygamber: *“Bu etleri dökünüz ve tencerelerini de kırınız!”* buyurdu. Bu emir üzerine topluluktan bir adam ayağa kalktı da: *İçlerindeki döksek de tencereleri yıkasak olur mu?* dedi. Peygamber: *“Yâhut öyle yapın!”* buyurdu.⁸²⁴ *Şüphesiz Allah ve Rasûlü sizleri ehlî eşeklerin etlerinden nehyediyorlar, çünkü eşek eti pistir!* diye nida etti. Bu nida akabinde tencereler ters çevrilip döküldü, hâlbuki

⁸²⁰ İbni Mâce, Salât, 7; Dârimî, Salat, 17.

⁸²¹ İbn Mâce, İkametü's-Salah, 147.

⁸²² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 309. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁸²³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 309. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁸²⁴ el-Buhârî, Zebâih, 14.

tencereler etlerle kaynayıp duruyordu.⁸²⁵ Emrettiklerinin derhal yapılması isteyen Resûlullah (sav) bu hususta şöyle buyurdu. *“Herhangi bir konuyu size emredip yasaklamadığım sürece, siz de beni kendi halime bırakınız. Sizden önceki ümmetleri çok sual sormaları ve peygamberlerine karşı münakaşaya dalmaları helâk etti. Size herhangi bir şeyi yasakladığım zaman ondan kesinlikle sakınınız, bir şeyi emrettiğimde de onu, gücünüz yettiği ölçüde yerine getiriniz.”*⁸²⁶ İbn Ömer’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Allah, yasaklarının işlenmesinden nasıl hoşlanmazsa, (tanıdığı) ruhsatların uygulanmasından da o kadar hoşnut olur.”*⁸²⁷ Cabir (ra) anlatır: *“Resûlullah (sav) Fetih senesinde Ramazan ayında Mekke fethi için yola çıktı. Kürau’l-Gamîm denilen yere varıncaya kadar kendisi de oruç tuttu, beraberinde bulunan ashap da oruç tuttular. Sonra oraya varınca bir bardak su istedi ve insanlar görsün diye suyu yukarı kaldırıp içti. Bundan sonra kendisine: “Bazı kimseler oruç tuttu” denilince: Resûlullah (sav), “Onlar âsi olanlardır” buyurdu. Bir rivayette kendisine: “Bazı kimseler oruç tuttu” denilince: “Onlar âsi olanlardır, onlar âsi olanlardır” buyurdu.*⁸²⁸

Resûlullah (sav) ve ashâbı başımızda hac yolculuğuna çıktılar. Biz sahâbilerin çoğu hac niyetiyle ihrama girdik. Sonra Mekke’ye vardığımız zaman Resûlallah (sav) bize: Bu haccınızı umre’ye çeviriniz, buyurdu. Sahâbiler: *“Yâ Resûlallah! Biz hac niyetiyle ihrama girdik. Haccımızı umre’ye nasıl çevirelim,”* dediler. Resûlallah (sav): *“Size emrettiğim şeye bakınız, onu yapınız”,* buyurdu. Sahâbiler: İhramdan çıkmaya yanaşmadılar. Resûl’i Ekrem (sav) bu duruma hiddetlenip gitti. Sonra Âişe (ra)’nin yanına öfkeli olarak girdi. Âişe (ra): *“Yâ Resûlallah! Kim seni hiddetlendirdi? Allah o kimsenin cezasını versin.”* dedi. Resûl-i Ekrem (sav): *“Ben bir şeyi emredip de bana uyulmadığı halde nasıl hiddetlenmeyeyim?”* diye cevap verdi.⁸²⁹ Hadiste, ibadet yerine getirilirken emrettiği hususlara yaptığı açıklamalara; uyulmadığında öfkelenildiğini görebiliriz.

⁸²⁵ el-Buhârî, Zebâih, 28.

⁸²⁶ el-Buhârî, İ’tisâm, 2; Müslim, Hac, 412, Fezâil, 130. et-Tirmizî, İlim 17; en-Nesâî, Hac, 1.

⁸²⁷ Ahmed İbn Hanbel, II, 108.

⁸²⁸ el-Albânî, Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb, I, 614. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir. Müslim, Savm,

⁸²⁹ İbn Mâce, Menasik, 46.

2.4.2. Namaz Hakkında Uyarması

Peygamberimiz (sav) özellikle namaz ibadetinin önemini ortaya koymak üzere çeşitli zamanlarda açıklamalarda bulunmaktaydı. Namaz ibadetine hassas davrandığına dair şu hadis öncelikli olarak zikredilebilir. Sakif heyeti biat etmek üzere Resûlullah'a gelince mallarından oşür alınmamasını, cihada iştirak etmemeyi ve rükûya gitmemeyi (namaz kılmamayı) şart koşmuşlardı. Resûlullah (sav) onlara oşür alınmama ve cihada iştirak etmeme hakkı tanıdı; fakat "*Rükûsu (namazı) olmayan dinde hayır yoktur.*" buyurarak üçüncü şartlarını kabul etmedi.⁸³⁰ Hadisin râvisi Câbir, daha sonra Resûlullah'ın (sav) "*Onlar (ilerde tam manasıyla) Müslüman oldukları vakit (kendi istekleriyle) zekât da verecekler, cihada da iştirak edeceklerdir.*" dediğini işitmiştir.⁸³¹ Namazın dindeki yerine dair şu hadis namaz hakkında yer alan uyarıların en önemlilerindedir. Câbir (ra) şöyle dedi: Resûlullah'ı (sav): "*Gerçekten kişi ile şirk ve küfür arasında namazı terk etmek vardır*" buyururken işittim.⁸³² Cuma namazının farz kılındığını haber verdikten sonra onun terkeden kimseler için ise Resûlullah (sav) bir hutbe irad edip şöyle buyurdu: *Allahu Te'âla Cuma'yı size bu sene, bu ayda, bu gününde, bu makamında kıyâmete kadar farz kıldı. Bu itibarla her kim benim hayatımda veya benden sonra, adil veya zalim bir imamı olduğu halde Cuma'yı hakir görerek veya inkâr ederek terk ederse, Allah onun iki yakasını bir yere getirmesin ve işinde bereket vermesin. Haberiniz olsun ki, tövbe edinceye kadar o kimsenin namazı da yoktur, zekâtı da yoktur, haccı da yoktur, orucu da yoktur, hayrı da yoktur. Her kim tövbe ederse, Allah onun tövbesini kabul eder.*"⁸³³ Hz. Ali'den (ra) rivayet edilen hadiste; Hendek muharebesinin olduğu gün ikinci namazının kılınmamasına sebep olan müşrikler hakkında, Hz. Peygamber (sav), dedi ki: "*Bizi es-salâtu'l-vustâdan alıkoydular, tâ ki güneş batana kadar. Allah onların kabirlerini ve evlerini yahut "içlerini" dedi, tereddüt râvi Yahya'dan ileri gelmektedir "ateşle doldursun!"*"⁸³⁴ ifadeleri mevcuttur.

⁸³⁰ Ebû Dâvûd, Haraç, 25, 26; Ahmed İbn Hanbel, IV, 218.

⁸³¹ Ebû Dâvûd, Haraç, 25, 26.

⁸³² Müslim, İmân 134. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Sünnet 15; et-Tirmizî, İmân 9; İbni Mâce, İkâmet, 17

⁸³³ İbn Mâce, İkâmetü's-Salat, 78.

⁸³⁴ el-Buhâri, Tefsir, 5, Cihâd 98, Meğâzi, 29, Daavat 58; Müslim, Mesacid 202-206; Ebu Davud 5; Tirmizi, Tefsir, Bakara 2, (2987); en-Nesâî, Salat, 14; İbnu Mâce, Salat, 6.

Namaz ibadetinin kâmil bir şekilde eda edilmesi hakkında yer alan hadislerde çoktur. Bu hususta namazı baştan savma ya da eksik eda etmenin hırsızlığa benzetildiği hadis ise şöyledir. Abdullah bin Mugaffel (ra) rivayet ediyor : Resûlullah (sav), *“Hırsızların en yamanı, namazından çalan kişidir”* buyurdu. *“İnsan namazdan nasıl çalar?”* dediler. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu : *“Rükû ve secdelerini tam yapmaz. İnsanların en cimrisi de, selâm vermede cimrilik yapan kimsedir.”*⁸³⁵

Peygamberimiz, namazı evlerinde kılıp cemaate gelmeyenler hakkında ise şöyle buyurmuşlardır. *“Hayatım elinde olana yemin olsun, içimden öyle geçiyor ki, emreyleyim odun toplansın, sonra söyleyeyim ezan okunsun, sonra birisine emreyleyim cemaate imam olsun, sonra ben onlardan ayrılıp evlerinde kalan adamların yanlarına varayım ve onlar içeride iken evlerini yakayım. Allah’a yemin ederim ki onların her biri yağlı bir kemik yahut iyisinden iki ayak (paça) bulacağını bilse hemen yatsı namazına gelirdi!”*⁸³⁶ İbn Mes’ud (ra) Resûlullah (sav) Cuma’ya gelmeyen bir kavme şöyle buyurdular. *“Vallahi, bir adama (benim yerime cemaate namaza kıldırmasını, emretmeyi sonra cumaya gelmiyenlerin evlerini üzerlerine yakmayı arzu ettim.”*⁸³⁷ Hz. Peygamber’in tehdit ve ikaz kasdıyla mübalağalı ifadeler içeren sözler söylediğine dair pek çok örnek vardır. Bu tür hadisleri zahirî manaları ile ele almak doğru değildir. Bu bir ikaz mahiyetindedir. Gerçekte onların evini yıkmak istediğinden söylediği bir söz değildir.⁸³⁸

İbn Ebî Evfâ (ra)’den rivâyete göre Resûlullah (sav) Hendek günü müttefik düşman kuvvetlerine şöyle beddua etti: *“Kur’ân’ı indiren, hesapları çabucak gören Allah’ım bize saldıran bu düşman güçlerini sarsıntıya uğrat ve perişan et.”*⁸³⁹ Resûlullah (sav) sabah namazında ikinci rükûdan başını kaldırıncı: *“Allahım! Velîd bin Velîd’i, Seleme bin Hişâm’ı, Ayyaş bin Ebî Rabîa’yı ve Mekke’de bulunan zayıf mü’minleri kurtar. Allah’ım! Mudar kabilesine şiddetli baskı yap helak et, azap ver. Yûsuf (as)’ın kıtlık seneleri gibi onların başına kıtlık yıllarını getirmekle tazip et.”* diye

⁸³⁵ Ahmed İbn Hanbel, III, 70.

⁸³⁶ el-Buhârî, Ezan, 29, 34, Mesacid, 251, 254;

⁸³⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 450. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸³⁸ Cemal Ağırman, *Hiz. Peygamberin Sünnetinde İtaat*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004, 342.

⁸³⁹ el-Buhârî, Cihâd, 2933. Ebû Dâvûd, Cihâd, 39; Müslim, Cihâd, 7; et-Tirmizî, Cihâd, 8; İbn Mâce, Cihad, 15.

duâ etti.⁸⁴⁰ Hz. Enes (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) Benî Süleym’den bir grubu Benî Âmir’e gönderdi. Bir rivayette: annem Ümmü Süleym’in kardeşi dayım Harâm’ı yetmiş süvari içerisinde gönderdi. Bi’ri Mâuna’ya vardıkları zaman dayım onlara: “*Ben sizden önce gideyim. Eğer bana Resûlullah’tan (sav) tebliğde bulunmam için emân verilirse tebliğde bulunurum. Eman vermezlerse, sizler bana yakın bir yerde bulunmuş olursunuz*” dedi. Ve ilerledi. Gerçekten dayıma önce emân verdiler. O, kendilerine Resûlullah’tan (sav) bahsederken, kendilerinden bir adama imâ ile işaret ettiler. O da dayıma ansızın mızrak sapladı. Dayım: “*Allahu Ekber, Ka’be’nin Rabbına yemin olsun, şehitlik kazandım!*” dedi. Sonra dayımın diğer arkadaşlarına yönelip dağa kaçan iki kişi hariç hepsini öldürdüler. Cibril (as) Resûlullah (sav)’a onların Rablerine kavuştuğunu, Allah’ın onlardan razı olup onları da razı ettiğini haber verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sav) bir ay boyu, Arap kabilelerinden Ril, Zekvan, Usayye ve Beni Lihyân’a sabah namazında beddua etti.”⁸⁴¹ “... Enes bin Mâlik (ra)’den; şöyle demiştir: “*Resûlullah (sav), sabah namazında bir ay Kunût duasını okuyup onda Arap topluluklarından bir topluluğa beddua ediyordu. Sonra bıraktı.*”⁸⁴² “*Biz Resûlullah (sav) ile beraber Huneyn savaşındaydık ve yaz mevsiminin çok sıcak bir gününde bulunuyorduk. Bu sebeple ağaç gölgelerinin altına konaklamıştık...*” Ebu Abdurrahman sonra gördüklerini anlattı ve sözüne şöyle devam etti: Ardından Hz. Peygamber bir avuç toprak almıştı. Hz. Peygamber o toprağı onların yüzlerine çarpmış ve “*Şu yüzler çirkin olsun!*” buyurmuş. Allah da müşrikleri yenilgiye uğratmıştı.”⁸⁴³

Abdullah İbn Mes’ud (ra) anlatıyor: Birgün Resûlullah (sav) Kâbe’nin yanında namaz kılıyordu. Ebû Cehîl ile bazı arkadaşları da orada oturuyorlardı. Derken içlerinden biri, “*Şu gösteriş budalasına bakın! Hanginiz falanların yeni boğazladıkları devenin döl yatağını, içindeki pisliklerle birlikte alıp getirir ve secdeye vardığı zaman şunun sırtına koyar?*” dedi. Oradakilerin en fenası olan Ukbe İbn Ebû Muayt adındaki biri koşup gitti; devenin döl yatağını alıp getirdi, Resûl-i Ekrem secde edinceye kadar bekledi ve onu sırtına, iki omuzunun arasına koydu. Ben elimden birşey gelmediği için öylece bakıp duruyordum. Ah o zaman elimde bir kuvvet olacaktı ki! Onlar birbirinin

⁸⁴⁰ İbn Mâce, İkametü’s-Salat, 145.

⁸⁴¹ el-Buhâri, Megazî, 38, Vitr 7, Cihâd 9; Müslim, Mesâcid, 297.

⁸⁴² İbn Mâce, İkametü’s-Salat, 145.

⁸⁴³ ed-Darimi, Siyer, 16; Ebû Dâvûd, Edeb, 155; Ahmed İbn Hanbel, V, 286..

üzerine devrilerek katıla katıla gülüyorlardı. Resûl-i Ekrem ise başını secdeden kaldırmıyordu. Biri gidip, henüz küçük bir çocuk olan Fâtıma'ya durumu haber vermiş, Fâtıma koşarak geldi ve babasının sırtındaki pisliği alıp attı; sonra bunu yapanlara dönüp hakaret etti. Resûl-i Ekrem yerinden doğruldu, sonra da üç defa, *“Allahım! Bu Kureyş kâfirlerini sana havale ediyorum”* dedi. Orada yapılan duanın kabul edileceğine inandıkları için, kendi aleyhlerinde Hz. Peygamber'in dua etmesi kâfirlere pek ağır geldi. Resûl-i Ekrem onların adlarını birer birer sayarak şöyle buyurdu: *“Allahım! Ebû Cehîl'i sana havale ediyorum. Utbe bin Rebîa'yi, Şeybe bin Rebîa'yi, Velîd ibni Utbe'yi, Ümeyye bin Halefî, Ukbe İbn Ebû Muayt'ı sana havale ediyorum.”* Canımı kudretiyle yaşatan Allah'a yemin ederim ki, Resûl-i Ekrem'in adlarını saydığı bu kimselerin çoğunun, Bedir Gazvesinde, ölümler çukuruna atıldıklarını gözlerimle gördüm.⁸⁴⁴ Onun beddua ettiği kimselerin hepsinin öldürülmüş olduklarını biliyoruz.⁸⁴⁵ Hadiste geçtiği üzere Müşrikler Hz. Peygamber'in bedduasından korktukları için gülüşmelerinin kesildiği görülmektedir. *“Resûlullah (sav) namaz kılarken Ebu Cehîl gelip, hiddetle: “Ben seni bundan yasaklamadım mı? Ben seni bundan yasaklamadım mı? Ben seni bundan yasaklamadım mı?” dedi. Hz. Peygamber (sav) namazdan çıkıp, Ebu Cehîl'i davranışı sebebiyle sertce azarladı. İbnu Abbas (ra) der ki: “Allah'a kasem olsun adamlarını çağırıyorsa, herifi, Allah'ın zebânileri anında yakalayacaklardı.”*⁸⁴⁶

2.4.3. Zekât Vermeyenleri ve Oruç Tutmayanları Uyarması

İbadetlerin herbiri dinde önemli sayılmıştır. Ancak Resûli Ekrem namazdan başka zekât vermeyen ve oruç tutmayan kimseler hakkında açıklama ve uyarılarda bulunmuştur. Bu hususta Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiği hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır. *“Altını ve gümüşü olupta bundan hakkını vermeyenler için kıyamet gününde bu malları ateşten levhalar halinde serilerek adam onun üzerine cehennem ateşine atılır. Ellibin sene süreli bir günde kullar arasında hükmedilip, cennete veya cehenneme gideceği yol gösterilinceye kadar, yani, alını ve sırtı onunla dağlanır. Bu levhalar her soğudukça aynısı tekrarlanır.”* *“Ya Resûlallah! Develer*

⁸⁴⁴ el-Buhâri, Salât 109, Cihâd 98, Cizye 20, Ensâr 29, Megâzî, 7; Müslim, Cihâd 107, 110; en-Nesâî, Taharet, 192.

⁸⁴⁵ el-Buhâri, Vudu, 69, Salat, 109; Müslim, Cihâd, 39,108; en-Nesâî, Taharet, 193.

⁸⁴⁶ et-Tirmizî, Tefsîr, İkra (Alâk), 85; Müslim, Sıfâtü'l-Münâfikîn, 38.

hakkında ne dersin?” denildi. “Deve sahibi develerinin hakkını vermese ki -subaşlarına geldikleri zaman sağılıp sütünün muhtaçlara dağıtılması da bu haklar arasındadır- Kıyamet günü çok düz bir yerde develeri içerisine yüzükoyun atılır. Develerinden küçük bir yavruyu dahi orada bulur. Ellibin sene sürekli bir günde develer onu ayaklarıyla çiğnerler, ağızlarıyla ısırırlar.” Öndekiler ona bu şekilde: “Ya Resûlallah! Sığır ve koyuna ne dersin?” Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Sığır ve koyunları olan kişi onların hakkını vermese kıyamet günü olunca çok düz bir arazide onların içerisine yüzükoyun atılır. Orada hayvanlarını eksiksiz bulur. İçlerinde boynuzu ardına yatık, boynuzsuz ve boynuzu kırık yoktur. Onu ellibin sene sürekli bir günde boynuzları ile süser, tırnaklarıyla çiğnerler, öndekiler her geldikçe üzerine arkadakiler sevk edilirler. Nihayet kullar arasında hüküm verilir. Yolu cennete mi yoksa cehenneme mi gidiyor kendine gösterilir” buyurdu.⁸⁴⁷ Nesâî'nin rivayetinde ise Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Bir kişi zekâtını vermezse kıyamet gününde mutlaka malı ateşten bir ejderha olur. Ellibin sene süreli bir günde, insanlar arasında hüküm verilinceye kadar onunla alını, yanını ve sırtı dağlanır.”⁸⁴⁸ Abdullah b. Mes'ud (ra) der ki: “Altın ve gümüş biriktirip, zekâtını vermeyenler, kor haline gelen altın ve gümüşleriyle dağlanırken yalnız vücudunun yüzeyi kadar değil, altın ve gümüşlerinin tamamı sığacak kadar vücudu büyültülerek dağlanır.”⁸⁴⁹ Resûlullah'ın (sav) 'in zevcesi Hz. Aişe der ki: Resûlullah (sav) yanıma girince parmaklarımda gümüş yüzükler gördü. “Bu ne? Ya Aişe!” dedi. “Onları senin için süslenmek maksadıyla taktım Ya Resûlallah!” dedim. “Onların zekâtını verdin mi?” buyurdu. “Hayır ve Allah dilerse” dedim. “Bunlar ateşte yanman için sana yeter” buyurdu.⁸⁵⁰ Buradan hareketle zekât miktarı olmadığı halde Resûlullah'ın (sav) eşlerinin ve çocuklarının altınla süslenmesine rıza göstermediği onları nisap miktarı olmasa bile fakirlere vermeleri gerektiği

Oruçlarını vaktinden evvel bozan yahut oruç tutmayan kimseler hakkında, Ebu Ümame el-Bahili'nin (ra) rivayet ettiği bir hadiste Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işitmiştir: “Ben uyuyorken, iki adam gelip iki koltuğumdan tutarak çıkması zor bir dağa götürdüler” ve: “Buraya çık” dediler. Ben: “Çıkamam” deyince:

⁸⁴⁷ Müslim, Zekât 24; Buhârî, Cihâd, 48.

⁸⁴⁸ en-Nesâî, Zekât, 2. el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 454. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁴⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 469. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁵⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 472. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

“Biz onu sana kolaylaştırırız” dediler. “Bunun üzerine dağa çıkmaya başladım. Ortasına gelince aniden kuvvetli sesler duyuldu.” Ben: “Bu sesler nedir?” deyince: “Cehennem halkının feryadı dediler.” Tekrar gitmeye başladık. Bir de gördük ki avurtları yarılmış, bu yarıklardan kanlar akan, ayakları bağlanmış bir topluluk! Ben: “Bunlar kim?” dedim. *Oruçlarını vaktinden önce yiyenler (oruç tutmayanlar) dediler.*⁸⁵¹

2.4.4. Eksik ve Noksan Yapılmaması Hakkında Uyarması

Kur’ân’ı Kerim de, namazını sürekli kılmayan, gaflet içinde kılan, hakkını vererek eda etmeyen bireylerde, gösteriş merakının (riyakarlık) bulunduğu, toplumsal sorumluluklarla alakalı ahlâkî bilincin yeterince gelişmemiş olduğu vurgulanmaktadır, *“Vay o namaz kılanların hâline ki onlar namazlarından gaflet edenlerdir namazlarına ehemmiyet vermezler; gösteriş için ibâdet ederler ve onlar insanlara en ufak bir yardımı zekâtı men ederler.”*⁸⁵² diyerek, namaza gerektiği kadar önem vermeyenleri sert bir dille eleştirmektedir.⁸⁵³ Ayette “Yine de ki: *“İster gönüllü ister gönülsüz olarak harcayın, sizden asla kabul olunmayacaktır. Çünkü siz fasık bir topluluksunuz. Harcamalarının kabul edilmesine, yalnızca, Allah’ı ve Rasûlunu inkâr etmeleri, namaza ancak üşene üşene gelmeleri ve ancak gönülsüzce harcamaları engel olmuştur.”*⁸⁵⁴ Burada ayette geçen vasıflar münafik kimselerin vasıflarıdır. Çünkü bu kimselerin, cimri oldukları ve namaza gelme konusunda gevşek davrandıkları burada yer alan ayette ve birçok hadiste yer almaktadır. Zaten namaz kılmada üşengeç davranan kimselere; namazın kıyamette kurtarıcı olmayacağını aksine bu kimselerin münafıkların reisleriyle beraber olacaklarını şu hadis ifade etmektedir. Hz. Peygamber (sav) bir gün namazı söz konusu etmiş ve şöyle buyurmuştu: *“Kim ona, kurallarına uyarak devam ederse, o Kıyâmet günü onun için ışık, delil ve Cehennem ateşinden kurtarıcı olur. Kim de ona*

⁸⁵¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 588. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir. İbn Huzeyme, Sahih,

⁸⁵² 107. Maun: 5-7.

⁸⁵³ Esmâ Sayın, *Namaz ve Karakter Gelişimi*, 183.

⁸⁵⁴ 9. Tevbe: 53-54.

kurallarına uyararak devam etmezse, o onun için ne ışık ne kurtarıcı ne de delil olur ve bu kimse Kıyâmet günü Karun, Fir'avn, Hâman ve Ubeyy b. Halef ile beraber olur!”⁸⁵⁵

Kavmi tarafından elçi olarak Peygamber (sav)’e gönderilen hey’etten olan Ali bin Şeybân (ra)’den; Şöyle demiştir: Biz (Medine’ye gitmek üzere Yemâme’den yola) çıktık. Nihayet Peygamber (sav)’in huzuruna vardık. Ve O’na biat ettik. Arkasında namaz kıldık. Sonra arkasında diğer bir namazı kıldık. O, namazı bitirince saffin arkasında tek duran bir adamı gördü. Râvi demiştir ki: O adam dönüp gideceği zaman Allah’ın Peygamberi (sav) onun başına dikilerek ona: “*Namazına yönel. (Çünkü) Saffin arkasında tek duranın namazı yoktur.*” buyurdu.”⁸⁵⁶ Ebû Hureyre (ra)’den; Şöyle demiştir: Bir gün bir adam Mescid’e girerek (iki rek’at) namaz kılmış. Resûlullah (sav)’de mescidin bir tarafında imiş. Adam namaz kıldıktan sonra (Peygamber (sav)’e) gelerek selâm vermiş. O, da: “*ve aleyke’s-selâm” dön de (yeniden) namaz kıl. Çünkü sen namaz kılmış olmadın.*” buyurmuş. Adam dönüp (tekrar) namaz kıldıktan sonra gelerek Peygamber (sav)’e selâm vermiş. O, da: “*Ve aleyke’s-selâm” dön de (yeniden) namaz kıl. Çünkü sen hâlâ namaz kılmış olmadın.*” buyurmuş. (Adam tekrar namaz kılıp gelmiş. Selamlaşmadan sonra kıldığı namazın yine olmadığını anlayınca) üçüncü (görüşme)de adam: *Şu hâlde bana öğret Yâ Resûlallah!* demiş. O, da: “*Namazı öğretmiştir.*”⁸⁵⁷ Ali b. Şeyban (ra) der ki: “Resûlullah (sav)’a gittik, ona beyat ettik, arkasında namaz kılarken Resûlullah (sav) gözü ucuyla rükûda belini doğrultmayan bir adam gördü. Namazını eda edince: “*Ey cemaat-i müslimin! Rükûda ve secdelerde belini doğrultmayanın namazı olmaz*” buyurdu.⁸⁵⁸ İbn Büreyde babasından rivayet ettiği hadiste “*Resûlullah (sav) şöyle buyurdu*” dedi: “*Sağlıklı ve işi olmadığı halde ezanı duyup da cemaate gelmeyen (yalnız başına kıldığı) namazı (kâmil) namaz olmaz.*”⁸⁵⁹ Ebu Abdullah el-Eş’arî (ra) der ki: Resûlullah (sav) namaz kılarken rükûyu tam yapmayan ve secdeleri horozun yem toplaması gibi acele yapan bir adam görünce şöyle buyurdu: *Bu adam bu halde ölmüş olsaydı, Muhammed’in (sav) dininde olmazdı. Başka bir dinde olarak ölürdü.*” Sonra devamla Resûlullah şöyle buyurdu: “*Rükûsunu eksik*

⁸⁵⁵ Darimi, Rekaik, 13.

⁸⁵⁶ İbn Mâce, İkametü’s-Salah, 54.

⁸⁵⁷ İbn Mâce, İkametü’s-Salah, 72; el-Buhârî, Edeb: 17; Müslim, Salat: 27 Tirmizi, Edeb, 4;

⁸⁵⁸ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 346. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁵⁹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 305. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

yapan, horozun yem toplaması gibi acele secde eden aç kimsenin bir iki hurma yiyip de doymamasına benzer.”⁸⁶⁰

Saîd b. Yesâr (ra)’in Ebû Hureyre’den işittiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kim helal kazancından bir sadaka verirse ki- Allah helal maldan verilen sadakadan başkasını asla kabul etmez- Allah o sadakayı sağ eliyle kabul eder, bir hurma değerinde olsa bile o sadakayı sizden birinizin atının yavrusunu veya süttten kesilmiş deve yavrusunu büyüttüğü gibi büyütür. O hurma değerindeki sadakanın sevâbı dağdan daha büyük olur.*”⁸⁶¹

Ebu Umâme el Bâhili (ra) ‘den rivâyete göre, şöyle demiştir: Bir adam Resûlullah (sav)’e gelerek: “*Şöhret ve ücret elde etmek için savaştan kimse hakkında ne dersin?*” diye sordu. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Onun için hiçbir şey yoktur.*” Adam sorusunu üç sefer tekrarladı. Resûlullah (sav)’de her defasında: “*Onun için hiçbir şey yoktur*” buyurdu ve şöyle devam etti: “*Allah ancak kendi rızası gözetilerek samimi bir niyetle yapılan ibadetleri kabul eder.*”⁸⁶² Nifak ve gösteriş içerikli amellerin Allah(cc) katında kabul görmeyeceği vurgusu Kur’an’da da yer almakta olup ⁸⁶³ hadislerde de bu gerçeğe şöyle yer almıştır. “*Kim yapmış olduğu amele Allah rızasından başka birini de karıştırmışsa amelinin sevabını ondan istesin. Zira Allah (cc) asla ortak kabul etmez.*”⁸⁶⁴

Hadislerde Allah’ın kabul etmediği bazı amelleri bildirilmiştir. Peygamberimiz (sav) Allah’ın abdesti bulunmayan,⁸⁶⁵ çok ağır koku sürünen,⁸⁶⁶ giysisi ile kibirlenen,⁸⁶⁷ içki içen,⁸⁶⁸ kimseler ile başörtüsü bulunmayan kadının namazını,⁸⁶⁹ Allah’a ortak koşan,⁸⁷⁰ haksız yere bir mümini öldüren,⁸⁷¹ akrabalarla ilişkisini kesen,⁸⁷² kimsenin

⁸⁶⁰ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 630. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁶¹ et-Tirmizî Zekât, 28; el-Buhârî, Zekât, 6; Müslim, Zekât, 19

⁸⁶² en-Nesâî, Cihâd, 24; el-Albânî, Muhammed Nasirüddin, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 106; Hadis, Hasendir.

⁸⁶³ Bkz., 2. Bakara: 264; 4. Nisâ: 38-39; 4. Nisâ: 142 Enfâl: 47.

⁸⁶⁴ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 120. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁶⁵ Ebû Dâvûd; Vudû, 22; Müslim, Taharet, 1; en- Nesâî, Taharet, 103; et-Tirmizî, Taharet, 56.

⁸⁶⁶ Ebû Dâvûd; Tereccül, 8.

⁸⁶⁷ Ebû Dâvûd; Salat, 83, Libas, 28.

⁸⁶⁸ et-Tirmizî, Eşribe, 1; Ahmed İbn Hanbel, II, 176.

⁸⁶⁹ Ebû Dâvûd; Salat, 85.

⁸⁷⁰ Nesâî, Zekât, 73.

⁸⁷¹ Ebû Dâvûd, Fiten, 6.

⁸⁷² Ahmed İbn Hanbeli, II, 484.

amelini kabul etmeyeceğini bildirmiştir.⁸⁷³ “Allah abdestsiz ve gerekli temizliğe riayet etmeden kılınan namazı, haram maldan verilen sadakayı kabul etmez.”⁸⁷⁴ İbn Abbas (ra) “Resûlullah (sav) şöyle buyurdu,” dedi: “Kim ezanı duyar da mazeretsiz cemaate gelmez ise, onun (sonradan) kılmış olduğu namaz (tam) kabul edilmez.”⁸⁷⁵ Yine bir hadislerinde de şöyle demektedir. “...Uzunca sefere çıkmış, yorulmuş, saçı dağınık, üstü başı tozlanmış bir adam ellerini göğze uzatarak: “Ya Rab! Ya Rab!” diye yalvarır. Hâlbuki onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır. Haram gıda ile beslenmiştir. Böylesinin duası nasıl kabul olunur?”⁸⁷⁶ Böyle iken, bir kimse ellerini göğze doğru kaldırarak: “Yâ Rabbî! Yâ Rabbî! diye dua eder. Hâlbuki onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır; haram ile beslenmektedir.”⁸⁷⁷ “Allah’a, kabul edileceğine gerçekten inanarak dua edin. Bilin ki Allah, ciddiyetten uzak ve umursamaz bir kalp ile yapılan duaları kabul etmez.”⁸⁷⁸ “Haramdan bir lokma yiyenin kırk gün kırk gece namazı kabul edilmez ve kırk sabah duasına icabet olunmaz. Haramdan oluşan her et için evla olan yer ateştir.”⁸⁷⁹ Kim parmakları arasını suyla iyice yıkamazsa, kıyamet gününde Allah ateşle yıkar.⁸⁸⁰

Hiz. Peygamber’den (sav) (naklen) rivayet etti (ki, Hiz. Peygamber) şöyle buyurdu: “Allah temizlik yapmadan hiçbir namazı, haram maldan da hiçbir tasadduku kabul etmez.”⁸⁸¹ Sakındırma konusunda Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır. “Ya iyiliği emredip kötülükten sakındırırınız ya da Allah size bir ceza gönderir de Ona dua edersiniz ama O duanızı kabul etmez.”⁸⁸²

“Muhakkak ki insanlar münker (kötü) olan bir şeyi görüp de onu değiştirmezlerse Allah’ın onlara umumî bir azap indirmesi yakındır.”⁸⁸³ Ebu Said (ra) der ki: Resûlullah (sav) ashabının geri saflara durdukları görünce şöyle buyurdu: “Öne gelin de bana

⁸⁷³ İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadislerin Işığında Allah’ın İsim ve Sıfatları Esma’i Hüsnâ*, DİB. Yayınları, Ankara 2007, 444.

⁸⁷⁴ İbn Mâce, Tahâre, 1.

⁸⁷⁵ el-Albânî, *Sahihü’-t-Terğîb ve’-t-Terhîb*, I, 301. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁷⁶ Müslim, Zekât 65; Tirmizî, Tefsir, Bakara (2992); Darimi, Rekaik, 9.

⁸⁷⁷ Müslim, Zekât, 65;

⁸⁷⁸ et-Tirmizî, Deavât, 65.

⁸⁷⁹ ed-Deylemî, III, 591, N. 5853. Bu Sözün Uydurma Olduğu Belirtilmiştir. Bkz. Şevkânî, *Fevâid*, 146.

⁸⁸⁰ el-Albânî, *Sahihü’-t-Terğîb ve’-t-Terhîb*, I, 205. Hadis Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁸¹ İbn Mâce, Taharet, 2; Ebû Dâvûd, Taharet, 31; Nesâ’î, Taharet, 103, Zekât, 48; ed-Darimi, Taharet, 21; Ahmed İbn Hanbel, V, 74, 75

⁸⁸² et-Tirmizî, Fiten 9; İbn Mâce, Fiten, 20; Ahmed İbn Hanbel, V, 380, 390, 391.

⁸⁸³ et-Tirmizî, Tefsir, 17; İbn Mâce, Fiten, 20; Ebû Dâvûd, Melâhim, 17.

uyun; arkadakiler de size göre vaziyet alsınlar. Bir cemaat devamlı geri saflarda namaz kılsa, Allah da onları geciktirir.”⁸⁸⁴ “Allah’a duayı, size icabet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki Allah celle şânuhu (bu inançla olmayan ve) gafletle (başka meşguliyetlerle) oyalanan kalbin duasını kabul etmez.”⁸⁸⁵

Ahmed İbn Hanbel’in Abdullah İbnü Amr (ra)’dan kaydettiği bir rivayet şöyle: “Kalpler bir kaptır. Bazısı bazısından daha iyi tutar (anlayışlıdır). Öyleyse, ey insanlar, Allah’tan bir şey isteyince, Allah’ın icabet edeceğinden emin olarak isteyin. Zira Allah, kendisine gâfil kalble farkında olmadan dua eden bir kula icâbet etmez.” Sahâbîler: “Kim imân etmiş olmaz, Yâ Resûlallah?” diye sordular. “Yapacağı fenalıklardan komşusu güven içinde olmayan kimse!” buyurdu.⁸⁸⁶ “Bevaiki (şerri) nedir Ey Allah’ın Rasûlu?” diye sorulunca “Aldatması ve zulmetmesidir. İnsanın haramdan kazandığı malda bereket olmaz. Onu tasadduk etse kabul olmaz. Geriye bıraksa kendisi için cehennem azığı olur. Bilesiniz ki Allah kötüyü kötü ile temizlemez. Kötüyü iyi şeyle temizler. Kötü kötüyü temizlemez.”⁸⁸⁷

İbadet, kusurların farkına varıp arınma ve temizlenme iradesi ile başlar. İnsan iradeyi iyi şeyler yapma niyeti ile planladığı takdirde her gün kendisini resetlemiş olur. Olumsuz düşünce, zevk tuzakları ve ayartıcı unsurlara karşı doğru işler yapma tercihini ortaya koyarak yaptığı ibadetler, ilahi hedefe uygun olacaktır.⁸⁸⁸

Behz b. Hâkim’in babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. “Allah, Müslüman olduktan sonra şirke düşen hiçbir müşrikin amelini, Müşriklerden ayrılıp Müslümanlara dönmediği sürece kabul etmez.”⁸⁸⁹

“Gece namazı ikişer ikişer rek’attır. Sen her iki rek’atta teşehhüd okursun. Fakr-u zaruratını yalvararak açıklarsın, yoksulluğunu zilletle dile getirirsin. (Namazdan sonra) duâ ederken ellerini kaldırırsın ve Allahım bana mağfiret eyle, dersin. Kim bunu yapmazsa onun namazı (ecir ve fazilet bakımından) noksandır.”⁸⁹⁰

⁸⁸⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 337. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁸⁵ et-Tirmizî, *Daavât*, 66

⁸⁸⁶ el-Buhârî, *Edeb*, 29; Müslim, *İmân*, 73; et-Tirmizî, *Kıyâmet*, 60.

⁸⁸⁷ Ahmed İbn Hanbel, I, 387.

⁸⁸⁸ Tarhan, *İnancın Psikolojisi*, 101.

⁸⁸⁹ İbn Mâce, *Hudud*, 2.

⁸⁹⁰ İbn Mâce, *İkametü's-Salah*, 172.

“... Abdullah bin Amr’dan (ra) rivayet edildiğine göre Kendisi (bir gün) oturarak namaz kılarak Peygamber (sav) onun yanından geçmiş, sonra: “*Oturarak kılınan namaz, ayakta kılınan namazın yarısı kadardır.*” buyurmuştur.⁸⁹¹ “*Bir namazın rükû ve secdeleri arasında belini doğrultmayan kimsenin namazını Allah kabul etmez. (Namazına bakmaz)*”⁸⁹² Şa’bî (ra) ‘den rivâyete göre, şöyle demiştir: Cerir, Resûlullah’dan (sav) şu hadisi rivâyet ederdi: “*Efendisinden kaçan kölenin namazı kabul olunmaz eğer o durumda ölürse kâfir olarak ölür. Cerir’in kölesi kaçmıştı onu yakaladı ve boynunu vurdu.*”⁸⁹³ İbn Ömer (ra)’den Resulullah (sav)’ın şöyle buyurduğu rivayet olundu: “*İki kimse vardır ki, namazları başlarından yukarı geçmez. Bunlardan biri efendisinden kaçan köledir ki, dönünceye kadar; diğeri de kocasına karşı isyan eden kadındır ki, -isyanından- vazgeçip tövbe edinceye kadar (namazları başlarından yukarı geçmez, sevap ve faziletini alamazlar.)*”⁸⁹⁴

Büyücüye giderek; onun söylediklerini tasdik eden kimselerin Kur’andan uzaklaşmış olduklarını belirterek bu kimselerin namazlarının kabul olmayacağı konusunda uyarmıştır. “*Kim büyüciye gelir onun dediklerine inanırsa, Muhammed'e indirilen Kur'an'dan uzaklaşmış olur. Kim de inanmadığı halde yine büyüciye giderse, kırk gece kıldığı namaz kabul olunmaz.*”⁸⁹⁵ Başka bir hadistede Hz. Safiyye’nin, (ra) Hz. Peygamber’in (sav) bazı eşleri aracılığıyla naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kim bir kâhine (medyuma) gelir de ona bir şey sorarsa kırk gece namazı kabul olunmaz.*”⁸⁹⁶

Ebu Hureyre (ra) der ki: Resûlullah (sav) abdest alırken topuklarını yıkamayan birini görünce: “*Yazık o topuklar ateşle yıkanacak*” buyurdu.⁸⁹⁷ Ebu Hureyre (ra) Hz. Peygamber (sav)’in: “*Kurbanın derisini satan, kurbanından tam sevap alamaz*” buyurduğunu rivayet etmiştir.⁸⁹⁸ Yine Ebu Hureyre (ra)’den rivâyete göre, Resûlullah

⁸⁹¹ İbn Mâce, İkametü’s-Salah, 141.

⁸⁹² el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, I, 484.

⁸⁹³ Ebû Davud, Hudud, 1; Müslim, İman, 31

⁸⁹⁴ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, II, 391. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir

⁸⁹⁵ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, III, 171. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁹⁶ Müslim, Selâm, 125.

⁸⁹⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, I, 207. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁸⁹⁸ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, II, 629. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

(sav) şöyle buyurmuştur. “Cuma günü imam hutbe okurken yanındakine sus dersene cuma günü elde edeceğin sevaptan mahrum kalırsın.”⁸⁹⁹

İbn Abbas (ra) şöyle dedi: “Resûlullah (sav) sadaka-ı fitri, oruç tutan kimseyi çirkin ve boş sözlerin günahından temizlemek ve fakirlere yiyecek temin etmek için emretti. Kim fitreyi bayram namazından önce öderse o makbul ve değerli bir sadakadır. Kim de bayram namazından sonra öderse diğer sadakalar gibi bir sadaka olur.”⁹⁰⁰

Huzeyfe'nin (ra) rivayet ettiği hadiste, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurur: “İslam dininde şu sekiz esas vardır. Dinin kendisi, namaz, zekât, oruç, hac, iyiliği söylemek, kötülükten sakındırmak, Allah yolunda cihad etmek, ayrı ayrı esaslardır. Bunlardan birini yapmayan ziyan ve hüsrana uğramış olur.”⁹⁰¹

Dahhak oğlu Sabit (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: “İslamdan başka bir din üzerine bilerek yalan yere yemin edenin yemini geçerli değildir ve günaha girer. Kişi kendini ne ile öldürürse kıyamet gününe kadar onunla azaplandırılır.”⁹⁰² Abdet alırken idrarın sıçramasından sakınmayan kimselerin ise Kabir azabı gördükleri hakkında İbni Abbâs'ın (ra) rivayet ettiği hadiste Resûlullah (sav) yanından geçmekte olduğu iki mezar hakkında şöyle buyurdu: “Bu ikisi, kendilerince büyük olmayan birer günahtan dolayı azâb görüyorlar. Evet, aslında (günahları) büyüktür. Biri koğuculuk yapardı. Diğeri ise, idrarından sakınmaz, iyice temizlenmezdi.”⁹⁰³ Bu konuda farklı rivayetler de ise idrardan sakınmayan kimseler hakkında kabir azabı gördükleri konusunda açıklamalar bulunmaktadır. İbn Abbas (ra) derki: Resûlullah (sav) iki mezara uğrayarak: “Bunlara şüphesiz azap ediliyor. Kendilerine zor gelen bir şeyden dolayı değil. Evet, azap çekmelerine sebep olan şey çok (zor değil ama) önemlidir. Bunlardan birisi koğuculuk yapardı, diğeri küçük su dökerken kapanmazdı” buyurdu.⁹⁰⁴ “Kabir azabının çoğu sidiktendir. Sidikten sakının.”⁹⁰⁵

⁸⁹⁹ en-Nesâî, Cum'a 22; Ebû Davud, Salat: 235; İbn Mâce, İkametü's Salat, 238.

⁹⁰⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 627. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁰¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 582. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁰² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 638. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁰³ el-Buhârî, Vudû, 55, 56, Cenâiz 82, Edeb, 49. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁰⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 176. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁰⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 177. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

Ebû Hureyre' den (ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Her yedi günde bir saçını ve bedenini yıkayarak banyo yapması, Allah'ın bütün Müslümanlar üzerindeki bir hakkıdır.”*⁹⁰⁶

*“Allah yolunda cihad eden, hürriyetini elde etmek için uğraşan ve zinaya düşmemek için evlenmek isteyen kişiye yardım etmek Allah'ın hakkıdır.”*⁹⁰⁷

Muâz b. Cebel anlatıyor: “Ufeyr denilen bir eşeğin üzerinde (yolculuk ederken) Allah Resûlü'nün (sav) terkisinde idim... Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *“Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, Allah'a ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Yüce Allah üzerindeki hakkı ise kendisine ortak koşmayan kimselere azap etmemesidir.”*⁹⁰⁸

İbnu Ebî Evfâ (ra) anlatıyor: “Bir adam çarşıya satmak üzere mal koydu. Müslümanlardan biri alıcı çıkınca, onu ikna için, *“senin vermediğin parayı ödedim”* diye Allah'a kalem etmişti. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:⁹⁰⁹ *“Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenler var ya, işte onların âhirette bir payları yoktur. Allah, Kıyâmet günü, onlara hitap etmeyecek, onlara bakmayacak, onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici azâb onlar içindir”*⁹¹⁰ Resûlullah (sav): *“Bu ümmete, Allah'ın işlerini kolaylaştıracağını, kendilerini aziz kılacağını, dinlerini yükseltip ülkelere hâkim kılacağını ve yardım edeceğini müjdele! Artık içlerinden kim âhiret amellerini dünya çıkarları için yaparsa, onun âhirette hiç nasibi yoktur”* buyurdu.⁹¹¹

Ebu Hureyre (ra) haber veriyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: *“Kıyâmet günü, şişman, iri bir adam mizana getirilip tartılırda, Allah indinde sinek kanadı kadar ağırlığı olmadığı görülür.”* Resûlullah (sav) ilave etti: *“Dilerseniz şu ayeti okuyun: “Bunlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenlerdir. Bu yüzden işleri boşa gitmiştir. Kıyâmet günü biz onlar için hiçbir tartıda bulunmayacağız”*⁹¹²

⁹⁰⁶ Müslim, Cum'a, 9; el-Buhârî, Cum'a, 12

⁹⁰⁷ İbn Mâce, İfk, 3.

⁹⁰⁸ Müslim, İmân, 49.

⁹⁰⁹ el-Buhârî, Büyü 27, Tefsir 33.

⁹¹⁰ 3. Âl-i İmrân: 77.

⁹¹¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, I, 117. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹¹² el-Buhârî, Tefsir, Kehf 6; Müslim, Kıyame 18. 18. Kehf, 105.

“İkinci namazını terkeden kimsenin işlediği amelleri boşa gider.”⁹¹³ “Kim güzelce abdest aldıktan sonra Cuma namazına gidip imama yakın durur ve hutbe okunurken susup (hutbeyi) dinlerse o Cuma ile diğer Cuma arasındaki küçük günahları bağışlanır. Buna ilaveten üç günlük (küçük) günahı da bağışlanır. Hutbe okunurken çakıl taşlarına elleyen kimse şüphesiz sevaptan mahrum olmuş olur.”⁹¹⁴

“Allah, bizden bir söz işitip, onu işittiği gibi başkasına ulaştırın kişinin yüzünü ak etsin. Kendisine bilgi ulaştırılan nice kimseler vardır ki onu işiten ve kendisine aktaran kimseden daha kavrayışlıdır.”⁹¹⁵ “Üç haslet vardır ki, mü’minin kalbi bunlarla olduğu sürece hainlik etmez. Bunlar: Amelini Allah için ihlas ile yapmak; müslüman idarecilere nasihat etmek ve cemaattan ayrılmamak. Zira onların daveti mü’mini kuşatmıştır.”⁹¹⁶ Ebû Hureyre’den (ra) nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi içmeyi bırakmasına Allah’ın ihtiyacı yoktur!”⁹¹⁷

Ebû Hureyre’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır. Geceyi ibadetle geçiren nice kimseler vardır ki kıyamdan nasibi sadece uykusuz kalmaktır.”⁹¹⁸

Resûlullah (sav) yolda iki oğlunun arasında yürüyen bir ihtiyar görmüş ve “Bu ihtiyarın durumu nedir?” buyurmuş. Oğulları; “Yürümeyi adadı!” demişler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuş: “Bineğe bin. Çünkü sana ve senin adağına Allah’ın ihtiyacı yoktur.”⁹¹⁹

Ramazan ayı girdi de Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Bu aya girmiş bulunuyorsunuz. Onda bin aydan hayırlı bir gece vardır. Bu gecenin kazancın)dan

⁹¹³ el-Buhârî, Mevâkîf 15. Ayrıca bk. en-Nesâî, Salât 15; İbni Mâce, Salât 9; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 324. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹¹⁴ Müslim, Cuma, 27; Ebû Dâvûd, Salât, 203; et-Tirmizî, Cuma, 5; İbni Mâce, İkâme, 62. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir. el-Albânî, *es-Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 430.

⁹¹⁵ Tirmizî, İlim, 7; Ebû Dâvûd, İlim, 10; İbn Mâce, Menasik, 76.

⁹¹⁶ İbn Mâce, Menasik, 76.

⁹¹⁷ el-Buhârî, Savm, 8. el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 624. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹¹⁸ İbn Mâce, Sıyâm, 21; Darimi, Rekaik, 12; Ahmed İbn Hanbel, XI, 373; el-Hâkim, I, 596.

⁹¹⁹ Müslim, Nezir, 10; Ebu Eyman, 23; İbn Mâce, Keffârât, 20; ed-Darimi, Nuzur ve'l-eyman, 2.

mahrum olan bir kimse hayrın tümünden mahrum olmuş olur ve bu gecenin hayrından yalnız saadetten payı olmayan kimse mahrum kalır."⁹²⁰

Ebu'd-Derdâ'nın işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "*Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak ana kapılarından birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!*"⁹²¹

Ebû Dâvud'un Sünen'inde de Muâz Cühenî'den şöyle dediği rivâyet edilir: "Nebî (sav) ile gazaya çıktım, insanlar evleri (başkaları aleyhine) daraltıp yolları (geçişi zorlaştıracak şekilde) kestiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) "*kim bir evi daraltır veya bir yolu keserse ona cihâd sevabı yoktur*" diye halka ilânda bulunmak üzere bir münâdî yolladı.⁹²² Ebu Hureyre (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "*Kim güzelce abdest alır, -sonra cumaya gider, hutbeyi dinler ve sessiz durursa, o cuma ile diğer cuma arasında ve fazladan öç gün içinde işlemiş olduğu günahları bağışlanır. Kim hutbe okunurken çakıl ve benzeri şeylerle oynarsa boşa emek çekmiş olur.*"⁹²³ "*Malının zekâtını verdiği zaman vazifeni yapmış olursun. Kim haram mal biriktirir sonra onu sadaka verirse sevap alamaz vebali kendisine aittir.*"⁹²⁴

Bir adam; "*Ey Allah'ın Rasûlü, bir adam Allah yolunda savaşmak istiyor ve aynı zamanda ganimet elde etmek istiyor (buna ne buyurursunuz)?* diye sormuş. Resûlullah (sav)'da "*Onun için bir sevap yoktur.*" buyurmuş halk bu cevabı (gözlerinde) büyüterek o adama (bu soruyu); *Resûlullah (sav) tekrarlar, herhalde sen cevabı iyi anlayamadın demişler.* Bunun üzerine o adam; "*Ya Resûlallah; adam Allah yolunda savaşmak istiyor ve aynı zamanda ganimet elde etmek arzu ediyor!*" diyerek soruyu tekrarlamış. (Hz. Peygamber de); "*Ona sevap yoktur*" buyurmuş. (Orada bulunanlar) (sözü geçen) adama (soruyu); *Resûlullah (sav) bir daha tekrar et demişler. O da bunun üzerine (soruyu) üçüncü defa tekrarlamış (Hz. Peygamber yine); Ona sevap yoktur*" cevabını vermiştir.⁹²⁵

⁹²⁰ İbn Mâce, Sıyam, 2.

⁹²¹ et-Tirmizî, Birr, 3.

⁹²² Ebû Dâvud, Cihâd, 89.

⁹²³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 430. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹²⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 460. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹²⁵ Ebû Dâvud, Cihâd, 25.

2.4.5. İlmiyle Amel Etmeyen ve Riyakârlık Eden Kimseleri Uyarması

Resûlullah (sav) kişilerin ilme, bilgiye dayalı olarak konuşmaları konusunda uyarıda bulunmuş olup; bilgisizce Kur'an'ı yorumlayan kimselerle alakalı olarak İbn Abbâs'ın (ra) rivayet ettiği hadiste "Resûlullah (sav) buyurdular: *"Kim Kur'an hakkında ilme dayanmadan söz ederse ateşteki yerini hazırlasın."*⁹²⁶

İnsanın öğrendiği ilmi sadece dünyalık menfaatler, insanların kalplerini kazanmak, âlimlere karşı öğünmek, cahillerle mücadele etmek amacıyla kullanmaması gerektiğini hatırlatan Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır: *"Kim kendisinde Allah'ın rızası aranan bir ilmi sadece dünyalığa sahip olmak için öğrenirse, o kimse kıyamet gününde cennetin kokusunu bile duyamaz."*⁹²⁷ *"Kim güzel konuşmayı, insanların kalplerini kazanmak ve dikkatlerini üzerine çekmek için öğrenirse, Allah kıyamet gününde onun tövbesini ve fidyesini kabul etmez."*⁹²⁸ *"Âlimlere öğünmek, cahillerle mücadele etmek amacıyla ilim tahsil etmeyin. Meclislerde ve toplantılarda ilimle üstünlük taslamayın. Kim bunu yaparsa, onun gideceği yer Cehennemdir, Cehennem."*⁹²⁹ Kâb oğlu Übey (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *"...Artık, kim âhiret için yapmış olduğu amelleri dünya çıkarlarına alet yaparsa, o kimsenin âhirette nasibi yoktur."*⁹³⁰

İlim ve bilgiyle amel edilmesi hususunda ise çokça hadis mevcuttur. İbn Mes'ud'dan (ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *"Allah Teâlâ'nın benden önceki her bir ümmete gönderdiği peygamberin, kendi ümmeti içinde sünnetine sarılan ve emrine uyan, ihlâslı ve seçkin yakın çevresi ve ashâbı vardı. Bu samimi çevre ve ashâbından sonra, yapmadıklarını söyleyen ve emrolunmadıklarını yapan kimseler onların yerini aldı. Böyle kimselerle eliyle cihad eden mü'mindir, diliyle cihad eden mü'mindir; kalbiyle cihad eden de mü'mindir. Bu kadarcığı da bulunmayanda hardal tanesi ağırlığında bile iman yoktur."*⁹³¹

⁹²⁶ et-Tirmizî, Tefsir 1, 2951.

⁹²⁷ Ebû Dâvûd, İlim 12. İbni Mâce, Mukaddime, 23.

⁹²⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 154. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁹²⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 154. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁹³⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 117. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹³¹ Müslim, İmân 80.

İyiliği emredip kötülüklerden başkalarını sakındırdığı halde, kendi hayatında söylediklerini yaşamayan insanların uhrevî cezaları anlatılırken yaptığı bir teşbihte Hz. Peygamber bu değirmenlerden söz eder.⁹³² *Kıyâmet günü bir kişi getirilecek ve cehenneme atılacak, bağırsakları dışarı dökülecek, arsana beygirinin buğdayı döverken döndüğü gibi cehennemde döndürülecek, cehennemdekilerin hepsi bu adamın başına toplanacak. Ey falan adam, başına gelen bu ne hal böyle, sen iyiliği emreder kötülüğü men etmiyor muydun?*” diyecekler. *O’da evet, iyiliği emreder, fakat kendim yapmazdım, kötülüğü meneder, fakat kendim yapardım, diyecektir.*⁹³³ Yine Ebû Hureyre (ra) Resûlullah’ı (sav) şöyle buyururken dinledim dedi: *“Kıyamet günü hesabı ilk görülecek kişi, şehit düşmüş bir kimse olup huzura getirilir. Allah Teâlâ ona verdiği nimetleri hatırlatır, o da hatırlar ve bunlara kavuştuğunu itiraf eder. Cenâb’ı Hak: Peki, bunlara karşılık ne yaptın? buyurur. Şehit düşünceye kadar senin uğrunda cihad ettim, diye cevap verir. Yalan söylüyorsun. Sen, “babayiğit adam” desinler diye savaştın, o da denildi, buyurur. Sonra emrolunur da o kişi yüzüstü cehenneme atılır. Bu defa ilim öğrenmiş, öğretmiş ve Kur’an okumuş bir kişi huzura getirilir. Allah ona da verdiği nimetleri hatırlatır. O da hatırlar ve itiraf eder. Ona da: Peki, bu nimetlere karşılık ne yaptın? diye sorar. İlim öğrendim, öğrettim ve senin rızân için Kur’an okudum, cevabını verir. Yalan söylüyorsun. Sen “âlim” desinler diye ilim öğrendin, “ne güzel okuyor” desinler diye Kur’an okudun. Bunlar da senin hakkında söylendi, buyurur. Sonra emrolunur o da yüzüstü cehenneme atılır. (Daha sonra) Allah’ın kendisine her çeşit mal ve imkân verdiği bir kişi getirilir. Allah verdiği nimetleri ona da hatırlatır. Hatırlar ve itiraf eder. Peki ya sen bu nimetlere karşılık ne yaptın? buyurur. Verilmesini sevdiğin, razı olduğun hiçbir yerden esirgemedim, sadece senin rızânı kazanmak için verdim, harcadım, der. Yalan söylüyorsun. Hâlbuki sen, bütün yaptıklarını “ne cömert adam” desinler diye yaptın. Bu da senin için zaten söylendi, buyurur. Emrolunur bu da yüzüstü cehenneme atılır.”*⁹³⁴ *“Ey Ebu Hureyre! İşte bu üç kimse kıyamet gününde cehennem ateşinin kendileriyle tutuşacağı, Allah’ın yaratıklarının ilkidir.”* buyurdu.⁹³⁵ *“Bir kimseden, bir fetva sorulur da onu bildiği halde söylemezse kıyamet gününde o kimseye*

⁹³² Müslim, Zühd, 51.

⁹³³ el-Buhârî, Fiten, 17; Bed’ü’l-Halk, 10; Müslim, Zühd, 51, Fiten, 17.

⁹³⁴ Müslim, İmâre, 152; el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, I, 114. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹³⁵ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, III, 191.

ateşten bir gem vurulur.”⁹³⁶ Malik oğlu Enes (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: Bana, İsrâ gecesini ateşten makaslarla dudaktan kesilmiş birtakım insanlar gösterildi: “Ya Cebrail! Bunlar kim?” diye sordum: “Senin ümmetinden insanlara iyiliği söyleyip, kendilerini unutan, Kur’an-ı Kerim’i okuyup ta, bildirdiklerini düşünmeyen vaiz ve hatiplerdir.” dedi.⁹³⁷

Ameliyle riyakarlık yapan kimseleri uyarmak üzere farklı rivayetlerden bazıları ise şöyledir. “Kim insanlara gösteriş için amel yaparsa, kıyamet gününde Allah onların gösteriş için amel yaptıklarını ilan eder.”⁹³⁸ “Kim yapmış olduğu ameli insanlara göstermek için açığa vurursa, Allah kıyamet günü bütün insanların huzurunda onun gizli niyetini açığa vurarak onu rezil ve rüsvay eder.”⁹³⁹ “İnsanlara iyiliği öğretip, kendi nefisini unutan âlimin hali, insanları aydınlatıp da kendisini yakan fitile benzer.”⁹⁴⁰ İnsanların edindikleri atlarla ilgili bilgi veren Resûlullah (sav) insanın çalımlı satmak, gösteriş için edindiği atın bile ona vebal olacağını belirtmek üzere Ebû Hureyre (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır: “...Atlar üç sınıftır. Kişi için yük olan at vardır; örtü olan at vardır, ecir ve sevap olan at vardır. Yük ve vebal olan at sahibinin sırf çalımlı satmak ve İslâm’a düşmanlık yapmak için beslediği attır. Bu, o adam için vebaldir...”⁹⁴¹ Hadiste görüldüğü üzere insanların taşıdıkları niyet ve kibrin, rıyanın beslediği atla bile ortaya çıkacağını, bunun da ahirette hesabının insana sorulacağı haber verilmektedir.

İbadet eden kimsenin, kendisini başkalarının görmeleri halinde ibadetinde gösterdiği özentinin de riya kapsamında değerlendirildiğini rıyanın ise hadislerde gizli şirk olarak değerlendirildiği yer almaktadır. Biz, Mesih ve Deccal hakkında konuşuyorken, Resulullâh (sav) yanımıza geldi ve şöyle buyurdu: “Bence Mesih ve Deccal’dan daha korkunç bir şeyi size haber vereyim mi?” Biz: “Evet ver. Ya Resulallah” dedik. Resûlullah (sav) da: “O, gizli şirktir, o da kişinin namaz kılmaya kalktığında başka bir şahsın nazarında iyi görünmesi için namazına özenmesidir”

⁹³⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 160. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹³⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II 584. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹³⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 117. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹³⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 118. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁴⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 164. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁴¹ Müslim, Zekât, 24; el-Buhârî, Cihâd, 48; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 462. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

buyurdu.⁹⁴² Yine Resûlullah (sav) “ümmetim için en çok korktuğum şey” ifadesiyle de sakındırma da bulunmuştur. “*Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey, Allah’a ortak koşmalarıdır. Bilmiş olunuz ki onlar, güneşe, aya veya puta tapacaklar diyecek değilim. Fakat onlar birtakım ibadetleri Allah’tan başkası için işleyecekler ve gizli bir şehvet arzulayacaklar.*”⁹⁴³ Riya karıştırılmış amelin kabul edilmeyeceğine dair yeralan hadiste ise Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmaktadır. Allah (cc), şüphe edilmeyen kıyamet gününde ilk insanlarla son insanları bir araya topladığında bir melek şöyle ilan eder. “*Kim yapmış olduğu amele Allah rızasından başka birini de karıştırmışsa amelinin sevabını ondan istesin. Zira Allah (cc) asla ortak kabul etmez.*”⁹⁴⁴

2.4.6. Tövbeye Davet Etmesi

Resûlullah (sav) sahabeleri bazen ibadetlerde eksik ve noksan bırakmaları nedeniyle kalplerinin mühürleneceği hususunda uyarıda bulunmuştur. Bu konuda Ebu’l-Ca’d ed-Damrî’nin Hz. Peygamber’den (sav) şöyle buyurduğu nakledilmiştir. “*Her kim önemsemediğinden dolayı cuma namazını üç defa terk ederse kalbi mühürlenir.*”⁹⁴⁵ “*Birileri ya Cumalara gelmemekten vazgeçecekler ya da Allah kalplerini mühürleyecek ve gafillerden olacaklar!*”⁹⁴⁶

Kalplerinin mühürleneceği tehdidini içeren başka hadislerde bulunmaktadır. “... İbn-i Abbas ve İbn-i Ömer (ra) rivayet edildiğine göre kendileri Peygamber (sav) minber üzerinde şöyle buyururken işitmişlerdir; “*Vallahi bâzı kavimler cemaatları terketmekten vaz geçecekler ya da Allah onların kalplerini mühürleyecektir. Sonra da muhakkak gafillerden olacaklardır.*”⁹⁴⁷ Sakınılması gerekenleri sıralayan Resûlullah (sav) bu konuda şöyle buyurmaktadır. *Dikkat! bid’at (sonradan) dinde ihdas edilmek istenen şeylerden sakının. Çünkü şer işlerden biriside ihdas edilen şeylerdir. (Dinde) icad edilen her şey bid’attır. Bid’atların çoğu dalalettir. Dikkat! Emel ve arzularınız uzayıp size ecelinizi unutturmasın. Aksi takdirde kalpleriniz katılaştır. Dikkat! Gerçekten*

⁹⁴² el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 119. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁴³ İbn Mâce, *Zühd*, 21.

⁹⁴⁴ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 120. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁴⁵ İbn Mâce, *İkâmetü’s-Salat*, 93; Tayalisi, *Müsned*, III, 738. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁴⁶ Müslim, *Cum’a*, 12; el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 450. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁴⁷ et-Tirmizî, *Salat*, 359; Müslim, *Cuma*, 12; İbn Mâce, *Mesacid*, 17; en-Nesâî, *Cum’a*, 2.

gelici olan (ölüm ve ondan sonra ki diriliş ve ahiret ahvali gibi) şeyler yakındır. Hakikaten gelmeyecek olmayacak olan şey, uzak sayılır.⁹⁴⁸ Hz. Ömer (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Allah’ın zikrinden başka şeyleri çok konuşmayın. Kuşkusuz çok konuşmak kalbi karartır. Allah’tan da en uzak olanlar, kalpleri kara olanlardır.”⁹⁴⁹ Ebû Hureyre’den: “Resûlullah (sav) buyurdu ki: “Kul bir günah yaptı mı kalbine siyah bir nokta konulur. O, bunu tevbe ve istiğfar ile koparıp attığı zaman kalbi cilâlandırılır. Fakat tekrar (günaha) dönerse o noktalar artırılır. Nihâyet kalbini kaplar, işte bu, Cenab-ı Hakk’ın şu âyette beyan buyurduğu pas budur.”⁹⁵⁰

Kur’an’da kalplerin paslanması hakkında Allah (cc) şöyle buyurmaktadır. “Yapmaya alıştıkları kötü işler, git gide kalplerini paslandırdı”⁹⁵¹ Başka bir ayette ise yapıp-ettikleri, işledikleri şeyler sebebiyle kalpleri katılaştıran kimselerin ölümü istemeyecekleri şöyle yer almaktadır. “Onlar, kendi elleriyle önceden yaptıkları işler (günah ve isyanları) sebebiyle hiçbir zaman ölümü temenni etmeyeceklerdir. Allah zalimleri iyi bilir.”⁹⁵² Kalbi bozulan kimseler ise hakkı idrakten ve onu düşünmekten kaçınırlar.⁹⁵³ Günahı hafife almakta günahı büyütür. Hâlbuki teker teker hesabını verecek, yaptıklarının cezasını çekecektir. Günahın terki için tövbe edilmeyip, istiğfar edilmezse küçük sayılan günahlarda insanın kalbini bozabilir. Devamlı şekilde işlenen küçük günah, büyük günaha dönüşür. Su damlaya damlaya göl olduğu gibi, küçük günahlar da işlene işlene yığılır, büyük günah olur.⁹⁵⁴ Âmir’in en-Nu’mân b. Beşîr’den işittiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: “...Bilin ki! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o, iyi doğru ve düzgün olursa bütün vücut iyi doğru ve düzgün olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Bilin ki! o, kalptir.”⁹⁵⁵ Resûlullah (sav) “Küçük görülen günahlardan sakının! Çünkü bu günahların durumu şuna benzer. Bir topluluk bir vadide konaklamışlar. Ekmeklerini pişirmek için her biri birer çalı çırpı getirmiş,

⁹⁴⁸ İbn Mâce, Mukaddime, 7.

⁹⁴⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 629. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁵⁰ et-Tirmizî, Tefsir, 75; Müslim İman, 231; İbn Mâce, Zühd, 29.

⁹⁵¹ 83. Mutaffifin: 14.

⁹⁵² 2. Bakara: 95.

⁹⁵³ el-Kâdı Beydâvi, *Envaru't-Tenzil Esrârü'te'vil*, I-IV, II, 611.

⁹⁵⁴ Kaya, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, 127.

⁹⁵⁵ el-Buhârî, İmân, 39.

böylece yeterli odunu toplamışlar. İşte küçük gibi görülen günahlarda böyledir. Birike birike sahibini helake götürür.”⁹⁵⁶

Günahın kalbi katılaştırması hususunda İmam Gazali şöyle demektedir. “*Günah çoğalınca kalb mühürlenir ve bu sırada kalb hakkı görmekten, dînin iyiliklerini anlamaktan körleşir. Ahirete kıymet vermez; dünyaya önem verir ve tamamen dünyaya bağlanır. Ahiretle ilgili sözler kalbine tesir etmez.*”⁹⁵⁷ Başlangıçta silinmesi mümkün olan lekeler, alışkanlık ve huy halini alınca artık ne silinir ne de çıkar. Yani iyiliklere nasıl adet edinmekle alışılırsa, kötülüklerde alışkanlık ile içinden çıkılmaz ikinci huy olur.⁹⁵⁸ *Kalpleri iman etmediği halde ağızlarıyla “inandık” diyen kimselerden ve Yahudilerden küfür içinde bulunanlar için ayette böyle kişiler için “Onlar, Allah’ın kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir.”*⁹⁵⁹ denilmektedir. Abdullah b. Mes’ud (ra)’dan Resûlullah’ın (sav), insanların her an uyanık olmalarına yönelik olarak şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir. “*Günah, kalpleri karıştırarak ona galip gelir. Hiçbir bakış yoktur ki, şeytanın onda bir emeli olmasın*”⁹⁶⁰

Resûlullah (sav), aynı zamanda sakınılması gereken hususlarda Allah’ın yardımının istenmesini tavsiye etmekteydi. Resûlullah (sav) “*Allah’ım! Bozgunculuktan, münafıklıktan ve kötü ahlâktan sana sığınırım.*”⁹⁶¹ duasıyla kendisi Allah’a sığındığı gibi ashâbını ve tüm müminlerin de sırat’ı müstakim üzerinde kalabilmeleri için Allah’ın yardım ve desteğine olan ihtiyacı hatırlatmıştır. İbn Mes’ûd’dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle derdi: “*Allah’ım! Benim yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir.*”⁹⁶² Duasında da ahlaksız davranışlardan sakınmak üzere Allah’ın yardımının istenilmesi yoksa insanın tek başına bu zaafına karşı koymada gücünün yetmeyebileceğini bize hatırlatmaktadır. “*Allahım! Senden hidâyet, takvâ, iffet ve gönül zenginliği isterim.*”⁹⁶³

⁹⁵⁶ İbni Mâce, Zühd, 29; el-Buharî, Rikak, 32; ed-Darimî, Rikak, 17.

⁹⁵⁷ el-Gazali, el-İhya, c. 3, 11.

⁹⁵⁸ Bilgiz, *Kur’an Açısından Vicdan ve Değeri*, 58.

⁹⁵⁹ 5. Maide: 41.

⁹⁶⁰ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 399. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁶¹ Ebû Dâvûd, Vitr, 32; en-Nesâî, İstiâze, 21.

⁹⁶² Ahmed İbn Hanbel, I, 403.

⁹⁶³ Müslim, Zikir, 72; et-Tirmizî, Daavât, 72.

Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: “Resûlullah (sav) yolculuk esnasında gece vakti yaklaşınca, *“Ey yeryüzü! Benim Rabbim de senin Rabbin de Allah’tır. Senin şerrinden, senin içindekilerin şerrinden, sende yaratılanların şerrinden ve üzerinde dolaşıp duranların şerrinden Allah’a sığınırım. Aslan, yılan ve akrebin şerrinden, burada yaşayanların, doğuran ve doğanların şerrinden Allah’a sığınırım.”* derdi.”⁹⁶⁴

Enes b. Mâlik’in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle derdi: *“Allah’ım! Kederden, üzüntüden, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, borç yükünden ve halkın galeyana gelerek taşkınlığından sana sığınırım.”*⁹⁶⁵

Allah’ın azâbından emin olunmayacağını, Hz. Peygamber’in (sav) rüzgârın esişinde ona sığınmasında, gök gürültüsü ya da şimşek parıltısında Allah’a dua etmesi her halde Allah’a saygılı davranılması Onun gazâbından yine kendisine sığınılması hususu anlaşılmaktadır. Resûlullah (sav) rüzgârın şiddetli estiğini görünce şöyle derdi: *“Allah’ım bu rüzgârın hayrını taşıdığı şeylerin hayrını ve gönderdiği şeyin hayrını senden ister. Bu rüzgârın şerrinden, taşıdığı şeyin şerrinden ve gönderildiği şeyin şerrinden sana sığınırım.”*⁹⁶⁶ Ömer b. Hattâb (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav), gök gürültüsü ve şimşek parıltısı gördüğünde şöyle duâ ederdi: *“Allah’ım bizi gazâbınla öldürme ve azâbınla bizleri yok etme bize her zaman afiyetler ver veya böyle bir afetle değil de tabii ölümle bizi öldür.”* Yukarıdaki hadislerde Hz. Peygamber’in (sav) azâbtan Allah’a sığındığı görülmektedir.

Âişe (ra) şöyle demiştir: Peygamber (sav) gökyüzünde yağışlı sanılan bir bulut görünce ona karşı durur, geri döner evimizin içine girer, çıkardı. Ve bu karanlık buluttan ümmete bir âfet erişmesinden endişe ederek yüzünün rengi değişirdi. Gök yağmur yağdırınca da Peygamber’den (sav) bu endişe açılır giderdi. Âişe bunun sebebini Peygamber’den öğrenmek istedi. Bunun üzerine Peygamber şöyle buyurdu: *“Ne bileyim? Belki bu kara bulut bir kavmin dediği gibi bir azâb olur.”*⁹⁶⁷ Sonra şu ayeti okudu: O azâbı vâdilerine doğru yayılan bir bulut olarak gördüklerinde, *“Bu bize*

⁹⁶⁴ Ebû Dâvûd, Cihâd, 75.

⁹⁶⁵ en-Nesâî, İstiâze, 25.

⁹⁶⁶ Müslim, Salat’ül-İstiska, 27.

⁹⁶⁷ el-Buhârî, Bed’ül-Halk, 5; Tefsir, 46; Edeb, 68; Müslim, İstiska, 14, 15, Ebû Dâvûd, Edeb, 104; İbn Mâce, Dua, 21.

yağmur getiren bir buluttur” dediler. Hûd, “Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde elem dolu azâbın bulunduğu bir rüzgârdır” dedi.⁹⁶⁸

2.5. GÜNAH KONUSUNDAKİ UYARILARI

2.5.1. Günahtan Uzak Durulması Hakkında Uyarması

İnsanın konuştuğunda diline sahip çıkmasını isteyen Peygamber (sav) diliyle mizah yaparken sınırı aşacağını, gıybet dedikodu, küfür gibi sözlerin ağızdan çıkabileceğini bu sebeple mümkünse az konuşması ya da ölçülü bir şekilde konuşmasını insanların dilleriyle konuştukları sözler sebebiyle cehenneme atılabileceklerine dair şöyle buyurmaktadır. Dil ile cehennem arasındaki bağlantı konusunda Hz. Peygamber (sav), *“Şüphesiz kul düşüncesizce bir söz söyler. Bu yüzden cehennemde, doğu ile batı arasındaki mesafeden daha uzak bir yere düşer.”⁹⁶⁹ “Kul bazen, Allah’ın rızasına uygun olan bir kelamı, ehemmiyet vermeksizin sarfeder de Allah onun sebebiyle cennetteki derecesini yükseltir. Yine kul bazen Allah’ın hoşnutsuzluğuna sebep olan bir kelimeyi ehemmiyet vermeksizin sarfeder de Allah, o sebeple onu cehennemde yetmiş yıllık aşağıya atar.”⁹⁷⁰ Ebû Hureyre Peygamber (sav)’in şöyle dediğini nakleder: “İnsan hiç ehemmiyet vermeden bir kelime söyler, o söz sebebiyle düşüşü cehennemde yetmiş yıl sürecek olan derin bir çukura yuvarlanır.”⁹⁷¹*

Sırf konuşmak ya da kusur bulmak için insanların kusurlarını ortaya döken kimseleri bu işten menetmek ve onlara kızdığını belirtmek üzere şu açıklamayı yapmıştır. *“Benim katımda en çok buğz edileniniz, koğuculuk yapan, dostların arasını açan ve temiz kimselerde kusur arayanlarıdır.”⁹⁷² Başka bir hadiste; Resûlullah (sav) müslümanların gıybetini yapan kimseleri, dilleriyle iman ettikleri halde, kalplerine imanın yerleşmediği kimseler olarak görmüş ve gıybet eden kimseler hakkında şöyle demiştir. “Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın. Çünkü her kim onların gizli hallerini araştırırsa onu evinde bile*

⁹⁶⁸ 46. Ahkâf: 24.

⁹⁶⁹ Müslim, Zühd, 50.

⁹⁷⁰ Buhârî, Rikak 23; Müslim, Zühd 49; Muvatta, 4; et-Tirmizî, Zühd 10

⁹⁷¹ et-Tirmizî, Zühd, 10; Müslim, Zühd, 7.

⁹⁷² el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, III, 410.

rezil eder.”⁹⁷³

“İnsanları eğlendirmek-güldürmek için konuşan ve yalan söyleyen kimselere yazıklar olsun.”⁹⁷⁴ Kulun kalbinin doğruluğunun (kalbine imanın yerleşmesinin) ancak diline yansıtacağını, bununda kişinin ahlak ve davranışlarına yansıtacağını belirten Peygamber (sav) insanın kötü davranışlarından dolayı çevresine verdiği zarar sebebiyle cennetten mahrum kalacağını belirtmek üzere şu ifadeleri kullanmıştır. “Kulun kalbi doğru olmadıkça imanı da doğru olmaz. Dili de doğru olmadıkça kalbi doğru olmaz. Komşusu zarar ve eziyetinden emin olmadıkça cennete giremez.”⁹⁷⁵ Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: “Bir kimse, Müslüman kardeşine: “Ey kâfir” derse ikisinden birisi bu söze duçar olur.”⁹⁷⁶

Peygamber (sav) insanın cehenneme gitmesinde diliyle işlemiş olduğu günahların payının büyük olduğunu belirttiği hadis ise şöyledir. Muâz b. Cebel şöyle anlatıyor: “Bir gün, Ey Allah’ın Resûlü, beni cennete koyacak ve cehennemden uzaklaştıracak bir ameli bana söyle” deyince, Peygamberimiz “Dinin başını, direğini ve zirvesini sana haber vereyim mi?” buyurdu. “Evet, ey Allah’ın Resûlü” dedim. “Dinin başı teslimiyet, direği namazdır, zirvesi de cihaddır.” buyurdu. Ondan sonra da “Bu dediklerimin hepsini kemale erdiren ve tamamlayan şeyin ne olduğunu sana söyleyeyim mi?” diye sordu. “Evet, ey Allah’ın Resûlü.” dedim. Mübarek dilini eliyle tutup, “İşte şunu tut.” buyurdu. “Ey Allah’ın Resûlü, biz söylediğimiz sözler sebebiyle de mi sorgulanacağız?” dedim. Resûl-i Ekrem, “Annen hasretine yansın ey Muâz! İnsanları yüzükoyun burunları üzerinde sürünerek cehenneme götüren, dilleriyle kazandıkları değil midir?” buyurdu.”⁹⁷⁷ Ebû Hureyre anlatıyor: “Resûlullah’a (sav); insanların cehenneme girmelerine en çok sebep olan şeyler nelerdir? diye soruldu. Resûlullah, (sav) “Ağız dil ve cinsel organdır.” diye cevap verdi.⁹⁷⁸ Ebu Said el-Hudrî merfu olarak şöyle anlattı: Âdemoğlu sabah kalkınca bütün azaları diline şöyle uyarıda bulunurlar: Bizim hakkımızda Allah’tan kork. Kuşkusuz biz sana bağlıyız. Sen doğru olursan biz de doğru

⁹⁷³ Ebu Davud, Edeb, 35.

⁹⁷⁴ Ebû Dâvûd, Edeb, 88; Tirmizi Zühd, 10.

⁹⁷⁵ el-Albâni, Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb, III, 87. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁷⁶ el-Buharı, Edeb, 78/13.

⁹⁷⁷ et-Tirmizi, İman, 8.

⁹⁷⁸ et-Tirmizî, Birr ve Sıla, 62; İbn Mâce, Zühd, 29.

oluruz. *Sen eğilir, hata yaparsan, biz de eğiliriz.*⁹⁷⁹ Ebu Davud'un Süneni'nde şöyle bir hadis vardır: *“Ümmetimin içerisinde öyle kavimler çıkacak ki, onlara süfli arzuları, kuduz mikrobunun vücuda sirayet ettiği gibi sirayet edecektir. Bu hastalık girmedik hiçbir damar ve eklem bırakmaz.”*⁹⁸⁰

Resûlullah (sav) aynı şekilde insanın diline sahip çıkarak *“Müslüman'a sövmek fâsıklık (alâmeti), onunla savaşmak ise küfür (alâmeti) dir.”* buyurduğu gibi *“Ölülere sövmeyin! Çünkü onlar, önceden âhirete göndermiş olduklarının sonuçlarıyla başbaşadırlar.”*⁹⁸¹ uyarısında bulunmuştur. Amr İbn As oğlu Abdullah (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: *“Anaya babaya sövmek büyük günahlardandır.”* Bunun üzerine orada bulunanlar: *“Ya Resûlallah! Adam anasına babasına söver mi?”* diye sorduklarında Hz. Peygamber (sav): *“Evet, o başkasının babasına söver. O da onunkinden söver. Başkasının anasına sövünce o da onun anasına söver (böylece babasına ve anasına sövmüş olur)”* diye cevap verdi.⁹⁸² Cermûz-i Cühenî (ra) anlattı: Resûlullah (sav)'e *“Bana öğüt ver”* dediğimde: *“Küfürbaz olmamanı tavsiye ederim”* buyurdu.⁹⁸³ Kur'an'da yer aldığı üzere *“Kullarıma söyle, İnsanlara karşı en güzel sözü söylesinler. Çünkü şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır.”*⁹⁸⁴ Bu ayette Rabbimiz, Şeytan'ın insanları birbirlerine düşman etmek, aralarını bozmak üzere yaklaştığı belirtilmektedir. O halde birbirimizle konuştuğumuzda; kırıcı olmayan kelimelerle hitap ederek Şeytan'ı eli boş olarak geri çevirmek gerekmektedir.

Cabir İbn Süleym'e yaptığı tavsiyelerinde *“Kimseye sövme. Hiçbir iyiliği hor görme. Kardeşinle konuşurken güler yüzle konuşmanı tavsiye ederim, çünkü bu da bir iyiliktir. Elbiseni topuğun ile diz kapağının ortasına kadar kaldır. Bunu yapmazsan topuklara kadar indir. Fakat büsbütün yerleri süpürecek derecede salıvermekten sakın. Zira bu kibir ve gururdandır. Allah ise kibirli davranmayı sevmez. Şâyet bir kişi sana söver yahut bildiği bir kusurdan dolayı seni ayıplarsa sen, onda bulunduğunu bildiğin*

⁹⁷⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 93. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁸⁰ Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 1; Ahmed İbn Hanbel, IV, 102; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 128, 129. Hadis, Hasen, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁸¹ el-Buhârî, *Cenâiz*, 97, *Rikak*, 42.

⁹⁸² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 663. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁸³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 60. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁸⁴ 17. İsrâ: 53.

bir kusur ile de olsa onu ayıplama. Çünkü bu ayıplamanın vebali ona aittir.” şöyle buyurmaktadır.⁹⁸⁵ Başka hadislerde “Rüzgâra sövmeyin.” şeklinde yeralan beyanları ise şöyledir: “Rüzgâr, Allah’ın kullarına bir nimetidir. Bazen rahmet, bazen da azap getirir. Rüzgârı gördüğünüz zaman ona sövmeyiniz. Onun hayrını isteyiniz; şerrinden de Allah’a sığınınız.”⁹⁸⁶ buyurmuştur. Horoza zamana ve kölelere sövülmemesi hakkında ise şu hadislerde ki sakındırmayı yapmıştır. “Horoza sövmeyiniz. Çünkü o namaz için uyandırır.”⁹⁸⁷ “Hiçbiriniz zamana sövmesin. Çünkü Allah zamanın kendisidir. (Çünkü zamanı Allah halketmiştir)”⁹⁸⁸ Yemin ederken de dikkatli davranmak gerektiği hususunda rivayet edilen şu hadise kulak vermesi gerekir. İbn Ömer’in (ra) “Ben Besulullah’ın: (sav) “Allah’tan başkasına yapılan bütün yeminler şirktir. (Allah’tan başkalarına da tazim göstermek demektir)” buyurduğunu işittim.⁹⁸⁹ demiştir.

İnsanın diline sahip çıkması kadar gözünü de haramdan korumasını isteyen Resûlullah (sav) (sav) Hz. Ali (ra)’ye: “Peşpeşe yabancı bir kadına bakma. Birinci defa bakabilirsin. Ondan sonra bakman doğru değildir.” buyurdu.⁹⁹⁰ Başka bir hadiste de “Her göz zanidir. Şurası muhakkak ki, kadın koku sürünür, sonra da erkek cemaate uğrarsa o da zaniyedir.”⁹⁹¹ buyurmaktadır. İnsanların bu konuda hayalî, edepli olmalarını tavsiye ettiği hadiste İmran bin Husayn (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: “Hayâ imandandır, iman da Cennettedir. Hayâsızlık kabalıktandır. O da Cehenneme götürür.”⁹⁹² Peygamber (sav) evlenmeye gücü yeten gençlerin evlenmesini tavsiye etmiştir. Abdullah b. Mes’ûd anlatıyor: Evlenmeye imkân bulamayan gençler olarak Hz. Peygamber’in (sav) yanındaydık. Allah Resûlü (sav) bize şöyle buyurdu: “Ey genç topluluğu! Aranızdan evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan korumak ve iffeti muhafaza etmek için en iyi yoldur...”⁹⁹³ Resûlullah’ın (sav) ifadelerinde erkek ya da kadının her ikisinin de

⁹⁸⁵ Ebû Dâvûd, Libas, 26.

⁹⁸⁶ Ebû Dâvûd, Edeb, 104.

⁹⁸⁷ Ebû Dâvûd, Edeb, 115.

⁹⁸⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 65. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁸⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 130. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁹⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 398. Hadis, Hasen-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir

⁹⁹¹ et-Tirmizi, Edeb, 35; Ebû Dâvûd, Tereccül 7; en-Nesâî, Zinet 35.

⁹⁹² el-Buhârî, İman: 16, Edeb, 77; Müslim, İman: 57, 59; Ebû Dâvud, Sünnet; 14; et-Tirmizi Birr, 56; en-Nesâî, İman, 16.

⁹⁹³ el-Buhârî, Nikâh, 3; Müslim, Nikâh, 1.

günahtan kaçınmada eşit olduğu belirtilmektedir. Bu konuda kadınların sırf kendilerini göstermek üzere bir toplumun yanına gitmelerini şöyle değerlendirmiştir. *“Bir kadın koku sürünerek dışarı çıkar ve koku ulaşsın diye bir topluluğun yana giderse, zinaya bir adım atmış olur.”*⁹⁹⁴ Resûlullah (sav) bize bir konuşma yaptı ve şöyle buyurdu: *“Ey kadınlar topluluğu! Sizin, süs olarak takınacağınız gümüş şeyleriniz yok mu? Şunu iyi bilin, durum şu ki, sizden altın süs takınıp da onu nâmahrem erkeklere gösteren hiçbir kadın yoktur ki, bu altın süs sebebiyle azâb edilecek olmasın.”*⁹⁹⁵ Kadınlarla baş başa kalmanın yol açacağı günahlardan uzak tutmak üzere; bu durumu ahiret günüyle ilintilendirerek şöyle uyarıda bulunmuştur. *“Kim Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa, aralarında akrabası bulunmayan bir kadınla baş başa bir yerde kalmasın”*⁹⁹⁶ Makıl b. Yesar (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: *“Allah’a yemin ederim ki, sizden birinin başına demirden (sivri) bir iğne sokulması, kendisine helal olmayan yabancı bir kadına dokunmasından daha hayırlıdır.”*⁹⁹⁷

*“Allah birtakım farzların îfa edilmesini emretmiştir, onları ihmal etmeyin. Birtakım hadler hükümler koymuştur, onları çiğnemeyin. Birtakım şeyleri haram kılmıştır, onlara el uzatmayın. Bir kısım şeyler hakkında da, onları unuttuğu için değil, size rahmet olsun diye susmuştur, artık onları araştırıp soruşturmayın.”*⁹⁹⁸

“Arsızlık nerde kimde olursa olsun çirkinleştirir, perdeyi yırtmış olur” ifadeleriyle bazende terhib yapmaktaydı. Bize Ya’lâ haber verip (dedi ki), bize A’miş, Amr b. Murre’den, (O da) Salim b. Ebi’l-Ca’d’dan (naklen) rivayet etti ki, O şöyle demiş: Humus ahalisinden bazı kadınlar, kendisinden fetva sormak üzere Hz. Aişe’nin huzuruna girmişler de O; *“belki siz, hamamlara giren kadınlardansınız?”* demiş. Onlar; *“evet”* demişler. O zaman Hz. Aişe (ra) şöyle demiş: Ben Resûlullah’ı (sav) şöyle buyururken işitmiştim: *“Elbisesini kocasının evinden başka yerde çıkaran hiçbir kadın yoktur ki, kendisi ile Allah Azze ve Celle arasındaki (haya perdesini) yırtmış olmasın!”*⁹⁹⁹ Enes (b. Mâlik)’ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle

⁹⁹⁴ et-Tirmizi, Edeb, 35

⁹⁹⁵ Ebû Dâvûd, Hâtem, 8; en-Nesâî, Zinet, 39.

⁹⁹⁶ el-Albâni, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 183. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

⁹⁹⁷ el-Münzirî, İmam Hafız, *Hadislerle İslam Terğîb ve Terhîb*, IV, 197. et-Taberani rivayet etmiştir.

⁹⁹⁸ ed-Dârakutnî, IV, 298.

⁹⁹⁹ İbn Mâce, Edeb, 38; Ebû Dâvûd, Hammam, 1.

buyurmuştur: *“Arsızlık nerede ve kimde olursa olsun çirkinleştirir; hayâ ise nerede ve kimde olursa olsun zarifleştirir”*¹⁰⁰⁰

Resûlullah (sav) etrafında bulunan kimselere haramlarla ilgili konulan sınırlar olduğunu hatırlatmıştır. Yine başka bir hadislerinde kişinin sevaplarını muhafaza edebilmesi için haram ve yasak olan şeylerden yani günah ve haramlardan kaçınmasını, insanın göz ve gönül zenginliğine sahip olarak hırs ve hasetten uzak kalmasını, etrafındaki kimselere ve komşularına eziyet etmemesini bu kimsenin mümin olarak vasıflanabileceğini, elinden gelen herşeyi yaptıktan sonra Allah’a teslim olmasının onun müslümanlığını ortaya çıkaracağına haber vermek üzere bizlere şöyle duyurmaktadır: *“Haramlardan sakın ki, insanların en âbidi olasın. Allah’ın senin için taksimine razı ol ki, insanların en zengini olasın. Komşuna iyilik yap ki, iyi bir mümin olasın. Kendin için istediğini insanlar için de iste ki, iyi bir Müslüman olasın. Aşırı gülme, zira aşırı gülmek kalbi öldürür”*¹⁰⁰¹

Cabir (ra) der ki: Resûlullah (sav) hutbe okuduğu zaman gözleri kızarır, sesi yükselir ve heyecanı artardı. Sanki o, bir düşman ordusundan korkutuyor ve *“akşam sabah o ordu size hücum edecek”* diyordu. Orta parmağıyla şahadet parmağını birleştirerek: *“Ben, peygamber olarak gönderildiğimde benimle kıyamet günününün arası, bu iki parmak gibiydi.”* derdi. Ve şöyle devam ederdi: *“Sözlerin en iyisi Allah’ın kitabıdır. Yolların en iyisi Muhammed’in yoludur. İşlerin en şerlisi uydurulmuş olanlarıdır. Her bid’at sapıklıktır...”*¹⁰⁰² Aişe (ra)’dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) buyurdular ki; *“Kim bu dinden olmayan bir şeyi onda ihdas ederse, onun icat ettiği şey merdud ve batıldır.”*¹⁰⁰³ *“Kim bizim bu dinimizde ondan olmayan bir şey ortaya çıkarırsa, o şey kabul edilmez.”*¹⁰⁰⁴ Resûlullah (sav), müslümanlara bolca iyilik yapmalarını tavsiye ederek iyiliğe öncü olmalarını da istemiştir. Kötülükler, bid’atler konusunda kişilerin uzak durdukları kadar, ellerinden geldiği kadar kötülüklerle engel olmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca kötülüğe öncülük yapan kimselerin daha sonra o kötülük ya da günahın işlenmesinden sorumlu tutulacaklarını da haber vermiştir.

¹⁰⁰⁰ et-Tirmizî, Birr, 47.

¹⁰⁰¹ et-Tirmizî, Zühd, 2,

¹⁰⁰² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhib*, I, 128, 129. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁰³ İbn Mâce, Mukaddime, 2.

¹⁰⁰⁴ el-Buhârî, Sulh, 5; Müslim, Akdiye, 17.

“...Kim de İslâm’da kötü bir davranışa ön ayak olursa hem kendi günahını hem de kendisinden sonra onu yapanların günahını alır. Yine onların günahından da bir şey eksilmez.”¹⁰⁰⁵ Resûlullah (sav) Kötülük kapısının açıldıktan sonra kapanmasının zor, hatta imkânsız olacağını hatırlatarak kötülükten sakınılması konusunda tavsiyede bulunmaktaydı. Bu konuda yer alan hadis ise şöyledir. “Bir can haksız yere öldürüldüğünde onun kanından, günahından Âdem’in ilk oğluna (Kabil’e) mutlaka bir pay düşer! Çünkü öldürme âdetini ilk kez başlatan odur.”¹⁰⁰⁶

Ukbe (ra) şöyle rivayet etti: Resûlullah (sav)’a on kişi gelmişti. Dokuzu ile tokalaştı. Birisi ile tokalaşmadı: “Durumu nedir, niye tokalaşmadınız?” diye sordular. Bunun üzerine Allah’ın Resulü: “Pazısına muska takmış” buyurdu. Adam hemen muskayı kopardı. Resûlullah (sav) da onunla tokalaştı ve: “Kim muska takarsa şirk koşmuş olur. (Muska takma günahı şirk koşmağa benzer derecede günahdır, kötülüktür)” buyurdu.¹⁰⁰⁷ Muska konusunda bizlere ulaşan başka hadislerde bulunmaktadır. Efendimiz (sav) “Kuşların sağa sola uçuşundan, hareket ve seslerinden mana çıkarmak falcılık yaparak insanları şaşırtmak putlara inanmak gibidir.”¹⁰⁰⁸ buyurmaktadır.

Muaviye (ra)’den şöyle rivayet edildi: Bir gün Resûlullah (sav) aramızdayken ayağa kalkarak şöyle buyurdu. “Bilin ki, sizden önce kendilerine kitap inen kişiler, yetmiş iki millete bölündüler. Şu (Muhammed) ümmeti de yetmiş üç parçaya bölünecek, bunlardan yetmiş ikisi Cehennem’de, birisi de Cennettedir. Cennet’te olanlar kitap ve sünnete sarılan, hidayette olanların amelleri gibi amel yapan kişilerdir.” Enes b. Malik (ra)’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu haber verildi: “Bid’atlerle uğraşan kişiler, bid’atlerini terk edinceye kadar Allah onların tevbe etmesine engel olur.”¹⁰⁰⁹ “Haksız yere öldürülenlerin kanının günahından Âdem (as)’ın ilk oğlunun da bir payı vardır. Çünkü insan öldürmeye ilk defa O, önyak olmuştur.”¹⁰¹⁰ Eska’ oğlu Vâsile (ra) Resulullah (sav)’ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Kim güzel bir çığır açarsa, o çığırda gidildiği müddetçe hayatında ve ölümünden sonra o güzel çığır terkedilinceye

¹⁰⁰⁵ Müslim, Zekât, 69.

¹⁰⁰⁶ Müslim, Kasâme, 27.

¹⁰⁰⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, III, 348. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁰⁸ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, VI, 58. Ebu Davud, Nesâî rivayet etmiştir.

¹⁰⁰⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, I, 130. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰¹⁰ el-Buhârî, Cenâiz 33, Enbiyâ 1, Diyât 2, İ'tisâm 15; Müslim, Kasâme 27; et-Tirmizî, İlm 4; en-Nesâî, Tahrim 1; İbn Mâce, Diyât 1.

*kadar kendisine sevap yazılır ve kim kötü bir çığır açarsa terkedilinceye kadar günahı kendi üzerine olur...*¹⁰¹¹

Birine hediye karşılığında aracı olması nedeniyle karşılığında kabul edilmesinin faiz kapılarından bir kapıyı aralamış olacağına işaret eden Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmaktadır. Ebû Ümâme'den nakledildiğine göre, Resûlallah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kim bir kardeşi için aracı olur, kardeşi bunun karşılığında kendisine bir hediye sunar, o da bunu kabul ederse, faiz kapılarından büyük bir kapıyı aralamış olur.”*¹⁰¹²

2.5.2. Günahın Ahiret Karşılığıyla Uyarması

İslam inancındaki ahiret düşüncesi, insanları mutluluğa yöneltici, günden da uzaklaştırıcı bir özellik taşımaktadır. Ahiret ve hesap gününden korkmayan ve ona iman emeyenler, hakka ve hayra dikkat etmezler.¹⁰¹³ En büyük korku ve dehşetlerin yaşanacağı, kalplerin ve gözlerin dehşetten allak bullak olacağı, insanların bütün ayıplarının ortaya döküleceği, utanma, kınama ve rezilliğin en yüksek boyutta yaşanacağı bir gündür. Müminler bugünün dehşetini dünya hayatında hissederek yaşadıkları için ahirette bu korkudan emin kılınacak ve melekler tarafından va'd olundukları cennetle müjdelenerek karşılanacaklardır. Diğer insanların hak ve refahlarını ilgilendiren bir meselede karar vermek şüphesiz büyük bir sorumluluktur. Allah'tan korkup sakınan ve hesap gününde Rabbinin huzurundaki hesabının ne kadar korkunç olacağını bilen birisi, bu tür meselelerin yükünü taşımaya asla cesaret edemez.¹⁰¹⁴

Cehennem: Ahirete inanmayan, günahkâr şerli kişilerin girecekleri ve azap göreceklere ceza yeri. Cehennem kavramının aslı İbranice'de gihinnam veya Farsça cihnam kökünden türediği şeklinde görüşler mevcuttur. Cehennem sözlükte derin kuyu demektir. Kur'an'ı Kerimde 37 yerde geçmektedir. “Cahim” 26 yerde, “Sair” 16 yerde, “Sakar” 1 yerde, “Lezâ” 1 yerde Hutama 2 yerde, “Hâviye”de 1 yerde geçmektedir.¹⁰¹⁵

¹⁰¹¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 66. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰¹² Ebû Dâvûd, *Büyû' (İcâre)*, 82; Ahmed İbn Hanbel, V, 261.

¹⁰¹³ Bilgiz, *Kur'an Açısından Vicdan ve Değeri*, 195.

¹⁰¹⁴ Rahman Afzalur, *Yönetici ve Devlet Adamı Olarak Hz. Muhammed*, 72.

¹⁰¹⁵ Atik, K., Bardakoğlu, A., Kırca, C., Polat, S., Toksarı, A., *İslami Kavramlar*, 149.

Kur'an'da inanmayanlar ile günahkârların durumlarına göre bu kapılardan birisinden Cehennem'e girecekleri ayrılmış bir kısım vardır. Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir. Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.¹⁰¹⁶ İnlârcıların ceza olarak hak ettikleri azap elbetteki cehennemdir. Cehennem, azap ve işkence için hazırlanmış gönüllere kadar nüfuz eden, tutuşturulmuş, kor ateşten bir hapishanedir.¹⁰¹⁷ Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *Dünyada iken refah ve bolluk içinde yaşayan cehennemlik bir kişi kıyâmet günü getirilir ve ateşe bir defa daldırılıp çıkarılır. Sonra: Ey insan! Sen dünyada iken hiç hayır gördün mü, sana hiç nimet verildi mi? diye sorulur. O kul (her şeyi unuttuğu için): Hayır, yâ Rabbi! der. Cennet ehlinde olup da dünyada iken sıkıntılı ve üzüntülü hayat süren kişi getirilir, cennete bir defa konulup çıkarılır. Daha sonra: Ey insan! Sen hiç dünyada üzüntü, sıkıntı ve zorluk gördün mü? diye sorulur. O da: Hayır, yâ Rabbi! Ben hiç sıkıntı ve kötülük görmedim, der.*¹⁰¹⁸

Ahiret inancının gayr-i ahlâkî davranışlar sergileyenler üzerinde caydırıcı bir etkisi vardır. Kötülük işleyenler, kanunun elinden kurtulabilirler veya kanunda müeyyidesi olmaması nedeniyle cezasız kalabilirler. Buna bakarak yaptıklarının yanlarında kâr kaldığını düşünebilirler. Ancak uhrevi sorumluluğu anlatan ayetlerde, insanın bu dünyada kötülük işlemesine rağmen cezasının karşılığını görmemiş olmasının “gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini”¹⁰¹⁹ ve “gizliyi de gizlinin gizlisini de bilen”¹⁰²⁰ Allah'ın da görmediği anlamına gelmeyeceği belirtilir. Ayette bu günahları işleyen kimselerin “Yoksa onların sırlarını ve gizli konuşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Hayır öyle değil, yanlarındaki elçilerimiz (melekler) yazmaktadırlar.”¹⁰²¹ İfadeleri günahkârların işledikleri fiillerin karşılıksız kalmayacağını ortaya koymaktadır. Dünya da gerçekleşmemiş olan mutlak adalet ahirette gerçekleşecektir. Bu inanış, ahlâkî zafiyetleri olan insanların kötü eylemler içine girmelerine engel olucu bir durum arzeder. Zira cehennem ve cennet sahnelerinin canlı şekilde tasvir edilmesinin, insanın davranışlarını kontrol etmesinde etkili olacağı

¹⁰¹⁶ 15. Hicr: 43, 44.

¹⁰¹⁷ Ceylan, *İslamda Ölümden Sonra Diriliş*, 239.

¹⁰¹⁸ Müslim, *Sıfatu'l-Kıyâme*, 55.

¹⁰¹⁹ 40. Mu'min: 19.

¹⁰²⁰ 20. Tâhâ: 7.

¹⁰²¹ 43. Zuhruf: 80.

aşikârdır. Kur'an'ın Mekke müşriklerini saat (ahiret) ve azap temaları işleyerek ruhsal açıdan tedirgin etmesi ve aşırı derece korkutmasının bir nedeni de kötülük işleyenler üzerinde caydırıcı bir etki sağlamaktır. Çünkü insan fitratında acı ve ızdırap veren şeyden uzaklaşmak, mutluluk yarar ve menfaat veren şeylere yönelme duygusu vardır.¹⁰²² *“Kıyamet günü Allah'a karşı yalan söyleyenleri görürsün, yüzleri kapkara kesilmiştir. Büyüklük taslayanlar için cehennemde bir yer mi yok!”* şeklinde yeralan ifadelerle birlikte asla bir tutulmayacaklarını¹⁰²³ işlenen günahın hesabının sorulacağını hatırlatmaktadır. Kur'anda yer alan *“Yalanı, ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlar uydurur. İşte onlar, yalancıların ta kendileridir.”*¹⁰²⁴ İfadesi ahiret inancı olmayan kimselerin karşılık görmeyeceği anlayışı ile sınır tanımadan birtakım davranışları gerçekleştirebileceklerini bizlere hatırlatmaktadır.

Unutulmamalıdır ki, hayatta iyi veya kötü karşılıksız hiçbir şey yoktur, iyiliğin de kötülüğün de mutlaka bir bedeli vardır. İyilik ve güzellikten yana olanların da kötülük ve çirkinlikten yana olanların da bu bedeli ödemeye hazır olmaları gerekir. Sevgi ve güzellikten yana olan düzeyli insanların ödeyecekleri bedel günümüz koşullarında daha da ağır olabilir.¹⁰²⁵

Ahireti, iman esasları içine koyan İslâm böyle bir günü vaat ederek adalet zincirini kesintisiz ve kesin olarak tamamlamakta, kendi ahlâk sistemi içerisinde adaleti ucu açık ve ne olacağı belli olmayan bir olgu olarak bırakmamaktadır. Bunun yanında insanların içlerine düşmeleri pek muhtemel olan karamsarlıklarını da gidermektedir.¹⁰²⁶ *“Kıyâmet günü doğru teraziler kurarız; hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Har-dal tanesi kadar olsa bile yapıları ortaya koyarız. Hesap gören olarak biz yeteriz.”*¹⁰²⁷ *“Her kişiye işlediği ödenir.”* *“Geleceğinden şüphe olmayan günde, onları topladığımız ve haksızlık yapmadan herkese kazandığı eksiksiz verildiği zaman, halleri nasıl olacak?”*¹⁰²⁸ Hz. Peygamber'in konuyla ilgili yüzlerce hadisinden biri de şöyledir:

¹⁰²² Enbiyâ Yıldırım, *Din-Ahlak Ekseninde Hz. Muhammed, Rağbet Yayınları*, İstanbul 2007, 169, 170.

¹⁰²³ 45. Câsiye: 21.

¹⁰²⁴ 16. Nahl: 105.

¹⁰²⁵ Fersahoglu, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, 79.

¹⁰²⁶ Çağrı, *Anahatlarıyla İslâm Ahlâkı*, 126.

¹⁰²⁷ 21. Enbiyâ: 47.

¹⁰²⁸ 3. Âl-i İmrân: 25.

*“Kıyâmet gününde hakları mutlaka sahiplerine vereceksiniz. Hattâ boynuzsuz koyun için boynuzlu koyundan kısas alınacaktır.”*¹⁰²⁹

Ebû Râfi’ın anlattığına göre, bir gün Bakî’ Mezarlığı’na uğrayan Resûlullah (sav), bir kabrin başucuna gelerek, “Yazık sana! Yazık sana!” diye seslendi. Nebî’nin (sav) bunu kendisine söylediğini zanneden Ebû Râfi, derhâl mezarın başından geri çekilince azatlısının endişesini fark eden Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu: *“Bunu sana söylemedim. Şu kabrinin yanından geçtiğimiz kimse var ya, vaktiyle onu zekât toplamak için göndermiştim de o zekât malından bir gömlek aşırmıştı. Şimdi o gömleğe karşılık olarak ona ateşten bir zırh giydirildi.”*¹⁰³⁰

Ubâde b. Sâmit’ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Bana kendi adımıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin.”*¹⁰³¹

Nüzul Süresi boyunca Allah, o topraklarda yaşayan insanlara varlıktaki konumlarını öğretmiş, kozmik düzen içindeki yerlerini kavramalarını sağlamış, onların insani olanı ve insana yakışanı içselleştirmelerini amaçlamıştır. Onların, Tanrı’ya aidiyet duygularını, şirkten arınmış bir biçimde pekiştirmiş, yapıp ettiklerinden kesinlikle sorguya çekileceklerine dair kesin ve açık belirlemelerde bulunmuştur.¹⁰³²

Ahiret olgusunun mutlak adaletin gerçekleşmesinin ardından herkesin hak ettiğiyle yüzleşmesidir. Bu da insanların sevap veya günah miktarlarına göre, cennet ve cehennemde hak ettikleri yerlere konmalarındır. Bu şekilde hem adalet sistemi tamamlanmış olmakta hem de hak ediş karşılanmaktadır.

Başka bir hadisinde *“Nefsîm yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, kişinin ayağının sürçmesi, ayağını bir ağaç parçasının yırtması, damarının seyrimesi hep kendi günahı yüzündendir. Allah ise günahlarının çoğunu bağışlıyor.”*¹⁰³³ buyurmuştur.

¹⁰²⁹ el-Buhârî, Cum’a, 4; et-Tirmizi, Sıfatü’l-kıyame, 2.

¹⁰³⁰ en-Nesâî, İmâmet, 58.

¹⁰³¹ Ahmed İbn Hanbel, V, 323.

¹⁰³² Albayrak, *Tarihin İçinden Kur’an’ı Algılamak*, 52.

¹⁰³³ İbn Mâce, IV, 116

Ebu Mes'ud'un anlattığına göre "Hz. Resûlullah (sav) omuzlarımıza dokunur ve şöyle derdi: *"Düzgün durun karışık durmayın ki kalplerinizde karmakarışık olmasın."*¹⁰³⁴

Amr b. Mürre, Muâviye'ye Resûlullah'ı (sav) şöyle buyururken işittiğini söylemiştir: *"Herhangi bir idareci, kapısını ihtiyaç sahibine, yoksula ve elinde bir şeyi olmayan fakire kapatırsa, ihtiyaç ve fakirlik içine düştüğünde Allah da göğün (cennetin) kapılarını onun yüzüne kapatır."*¹⁰³⁵

Ebu Hâkim el Müzeni'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. *"Dinini ve ahlâkını beğendiğiniz kimse size (dünür) olarak geldiğinde onu (kızınızla) nikâhlayın. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk çıkar..."*¹⁰³⁶

*"Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur."*¹⁰³⁷

Cerîr b. Abdullah b. Amr, Hz. Peygamber'e (sav) nispet ederek şunu nakletmiştir: *"Merhametliler (var ya!) Rahman, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin."*¹⁰³⁸

Enes b. Mâlik'in işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *"Kim rızkının bollaştırulmasını yahut ecelinin geciktirilmesini arzu ederse, akraba ile irtibatını sürdürsün!"*¹⁰³⁹

Enes b. Mâlik'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *"Bir genç, ihtiyar bir kimseye yaşından dolayı hürmet ederse, Allah da ona yaşlılığında kendisine hürmet edecek birisini hazırlar."*¹⁰⁴⁰

Abdurrahman b. Avf'ın işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah şöyle buyurur: "Ben Rahmân'ım, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkiyi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkiyi keserim."*¹⁰⁴¹

¹⁰³⁴ Müslim, Salat, 122.

¹⁰³⁵ et-Tirmizî, Ahkâm, 6; Ahmed İbn Hanbel, III, 481.

¹⁰³⁶ et-Tirmizî, Nikah, 3; İbn Mâce, Nikah, 46.

¹⁰³⁷ el-Buhârî, Zekât, 63; Müslim, İman, 29; Ebû Dâvûd, Zekât, 5.

¹⁰³⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 58, et-Tirmizî, Birr, 16.

¹⁰³⁹ Müslim, Birr, 20; el-Buhârî, Edeb, 12.

¹⁰⁴⁰ et-Tirmizî, Birr, 75

¹⁰⁴¹ Ebû Dâvûd, Zekât, 45; Ahmed İbn Hanbel, I, 195.

Ameller ancak niyetlere göredir. Herkes niyet ettiği şeyin karşılığını alacaktır.¹⁰⁴²

Amr b. Abese'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kim saç ve sakalını Allah yolunda çalışırken ağartırsa, bu beyazlık kıyâmet günü kendisi için nur olur.”*¹⁰⁴³

*“Ameller niyetlere göredir. Herkes neye niyet etmişse ona göre amel eder. Kimin hicreti Allah'a ve Resulüne ise onun ameli de Allah ve Resulüne olur. Kimin hicreti dünya ise, o da ona ulaşır veya kimin hicreti nikâhlayacağı kişi ise o da ona göre amel eder.”*¹⁰⁴⁴

*“Her kim sabah namazını kılsa, o kimse Allah'ın koruması altındadır.”*¹⁰⁴⁵
*“Kim sabah namazını kılsa o kimse Allah'in güvencesindedir. Artık Allah'ın bu guvencesini ihlal etmeyiniz. Bu itibarla kim böyle olan bir kimseyi (şer'i hüküm olmaksızın) öldürürse Allah öldüren kişiyi sorguya çekip neticede baş aşağı cehenneme atar.”*¹⁰⁴⁶

Ebû Hureyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Yüce Allah buyuruyor ki: Kulum beni nasıl düşünüyorsa ben öyleyim. O, beni anarken ben onunla beraberim. O, beni kendi başına anarsa, ben de onu kendim anarım. O, beni bir topluluk içinde anarsa, ben onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım...”*¹⁰⁴⁷

*“Yüce Allah Şöyle buyurdu: Senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım ve onları, vaktinde ve hakkını vererek kılanları cennete koyacağımı kendi katımda vadettim. Namazları düzenli kılmayanlar için ise böyle bir vaad yoktur.”*¹⁰⁴⁸

Hişâm b. Hakîm b. Hizâm'dan rivayet edildiğine göre o, Şam bölgesinde bazı insanlara rastladı. Onların güneşe karşı dikilmiş ve başlarına zeytinyağı dökülmüş olduğunu görünce, *“Bu nedir?”* diye sordu. Kendisine, *“Vergi (vermedikleri) için cezalandırılıyorlar.”* denildi. Bunun üzerine dedi ki, *“Haberiniz olsun! Ben Allah*

¹⁰⁴² Ebû Dâvûd, Talak, 10, 11; el-Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1, İman 39, Itk 6, Nikâh 5, Eymân 22, Hiyel, 1, Müslim, İmâret, 155; Tirmizî, Fedâilu'l-cihâd, 16; en-Nesâî, Tahâret, 60.

¹⁰⁴³ et-Tirmizî, Fedâilu'l-cihâd, 9.

¹⁰⁴⁴ el-Buhârî, Bedu'l-vahy, 1; Müslim, İmâre, 155.

¹⁰⁴⁵ Müslim, Mesacid, 262.

¹⁰⁴⁶ İbn Mâce, Fiten, 6

¹⁰⁴⁷ Müslim, Zikir, 2; el-Buhârî, Tevhîd, 15.

¹⁰⁴⁸ Ebû Dâvûd, Salât, 9.

Resûlu'nü şöyle derken işittim: “*Bu dünyada insanlara işkence edenlere şüphesiz Allah da azap edecektir.*”¹⁰⁴⁹

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Resûlullah (sav); “*Kim (işlediği hayrı şöhret için) insanlara duyurursa, Allah onun (gizli işlerini) duyurur. Kim de (herhangi bir hayrı) gösterişçe yaparsa, Allah da onun gösterişçiliğini meydana çıkarır.*” buyurdu.¹⁰⁵⁰

Abdullah b. Amr (ra)'dan rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Haksız yere (öldürmesini meşru ve haklı kılacak bir neden olmaksızın) bir serçe veya daha büyük bir kuşu öldüren insana Yüce Allah mutlaka (bunun hesabını) sorar.*” “Ey Allah'ın Resûlü! Kuşun öldürülmesini haklı kılan ne olabilir?” diye sorulunca, “*(Avlayan kimsenin) onu (usulüne göre) kesmesi ve yemesidir. Ayrıca başını kopartıp (etrafa) atmamasıdır.*” diye cevap vermiştir.¹⁰⁵¹

Huzeyfe (ra) anlatıyor: Resûlullah'ın (sav) şöyle dediğini işittim: “*İpek ve ibrişim elbise giymeyin. Altın ve gümüş kaplardan su içmeyin, onlarda yemek yemeyin. Zira bu iki şey dünyada onlar (kâfirler), âhirette de sizin içindir.*”¹⁰⁵² “*Dünyada içki içen, ahirette içemez.*”¹⁰⁵³ “*Dünyada ipek giyen, ahirette giyemez.*”¹⁰⁵⁴ “*Dünyada gümüş kaptan içen, ahirette içemez.*”¹⁰⁵⁵

Abdullah bin Ömer (ra)'dan rivayet edildiğine göre: Ömer bin Hattâb (ra) sırf ipekten mamul satılık bir kat elbise gördü ve “*Yâ Resûlallah, keşki bu elbiseyi (dışardan gelen) özel hey'etler ve cuma günü için giymek üzere satın alsan,*” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sav): “*Bunu ancak ahirette (ipek elbisede) hiç nasibi olmayan kimse giyer*” buyurdu.¹⁰⁵⁶ Ümmü Seleme (ra)'dan rivâyete göre, Resûlullah (sav) bir gece uykusundan uyandı ve şöyle buyurdu: “*Sübhanellah! Bu gece nice*

¹⁰⁴⁹ Müslim, Birr, 117.

¹⁰⁵⁰ el-Buhârî, Rikâk, 36; Müslim, Zühd, 47.

¹⁰⁵¹ en-Nesâî, Sayd ve Zebâih, 34

¹⁰⁵² el-Buhârî, Et'ime 28, Eşribe 28, Libas 25; Müslim, Libas 4; Ebu Dâvud, Eşribe, 17; Müslim, Libas 4; et-Tirmizî, Eşribe, 10; en-Nesâî, Zînet, 87; İbn Mâce, Eşribe, 17.

¹⁰⁵³ Muvatta', Eşribe, 4; Dârimî, Eşribe, 3; el-Buhârî, Eşribe, 1; Müslim, Eşribe, 8; İbn Mâce, Eşribe, 2; Ebû Dâvûd, Eşribe, 5; et-Tirmizî, Eşribe, 1; en-Nesâî, Eşribe, 45; Müslim, Libâs, 2.

¹⁰⁵⁴ el-Buhârî, Libâs, 25; Müslim, Libâs, 2; et-Tirmizî, Edeb, 52; en-Nesâî, Zîne, 90; el-Buhârî, Libâs, 25; İbn Mâce, Libâs, 16.

¹⁰⁵⁵ Müslim, Libâs, 2.

¹⁰⁵⁶ İbn Mâce, Libâs, 16.

karışıklıklar fitneler ve nice hazineler indi fakat odalarında yatmakta olup bunlardan haberi olmayanları kim uyandıracak? Dünyada nice giysisi olanlar var ki ahirette çıplaktırlar."¹⁰⁵⁷

Dihye b. Halîfe Kelbî (ra) 'den rivayet edilmiştir: Dedi ki; Rasûllullah (sav)'e, kubtiyye denilen ince kumaşlar getirilmişti. Onlardan birini bana verdi ve: "*Bunu ikiye böl, birini (kendine) gömlek dik; diğerini de hanımına ver, onu kendisine başörtüsü yapsın*" buyurdu. Sözlerine şöyle devam etti: Hz. Peygamber'in bu emrini alan) Dihye (oradan ayrılmak üzere) sırtını döndüğü zaman (Hz. Peygamber ona): "*Hanımına (bu kaputun) altında kendi tenini göstermeyecek başka bir elbise giymesini de emret*" dedi.¹⁰⁵⁸ "İbn'i Ömer (ra)'dan rivayet edildiğine göre: Bir defa bir adam Peygamber (sav)'in yanında (tokluğundan dolayı) geçirdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) adama: "*Geçirtini bizden uzaklaştır. Çünkü şüphesiz, kıyâmet günü açlığı en uzun olanınız, dünya hayatında en çok tok olanınızdır, buyurdu.*"¹⁰⁵⁹ Ebu Cuhayfe (ra) anlatıyor: Etle ekmekten yapılmış bir tirit yedim. Sonra Resûlullah (sav)'a geldim. Bu arada geçirmeye başladım. Resul-i Ekrem (sav) "Ey Ebu Cuhayfe! Geçiriyorsun, bizden uzak dur. İnsanların dünyada en çok doyanları, âhirette kıyamet günü en aç kimseler olacaklardır." buyurdu.¹⁰⁶⁰

Bir keresinde deniz seferine çıkmıştık. Aramızda Ebû Eyyûb el-Ensârî'de vardı. Başımızda kumandan olarak Abdullah b. Fezârî bulunmaktaydı. Bir ara ganimetleri taksimle görevli memurun yanına uğradık. O, bütün esirleri bir araya getirdi. Bir de baktık ki esirler arasında bir kadın ağlayıp durmaktadır. Ebû Eyyûb; "*Bu kadın niçin ağlıyor?*" diye sordu. *Yavrusu ile arasını ayırdılar da ondan ağlıyor*" dediler. Bunun üzerine Ebû Eyyûb kadının çocuğunu buldu, elinden tutup anasına teslim etti. Ancak ganimetlerden sorumlu kişi, bu müdahaleden hoşlanmadı ve gidip durumu komutan Abdullah b. Kays'a bildirdi. Komutan, Ebû Eyyûb'a "*Niçin böyle yaptın*" diye haber gönderdi. Ebû Eyyûb da şu cevabı verdi. "Ben Resûlullah (sav)'i "*Anası ile yavrusunun*

¹⁰⁵⁷ et-Tirmizi, Fiten, 30; el-Buhârî, İlim, 27

¹⁰⁵⁸ Ebû Dâvûd, Libas, 38.

¹⁰⁵⁹ İbn Mâce, Et'ime, 50.

¹⁰⁶⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 502. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

arasını ayıran kimsenin Allah kıyâmet günü sevdikleriyle arasını ayırır.” buyurduğunu duymuş bulunmaktayım.¹⁰⁶¹

“Dünyada iken refah ve bolluk içinde yaşayan cehennemlik bir kişi kıyâmet günü getirilir ve ateşe bir defa daldırılıp çıkarılır. Sonra: Ey insan! Sen dünyada iken hiç hayır gördün mü, sana hiç nimet verildi mi? diye sorulur. O kul her şeyi unuttuğu için: Hayır, yâ Rabbi! der. Cennet ehlinden olupta, dünyada iken sıkıntılı ve üzüntülü hayat süren kişi getirilir, cennete bir defa konulup çıkarılır. Daha sonra: Ey insan! Sen hiç dünyada üzüntü, sıkıntı ve zorluk gördün mü? diye sorulur. O da: Hayır, yâ Rabbi! Ben hiç sıkıntı ve kötülük görmedim,” der¹⁰⁶²

Hz. Aişe, Rasûlullah’ın şöyle buyurduğunu söylemiştir: “İnsanlar kıyâmet gününde yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz haşrolunacaktır.” Yâ Resûlallah! Kadınlarla erkekler bir arada mı haşrolunacaklar? Bunlar birbirlerine bakarlar, dedim. Ey Aişe! “İş, bunu hatıra getirmeyecek kadar şiddetlidir”, buyurdu¹⁰⁶³

Hz. Peygamber (sav), “Kim kibriden elbisesini yerde sürüklerse, Allah kıyâmet günü onun yüzüne bakmaz.” buyurmuştu. Hz. Ebû Bekir, “Yâ Resûlallah, elbisemin iki tarafından biri dikkat edip korumazsam mutlaka sarkıyor.” deyince, Hz. Peygamber (sav) şu açıklamayı yapmıştı: “Ama sen bunu kibirlenerek yapanlardan değilsin.”¹⁰⁶⁴

“Bir insan manasını düşünmeden bir söz söyleyiverir ki o yüzden cehennemden şark ile garb arasında ki mesafeden daha uzak bir yerine düşer.”¹⁰⁶⁵

Ebû Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Bir kimse bir mecliste oturur da orada Allah Teâlâ’nın ismini anmazsa, Allah’a karşı eksik bir iş yapmış, bir günah işlemiş olur. Bir kimse yatağa yatar da orada Allah Teâlâ’yı zikretmezse, yine eksik bir iş yapmış, bir günah işlemiş olur.”¹⁰⁶⁶

H z. Ömer (ra)’in oğlundan Resûlullah (sav)’ın şöyle dediği rivayet olundu: “Allah, kıyamet günü üç kişiye merhamet etmez, rahmet nazariyle bakmaz: (Onlar); Ana ve babasına karşı gelen, içki tiryakisi ve yaptığı iyiliği başa kakandır. Üç kişi de

¹⁰⁶¹ Ahmed İbn Hanbel, V, 413; et-Tirmizî, Büyû’, 52.

¹⁰⁶² Müslim, Sıfatu’l-Kıyâme, 55.

¹⁰⁶³ Müslim, Cennet, 56; et-Tirmizî, Kıyâme, 3.

¹⁰⁶⁴ el-Buhârî, Libâs, 2.

¹⁰⁶⁵ Müslim, Zühd, 49.

¹⁰⁶⁶ Ebû Dâvûd, Edeb 25. Ayrıca bk. Ahmed İbn Hanbel, II, 422.

cennete giremez. (Onlar da): *Anaya babaya karşı gelen, karısını zinaya zorlayan ve erkeklığe özenen kadın* (erkekler gibi giyinen, onlar gibi olmak isteyen, onlara benzemeye çalışan kadınlar) *'dır.* ”¹⁰⁶⁷

Ebû Hureyre'nin (ra) rivâyet ettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kıyâmet günü Allah katında insanların en kötülerinin şunlara bir yüzle, bunlara diğer bir yüzle gelen ikiyüzlüler olduğunu görürsün!”*¹⁰⁶⁸ Hz. Câbir (ra) anlatıyor: *“Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Bana en sevgili olanınız, kıyâmet günü de bana mevkice en yakın bulunacak olanınız, ahlâkça en güzel olanlarınızdır. Bana en menfur olanınız, kıyâmet günü de mevkice benden en uzak bulunacak olanınız, gevezeler, boşboğazlar ve yüksekten atanlardır.”* (Cemaatte bulunan bâzıları): *“Ey Allah'ın Resûlü! Yüksekten atanlar kimlerdir?”* diye sordular. *“Onlar mütekebbir (büyüklük taslayan) kimselerdir!”* cevabını verdi.”¹⁰⁶⁹ Sa'd b. Ebî Vakkas (ra) Resûlullah'ın (sav): *“Dünyada ikiyüzlülük yapanlar, kıyamet günü ateşten iki yüzleri olduğu halde gelirler buyurduğunu işittim, demiştir”*¹⁰⁷⁰ *“Dünyada ikiyüzlü olanların kıyamet günü ateşten iki dili olur”*¹⁰⁷¹

Yine Ebu Hureyre (r.a.) 'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah (sav): *“Otorite sahiplerine yazıklar olsun. Önderlere yazıklar olsun. Bir şeyi korumayı üzerine alanlara yazıklar olsun! Yemin ederim ki, onlardan bir gurup, herhangi bir görev almaktansa kıyamet günü saçlarından Süreyya yıldızına asılıp, semadan yeryüzüne sarkıtılmış olmayı temenni edeceklerdir.”* buyurdu.¹⁰⁷² Ebu Hureyre (ra) Resûlullah (sav)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etti: *Kıyamet günü çok yiyip içen iri yarı obur kimseler getirilir, onların ameli Allah yanında bir sineğin kanadına bile denk olamaz. Dilerseniz şu âyeti okuyunuz:*¹⁰⁷³ *“... Kıyamet günü biz onlara değer vermeyeceğiz.”*¹⁰⁷⁴

¹⁰⁶⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 662. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁶⁸ el-Buhârî, Edeb, 52.

¹⁰⁶⁹ et-Tirmizî, Birr, 77.

¹⁰⁷⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 129. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁷¹ ed-Darimi, Rekaik, 51; el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 129. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁷² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 517. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁷³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 503. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁷⁴ 18. Kehf: 105

“...Kim istemedikleri ya da ısrarla kaçındıkları halde bir grubun konuşmalarına kulak kabartırsa kıyâmet günü kulağına kurşun dökülür.”¹⁰⁷⁵

Nadr b. Enes anlatıyor: “İbn Abbâs’ın yanında oturuyordum. Iraklı bir adam ona gelerek: “Ben şu resimleri yapıyorum, bu konuda ne dersin?” diye sordu. İbn Abbâs, “Yaklaş, yaklaş!” dedi. Ben Muhammed’in (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Kim dünyada tapınmak üzere bir resim yaparsa kıyâmet günü kendisinden o yaptığı resme can vermesi istenir, fakat o, ona can veremez.”¹⁰⁷⁶ Kıyamet günü rezil olacak kimselerin bulunacağını haber veren Allah Resûlu bazı günahları işleyen kimselerin rezil edileceğine dair uyarılarda bulunmaktadır. “Allah’ın Kitabı’nda sizden öncekilerin bilgisi ve sizden sonrakilerin haberi vardır. Aranızdaki meselelerin hükmü ondadır. O, (hak ile bâtlı birbirinden ayıran) kesin bir hüküm olup anlamsız boş söz ve oyun değildir. Allah onu terk eden zorbayı rezil eder.”¹⁰⁷⁷

“Ey diliyle Müslüman olduğunu söyleyen ve kalbine iman işlememiş kimseler! Müslümanlara eziyet etmeyin, onları ayıplamayın. Onların kusurlarını araştırmayın. Müslüman kardeşinin ayıbını kurcalayan kişi var ya! Allah da onun ayıbını kurcalar. Allah kimin ayıbını kurcalarsa, kişi bu ayıbı kapalı kapılar ardında bile işlemiş olsa yaptığını açığa çıkarıp onu rezil eder.”¹⁰⁷⁸

Ebû Hureyre’nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim göz göre göre çocuğunun kendisine ait olduğunu inkâr ederse kıyâmet günü Allah da onu rahmetinden uzaklaştırır ve gelmiş geçmiş herkesin önünde rezil eder.”¹⁰⁷⁹

Ebû Hureyre (ra)’rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav), Zilzal sûresi 4. ayeti olan: “İşte o gün yeryüzü tüm haberlerini ortaya dökecektir.” Ayetini okudu ve yeryüzünün haberleri nedir? bilir misiniz? Buyurdu. Ashab: Allah ve Rasûlü daha iyi bilir dediler. Buyurdu ki: “Yeryüzünün haberleri erkek ve kadın her kimse hakkında yeryüzünde yaptıkları hoş iş konusunda falan kişi falan gün ve saatte falan yerde şöyle yaptı demesidir işte haber budur.”¹⁰⁸⁰

¹⁰⁷⁵ el-Buhârî, Ta’bir, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 88.

¹⁰⁷⁶ en-Nesâî, Zinet, 113

¹⁰⁷⁷ et-Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’ân, 14.

¹⁰⁷⁸ et-Tirmizî, Birr, 85.

¹⁰⁷⁹ Ebû Dâvûd, Talâk, 28.

¹⁰⁸⁰ et-Tirmizî, Sıfatü’l-kıyame, 7.

“Kim bir adama can güvenliği konusunda teminat verip de daha sonra onu öldürürse kıyâmet gününde zulüm sancağını taşıyacaktır.”¹⁰⁸¹

Enes'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kıyâmet gününde her vefasızın, vefasızlığının göstergesi olarak bir sancağı olacaktır...”¹⁰⁸² Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet edilen hadiste Resûlullah (sav): “Müslümanın öldürülmesinde yarım kelimeyle dahi yardım eden kimse, alnında “Allah'ın rahmetinden kovulmuştur” sözü yazılı olarak Allah'ın huzuruna çıkar” buyurdu. Süfyan b. Uyeyne: “Öl...” dese, “öldür” kelimesini tamamlamasa da (öldürmeye ortak olmuştur)”¹⁰⁸³ Kişinin, ödeme niyeti olmadığı halde borçlanması hakkında ise şöyle buyurmaktadır. “Herhangi bir adam ödünç alacağı şeyi sahibine ödememek kararı ile borçlanırsa Allah'ın huzuruna hürsüz olarak çıkar.”¹⁰⁸⁴ buyurarak “Birilerine bir yüzle, birilerine de başka bir yüzle gelen kişi ikiyüzlü kişi, insanların en kötülerindedir.”¹⁰⁸⁵ “Kıyâmet günü Allah katında insanların en kötülerinin şunlara bir yüzle, diğer bir yüzle gelen ikiyüzlüler olduğunu görürsün.”¹⁰⁸⁶

“Kim bir karış (bile olsa) toprak çalarsa, kıyâmet günü o yer yedi kat halinde onun boynuna dolanır.”¹⁰⁸⁷ “Kim istemedikleri ya da ısrarla kaçındıkları halde bir grubun konuşmalarına kulak kabartırsa kıyâmet günü kulağına kurşun dökülür.”¹⁰⁸⁸ “Zulümden sakının. Çünkü zulüm, kıyâmet gününde karanlıklardır.”¹⁰⁸⁹ “Her kim kendisine sorulan bir meseleyi yahut kendisinden istenilen bir bilgiyi bile bile gizlerde cevabını vermezse, kıyâmet günü ona ateşten bir gem vurulacaktır.”¹⁰⁹⁰

Yezid kızı Esmâ'dan (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: “Bir kadın, altın bir gerdanlık takınırsa kıyâmet gününde boynuna ateşten onun gibi bir gerdanlık takılır. Bir kadın da kulağına altın bir küpe takarsa kıyâmet gününde

¹⁰⁸¹ İbn Mâce, Diyât, 33.

¹⁰⁸² Müslim, Cihâd ve siyer, 14.

¹⁰⁸³ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, IV, 77. İbn Mâce, rivayet etmiştir.

¹⁰⁸⁴ İbn Mâce, Sadakat, 10.

¹⁰⁸⁵ Müslim, Birr, 98.

¹⁰⁸⁶ el-Buhârî, Edeb, 52.

¹⁰⁸⁷ et-Tirmizî Diyât, 21; Müslim, Mûsakat, 140.

¹⁰⁸⁸ el-Buhârî, Ta'bir, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 88.

¹⁰⁸⁹ el-Buhârî, Zekât, 63, Mezalim, 8, Cihâd, 65, Megazi, 60; Müslim, İman, 29, Birr, 56; et-Tirmizî, Birr, 83.

¹⁰⁹⁰ et-Tirmizî, İlim, 3; Ebû Dâvûd, İlim, 9; İbn Mâce, Mukaddime, 17.

kulağına ona benzer ateşten bir küpe takılır.”¹⁰⁹¹

Sevban (ra)’dan Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: “*Kim kendinden sonra bir hazine bırakmışsa kıyamet gününde onun için malı gözleri üstünde siyah iki benek bulunan, başındaki tüyleri dökülmüş ejderha şeklinde getirilir. Bu ejderha onun peşinden gider. Adam: “Sen kimsin?” der. Ejderha: “Ben, senin arkanda bıraktığın hazinenim” der. Ve onu takipten vazgeçmez, nihayet adamın elini yakalar ve onu yer. Sonra vücudunun diğer yerlerini yer.*”¹⁰⁹² Ebu Said (ra) Hz. Peygamber (sav)’in şöyle anlattığını rivayet etti: “*Cehennemden vahşi bir hayvan çıkararak: Bugün üç kişiyle hesaplaşacağım. Onlar (gerçeği kabul etmekte) direnen zalim ve gaddarlar, Allah’la birlikte başka bir ilah edinen ve haksız yere birisini öldüren kimselerdir” der ve onları (pençesiyle) kavrayarak cehennemden kızıl alevine doğru fırlatır*”¹⁰⁹³ Bezzar’ın rivayet ettiği hadiste Nebi (sav) şöyle anlattı: “*Cehennemden açık bir dille konuşan iki gözlü vahşi bir hayvan çıkararak: Allah’la birlikte başka bir ilah edinen, (gerçeği kabul etmemekte direnen) zalim ve gaddarlar ve haksız yere birisini öldürenle hesaplaşmak için görevlendirildim” der. Ve onları diğer insanlardan beş yüz sene önce (cehenneme) götürür.*”¹⁰⁹⁴

Câbir b. Abdullah’ın naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Dâvûd’un oğlu Süleyman Peygamber’in annesi, Süleyman’a şöyle demişti: “Evlâdım! Geceleyin fazla uyuma! Zira geceleyin fazla uyumak, kişiyi kıyâmet günü fakir bırakır.*”¹⁰⁹⁵

Abdurrahman b. Sa’d, Ebû Saîd Hudri’den şunları işittiğini naklediyor: “*Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. “Kişinin eşiyle birlikte olduktan sonra onu ifşa etmesi, kıyâmet gününde Allah katında (sorumluluğu) en büyük olan emanetlerdendir.*”¹⁰⁹⁶

İyâs İbnu Sa’lebe Hârisî (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: “*Kim Müslüman bir kimsenin hakkını, yemini ile ele geçirirse artık onun için cehennem vacib*

¹⁰⁹¹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 484. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁹² el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 466. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁹³ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 634. Hadis, Hasen-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁹⁴ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 466. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁹⁵ İbn Mâce, *İkâmet*, 174.

¹⁰⁹⁶ Müslim, *Nikâh*, 124; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 32.

olmuştur. Allah Teâla ona cenneti de mutlaka haram kılmıştır.” “*Ey Allah'ın Resulü! Az bir şey olsa da mı?*” diye sormuşlardı. “*Misvak ağacından bir çubuk bile olsa!*” cevabını verdi.”¹⁰⁹⁷ Abdullah oğlu Cündüb'den rivayet edilen bir hadis şöyledir. Bir adam yaralıydı, (yarasına dayanamayıp) kendini öldürdü. Bunun üzerine Allah: “*Kulum (kendini öldürmekle) acele etti. Ben de ona cenneti haram kıldım*” buyurdu.¹⁰⁹⁸

“*Allah bir kulunu bir toplumun başına getirir de o da halkını aldatarak ölürse, Allah cenneti ona haram kılar.*”¹⁰⁹⁹ “*Allah'ın, yönetimi altına bazı kimseleri verdiği bir kul, şâyet yönetimi altındakileri aldattır ve bu hal üzere ölürse, Allah ona cenneti haram eder.*”¹¹⁰⁰ “*Kim yalan yeminle Müslüman bir kişinin hakkını elinden alırsa, Allah ona ateşi vacip kılar ve cenneti haram eder.*”¹¹⁰¹ Ebu Said ve Ebu Hureyre (ra) Hz. Peygamber'in (sav): “*Göktekiler ve yerdekiler bir müslümanın kanının akıtılması hususunda birlik olsalar, Allah onların tümünü cehenneme atar.*”¹¹⁰² dediğini rivayet etti.

Muâz bin Enes (Cühenî) (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Kim cuma günü (mescidde oturan) halkın üzerinden atlayıp geçerse, o kimse cehennem yolu üzerinde köprü ittihaz edilir.*”¹¹⁰³ “*Kim de (karalamak gayesiyle) bir müslümana bir iftira ederse Allah o kimseyi bu söylediği sözlerin vebâlerinden (tamamen temize) çıkıncaya kadar cehennem köprüsü (sırat) üzerinde bekletir.*”¹¹⁰⁴

Mü'min; a) Namazdan, b) İbadetlerinden, c) Zulümden, d) Ömründen, e) Malından, f) Vücudundan, g) İlminden, vb. hususlardan hesaba çekilir. Ebû Hureyre (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kıyâmet gününde kula sorulacak nimetlerden ilk şey sana vücûdunu sağlıklı kılmadık mı? Ve sana soğuk sulardan içirmedik mi? denilmesidir.*”¹¹⁰⁵

“*Nefsım elinde olan Allah'a yemin ederim ki kıyâmet günü (yiyip içtiğiniz) bu*

¹⁰⁹⁷ Müslim, İmân 218, (137); el-Muvatta, Akdiye 11, (2, 727); en-Nesâî, Kadâ 29, (8, 246).

¹⁰⁹⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 637. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰⁹⁹ Müslim, İmân, 227.

¹¹⁰⁰ ed-Dârimî, Rikâk, 77; Müslim, İmân, 63.

¹¹⁰¹ Müslim, İmân, 61; en-Nesâî, Âdâbü'l-Kudât, 30.

¹¹⁰² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 346. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁰³ İbn Mâce, İkametü's-Salat, 88.

¹¹⁰⁴ Ebû Dâvûd, Edeb, 36.

¹¹⁰⁵ et-Tirmizi, Tefsîr Tekasür, 89; İbnu Mâce, Zühd, 12.

nimetlerden mutlaka sorgulanacaksınız.”¹¹⁰⁶

“Allah, her yöneticiyi, yönetip korumakla sorumlu olduğu şeyleri korudu mu yoksa zayi mi etti diye soracak olandır, hatta kişiyi eşi ve çocuklarından sorguya çekecektir.”¹¹⁰⁷ *Enes İbn. Malik (ra) Resûlullah'in (sav): “Cenabı Hak, her çobana gözetmesini istediği şeylerin hesabını sorar. Görevini yerine getirdi mi, yoksa ihmal mi etti?”* buyurduğunu rivayet etmiştir.¹¹⁰⁸ “Şüphesiz Allah, yöneticileri yönettiklerinden sorgulayandır.”¹¹⁰⁹ “Kıyâmet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey (farz) namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar...”¹¹¹⁰ Yine Nesâî, Hz. Peygamber (sav)'in “İnsanın, kendi açısından hesaba çekileceği şeylerin ilki namaz, diğer insanlara karşı (onlar açısından) hesaba çekileceği şeylerin ilki ise kan dökmektir” buyurduğunu nakletti.”¹¹¹¹

“İnsanoğlu kıyâmet günü şu beş şeyden; ömrünü nerede ve nasıl tükettiğinden, gençliğini nerede ve nasıl geçirdiğinden, malını nerden kazanıp nerede harcadığından, öğrendiği bilgilerle yaşayıp yaşamadığından hesaba çekilmedikçe hiçbir tarafa hareket edemeyecek, yerinden kımıldamayacaktır.”¹¹¹²

“Bilesiniz ki! Kim bir zimmîye (anlaşmalı bir gayri müslim vatandaşa) haksızlık ederse, onun hakkını eksik verirse, ona gücünün üstünde şeyler yüklerse veya gönülsüz olarak ondan bir şey alırsa, ben kıyâmet gününde o kişinin hasmıyım.”¹¹¹³

İbn Abbas (ra) der ki: Birisi bana: “Ya Ebal-Abbas, katil (adam öldüren) tevbe etse, kabul olur mu?” diye sordu. İbn Abbas adamın sorusuna şaşarak: “*Ne diyorsun sen?*” diye karşılık verdi. Adam sorusunu tekrarlayınca, İbn Abbas aynı şekilde iki veya üç kere: “*Ne diyorsun sen?*” dedi ve şöyle tekrar etti. Peygamberimiz (sav)'den şunu söylerken işittim: “*Öldürülen kimse bir elinde kafasını, diğer elinde katilin yakasından tutarak, damarlarından akan kanlar içinde Allah'ın huzuruna gelerek âlemlerin Rabbine: “Beni bu öldürdü” der. O zaman Allah katile: “Mahvoldun!” der. Ve*

¹¹⁰⁶ Müslim, Eşribe, 140; et-Tirmizî, Cihâd, 27.

¹¹⁰⁷ es-Suyuti, *Camiü's-Sağir Muhtasari Tercüme ve Şerhi*, I, 209.

¹¹⁰⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, II, 514. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁰⁹ el-Buhârî, *Enbiyâ*, 50.

¹¹¹⁰ İbn Mâce, *İkametü's-Salat*, 202; en-Nesâî, *Muhârebe*, 2, *Salat*, 9; et-Tirmizî, *Mevâkîf*, 188; Ebû Dâvûd, *Salât*, 149.

¹¹¹¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, II, 628. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹¹¹² et-Tirmizî, *Sıfatü'l-Kıyame*, 1.

¹¹¹³ Ebû Dâvûd, *İmâre*, 31, 33.

cehenneme götürülür.”¹¹¹⁴

Ukbe b. Amir (ra)’dan Resulullah (sav)’ın: “*Kıyamet günü birbirinden davacı olacakların ilki komşulardır*” buyurduğu rivayet olunmuştur.¹¹¹⁵ İbn Ömer (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Komşusunun yakasına yapışmış nice komşular vardır ki, şöyle derler: “Ya Rabbi; buna sor, niçin kapısını bana kapattı ve elindeki fazlalıktan bana vermedi?”*”¹¹¹⁶

Ebu Hureyre (ra) Resulullah (sav)’ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *On kişiye başkan olan her idareci -kıyamet günü eli boynuna kelepçeli- olarak getirilir. Onu kelepçesinden ancak adaleti kurtarır.*”¹¹¹⁷ Ebu Hureyre (ra)’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “*On kişiye başkanlık eden her idareci kıyamet günü eli kelepçeli olarak getirilir. Nihayet onu ya adaleti kurtarır yahut zulmü helak eder.*”¹¹¹⁸

Ahiret hayatı sonsuz bir hayatı ifade etmektedir. Bu hakikat Kur’an’da insana hep hatırlatılmaktadır. Bu gerçek kavranılmadığı takdirde insan burada daha kolay aldanabilir. Ancak sonsuz bir hayatın ateşine katlanmaktan korkup; günahlardan uzak kalarak kendisini ibadete de verebilir. “*İnkâr eden ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar, içinde ebedi kalmak üzere cehennemliklerdir. Ne kötü varılacak yerdir orası!*”¹¹¹⁹ Onlara şöyle denir: “*İçinde ebedi kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların kalacağı yer ne kötüdür!*”¹¹²⁰ (Dünyalık olarak) size her ne verilmişse, bu dünya hayatının geçimliğidir. Allah’ın yanında bulunanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır.¹¹²¹ Resûlullah (sav) Muaz’ı elçi olarak Yemen’e gönderdi. Muaz gidince Yemenlilere şöyle konuştu: *Ey insanlar! Şüphesiz ben size Resulullah’ın elçisi olarak gönderildim. Resul-i Ekrem (sav) size şunları bildiriyor: “Ölümler Allah’a dönüş ya cennete ya da cehennemdir. Orası ebedidir, ölüm yoktur, oradan başka yere göç de yoktur.*”¹¹²² İbn Ömer (ra)’ den Resûlullah’ın (sav) şöyle

¹¹¹⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 632. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹¹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 681. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹¹¹⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 684. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹¹¹⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 524. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹¹¹⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 522. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹¹⁹ 66. Tahrir: 4.

¹¹²⁰ 39. Zümer: 72.

¹¹²¹ 42. Şûrâ: 36. Bu konuda ki ayetler için bkz, 28. Kasas: 60; 62. Cuma: 11;

¹¹²² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 531. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

dediği rivayet olundu: *Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girince ölüm getirilir, cennetle cehennem arasına konur ve boğazlanır. Sonra da bir münadi Ey cennet ehli! Ölüm yoktur. Ey cehennem ehli! ölüm yoktur diye seslenince cennette olanların sevinç ve sürurları, cehennemde olanların da keder ve hüznüleri artar.*¹¹²³

Ebu Said el-Hudrî'den (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle dediği rivayet olundu: *“Âhirette ölüm alacalı bir koç suretinde getirilir. Bunun üzerine cennet ehline bir münadi seslenir “Ey cennet ehli! Bunu tanıyor musunuz?” Boynunu uzatarak bunu dikkatle dinleyen cennet ehli ona bakarak: “Evet. Bu ölümdür” derler. Sonra cehennem ehline dönerek “Ey cehennem ehli! Bunu tanıyor musunuz?” diye seslenir. Onlar da ölüme bakarak: Ehli cennet ve cehennem arasında ölüm boğazlanır. “Ey cennet ehli! Asla ölmeden ebedi yaşayacaksınız. Ey cehennem ehli! Hiç ölmeden ebedi yaşayacaksınız” denir. Daha sonra Resûlullah (sav) dünyaya işaret ederek şu âyeti okudu:*¹¹²⁴ *“Ey Resulüm! Kâfîrleri, iş bitirildiği hesap görüldüğü zamanın dehşeti ile, pişmanlık günü ile korkut. Onlar hâlâ gaflet içindedirler, iman etmiyorlar.”*¹¹²⁵ *“...Kıyamet gününde ölüm kır alacalı bir koç suretinde getirilir, cennetle cehennem arasında insanların gözü önünde kesilir, (Cennet ehli buna o kadar sevinir ki) şayet bir insan böyle sevinçten dolayı ölmüş olsa, cennet ehlinin hepsi ölür. Cehennem ehli de o kadar üzülür ki, şayet bir insan bu üzüntü sebebiyle ölse cehennem ehlinin hepsi ölür.”*¹¹²⁶ *“...Ölüm, koyun kesilir gibi boğazlanır. O zaman cennet ehli güven ve huzura kavuşur, sevinirler. Cehennem ehli de ümitsizliğe düşer, kedere boğulur.”*¹¹²⁷

Peygamberimiz Bedir'de ölen Müşriklere ait ölümlerin bir çukura doldurulmasını emrettikten sonra Ebu Cehle bakıp yanındakilere seslenmesinin inzârın dünyada acı sonla tecelli eden şeklinin nasıl gerçekleştiğini insanlara Peygamber (sav) (Kureys ulularının cesetlerinin doldurulduğu) çukurun başında durdu: Kendilerinin ve babalarının isimleriyle *“Ey Ebû Cehl b. Hişâm, Ey Ümeyye b. Halef, Ey Şeybe b. Rebî'a”*¹¹²⁸ *Şu anda Allah'a ve Rasûlüne itaat etmiş olmak hoşuna gider miydi? Biz Rabbimizin bize vâdettiğini bulduk. Siz de Rabbinizin size vâdettiğini buldunuz mu?..”*

¹¹²³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 533. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹²⁴ 19. Meryem: 39.

¹¹²⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 532. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹²⁶ et-Tirmizi, Cennet, 20; Müslim, Cennet, 13; ed-Dârimî, Rıkak, 90.

¹¹²⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 533. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹²⁸ Müslim, Cennet, 17.

Hz. Ömer (ra) dedi ki: Ya Resûlallah, ruhsuz cesetlerle ne diye konuşuyorsun? Resûlullah (sav) cevap verdi: “*Muhammed’in varlığını elinde bulunduran Allah’a yemin olsun ki, söylediklerimi siz onlardan daha iyi işitmiş değilsiniz. Fakat onların cevap vermeğe güçleri yetmiyor.*”¹¹²⁹

Nuh (as) kıssasını anlatan şu âyet buna misaldir. “*Ayetlerimizi yalanlayan kavminden onun öcünü aldık. Şüphesiz onlar kötü bir kavimdiler. Biz de hepsini suda boğduk.*”¹¹³⁰ Diğer bir misal de Karun’un akıbeti ile ilgilidir. “*Derken biz onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allah’a karşı kendisine yardım edecek taraftarları olmadığı gibi o, kendini savunup kurtarabilecek kimselerden de değildi.*”¹¹³¹ Ayetlerinde görüldüğü üzere Kur’an öğüt ve ibret verirken sadece gaybi olaylarla yetinmeyip, yaşanmış tarihi gerçekleri de bu mevzuda kullanıyor. Bu ikinci hususun etkisi birinciye nazaran daha fazladır. Çünkü ortada tarihi bir vakia mevcuttur. Kur’an yukarıda zikri geçen Karun’un kıssasını anlatıp akabinde çok manidar bir ayetle konuyu pekiştirme cihetine gidiyor. Daha dün onun yerinde olmayı isteyenler de: “*Demek ki Allah kullarından dilediğine rızık çok da, az da verir. Şâyet Allah bize lütufta bulunmuş olmasaydı, bizi de yerin dibine geçirirdi. Demek ki inkârcular iflah olmazmış*” demeye başladılar.¹¹³² Böylece Kur’an o olayı ve onun karşısındaki gafil müminlerin hallerini anlatmakla insanlara nasihat ediyor.

“*Allah’a ve Rasûlune itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Aksi halde içinize korku düşer de kudret ve devletiniz elden gider. Sabredin, muhakkak Allah sabredenlerle beraberdir.*”¹¹³³

Allah, içinizden, iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için hoşnut ve razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur.¹¹³⁴

¹¹²⁹ el-Buhârî, Meğâzî, 8.

¹¹³⁰ 21. Enbiyâ: 77.

¹¹³¹ 28. Kasas: 81.

¹¹³² 28. Kasas: 82.

¹¹³³ 8. Enfâl: 46.

¹¹³⁴ 24. Nur: 55.

Kur'an'da sünnetullah, “Kim iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır. Kim de kötülükle gelirse o sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.”¹¹³⁵ ile “Rabbiniz size, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artıracam ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azâbım çok şiddetlidir diye bildirmişti.”¹¹³⁶ şeklinde mutlak bir adalet anlayışını yansıtıcı tarzda olarak görülür.

Ebu Mesûd (Ensârî) anlatıyor: Bir gün kölemi dövüyordum ki birisi şöyle seslendi: “Şunu iyi bil Ebû Mesud!” Bir de döndüm! Resûlullah (sav) bana şöyle söylüyor: “Şunu iyi bil Ebû Mes’ûd! Allah’ın sana karşı gücü, senin bu köleye karşı olan güç ve kuvvetinden çok daha fazladır.”¹¹³⁷ “Beri bak! Eğer bunu yapmasaydın senin yüzünü mutlaka ateş çalıcudur” yahut: “Sana mutlaka ateş çarpardı!” buyurdular.¹¹³⁸ “Allah’ın sana karşı gücü, senin bu köleye gücünden fazladır” ifadesiyle caydırıcı bir etki de bulunmak üzere uyarıda bulunduğu görülmekte olup arkasından ise cehennem azâbıyla sahabeyi tehdit ettiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla Hz. Peygamber (sav) yanlış yapanları uyarmak için değişik metodlar kullanmıştır. Kölesini döven kişiye Allah’ın büyüklüğünü hatırlatmıştır.

“Cömert, Allah’a yakın, cennete yakın, insanlara yakın, ama cehennemden uzaktır. Cimri ise Allah’tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak, ama cehenneme yakındır. Cömert cahil, Yüce Allah katında cimri âbiden daha sevimlidir.”¹¹³⁹

Hz. Peygamber, kedisini hapsederek ölümüne sebep olan bir kadının cehennemlik olacağını ifade etmiştir. Olay hadiste şöyle anlatılır.: *Bir kadın ölünceye kadar hapsettiği bir kedi yüzünden azâb edildi ve bu sebeple cehenneme girdi.* Hayvanı hapsettiğinde ona bir şey yedirmemiş, içirmemiş, yerdeki haşereleri yemesine bile izin vermemiştir.¹¹⁴⁰

İbn Abbas (ra)’dan rivayet olduğuna göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur; “Her sarhoşluk veren şey şaraptır ve her sarhoşluk veren şey haramdır. Her kim sarhoşluk veren bir şeyi içerse kırk sabah onun namazının sevabı azalır. Eğer tevbe

¹¹³⁵ 6. En’am: 160; Benzer Ayetler İçin Bkz. 10. Yûnus: 26-27; 27. Neml: 89; 28. Kasas: 84; 40. Mümin: 40.

¹¹³⁶ 14. İbrahim: 7.

¹¹³⁷ Müslim, Eyman, 34; et-Tirmizî, Birr, 30.

¹¹³⁸ Müslim, Eyman, 35; et-Tirmizî, Birr, 30:

et-Tirmizî, Birr, 40.

¹¹⁴⁰ el-Buhârî, Enbiyâ, 54; Müslim, Selâm, 151, Birr, 133.

ederse Allah tevbesini kabul eder. Eğer dördüncüde tekrar içkiye dönerse Allah'ın ona *tînetü'l-hibâl* denilen irinlerden içirmesini Allah katında haketmiş olur.” Orada bulunanlardan biri tarafından: Ey Allah'ın Rasûlü; “*tînetü'l-hibâl*” nedir? diye soruldu. Hz. Peygamber de şöyle cevapladı: “*Cehennem ehlinin irinleridir. Sarhoşluk veren bir şeyi, haramını helâlini bilmeyen küçük bir çocuğa içiren kimse de yine Allah katında Allah'ın ona cehennem ehlinin irinlerinden içirmesini haketmiş olur.*”¹¹⁴¹

Ebu Hureyre (ra) anlatıyor. Bir adam: “*Ya Resûlullah! Filanca kadın çok namaz kılıyor, sadaka verip oruç tutuyor ancak dili ile komşularına eziyet ediyor.*” deyince Resûlullah (sav): “*O cehennemdedir.*” buyurdu...¹¹⁴²

Resûlullah (sav) ibadet etmesine rağmen insanlarla ilişkilerinde, ya da davranışlarında İslam'ın öncelik gösterilmesini emrettiği tarzda güzel muamelede bulunmayan kimselerin İslam'dan yeterince nasiplenemediğini belirterek bu kimseleri “*Hayır yoktur; o, ateştedir*” ifadeleriyle tehdit etmiştir. Resûlullah (sav)'e filan kadın gündüz oruç tutar, geceyi namazla geçirir, komşusuna da diliyle eziyet eder, denildi. Hz. Peygamber “*O kadında hayır yoktur, ateştedir...*” buyurdu.¹¹⁴³ Ukbe b. Âmir'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Misafîr ağırlamayan kimsede hayır yoktur.*”¹¹⁴⁴ Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur.*”¹¹⁴⁵ “*İlmi âlimlere karşı övünmek, cahillerle münakaşa etmek ve insanların teveccühünü kazanmak için öğrenmeyiniz. Kim böyle yaparsa o kimse ateştedir.*”¹¹⁴⁶ “*Rüşvet alan da veren de ateştedir.*”¹¹⁴⁷ Vergi toplarken haksızlık yapan memur cehennemdedir.”¹¹⁴⁸ buyururken işittim, dedi “*Fiyatları artırmak için Müslümanların fiyatlarına müdahale eden kişiyi, Allah Teâla'nın kıyâmet gününde büyük bir ateşe oturtması haktır.*”¹¹⁴⁹ “*İzâr denilen*

¹¹⁴¹ Ebû Dâvûd, Eşribe, 5.

¹¹⁴² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 683. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁴³ Ahmed İbn Hanbel, II, 440; Hâkim, IV, 183, 184.

¹¹⁴⁴ Ahmed İbn Hanbel, IV, 157.

¹¹⁴⁵ Ahmed İbn Hanbel, II, 400.

¹¹⁴⁶ İbni Mace, Mukaddime, 23

¹¹⁴⁷ el-Buhârî, Ahkâm, 9; Ebû Davud, Akdiye, 4, İbn Mâce, Ahkâm, 2.

¹¹⁴⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 484. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁴⁹ Ahmed İbn Hanbel, VI, 28.

elbisenin iki topuktan aşağı sarkanı ateştedir” buyurmuştur.¹¹⁵⁰ Ebu Davud’un mürsel hadisleri içerisinde mürsel ve muhtasar olarak: *“Tuzak, aldatma ve hiyanet etmek ateştedir.”*¹¹⁵¹ dediğini rivayet etmiştir.

*“...Topuklardan daha aşağısında olan etekler ise cehennemdedir. Allah (c.c) eteğini büyüklerek yerlerde sürükleyip gezen kimsenin yüzüne bakmayacaktır”*¹¹⁵²

*“Hâkimler üç kısımdır. Biri cennette, ikisi ise cehennemdedir. Cennette olan, hakkı bilip ona göre hüküm verendir. Hakkı bildiği halde hüküm vermede zulmeden kişi cehennemdedir. İnsanlar arasında bilgisizce hüküm veren kimse de cehennemdedir.”*¹¹⁵³

Ebû Bekre anlatıyor: “Resûlullah’ın (sav), *“İki Müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya gelir ve biri diğerini öldürürse, öldüren de öldürülen de cehennemdedir.”* dediğini işittim. Bunun üzerine, *“Ey Allah’ın Elçisi, öldüren böyledir ama öldürülene ne oluyor?”* dediler. Resûlullah, *“O da arkadaşını öldürmeye istekliydi.”* buyurdu.¹¹⁵⁴ “Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“... Size cehennem ehlini haber vereyim mi? Katı, sert, kaba, cimri ve hayırlara engel olan kişidir.”*¹¹⁵⁵ Abdullah İbni Amr İbni Âs (ra) şöyle dedi: Resûlullah’ın (sav) seferde bazı yüklem hizmetlerini gören ve kendisine Kirkire denilen bir adam vardı. Adam öldü. Bunun üzerine Resûlullah (sav): *“O cehennemdedir”* buyurdu. Sahâbe gelip adamın evindeki eşyalarına baktılar; ganimet malından çaldığı bir abâ buldular.¹¹⁵⁶ Sa’d oğlu Sehl anlattığı bir hadiste: Resûlullah (sav) müşriklerle savaştığı sırada askerlerini geri çekince, karşı taraf da askerlerini geri çekti. Resûlullah’ın (sav) askerlerinden birisi geri çekilmeyerek tek başına kaldı, (çok yara aldığından) kılıcıyla kendini öldürdü. Sahabeden bazıları: *“Bizden kimse onun gibi olamadı”* deyince Resûlullah (sav): *“Dikkat edin, o cehennemliklerdendir.”* buyurdu.¹¹⁵⁷

Kâfir, müşrik, münafıklar kadar tevbe etmeyen, isyanda sınır tanımayan insanların cehennemde görecekları azâbın şiddetiyle ilgili uyarılar birçok hadiste yer almaktadır.

¹¹⁵⁰ el-Buhârî, Libas, 4.

¹¹⁵¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, IV, 336. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁵² Ebû Dâvûd, Libas, 29.

¹¹⁵³ Ebû Dâvûd, Akdiye, 2; et-Tirmizi, Ahkâm, 1; İbn Mâce, Ahkâm, 3.

¹¹⁵⁴ el-Buhârî, Diyât, 2; Müslim, Fiten, 14-15; en-Nesâî, Muharebe, 29.

¹¹⁵⁵ Müslim, Cennet; Ebû Davûd, Edeb, Ahmed İbn Hanbel, II, 169

¹¹⁵⁶ el-Buhârî, Cihâd, 190.

¹¹⁵⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 638. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Muhakkak cehennemliklerin en hafif azap göreni ateşten iki ayakkabı giyecek, ayakkabılarının hararetinden beyni kaynayacak.”*¹¹⁵⁸

Ebû'd Derdâ (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *Cehennemlik olanlara azâblarına eşit biçimde açlık verilir de doyurulmaları için yardım isterler, kendilerine “Dari” denilen acı ve kuru dikenler ikram edilecektir o dikenler ne besler ne de açlığı giderir.”*¹¹⁵⁹ sonra yine doyurulmalarını isterler de kendilerine boğazdan geçmeyen dikenli yemekler ikram edilir.¹¹⁶⁰ Dünyada boğaza duran yiyecekleri içeceklerle geçirdiklerini hatırlayarak kendilerine içecek yardımı yapılmasını isterlerde kendilerine demir çengelli kaynar sular ikram edilir onlar yüzlerine yaklaştığında yüzlerini yakar ve kavurur. Karınlarına girdiği zaman karınlarında bulunan her şeyi parçalar bu arada Cehennem bekçilerini çağırın derler. Cehennem bekçileri şöyle derler: *Elçilerimiz size apaçık delillerle gelmiş değiller miydi? Onlar da evet diyecekler ve Cehennem bekçileri: Yalvarın bakalım! Allah'tan gelen gerçekleri inkâr edenlerin yalvarması boşunadır.”*¹¹⁶¹

Sonra kâfirler Mâlik'i çağırın deyip, *“Ey Mâlik, Rabbin hükmünü verip işimizi bitiriversin böyle yapmaktansa ölüp kül ve kömür olmak iyidir”* diyecekler. Mâlik te cevap verip şöyle diyecek: *“Hayır siz burada ölmeden bu şekilde ebedi kalacaksınız.”*¹¹⁶²

A'meş diyor ki: Resûlullah'ın (sav) bize bildirdiğine göre kâfirlerin çağırması ile Mâlik'in onlara cevap vermesi arasında bin yıl geçecektir. Resûlullah (sav) bu konuda bizleri şöyle uyarmaktadır. *“Sonra kâfirler, Rabbinize dua edin çünkü Rabbinizden başka rahmeti bol bir kimse yoktur derler ve şu duayı yaparlar: “Ey Rabbimiz bize kötülüklerimiz üstün geldi de bu yüzden yoldan çıkan kimseler olduk Ey Rabbimiz bizi bu Cehennem'den çıkar eğer tekrar işlediğimiz günahlara dönersek o zaman gerçekten zâlimlerden olmuş oluruz.”*¹¹⁶³ *“Allahta onlara Alçaldıkça alçalın yıkılıp kalın orada*

¹¹⁵⁸ Müslim, İmân, 361, el-Buhârî, Rikak, 17, et-Tirmizi, Sıfatı cehennem, 12.

¹¹⁵⁹ 88. Gaşîye: 6-7.

¹¹⁶⁰ 73 Müzzemmil: 13.

¹¹⁶¹ 40. Mü'min: 50.

¹¹⁶² 43. Zuhruf: 77.

¹¹⁶³ 23. Müminûn: 106-109

susun konuşmayın benimle”¹¹⁶⁴ diyecektir. Resûlullah (sav) şöyle devam etti: Her kurtuluş çaresinden ümidlerini kesecekler işte o zaman bağırsıp çağrışmaya pişmanlığa ve yazıklar olsun bize demeye başlayacaklardır.”¹¹⁶⁵

Ebû Saîd (ra); Peygamber (sav): *“Namazı serinliğe bırakın. Çünkü sıcağın şiddeti cehennemden kaynamasındandır”* buyurdu, demiştir.¹¹⁶⁶ Resûlullah (sav): *“Sizin şu dünya ateşiniz cehennem ateşinin yetmiş parçasından bir parçadır”* buyurmuş. Sahâbîler tarafından: *“Yâ Rasûlallah! Şübhesiz dünyâ ateşi azâb için elbette kâfi idi”*, denildi. Resûlullah: *“Cehennem ateşi dünyâ ateşleri üzerine altmış dokuz derece daha fazla kılındı. Bunlardan her birinin sıcaklığı bütün dünyâ ateşinin sıcaklığı gibidir”* buyurdu.¹¹⁶⁷ Abdullah b. Abbâs şöyle demiştir: *“Güneş tutuldu. Resûlullah (sav) namaz kıldırıldı. Sonra, “Bana cehennem gösterildi. Bu günkü kadar kötü ve dehşet verici bir manzarayı ömrümde görmedim!”* buyurdu.¹¹⁶⁸

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kıyâmet günü en çetin azâba uğrayacak olanlar, (tapınmak için resim/heykel yapanlardır.”¹¹⁶⁹ “Bu heykelleri ve resimleri yapanlara kıyamet gününde bunlara can verin diye azap edilecektir.”¹¹⁷⁰*

“Kıyamet gününde gören iki gözü, işiten iki kulağı ve konuşan dili olan ateşten bir boyun çıkararak: “Ben üç kısım kimselere azap etmekle görevlendirildim” der. Allah’tan başka ilah edinenlere, hakkı bile bile inkâr eden kibirli gaddar zalimlere, resim ve heykel yapanlara.”¹¹⁷¹

Hâlid b. Velîd’in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kıyâmet günü en şiddetli azap görecektir kimseler, dünyada insanlara en çok işkence edenlerdir.”¹¹⁷²*

Ebu Salih el-Hanefî Hz. Peygamber (sav)’in ashabından birinden şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer (ra) beni görünce: Resûlullah’ın (sav): *“Kim canlı bir yaratığa*

¹¹⁶⁴ 23. Müminûn: 108

¹¹⁶⁵ et-Tirmizi, Sıfatu cehennem, 5.

¹¹⁶⁶ el-Buhârî, Bedü’l-Halk, 10.

¹¹⁶⁷ el-Buhârî, Bedü’l-Halk, 10.

¹¹⁶⁸ el-Buhârî, Salât, 51.

¹¹⁶⁹ Müslim, Libâs ve zînet, 98; el-Buhârî, Libâs, 89

¹¹⁷⁰ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 174. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir

¹¹⁷¹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 179. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir

¹¹⁷² Ahmed İbn Hanbel, IV, 90.

*işkence eder, sonra tevbe etmeden ölürse. Allah ona kıyamet gününde şiddetli azap eder” buyurduğunu işittim dedi.*¹¹⁷³

Resûlullah (sav) cehennemle ilgili, insanların fitrat olarak hoşlanmayacağı, çeşitli detayları bizlere bildirmiştir. Bu detayları bildirmesi onun inzâr edici olarak bizlere gönderilmiş olmasının sonucudur. Cehennem’e atılacak kimseler bu konuda herhangi bir mazeret ileri sürmeyecekler olup dünya’da bu bilgiler sizlere ulaşmıştı ancak onlara cevap olarak; siz dünyada iken cehennemi burada ki feci manzaraları “duymazlıktan gelmişsiniz” denilecektir. Cehennemle ilgili verdiği detaylardan bir kısmı şöyledir. Resûlullah Cehennemde bulunan “Hevan” denilen bir uçurumdan bahsetmiştir. Hadis’te bu gerçek şöyle anlatılmaktadır. “*Cehennemde “Hevan” denilen bir uçurum vardır. Oradan atılan kâfir, dibine ancak kırk yılda düşer. Allah Teâla’nın gazabına uğrayanlar mutlaka düşeceklerdir.*”¹¹⁷⁴ diye işaret buyurdıkları gibi. *Cehennemde “Esam” denilen diğer bir vadi vardır. O akreplerin her boğumunda yetmiş testi dolusu zehir vardır. Kimi akrepler iri katır kadardır. Kişiyi sokarak azap eder. Bundan cehennem azabının dışında azap duyar. Bu da bu azaba müstehak olan belli başlı kimseler içindir. Yine cehennemde içinden kan ve irin akan ve elem verici ve acı çektirici yetmiş tür hastalık vardır. Her hastalık, cehennem bölümlerinden biridir.*”¹¹⁷⁵

Fedale b. Ubeyd (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. “*Şu üç kişi sorguya çekilmeden cehenneme sevk edilir: Allah'a karşı onun ridası hususunda iddialaşan kimse, şüphesiz Allah'ın ridası büyüklük, izan da kuvvet ve üstünlüktür, Allah'ın emrinden şüphe eden kimse, Allah'ın rahmetinden ümidini kesen kimse.*”¹¹⁷⁶

İbn Abbâs’ın naklettiğine göre, Allah Resûlu (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kim Kur’an hakkında bilgisizce konuşursa, cehennemdeki yerine hazırlansın.*”¹¹⁷⁷ Allah Resûlü, “*İnsanların kendisi için ayağa kalkmasından hoşlanan kimse cehennemdeki yerine hazırlansın.*”¹¹⁷⁸

¹¹⁷³ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, II, 542.

¹¹⁷⁴ 20. Tâhâ: 81.

¹¹⁷⁵ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, VII, 243; İbn Ebi’-d-Dünya, rivayet etmiştir.

¹¹⁷⁶ el-Albânî, *Sahihü’l-Terğib ve’t-Terhib*, III, 103. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁷⁷ et-Tirmizi Tefsirü’l-Kur’an, 11.

¹¹⁷⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 151, 152.

“Her kim benim adıma kasten yalan ylerse cehennemdeki yerine hazırlansın.”¹¹⁷⁹
 “Kendisinin, babasından başka birine ait olduğunu iddia eden, cehennemdeki yerine hazırlansın.”¹¹⁸⁰

“Kim hakkı olmayan bir şeyi iddia ederse bizden değildir ve o kişi cehennemdeki yerine hazırlansın.”¹¹⁸¹

Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivayet etti: “Kendini dağdan (veya yüksek yerden) atarak öldüren kimse, kendini cehenneme atmak suretiyle devamlı bu şekilde azap görür. Zehir içerek canına kıyan kimse de elindeki zehiri cehennemde içerek devamlı bu şekilde azap görür. Demir (bıçak ve benzerleriyle) kendini öldüren kimse ise, elinde o aletle kendine vurarak cehennemde o şekilde azap görür.”¹¹⁸² Yine Ebu Hureyre (ra) rivayet edilen başka bir hadiste de “Boğazını sıkarak canına kıyan kimse, cehennemde de boğazını sıkarak azap görür. Kama veya bıçakla canına kıyan kimse de cehennemde kendini bıçaklayarak azap görür. Kendini bir yerden atarak öldüren kimse de yine kendini her defasında cehenneme atarak azap görür” dediğini rivayet etti.¹¹⁸³

Rasûlullah (sav) Müslümanları itaatsizlik yaptıkları ya da günah işledikleri takdirde cehenneme gireceklerine dair tehdit ettiği kadar onların cennetten mahrum kalacakları korkusuyla da inzâr etmiştir. Bu konuda saydığı birtakım günahların işlenmesi halinde “Cennetin kokusunu bile alamaz” ifadeleriyle sakındırmayı sağlamak istemiştir. Ebû Hureyre (ra)’den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Dikkat edin! Allah’ın ve Rasûlünün güvencesi (anlaşması, zimmeti) altında bulunan bir kimseyi her kim öldürürse Allah’a verdiği sözü bozmuş olur ve Cennetin kokusunu bile koklayamaz. Oysa Cennetin kokusu yetmiş yıllık mesafeden duyulur.”¹¹⁸⁴

¹¹⁷⁹ Müslim, Mukaddime, 3; el-Buhârî, İlim, 38; İbn Mâce, Sünnet, 4.

¹¹⁸⁰ el-Buhârî, Menâkıb, 5.

¹¹⁸¹ İbn Mâce, Ahkâm, 6.

¹¹⁸² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 636. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁸³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 636. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁸⁴ İbn Mâce, Diyât, 32; et-Tirmizî, Diyât, 11.

Nitekim Ma'kîl b. Yesâr'ın, *“Allah herhangi bir kulunu bir topluma idareci yapar da o idareci halkını samimi bir şekilde kucaklamazsa, cennetin kokusunu bile alamayacaktır.”*¹¹⁸⁵

Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Allah'ın rızası için öğrenilmesi gereken bir ilmi, surf dünya menfaati elde etmek için öğrenen bir kimse kıyâmet günü cennetin kokusunu (dahi) alamayacaktır.”*¹¹⁸⁶

Sevbân'ın naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Hangi kadın (Boşanmayı gerektiren) çetin bir durum bulunmadığı halde kocasından boşama isteğinde bulunursa ona cennet kokusu haramdır.”*¹¹⁸⁷ *“Cennetin kokusu bin yıllık mesafeden gelir. Allah'a yemin ederim ki anasına babasına asi olup onları üzen ve akrabası ile ilişkilerini kesip onları ziyaret etmeyen kimseler cennetin kokusunu dahi alamazlar.”*¹¹⁸⁸ İbn Abbas (ra)'dan Resulullah (sav)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: *“Ahir zamanda -saç ve sakalını- güvercin midesi gibi siyaha boyayacak bir kavim gelecektir ki, onlar cennetin kokusunu duyamazlar.”*¹¹⁸⁹

Ebû Hureyre (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki; İman etmeden Cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de iman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir işi göstereyim mi? Selamı aranızda yaygınlaştırınız.”*¹¹⁹⁰

Allah'ın rahmeti ve lütfu olmaksızın sadece işlediği iyi ameller sayesinde kul cennete giremez.¹¹⁹¹ *“Bozguncu, cimri ve yaptığı iyiliği başa kakan kimse cennete giremez.”*¹¹⁹² *“Akraba ilişkisini kesen, cennete giremez.”*¹¹⁹³ *“(İnsanlar arasında) laf taşıyan kişi cennete giremez.”*¹¹⁹⁴ Hz. Peygamber de kötü huylu küfürbaz kimseleri cehennemlikler arasında zikretmiştir.¹¹⁹⁵ Abdullah b. Mes'ûd'un naklettiğine göre, bir

¹¹⁸⁵ el-Buhârî, Ahkâm, 8.

¹¹⁸⁶ Ebû Dâvûd, İlim, 12; Ahmed İbn Hanbel, II, 338.

¹¹⁸⁷ İbn Mâce, Talak, 21; Ebû Dâvûd, Talâk, 17-18; et-Tirmizî, Talâk 11; en-Nesâî, Talâk, 34.

¹¹⁸⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhib*, I, 346. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁸⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhib*, II, 483. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹¹⁹⁰ et-Tirmizî, Edeb, 1; Müslim, İman, 17; Ebû Dâvûd, Edeb, 130.

¹¹⁹¹ el-Buhârî, Rikâk, 18.

¹¹⁹² et-Tirmizî, Birr, 41.

¹¹⁹³ Müslim, Birr, 19; el-Buhârî, Edeb, 11.

¹¹⁹⁴ el-Buhârî, Edeb, 50; Müslim, İmân, 168.

¹¹⁹⁵ Müslim, Cennet, 63.

gün Resûlullah (sav) “*Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez.*” diye buyurunca; bunu duyan bir adam, “*(Ama) insan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır!*” deyince, Resûlullah, “*Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir (ise) hakkı inkâr etmek ve insanları küçük görmektir.*” buyurdu.¹¹⁹⁶ “*Müslümanların yönetimini üstlendiği hâlde onlar için çalışmayan ve samimi davranmayan yönetici, onlarla birlikte cennete giremez.*”¹¹⁹⁷ “*Arabozuculuk yapan, yaptığı iyiliği başa kakan ve cimri olan kimse cennete giremez.*”¹¹⁹⁸ “*Alkolik olan, sihre inanan ve akrabasıyla ilişkisini kesen kimseler cennete giremezler.*”¹¹⁹⁹

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Yâ Ka’b b. Ucre! Şüphesiz durum şu ki, haramdan beslenip büyüyen hiçbir et Cennet’e girmeyecektir!*”¹²⁰⁰ Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Komşusunun, kendisine kötülük yapabileceği kaygısından kurtulamadığı kimse cennete giremez.*”¹²⁰¹ “*Koğuculuk yapan cennete giremez.*”¹²⁰² Sa’d b. Ebû Vakkâs (ra) diyor ki: “*Hz. Peygamber’i (sav) şöyle buyururken işittim: “Kendi babası olmadığını bile bile, babası dışında bir kimsenin oğlu olduğunu iddia eden kişiye cennet haramdır.*”¹²⁰³

Muhammed b. Cahş (ra) ‘tan rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah’ın (sav) yanında oturuyorduk. Bir ara başını semaya kaldırdı ve sonra elini alını üzerine koydu ve şöyle buyurdu: “*Sübhânallah ne kadar ağır hüküm indirildi.*” Sustuk ve korktuk, ertesi gün: “*Ey Allah’ın Rasûlü! İnen ağır hüküm neydi?*” dedik. Şöyle buyurdu: “*Canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki borçlu olan bir kimse Allah yolunda şehid olsa sonra diriltirse sonra tekrar şehid olsa yine diriltirse sonra yine şehid olsa borcunu ödemededen Cennete giremez.*”¹²⁰⁴

¹¹⁹⁶ Müslim, İmân, 147.

¹¹⁹⁷ Müslim, İmân, 229.

¹¹⁹⁸ et-Tirmizî, Birr, 41.

¹¹⁹⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 173. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁰⁰ ed-Darimi, Rekaik, 60; et-Tirmizî, Salât, 433; Ahmed İbn Hanbel, III, 321, 399; Mecmâu’z-Zevâid, V, 247

¹²⁰¹ Müslim, İmân, 73.

¹²⁰² el-Buhârî, Edeb 49, 50; Müslim, İmân, 168, 169, 170.

¹²⁰³ el-Buhârî, Ferâiz, 29.

¹²⁰⁴ en-Nesâî, Buyu, 98.

İbn-i Abbâs (ra)'dan; şöyle demiştir: Resûlullah (sav) buyurdu ki: *“Bana salâvât getirmeyi unutan terkeden kişi cennet yolunu terketmiştir.”*¹²⁰⁵

Esmâ bnt. Umeys el-Has'amiyye'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“...(Gaflete) dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan kul ne bedbahttır! Azan, haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kul ne bedbahttır!”*¹²⁰⁶

Resûlullah (sav) cehennem'de bulunan “zakkum” hakkında uyarıda bulunmuş olup İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) bu hususta şöyle buyurmaktadır. *“(Cehennemliklerin yiyeceği olan) zakkumun bir damlası dünyaya düşmüş olsaydı dünyadakilerin geçim kaynaklarını mahvederdi. Peki ya yiyeceği zakkum olan nasıl dayanacak!”*¹²⁰⁷

Ebû Hureyre (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Cehennemliklerin başlarından aşağı hamîm dökülecektir. Hamîm içine işleyecek ve karın boşluğuna varacak karın boşluğunda ne varsa hepsini silip süpürecek ve ayaklarından çıkacaktır. İşte Sahr budur sonra eski haline tekrar dönecek ve bu işlem böylece devam edip gidecektir.”*¹²⁰⁸

İbn Abbas (ra) Nebi (sav)'in şunları söylediğini işittiğini rivayet etti. *“Şaraptan birkaç damla içenin nafile olsun, farz olsun üç gün, bir bardak içenin ise kırk sabah namazını Allah kabul etmez. İçki tiryakisine, muhakkak Allah, habal suyundan içirir.”* *“Habal suyu nedir? Ya Resulallah!”* diye sorulunca: *“Cehennemliklerin vücudundan akan irindir”* diye açıkladı.¹²⁰⁹

Cehennem'de bulunduğu bildirilen “sırat köprüsü” olarak nitelendirilen köprü hakkında ise şöyle bir hadis rivayet edilmiştir. Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, *“Sırat köprüsü nedir yâ Resûlallah?”* diye soruldu. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Kaypak ve kaygan bir şeydir. Onda kancalar, çengeller ve Necid'de bulunan sa'dân denilen dikene benzer dikenler vardır. Müminler (sıratın) kimi göz kırpacak kadar az bir zamanda, kimi şimşek gibi, kimi rüzgâr, kimi kuş gibi, kimi de iyi cins*

¹²⁰⁵ İbn Mâce, İkametü's-Salat, 25.

¹²⁰⁶ et-Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 17.

¹²⁰⁷ et-Tirmizî, Sıfâtü cehennem, 4.

¹²⁰⁸ et-Tirmizî, Sıfâtü cehennem, 4.

¹²⁰⁹ el-Münziri, Hadislerle İslam Terğib ve Terhib, V, 27.

yürük at ve deve gibi hızla geçecekler. Bazısı bakarsın sapasağlam kurtulmuş, diğeri tırmalanmış da salınivermiş, kimi de cehennem ateşine yığılmış kalmış... ”¹²¹⁰

Ebu Ümame (ra)’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet olundu: *“Kıyamet günü zalim, cehennemin köprüsüne gelip korkunç karanlıklarla en tehlikeli yer arasında iken, zulmettiği kimse ile karşılaşır ve onu tanır. O da kendisini tanır. Haklılar zalimlerden haklarını alıp zalimlerin ellerinde iyiliklerden hiçbir şey kalmayınca kadar ayrılmazlar. Eğer ellerinde hiçbir hasenat (iyilik) kalmazsa, haklıların günahları kendilerine yüklenir de cehennemdeki derk-i esfele (en aşağı, en derin) çukura atılırlar.”¹²¹¹ “Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir zulüm varsa altın ve gümüşün bulunmayacağı kıyamet günü gelmeden önce o kimseyle helalleşsin. Yoksa kendisinin sâlih amelleri varsa, yaptığı zulüm miktarınca sevaplarından alınır, (hak sahibine verilir.) Şâyet iyilikleri yoksa kendisine zulüm yaptığı kardeşinin günahlarından alınarak onun üzerine yükletilir.”¹²¹²*

Kıyamet, yaşadığımız dünya hayatının ve bu hayatın içinde yer aldığı evrensel düzenin bozulması, dağılıp parçalanması¹²¹³ yeni ve daha üstün bir evrensel düzenin Yüce Yaraticının emriyle kurulması anlamına gelmektedir. Resûlullah (sav) Kıyâmet günü hakkında çeşitli zamanlarda uyarıda bulunmuştur. Kıyamet gününde gerçekleşecek hesabın, orada insanların birçoğunun pişmanlıklarına dair haberlerin aktarıldığı hadislerden bazıları şöyledir. Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl’den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Her kim hakkı olmadığı hâlde bir karış (bile olsa) toprak çalarsa, kıyâmet günü o yer yedi kat halinde onun boynuna dolanır”.*¹²¹⁴ *“Kıyamette kullar arasında ilk görülecek dava kan davalarıdır.”¹²¹⁵*

Ebû Hureyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanlar kıyâmet günü üç grup hâlinde; kimi yaya olarak, kimi binitli olarak, kimi de yüzüstü*

¹²¹⁰ Müslim, İmân, 302.

¹²¹¹ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, VII, 128.

¹²¹² el-Buhârî, *Mezâlim* 10, Rikak, 48.

¹²¹³ Ahmet Ceylan, *İslamda Ölümünden Sonra Diriliş*, 200.

¹²¹⁴ et-Tirmizî, *Diyât*, 21; Müslim, *Müsâkat*, 140; el-Buhârî, *Mezâlim* 13, *Bed’ü’l-Halk* 2; Müslim, *Müsâkât*, 30.

¹²¹⁵ el-Buhârî, *Rikak*, 48; Müslim, *Kasame*, 8.

sürünerek mahşer yerinde toplanır.”¹²¹⁶ “...Kim istemedikleri ya da ısrarla kaçındıkları halde bir grubun konuşmalarına kulak kabartırsa kıyâmet günü kulağına kurşun dökülür.”¹²¹⁷ Abdullah b. Ömer’den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Zulümden sakının. Çünkü zulüm, kıyâmet gününde karanlıklardır.”¹²¹⁸ Zulüm ahlaki anlamda “haddi aşmak, başkasının hakkını ihlal etmek, başkasına zarar vermek” anlamındadır.

Ebû Hureyre’den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: Yüce Allah şöyle buyurur: “Kıyâmet gününde karşısına bir hasım olarak dikileceğim üç çeşit insan vardır: Benim ismimi kullanarak söz verip sözünde durmayan kimse, hür bir insanı köle diye satıp parasını yiyen kimse ve bir işçiyi istihdam edip işini yaptırdığı hâlde ücretini vermeyen kimse.”¹²¹⁹ “Bir serçe kuşunu haksız yere öldüren kişiden Kıyamet gününde Allah bunun hesabını sorar.”¹²²⁰

Ebû Eyyûb anlatıyor: Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini işittim: “Her kim (esirler arasındaki) anne ile çocuğunu birbirinden ayırırsa Allah da o kimseyi kıyâmet gününde sevdiklerinden ayırır.”¹²²¹

İsmâil b. Ubeyd b. Rifâa’nın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, dedesi (Rifâa b. Râfi’) Hz. Peygamber (sav) ile birlikte namazgâha gitmişti. Hz. Peygamber insanların alışveriş yaptıklarını gördü ve “Ey tüccar topluluğu!” diye seslendi. Onlar da Resûlullah’a karşılık verdiler. Başlarını kaldırıp gözlerini ona çevirdiler. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: “Allah’tan sakınan, iyilik yapan ve dürüst davrananlar hâriç, tüccarlar kıyâmet günü günahkârlar olarak diriltileceklerdir.”¹²²²

Adî b. Amîra el-Kindî’nin rivayet ettiği hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur. “Sizden kimi bir işte görevlendirirsek ve o da bizden iğne (miktarı) ya da daha büyük bir şeyi gizlerse bu bir ihanet olur ve kıyâmet günü onu (kendi elleriyle)

¹²¹⁶ et-Tirmizî, Tefsîru'l-Kur’ân, 17.

¹²¹⁷ el-Buhârî, Ta’bir, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 88.

¹²¹⁸ el-Buhârî, Zekât, 63, Mezalim, 8, Cihad, 65, Megazi, 60; Müslim, İman, 29, Birr, 57; et-Tirmizî, Birr, 83.

¹²¹⁹ el-Buhârî, İcâre, 10.

¹²²⁰ en-Nesâî, Dahaya, 42, Sayd, 34; ed-Darimi, Edahi, 16.

¹²²¹ et-Tirmizî, Siyer, 17; Ahmed İbn Hanbel, V, 413

¹²²² et-Tirmizî, Buyû’, 4.

getirir.”¹²²³

Ma’kil b. Yesâr’ın hastalığı ağırlaştığında Ubeydullah b. Ziyâd onu ziyaret etmişti. (Ma’kil) dedi ki: “Dinle, Ey Ubeydullah! Sana Resûlullah’tan (sav) sadece bir ya da iki kere işitmediğim (daha fazla duyduğum) bir söz söyleyeceğim. Resûlullah’ı şöyle derken işittim: *“Fiyatları artırmak için Müslümanların fiyatlarına (piyasalarına) müdahale eden kişiyi, Allah’ın kıyamet gününde büyük bir ateşe oturtması haktır.”*¹²²⁴

*“İsrâiloğulları, aralarında iyi bir insan vefat ettiğinde, onun kabri üzerine bir mescit inşa ederler ve bu mescitte o ölenlerin resimlerini çizerlerdi. Allah katında mahlûkatın en şerhileri kıyâmet gününde işte bunlardır.”*¹²²⁵

2.5.3. Azabın Bilincinde Olunması Hakkında Uyarması

İnsanlar azabın dehşetini gördükleri zaman dünyaya geri dönmek isteyeceklerdir. Allah kimi saptırırsa, bundan sonra artık onun hiçbir dostu yoktur. Azabı gördüklerinde zalimlerin: *“Dönecek bir yol var mı? dediklerini görürsün.”*¹²²⁶ Yahut azabı gördüğünde, *“Keşke benim için dünyaya bir dönüş daha olsa da iyilik yapanlardan olsam”* demesin.¹²²⁷ Azabımızı gördükleri zaman, *“Yalnız Allah’a inandık; O’na ortak koşmakta olduğumuz şeyleri inkâr ettik”* dediler. *Fakat azâbımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine fayda vermedi. Bu, Allah’ın kulları hakkında eskiden beri yürürlükte olan kanunudur. İşte orada inkârcılar hüsrana uğradılar.”*¹²²⁸ Günaha batanların varacakları yer ise ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde oraya geri çevrilirler ve kendilerine şöyle denir: *“Asılsız saydığınız cehennem azabını tadın!”*¹²²⁹ Onların ateşin karşısında durdurulup *“Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak”* dediklerini bir görsen!¹²³⁰ Onu (azabı) yakından gördükleri zaman inkâr edenlerin yüzleri kötüleşir ve onlara, *“İşte*

¹²²³ Müslim, İmâre, 30.

¹²²⁴ Ahmed İbn Hanbel, V, 28.

¹²²⁵ el-Buhârî, Salât, 48.

¹²²⁶ 42. Şûrâ: 44.

¹²²⁷ 39. Zümer: 58.

¹²²⁸ 40. Mümin: 84-85.

¹²²⁹ 32. Secde: 20.

¹²³⁰ 6. En’âm: 27.

bu, (alaylı bir biçimde) isteyip durduğunuz şeydir” denir.¹²³¹ “Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken halleri nasıl olacak?”¹²³² “İnkâr edenler, yüzlerinden ve sırtlarından ateşi savamayacakları ve hiçbir yardım da görmeyecekleri vakti bir bilseler!”¹²³³ Yüzlerinin ateşte bir yandan bir yana döndürüleceği gün, “Keşke Allah’a ve Resûl’e itaat edeydik” diyecekler.¹²³⁴ Cehennem, suçlulara karşı çıkaracağı uğultu, homurdanma ve kızgınlık içinde kıvılcımlar püskürterek onları karşılayacak, ardından her taraftan onları kaplayacak, dudaklarını koparıp dişleri açıkta bırakacak şekilde yüzleri dağılayacak, organları koparıncasına, kalbe kadar bütün vücuda nüfuz edecek, kemirircesine yakacaktır.¹²³⁵

Gerçekleştiği gün, önceden onu yok sayanlar derler ki: “Doğrusu rabbimizin elçileri gerçeği getirmiştir. Keşke bizim şefaathçilerimiz olsa da bize şefaah etseler veya (dünyaya) geri döndürülsek de yapmış olduğumuz amelleri başka türlü yapsak!” Onlar cidden kendilerine yazık ettiler ve uydurdukları şeyler de (putlar) kendilerinden uzaklaşıp kayboldu.”¹²³⁶ İnkâr edenler, “Keşke Müslüman olsaydık” diye çok arzu edeceklerdir.¹²³⁷ Ve gerçek vaad (ölüm, kıyamet) yaklaşınca, birden, inkâr edenlerin gözleri donakalır! “Yazıklar olsun bize! derler, gerçekten biz, bu durumdan habersizmişiz; hatta biz zalim kimselermişiz.”¹²³⁸ Ayetlerde yer aldığı üzere insanlar öldüklerinde ya da azabı gördüklerinde geriye dönmek isterler ancak onların bu sözleri bir değer ifade etmez. “Bilâkis onlara kıyamet ansızın gelecek ve onları şaşkına çevirecek. Artık ne onu geri çevirebilecekler ne de kendilerine süre verilecektir!”¹²³⁹ Ebu Hureyre (ra)’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: “Adalet yapmayan amirlerin ve idarecilerin vay haline! Bir işin başına geçip hakkını vermeyenlerin vay haline! Kendilerine güvenilen fakat güveni kötüye kullananların da vay haline! «Kıyamet gününde vazifelerini kötüye kullanan kimseler: “Keşke

¹²³¹ 67. Mülk: 27.

¹²³² 47. Muhammed: 27.

¹²³³ 21. Enbiyâ: 39.

¹²³⁴ 33. Ahzab: 66.

¹²³⁵ Ahmet Ceylan, *İslamda Ölümünden Sonra Diriliş*, 240.

¹²³⁶ 7. A'râf: 53.

¹²³⁷ 15. Hicr: 2.

¹²³⁸ 21. Enbiyâ: 97.

¹²³⁹ 21. Enbiyâ: 40.

*saçlarımızdan Süreyya yıldızına asılı yerle gök arasında saçlarımızdan asılı kalsaydık da idareci olmasaydık” derler.*¹²⁴⁰

Ateşe sunulurken onların zilletten başlarını öne eğmiş, göz ucuyla gizli gizli baktıklarını görürsün. İnananlar da *“İşte asıl ziyana uğrayanlar, kıyamet günü kendilerini ve ailelerini ziyana sokanlardır”* diyecekler. İyi bilin ki zâlimler, sürekli bir azâp içindedirler.¹²⁴¹ İnkâra sapanlara (âhirette) şöyle seslenilecek: *“Siz inanmaya çağırılıp da inkâr ederken Allah’ın size öfkesi şimdi sizin kendinize öfkenizden elbette daha şiddetlidir.”*¹²⁴²

2.5.4. Allah’ın Rızası Ya da Gazâbıyla Uyarması

Peygamberimiz insanları günahattan uzak tutmak için bazen işlenecek ya da işlenmiş o günahın Allah’ın gazabına sebep olacağını haber veriyordu. Bu sebeple İnsanın konuştuğu söze dikkat etmesi gerçeğinden hareketle; konuştuğu o sözün Allah’ın rızasına veya gazabına sebep olacağını bildirmekteydi. Bu konuda verilecek örneklerin ilki şudur. Bilal b. Haris Müzenî şunları rivayet etti: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Bir adam Allah’ın razı olacağı bir söz söyler, o sözün ulaşacağı yere ulaşmadığını zanneder. Allah kıyâmet gününe kadar bu söz sebebiyle ondan razı olduğunu yazar. Bir kimse de, Allah’ın gazâbını mucip bir söz söyler, o sözün ulaşacağı yere ulaşmadığını zanneder. Bu söz sebebiyle, kıyâmet gününe kadar Allah o kişiye gazâb ettiğini yazar.”*¹²⁴³ *“Allah bir kula kızar (onu sevmezse) Cibril’e seslenir ve “Ben filana kızıyorum, sen de ona kız” diye emreder. Cibril de ona kızar. Sonra Cibril, gök halkına, “Allah filana kızıyor siz de ona kızın” diye seslenir. Göktekiler de ona kızarlar. Sonra yerdeki insanların gönlüne o kimse hakkında bir buğz ve nefret konulur.”*¹²⁴⁴

Abdullah b. Amr’ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne babanın öfkesine bağlıdır.”*¹²⁴⁵ Husayn b Mihsan (ra) anlatıyor: Onun halası Nebi

¹²⁴⁰ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, I, 485. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁴¹ 42. Şûrâ: 45.

¹²⁴² 40. Mü’min: 10.

¹²⁴³ et-Tirmizi, Zühd, 12.

¹²⁴⁴ Müslim, Birr, 157.

¹²⁴⁵ et-Tirmizî, Birr, 3.

(sav)'ye geldi. Resûlullah (sav) ona: “*Sen evli misin?*” diye sordu. O da: “*Evet*” dedi. Resûlullah (sav): “*Onunla geçimin nasıl?*” deyince: “*Gücümün yetmediği şeyler hariç, ona itaati terk etmiyorum*” dedi. Resûlullah (sav): “*Ona itaati nasıl terk edebilirsin? O senin hem cennetin hem cehennemindir*” buyurdu.¹²⁴⁶ “*Allah, haksızlık etmediği sürece hâkimle beraberdir. Haksızlık yaparsa Allah ondan uzaklaşır, şeytan onunla beraber olur.*”¹²⁴⁷ Ebu Hureyre (ra) Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Yemin ederim ki, cehennem kömürü olarak ölmüş babasıyla övünen milletler, ya bundan vazgeçerler veya Allah katında burnu ile pislik karıştıran dışkı böceğinden daha aşağı olurlar. Şüphesiz Allah cahiliye âdeti olan büyüklenmeyi ve babalarla övünmeyi ortadan kaldırmıştır. İnsan ya Allah'tan korkan bir mü'min veya âsi bir günahkârdır. İnsanların hepsi Âdem'in oğullarıdır. Âdem de topraktan yaratılmıştır.*”¹²⁴⁸

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kim bir yiyecek maddesini kırk gün saklarsa, o kişi Allah Teâlâ'dan uzaklaştığı gibi, Allah Teâlâ da ondan uzaklaşır. Bir bölgenin insanları, aralarında aç bir kimse varken sabahlar iseler, Allah Teâlâ'nın himayesi onlardan uzak olur.*”¹²⁴⁹ “*Üç kişi vardır ki Allah kıyâmet günü onların yüzüne rahmet bakışıyla bakmaz ve onları bağışlayıp günahlarından arındırmaz ve onlara acı bir azap vardır. O kimseler verdiği şeyi başa kakarlar, Kibir ve gösteriş olsun için elbiselerini uzatıp yerlerde sürüyenler. Sattığı malı yalan ve yeminlerle değerli göstermeye çalışanlardır*”¹²⁵⁰ Yine Ebû Hureyre (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Allah Teâlâ kıyâmet gününde üç kişiyle konuşmaz, onları temize çıkarmaz, suratlarına bile bakmaz; onlar için acıklı azâb vardır: Bunlar zina eden ihtiyar, yalan söyleyen hükümdar, kibirlenen fakirdir.*”¹²⁵¹ Allah dört sınıf insana kızar (buğzeder, öfkelenir): Bunlar; çok yemin eden satıcı, kibirli fakir, zinâkâr yaşlı ve zalim yönetici.¹²⁵² Ebu Hureyre (ra) 'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Üç kimse vardır ki Allah onlarla ne konuşur ne de rahmet nazarıyla bakar ve onları bağışlayıp günahlarından temizlemez, onlar için acı bir azap vardır. Yol üstündeki suyunu yolculardan esirgeyen kimse. Devlet*

¹²⁴⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 412. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁴⁷ et-Tirmizî *Ahkâm*, 4.

¹²⁴⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 111. Hadis Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁴⁹ Ahmed İbn Hanbel, II, 32.

¹²⁵⁰ en-Nesâî, *Buyu*, 5; Müslim, *İman*: 46; et-Tirmizî, *Büyü*, 5.

¹²⁵¹ Müslim, *İmân* 172; et-Tirmizî, *Cennet*, 25; en-Nesâî, *Zekât*, 75, 77.

¹²⁵² en-Nesâî, *Zekât*, 77.

*başkanına dünyalık için bağlanıp otoritesini kabul ettikten sonra istediklerini verirse ona itaat eden vermediğinde de isyan eden kimse. İkindiden sonra sattığı malı şu kadar para verdiler diye yemin ederek müşteriyi inandırıp mal satan kimse.”*¹²⁵³ *“Allah’ın insanlardan en çok buğzettiği şu üç sınıf insandır: Kâbe ve civarında zulüm işleyen, İslâm toplumunda câhiliye âdetini yaşatmak isteyen, haksız yere bir insanın öldürülmesini isteyen kimse.”*¹²⁵⁴ *“Allah katında insanların en çok kızılanı düşmanlıkta aşırı gidenlerdir.”*¹²⁵⁵

(Salim b. Abdullah’) babasından rivayet olunduğuna göre; Resûlullah (sav): *“Elbisesini büyüklük taslayarak yerlerde sürüyüp gezen kimseye Allah kıyâmet gününde rahmet nazarıyla bakmayacaktır.”* buyurmuştur. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir (ra): *Benim eteğimin bir yanı da yere sarkıyor. Oysa ben elimden geldiğince onu bundan korumaya dikkat ediyorum,* dedi. Resûlullah (sav) de *“sen bunu büyüklenerek yapanlardan değilsin”* buyurdu¹²⁵⁶ *“Süveyd oğlu Şirrid der ki: Sol elimi arkama koymuş sağ elime dayanarak oturuyordum. O sırada yanımdan geçen Resûlullah (sav): Allah’ın gazabına uğrayanların oturuşu gibi oturma. (Terbiyeli otur)”* dedi. *“İbn Hibban’ın rivayetinde “Ellerini yere koy” buyurduğunu rivayet etmiştir.*¹²⁵⁷

Başka bir hadiste de *“Yüce Allah kibrinden dolayı elbisesini yerde sürükleyen kimseye rahmet nazarıyla bakmaz.”*¹²⁵⁸ Müğîre bin Şu’be (ra)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: *“Yâ Süfyân bin Sehl! İzârını (topuklardan aşağıya) sarkıtma. Çünkü Allah izârını (topuklardan aşağıya) uzatanları kesinlikle sevmez.”*¹²⁵⁹ *“Benim katımda en çok buğz edileniniz, koğuculuk yapan, dostların arasını açan ve temiz kimselerde kusur arayanlarıdır.”*¹²⁶⁰

Şerid İbn Süveyd’den demiştir ki: Ben birgün sol elimi arkama koymuş ve sağ elimin ayasına dayanmış bir halde, şu şekilde otururken, Resûlullah (sav) yanıma uğradı

¹²⁵³ en-Nesâî, Buyu, 5; İbn Mâce, Ticarat, 3; et-Tirmizî, Büyü, 4.

¹²⁵⁴ el-Buhârî, Tefsir, Sure, 2, 37, Mezalim, 15; Ahkâm, 34, Müslim, İlim, 5.

¹²⁵⁵ el-Buhârî, Diyât, 9; Müslim, İlm, 47.

¹²⁵⁶ Ebû Dâvûd, Libas, 26.

¹²⁵⁷ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, III, 182; Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁵⁸ el-Buhârî, Libas, 1; Müslim, Libas ve Zinet, 42.

¹²⁵⁹ İbn Mâce, Libas, 6.

¹²⁶⁰ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğîb ve Terhib*, III, 410.

ve: “Kendilerine gazâb edilen Yahudîler gibi mi oturuyorsun?” buyurdu.¹²⁶¹

“Allah, ağzı bozuk ve kaba davranışlı insanlara kızar.”¹²⁶² Resûlullah (sav) “İneğin geviş getirmesi gibi dilini sağa sola çevirerek belâgat göstermeye çalışan kimselere Allah buğzeder.”¹²⁶³ buyurdu. “Allah Teâla hazretleri, insanlardan, sığırların dilleriyle toplamaları gibi, dilleriyle toplayan belâgat sahiplerine buğzeder.”¹²⁶⁴

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Yalan yere yemin ederek Müslüman bir kişinin malını ele geçiren kimse, Allah’a kavuştuğunda O’nu (kendisine) öfkelenmiş hâlde bulur.”¹²⁶⁵ Allah’ın en ziyade buğzettiği erkek, şiddetli düşmanlık yapan hasımdır.¹²⁶⁶ Ebu’d-Derdâ (ra) anlatıyor: Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Kıyâmet günü, mü’minin mizanında güzel ahlaktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allah Teâla Hazretleri, çirkin düşük söz ve davranış) sahiplerine buğzeder.”¹²⁶⁷ Allah’ın en çok kızdığı ve meclisinden en çok uzaklaştırdığı insanlar, zalim yöneticilerdir.¹²⁶⁸

“Helâl (yâni haram olmayan) şeyler içinde Allah Teâlâ’nın en çok buğzettiği şey (sebepsiz yere yapılan) boşamadır.”¹²⁶⁹

“Kim Allah’tan bir şey istemezse Allah ona kızar.”¹²⁷⁰ Kim Allah’a dua etmezse Allah ona kızar.”¹²⁷¹ “Hz. Peygamber (sav) geçerken yüzükoyun yatan bir adamı görünce ayağıyla onu dürterek: “Bu Allah’ın sevmediği bir yatıştır” buyurdu.¹²⁷²

Hz. Peygamber’in ifadelerinde; Allah’ın (cc) buğzettiği kişi ve durum ve davranışlarla içinde: “haksızlıkta ileri gidenler,”¹²⁷³ bazen “Müslümanlara adavette aşırı davranan,”¹²⁷⁴ “İslâm ‘da cahiliye âdetini uygulamaya çalışan, haksız yere kan davasına kalkarak bunu yaygınlaştırandır,”¹²⁷⁵ bazen “bazılarına bir yüzüyle,

¹²⁶¹ *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, Şamil Yayınevi, XVI, 58.

¹²⁶² et-Tirmizî, Birr, 62.

¹²⁶³ Ebu Davud, Edeb, 94.

¹²⁶⁴ et-Tirmizî, Edeb, 82.

¹²⁶⁵ el-Buhârî, Tevhîd, 24.

¹²⁶⁶ el-Buhârî, Ahkam, 34, Mezalim, 15; Müslim, İlm, 5.

¹²⁶⁷ et-Tirmizî, Birr 62; Ebu Dâvud, Edeb, 8.

¹²⁶⁸ et-Tirmizî, Ahkâm, 4; Ahmed İbn Hanbel, III, 22.

¹²⁶⁹ İbn Mâce, Talak, 1

¹²⁷⁰ et-Tirmizî, Deavat, 3.

¹²⁷¹ İbn Mâce, Dua, 1.

¹²⁷² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 188. Hadis Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁷³ el-Buhârî, Mezalim 15.

¹²⁷⁴ el-Buhârî, Tefsir, 37; Müslim, İlm, 5.

¹²⁷⁵ el-Buhârî, Diyat, 9.

bazılarına diğer yüzüyle gözüken ikiyüzlü adamdır,”¹²⁷⁶ bazen da “bir kötülüğü gelebilir kokusuyla, kendisini insanların terk ettiği kimsedir”¹²⁷⁷ “Allah katında insanların en çok nefret edilmiş, husumeti şiddetli olan kimsedir.”¹²⁷⁸

Resûlullah (sav) bir konuda Allah’ın (cc) rızası olmadığını ve bu kimselerin uygun olmayan davranışlardan kalmalarını belirtmek üzere “melekler şu kimselerin yanında durmazlar” demektedir. Eğer bu kimseler zorda kalınan bir durumda olmadıkları halde bu tarz hareket etmeyi, tutum ve davranışı uygun buldukları takdirde yaptıkları amellerin de karşılıksız kalabileceği tehdidi olduğunu belirtebiliriz. Ebû Hureyre (ra) ‘den rivayet edildiğine göre; Peygamber (sav): “Melekler yanlarında kaplan derisi bulunan yolculara katılmazlar” buyurmuştur.¹²⁷⁹ “Yanlarında köpek olan yahut hayvanlarında çingirak olan yolculara melekler katılmaz” buyurmuştur.¹²⁸⁰ Ali (ra) rivayet olunduğuna göre; Peygamber (sav): “İçinde resim, köpek ve cünüp bulunan bir eve melekler girmez” buyurmuştur.¹²⁸¹ Büsr b. Saîd, Zeyd, Resûlullah (sav); “İçerisinde resim bulunan eve melekler girmezler” buyurdu.¹²⁸² Ümmü Habibe (ra) rivayet olunduğuna göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Melekler aralarında çan (sesi) bulunan yolcularla arkadaşlık etmezler.”¹²⁸³ Ebu Hureyre (ra) rivayet edildiğine göre Peygamber (sav) çan hakkında “şeytanın düdüğüdür” buyurmuştur.¹²⁸⁴ “Câbir’den (ra) rivayet edildiğine göre: Birkaç adam, Peygamber’in (sav) yanına gelmişler. Peygamber (sav), onlardan pırasa kokusu duymuş ve: “Ben sizi (fena kokulu) bu yeşillikten men etmiş olmadım mı? Şüphesiz insanların rahatsız olduğu şeylerden melekler de rahatsızlanır.”¹²⁸⁵ buyurmuştur.

Ammar b. Yasîr (ra) ‘den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Üç gurup varki, onlara (rahmet) melekler yaklaşmaz. Bunlar; kâfirlerin ölüsü, halûk

¹²⁷⁶ el-Buhârî, Menakıb, 1; Edeb 52; Müslim, Birr, 98-99.

¹²⁷⁷ Müslim, Birr, 73.

¹²⁷⁸ el-Buhârî, Ahkâm 34; Müslim, İlim, 5.

¹²⁷⁹ Ebû Dâvûd, Libas, 42.

¹²⁸⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 207. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁸¹ Ebû Dâvûd, Libas, 47.

¹²⁸² el-Buhârî, Bedü'l-Halk, 6; Ebû Dâvûd, Libas, 47.

¹²⁸³ Ebû Dâvûd, Cihâd, 51; Buhârî, Cihâd, 139; Müslim, Libâs, 103; et-Tirmizi, Cihâd, 25; ed-Dârimi, İsti'zân, 44.

¹²⁸⁴ Ebû Dâvûd, Cihâd, 51.

¹²⁸⁵ İbn Mâce, Et'ime, 59.

*sürünen kişi ve abdest alması hali müstesna cünüp olandır.*¹²⁸⁶ “Üç kişiye melekler yaklaşmazlar: Bunlar cünüp, sarhoş ve haluk denen renkli kokuyu sürünen erkektir” dedi.¹²⁸⁷ “Evlerde kap içinde sidik biriktirilmaz. Zira kapta sidik bulunan eve melekler girmezler. Yıkandığın yere küçük su dökme.”¹²⁸⁸ Ebu Hureyre (ra)’den Resûlullah (sav)’ın: “Bir adam karısını yatağına çağırır da gelmezse ve kocası geceyi kendisine kızgın olarak geçirirse sabaha kadar melekler, ona lanet eder” buyurduğu rivayet edildi.¹²⁸⁹ Buharı ve Müslim’in diğer bir rivayetlerinde ise Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ruhum kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir kimse karısını yatağına çağırır da gelmezse gökteki melekler kocası razı oluncaya kadar ona kızgın dururlar.”¹²⁹⁰

2.5.5. Günah Ya da Yanlış Davranışlar Hakkında Uyarması

Hz. Peygamber (sav) İnsanın işlediği bir takım günah ve davranışların onu lanete müstahak kılacağını hatırlatmak üzere; “lanetlenmiştir ya da melundur” ifadesiyle kişileri o günah tutum ya da davranış hakkında sakındırmaya çalışmıştır. Ebu Hureyre (ra) rivayet edilen hadiste şöyle buyurmaktadır. “Altına tapanlar mel’undur, gümüşe tapanlar mel’undur.”¹²⁹¹ “Dünya melundur, değersizdir içindekiler de melundur. Ancak zikrullah ve zikrullahı yardımcı olanlarla âlim veya ilim öğrenenler hâriç.”¹²⁹² Resûlullah (sav), rüşvet alana ve verene lanet etmiştir.¹²⁹³ Malik oğlu Enes (ra) der ki: Resûlullah (sav) Allah, şaraba, onu içene, içirene, alıp-satana, yapana, saklayana, taşıyana ve kendisine götürülene lanet etti.”¹²⁹⁴ Esbehani ‘den Hz. Ali (ra)’nin şöyle dediği rivayet edildi: “Resûlullah (sav), faiz yiyene, yedirene, şahidine, kâtibine, vücuda döğme yapan ve yaptırana, sadaka vermeye engel olana, hulle yapana ve yapılanı lanet etti”¹²⁹⁵ “Allah’ın laneti rüşvet alan ve verenin üzerine olsun.”¹²⁹⁶ Abdullah b. Mes’ûd

¹²⁸⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 184. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁸⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 184. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁸⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 174. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁸⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 318. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁹⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 319. Hadis, Hasen-Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁹¹ et-Tirmizî, *Zühd*, 42

¹²⁹² İbn Mâce, *Zühd* 3; et-Tirmizî, *Zühd*, 14.

¹²⁹³ Ebu, Dâvud, *Akdiye*, 4; Ahmed İbn Hanbel, II, 164; et-Tirmizî, *Ahkâm*, 9; İbn Mâce, *Ahkâm*, 2.

¹²⁹⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 597. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 466. Hadis, Hasen-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹²⁹⁶ İbn Mâce, *Ahkâm* 2; et-Tirmizî, *Ahkâm*, 9; Ebû Dâvûd, *Akdiye* 4.

şöyle demiştir: “Resûlullah (sav), hülle yapan kişiye de kendisi için hülle yapılan kişiye de Allah’ın rahmetinden uzak kalması için beddua etti.”¹²⁹⁷ Ebû Hureyre’den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Dinarın ve dirhem, kadifenin ve işlemeli elbiselerin kulu olana yazıklar olsun! (Böyle bir kişiye) bir şey verilirse memnun olur, verilmezse hoşnut olmaz.”¹²⁹⁸ Resûlullah (sav), hulleci kocayı ve kendisi için hülle yapılan kocayı lânetlemiştir.¹²⁹⁹ “Allah ana-babasına lanet edenlere lanet eder.”¹³⁰⁰ Resûlullah (sav), kadınlardan erkeklere benzemeye çalışanlara, erkeklerden de kadınlara benzemeye çalışanlara lanet etmiştir.¹³⁰¹ “Allah hırsızlık edenlere lanet eder.”¹³⁰² “Allahtan başkası adına hayvan kesenlere Allah lanet eder.”¹³⁰³ İki ses vardır ki dünyada ve âhirette hoş görülmez: Nimete kavuşunca zurna çalmak, musibet zamanında bağırıp feryâd etmek.¹³⁰⁴ Resûlullah (sav) “Saçını başını yolan, yüksek sesle bağırıp çağıran ve elbisesini yaka paçasını yırtan kimselere lanet etmiştir.” dedi.¹³⁰⁵ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini nakletti: “Allah yedi kat göklerin üzerinden yedi kişiye lanet etti ve onlardan her birine bu laneti üç kere tekrarladi. Onlardan her birine yaptığı lanet yeter de artar: Lût Kavminin yaptığını (erkeğin erkekle teması) yapan kimse melundur, diye üç kere tekrar etti. Allah’tan başkasının adına bir hayvan kesen melundur. Hayvana yaklaşan, (onunla temas eden) melundur. Ana ve babasına karşı gelen melundur. Bir kadınla ve o kadının kızıyla evlenen kimse melundur. Hakkı olmayan bir mülke el uzatan melundur. Velisini bırakıp yabancıya bağlanan kimse melundur.”¹³⁰⁶

“Allah, Lût kavminin yaptığını yapana lanet eder.”¹³⁰⁷ “Hanımına arka uzvundan temas eden kimse melundur.”¹³⁰⁸ “Allah hülle (geçici evlilik) yapana ve yaptırana lanet eder.”¹³⁰⁹ “Malı piyasaya süren rızıklanır, karaborsacı (gıda maddelerini saklayıp

¹²⁹⁷ et-Tirmizî, Nikâh, 28.

¹²⁹⁸ el-Buhârî, Cihâd 70, Rikâk 10; İbn-İ Mace, Zühd 8.

¹²⁹⁹ İbn Mâce, Nikâh, 33.

¹³⁰⁰ Müslim, Edâhî, 44; Ahmed b. Haaanbel, I, 309.

¹³⁰¹ el-Buhârî, Libâs 61; Ebû Dâvûd, Libâs 30; et-Tirmizî, Edeb 34; İbni Mace, Nikah 22.

¹³⁰² Müslim, Hudud, 7.

¹³⁰³ Ahmed İbn Hanbel, I, 309.

¹³⁰⁴ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, III, 381. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁰⁵ en-Nesâî, Cenâiz, 21, Ebû Davud, Cenâiz, 29; el-Buhârî, Cenâiz, 38.

¹³⁰⁶ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, II, 622. Hadis, Sahih-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁰⁷ Ebu Dâvud, Eşribe, 2; et-Tirmizî, Hudud, 64.

¹³⁰⁸ Ebû Dâvûd, Nikah, 29.

¹³⁰⁹ Ahmed İbn Hanbel, I, 309, 317; et-Tirmizî, Hudûd, 24, Nikah, 27.

*pahalandıktan sonra satışı sunanlar) lanetlenmişlerdir.*¹³¹⁰ “Mümine zarar veren ve ona hile yapan kimse lanetlenmiştir.”¹³¹¹ “Allah, arazinin sınırını değiştirenlere lanet eder.”¹³¹² “Güzellik için döğme yapan ve yaptıran ve böylece Allah’ın yarattığı doğal güzelliği değiştirenlere Allah lanet eder.”¹³¹³ “Ümmetimin son zamanlarında görünüşte giyinik, fakat aslında çıplak kadınlar olacaktır. Bunların başları, deve hörgücü gibidir. Onlara lanet edin. Şüphesiz bu kadınlar lanetlenmişlerdir.”¹³¹⁴ “Allah, saçına saç ekleyen ve eklemek isteyen kadına lanet etmiştir (veya lanet etsin)”¹³¹⁵ Âlimlerin çoğuna göre; kadının kocasına güzel gözükmek için ve onun izni ile yüzünde, kadınlara mahsus olmayan tüylerin sakal, bıyık tüyleri bitmesi halinde bunları alması, güzelleşmek için makyaj yapması, kaşlarının etrafındaki dağınık tüyleri iki kaş arası, etrafı alması caiz olup, hadisteki yasak, kadının dışarı çıkmak için, yabancılar için yüz kıllarını yolması ve kaşlarını alması ile ilgilidir.¹³¹⁶ “Bir adam karısını yatağına çağırduğunda gelmez de bu yüzden kocası geceyi ona sinirli olarak gecelerse sabaha kadar melekler o kadına lanet ederler”¹³¹⁷ “Kim herhangi bir silahı Müslüman kardeşine doğrultursa melekler ona lanet okurlar.”¹³¹⁸

Muâz b. nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Lânetlenmeye neden olan üç şeyi yapmaktan sakının; sularının çevresine, yol ortasına ve gölgelik yerlere abdest bozmaktan.”¹³¹⁹ “Yol kenarlarına ve yol ortalarına konaklamaktan ve namaz kılmaktan sakının. Zira orası yılanların ve yırtıcı hayvanların sığındıkları yerlerdir. Oralara tuvaletinizi yapmaktan da sakının. Çünkü oralar abdest bozanlara lanet yerleridir.”¹³²⁰ Abdullah b. Abbas (ra)’dan şöyle rivayet olundu: Resûlullah (sav) yüzü dağlanmış bir eşeği görünce: “Bunu dağlayana Allah lanet etsin.” dedi.¹³²¹

Hız. Peygamber (sav) insanın işlediği bir takım günah ve davranışların ölüm kadar tehlikeli olduğunu hatırlatmak üzere; “bu davranış ölümdür” (insanın ölümden kaçtığı

¹³¹⁰ et-Tirmizî, Hudûd, 24.

¹³¹¹ Ebu Dâvud, Nikâh, 16.

¹³¹² İbn Mâce, Ticaret, 6.

¹³¹³ el-Buhârî, Talak, 51; Müslim, Libas, 120, 11.

¹³¹⁴ Müslim, Libas, 125; Cennet, 52.

¹³¹⁵ el-Buhârî; Libâs, 83; İbn Mâce, Nikah, 52.

¹³¹⁶ Yavuz Köktaş, *Anahatlarıyla Ahkâm Hadisleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013, 390.

¹³¹⁷ el-Buhârî, Bedü’l-Halk, 7; Ebû Dâvud, Nikah, 41.

¹³¹⁸ Tirmizî, Fiten, 2; Müslim, Birr ve Sıla, 35.

¹³¹⁹ Ebû Dâvud, Tahâret, 14

¹³²⁰ el-Albânî, *Sahihü’l-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 172. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³²¹ el-Albânî, *Sahihü’l-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 567. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

kadar uzak durması gereken bir davranıştır) ifadesiyle mesajını insanlara ulaştırmaya çalışmıştır. Bir keresinde Allah Resûlü (sav) sahabilere “(Yanında mahremi bulunmayan) Kadınların yanına girmekten sakının.” buyurmuştu. Bunun üzerine Ensar’dan birisi: “Ey Allah’ın Resûlü! Kocanın erkek akrabası hakkında ne dersiniz deyince “Onlarla halvet, ölüm demektir”¹³²² buyurdular. Halvet, yanında kendisiyle evlenmesi haram olan bir yakını bulunmayan herhangi bir kadınla tenhada baş başa kalmak demektir. Resûl-i Ekrem Efendimiz, çoğu kimsenin önemsemediği yalın gerçeği çok çarpıcı biçimde “Onlarla halvet ölüm demektir” buyurmak suretiyle, konuya ait tehlikeyi haber vermiştir. Akraba olmanın verdiği rahatlıkla her zaman eve girip çıkma imkânına sahip olan bu kabil yakınlar daima tehlike ile yüz yüzedirler. Kocanın erkek kardeşi, yeğenleri, amcası ve amca çocukları gibi yakın erkek akrabası (hamvü), ilerisi ölüme götürecektir tehlike ortamını oluşturmakta birebirdir. Onların bu konuya herkesten fazla dikkat etmeleri, halvetten kaçınmaları gerekir. Bu gibi durumlarda çok iyi niyetli olunsa bile, insanların dedikodularından kurtulmak mümkün olmaz. Nice ailelerin bu yüzden perişan oldukları da bilinen ve görünen gerçeklerdir.¹³²³

Resûlullah (sav) kişinin hakkı olmadığı halde devlet malından çalması, malı gizlemesi ya da bilmediği halde fetva vermesini “hainlik” olarak vasıflandırmıştır. Abdullah b. Büreyde’nin, babası aracılığıyla naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kimi bir işte görevlendirip (yaptığı işin karşılığı olarak) bir ücret verdiysek, onun bu ücret dışında alacağı her şey (kamuya) hainliktir.”¹³²⁴ Adî b. Amîra el-Kindî’nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden kimi bir işte görevlendirirsek ve o da bizden işne (miktarı) ya da daha büyük bir şeyi gizlerse bu bir ihanet olur ve kıyâmet günü onu (kendi elleriyle) getirir.”¹³²⁵ Muâz b. Cebel (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav) beni Yemen’e vali olarak göndermişti; hareket edeceğim sırada peşimden bir haberci göndererek beni geri çevirdi ve buyurdu ki: “Seni niçin geri çevirdiğimi biliyor musun? Benim iznim olmadan hiçbir şey alma çünkü bu bir hainliktir. Her kim bu dünyada hainlik yaparsa kıyâmet günü Allah’ın

¹³²² el-Buhârî, Nikâh 111; Müslim, Selâm, 20; Tirmizi Rada’, 16.

¹³²³ Köktaş, *Anahatlarıyla Ahkâm Hadisleri*, 362.

¹³²⁴ Ebû Dâvûd, İmâre, 9-10. el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 479. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³²⁵ Müslim, İmâre, 30. el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 480. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

huzuruna, yaptığı o hainlikle getirilir. İşte bunun için seni çağırıştım, şimdi vazifene gidebilirsin.”¹³²⁶ “Sana bir şey emanet eden kişiye emanetini (hakkıyla koruyarak) iade et. Sana hainlik edene sen hainlik etme.”¹³²⁷ Ebu Hureyre (ra) der ki: Resûlullah (sav) şöyle dua ederdi: “Allah'ım! Açlıktan sana sığınırım. Açlık ne kadar acıdır. Hıyanetten sana sığınırım. Hainlik ne kötü şeydir.”¹³²⁸

“Kime ilme müstenid olmayan (ilimsizce) bir fetva verilmişse, bunun günahı ona fetva verene aittir. Kim, bir kardeşine, gerçeğin başka olduğunu bile bile, farklı bir irşadda bulunursa ona ihanet etmiş olur.”¹³²⁹ “... Bir topluluğa imam olan kimse sadece kendisi için dua edip de onlara dua etmezlik yapmasın. Böyle yaptığı takdirde onlara ihanet etmiş olur.”¹³³⁰ “Herhangi bir kimse, hakkını ödemeye niyeti olmadığı halde az veya çok bir mehirle herhangi bir kadınla evlenirse, onu aldatıp ihanet etmiş olur. Hakkını ödemediği ölürsen, kıyamet günü Allah'a günahkâr olarak kavuşur.”¹³³¹

İbn Mes'ud (ra) derki: “Allah yolunda savaşmak bütün günahları affettirir. Fakat emanete hıyaneti affettiremez. Emanete hıyanet eden kul, Allah yolunda öldürülse bile kıyamet günü yakalanır: (Dünyada hıyanet ettiğin) emaneti sahibine ver” denilir...¹³³²

Resûlullah (sav) uygun bulmadığı, tasvip etmediği çeşitli durumlarda “caiz değildir” ifadesini kullanmıştır. Resûlullah (sav) Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, “Emanete ihanet eden erkek ve kadının, had cezasına çarptırılanın ve (din) kardeşine kin besleyeninin şahitliği caiz değildir.”¹³³³ buyurmuştur. Abdullah b. Amr b. As (ra) Resûlullah'ın (sav) “Kadının kocasının izni olmaksızın bir şey vermesi caiz değildir.”¹³³⁴ buyurduğunu rivayet etti.” İbn Ömer (ra)'den Resûlullah (sav)'ın: “Vasiyet edeceği bir şeyi olup da vasiyet etmeden iki gece geçirmek, mü'min kişiye yakışmaz” buyurduğu rivayet olundu.¹³³⁵

¹³²⁶ et-Tirmizi, Ahkam, 8.

¹³²⁷ et-Tirmizî, Büyû', 38; Ebû Dâvûd, Büyû', İcâre, 79.

¹³²⁸ el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb, II, 638. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³²⁹ Ebû Dâvûd, İlim, 8.

¹³³⁰ Ebû Dâvûd, Tahâret, 43.

¹³³¹ el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb, II, 408. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³³² el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb, III, 152. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹³³³ İbn Mâce, Ahkâm, 30.

¹³³⁴ el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb, I, 558. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹³³⁵ el-Albânî, Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb, III, 363. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

Bazen de Resûlullah (sav) yapılan davranışı tasvip etmediğini açıklamak üzere *“hata yapmıştır, günahkârdır”* ifadesini kullandığı çeşitli hadislerde karşımıza çıkmaktadır. İbnu’l-Müseyyeb anlatıyor *“Ma’mer İbnu Ebî Ma’mer ki İbn Abdillah da denir ve Benu Adıyy İbnu Ka’b’dan biridir dedi ki: “Resûlullah (sav) şöyle buyurdular: “İhtikâr yapan hatalıdır günahkârdır.”*¹³³⁶ Ebû Hureyre (ra)’den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: *“Namaz içinde çakıllara el süren kimse abesle iştigal, boş bir şey etmiş olur.”*¹³³⁷ Cündüb b. Abdillah Becelî’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: *“Aziz ve Celil olan Allah’ın Kitabı üzerinde sırf kendi görüşüne dayanarak fikir beyan eden kimse, konuşmasında isabet bile etse yine de hata etmiş olur.”*¹³³⁸

2.5.6. Günahlardan İnsanların Sakındırılması Hakkında Uyarması

Allah Resûlu (sav) günahattan uzak durulmasını istemiştir. Günah işlenmesine engel olmak üzere öncelikle insanları günahattan uzak tutmak kadar onları günaha götürecek yollardan da uzak durmasını sağlamak üzere çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Hz. Peygamber bu görevin ifasının nasıl olacağını da şöyle tarif etmiştir: *“Biriniz bir münker görürse, onu eliyle düzeltsin. Eğer buna gücü yetmezse, diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse, kalbiyle buğzetsin. Bu da imanın en zayıf mertebesidir.”*¹³³⁹ *“Canım elinde bulunan Allah’a yemin ederim ya iyiliği emredip kötülükten sakındırırsınız ya da Allah size bir ceza gönderir de Ona dua edersiniz ama O, duanızı kabul etmez.”*¹³⁴⁰ buyurarak, kötülüğün bir şekilde değiştirilmesinin gerekliliğine işaret etmiştir. Şüphesiz bu rivayetler, irşad görevinin ihmal edilemeyecek kadar önemli bir faaliyet olduğunu, aksi takdirde duaların reddinden, toplumun bütününün cezalandırılmasına kadar varan yaptırımları beraberinde getirebileceğini haber vermektedir. Bu hususların hiç birisini yapmadığımız zaman kötülüğe rıza göstermiş olacağımızdan hem cinslerimizin günahlarından da sorumlu tutulacağımızı Yüce Allah’ın beyanından anlaşılmaktadır.

¹³³⁶ Müslim, Müsâkat, 129; Ebu Dâvud, Büyü, 49; et-Tirmizî, Büyü, 40. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³³⁷ İbn Mâce, İkametü’s-Salat, 62.

¹³³⁸ Ebû Dâvûd, İlim, 5.

¹³³⁹ Müslim, İman, 78; Tirmizi, Fiten, 11; Ebu Davud, Salat, 239; Yusuf Ziya Kavakçı, *Hisbe Teşkilatı Bir İslam Hukuk Tarih Müessesesi Olarak Kuruluş ve Gelişmesi*, 13, 30-31; Kazıcı, Ziya, *İslam Müesseseleri Tarihi*, 143-155; Cengiz Kallek, “Hisbe”, DİA., XV, 141.

¹³⁴⁰ et-Tirmizî, Fiten, 9.

¹³⁴¹ “Ümmetimin korkuya kapılarak zalime, “Ey zalim” diyemediklerini görürsen, artık onlara veda edilmiş demektir (O ümmet öldü demektir)”¹³⁴² Hz. Peygamber de hangi cihad daha faziletlidir sorusuna, “Zalim bir yöneticinin huzurunda söylenecek hak (adaletli) bir sözdür” diye cevap vermiştir.¹³⁴³

Abdullah İbn Mes’ud’dan (ra): Resûlullah (sav) şöyle dedi: “İsrailoğulları’nda münker ortaya çıkınca, bunu gören birisi, o haramı işleyen komşusunu veya din kardeşini veya arkadaşını ikaz ve meneder, fakat bu, onunla beraber yeyip içmesine, oturup kalkmasına mâni olmazdı.” Derken, Allah onların kalplerini birbirlerininine benzetti. Davûd’un ve Meryem oğlu İsa’nın lisanları ile lanetlendiler.¹³⁴⁴ Bunun sebebi onların isyan etmeleri ve taşkınlık edip haddi aşmaları idi. Böylece Maide 81. âyetin sonuna, “Fakat onların çoğu yoldan çıkmış kimselerdir.” kısmına kadar okudu. Sonra Abdullah dedi ki: Bunu söylerken Resûlullah (sav) yaslanmış vaziyette idi. Birden dikeldi ve pek heyecanlanmış olarak sert bir tavırla: “Hayır! Hayır! Zalimi kolundan tutup hakka boyun eğdirmedikçe görevinizi yapmış olmazsınız” buyurdu.¹³⁴⁵ Kur’an’a göre önceki milletlerin mahvolmalarının ve peygamberlerin dili ile tel’in edilmelerinin sebebi irşad görevini yapmamalarıdır.¹³⁴⁶ “Allah’a yemin ederim ki ya iyilikle emreder kötülükten sakındırır ve zalimin elinden tutup onu hakka döndürürsünüz veya onu hakkı uygulamaya zorlarsınız.”¹³⁴⁷

Hz. Ebu Bekir, Mâide Sûresinin 105 âyetinin yanlış anlaşıldığını izah için hutbede şöyle demişti: “Siz bu âyeti okuyor, fakat onu hakikî mânasına aykırı bir şekilde yorumluyorsunuz. Ben Resûlullah (sav)’dan işittim. Bir kavim içinde günah işlenir ve o kavim içinde bunu yasaklamaya muktedir kimseler bulunduğu halde yasaklamazlarsa Allah’ın nezd-i İlâhîsinden göndereceği azâbı hepsine teşmil etmesi bir an mes’elesi

¹³⁴¹ 4. Nisa: 140.

¹³⁴² Ahmed İbn Hanbel, II, 189; 190; el-Hâkim, VII, 2516.

¹³⁴³ Ebû Dâvud, Melâhim, 17; İbn Mâce, Fiten, 20.

¹³⁴⁴ İsrailoğulları’nın taşkınlık ve nankörlükte ileri gitmeleri sebebiyle ilâhî lânete uğramalarından söz edilmektedir. Hz. Dâvûd’un İsrailoğulları’na lânette bulunması, tefsirlerde genellikle, onların cumartesi günü yasağını ihlâl etmeleri sebebiyle ağır bir beddua ya mâruz kalmaları ve maymuna dönüştürülmeleri olayı ile açıklanır. Hz. İsa’nın onları lânetlemesinden maksadın yer alan gökten sofrayı indirme mucizesine rağmen inkârcılıkta direnenler hakkındaki bedduası olduğu kaydedilir. (DİB., *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, II, 320.)

¹³⁴⁵ Ebû Dâvûd, Melahim, 17; Taberî, X, 493, Tirmizî, *Tefsirü Süret’l-Maide*, 3048) 6; İbn Kesir, II, 619.

¹³⁴⁶ 5. Mâide: 78, 79.

¹³⁴⁷ et-Tirmizî, Tefsir, 5; İb-Mâce, Fiten: 20; Ebû Dâvud, Melahim, 17; Ahmed İbn Hanbel, I, 391.

olur.”¹³⁴⁸ Resûlullah’a: “İçimizde salih insanlar varken helâk olur muyuz?” sorusuna, “Evet fenalıklar çoğalınca” cevâbını vermişti.¹³⁴⁹

Hüseyn İsmail’den, o da Kayş’tan nakletti, Kayş şöyle demiştir: Ebu Bekir (ra) Allah’a hamd ve senâ ettikten sonra şunları söyledi: “Ey insanlar şüphesiz siz şu, “Siz kendinize bakınız, siz hidayet yolunda olduğunuzda sapıtan size zarar vermez”¹³⁵⁰ âyetini yanlış anlıyorsunuz.” Vehb b. Bakıyye Halid’den: Ebu Bekir’in şöyle dediğini nakletti: Biz Resûlullah (sav)’i şöyle derken işittik: “Şüphesiz insanlar zulmü gördükleri zaman, güçleri yettiği halde ona mâni olmazlarsa, Allah’ın azâbının hepsi üzerine inmesi pek yakındır.”¹³⁵¹ Başka bir hadiste de “En değerli cihad, zalim yöneticinin karşısında hakkı dile getirmektir.”¹³⁵² “İbni Mes’ûd (ra)’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ’nın benden önceki her bir ümmete gönderdiği peygamberin, kendi ümmeti içinde sünnetine sarılan ve emrine uyan ihlâslı ve seçkin yakın çevresi ve ashâbı vardı. Bu samimi çevre ve ashâbından sonra, yapmadıklarını söyleyen ve emrolunmadıklarını yapan kimseler onların yerini aldı. Böyle kimselerle eliyle cihad eden mü’mindir, diliyle cihad eden mü’mindir; kalbiyle cihad eden de mü’mindir. Bu kadarcığı da bulunmayanda hardal tanesi ağırlığında bile iman yoktur.”¹³⁵³

Bazı şeyler vardır ki, ihmale uğramaya müsaittir. İşte bunların ihmale uğramaması için hususi bir ilgi ve vurgu ile dikkatlerin bunların üzerine çekilmesi gerekir. Resûlullah (sav) pek çok meseleyi bu suretle nazarlara sunmuştur. Birinci olarak dinde, hakkında açıklık bulunmayan her bir şüpheli şeyin, ihtiyatla karşılanması ve sakınılması gerekir. Numân b. Beşîr (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah’ tan (sav) işittim şöyle buyurdu: “Helal de açıklanmış haramda açıklanmıştır. Bu ikisinin arasında helalden mi olduğu haramdan mı olduğu belli olmayan insanların pek çoğunun bilmediği şeyler vardır. Her kim bu tür şüpheli şeyleri terk ederse dinini ve ırzını korumuş olur selamete erer. Kim de bunlardan birine girerse harama düşmesi pek yakındır. Yasak bölgenin çevresinde sürüsünü otlatan çobanın sürüsünü o yasak

¹³⁴⁸ et-Tirmizî, Fiten, 8; Ebû Dâvud, Melâhim, 17.

¹³⁴⁹ el-Buhârî, Fiten, 4, 24; Müslîm, Fiten, I; et-Tirmizî, Tefsir, 3057.

¹³⁵⁰ 5. Maide: 105.

¹³⁵¹ Ebû Dâvud, Melahim,

¹³⁵² İbn Mâce, Fiten, 20; Ebû Dâvud, Melahim, 17.

¹³⁵³ Müslim, İmân, 80.

bölgeye kaçırmayı çok çabuk olur. Dikkat edin her otorite sahibinin bir yasak bölgesi vardır. Dikkat edin Allah'ın yasak bölgesinde haram kıldığı şeyler vardır."¹³⁵⁴

İslâm'ın ahlâkî değerleri, sadece bireysel olarak yaşanmak için değildir. Herkes tarafından yaşanması için öğretilmeyi ve aktarılmayı bekler. Allah Kur'an'da "*Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilene tebliğ et, eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun.*"¹³⁵⁵ buyurarak bunu elçisinden ister. Kur'an bu konu üzerinde o kadar durur ki, ilet, çağır, söyle, haber ver, bildir, anlat, öğüt ver, uyar, hatırlat ve tavsiye et gibi onlarca ayette bu hususa dikkat çekilmiştir. Aynı şekilde Hz. Peygamber de kendisini ziyarete gelenlere öğrendiklerini memleketlerindeki insanlara aktarmalarını isterdi. Veda Hutbesi'nde bile "*Burada olanlar uzakta kalmış olanlara aktarsın.*"¹³⁵⁶ buyurarak gerek tebliğle ve gerekse davetle ahlâkî iletişimin gerçekleştirilmesini istiyordu.

"Bir kimsenin "*İnsanlar helak oldu!*" dediğini duyarsanız, *bilin ki o, kendisi, herkesten çok helak olandır.*"¹³⁵⁷ İfadesiyle de son ana kadar emri bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münker kapsamında yanlışlar konusunda üzerine düşeni yapmaya teşvik ediyordu.

Alışverişi layıkıyla yapamayıp tarım ve hayvancılık dışında endüstriden uzak kalıp cihadı terkettiğinizde insanların zillete müstehak olacaklarına dair şu hadiste de Peygamberimiz (sav) cihadın terkedilmemesi gerektiğini *bizlere* şöyle hatırlatmaktadır. "*İyne yoluyla alışveriş yaptığınız, öküzlerin kuyruğuna yapıştığınız, tarımı seçtiğiniz ve cihadı terkettiğiniz zaman Allah size öyle bir zillet musallat eder ki dininize dönüncüye kadar onu üzerinizden atamazsınız.*"¹³⁵⁸ Hz. Peygamber'in tarımda kullanılan demir çapa gördüğü ve onun ancak Allah Teâlâ'nın zillete soktuğu kavmin evlerine girdiği şeklinde bir ifadesine yer verilmiştir. Bu tarımla uğraşanların ibadetlerini yapmada ihmallerine ve toprağın kölesi olup cihadı bırakmanın milleti, zillete düşüreceği konusunda bir uyarı olarak yorumlanmıştır.¹³⁵⁹

¹³⁵⁴ el-Buhârî, İman, 39; Müslim, Müsakat, 20; Ebû Dâvûd, Buyû, 3.; et-Tirmizî, Buyû', 1; Ebû Dâvûd, Buyû, 3.

¹³⁵⁵ 5. Mâide: 67.

¹³⁵⁶ el-Buhârî, Edâhî, 5.

¹³⁵⁷ Müslim, Birr, 139, el-Muvatta, Kelam, 2; Ebu Davud, Edeb, 85.

¹³⁵⁸ Ebû Dâvûd, Buyû, 56.

¹³⁵⁹ Bozkurt, Nebi, *Hadislerle Sosyal Hayat*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, 67.

“Ümmetimin hepsi affolunmuştur, günah işleyip de onu ifşâ edenler bundan müstesnadır. Günahını ifşâ etmek şu demektir: Bir kimse, geceleyin bir günah işler ve Allah onun işlemiş olduğu günahını örtmüş olarak sabahlar. Allah günahlarını örtmüş olduğu halde o tutup bir başkasına: Ey falanca, ben dün gece şöyle şöyle işler yaptım, der. Hâlbuki o, Rabb'i onun günâhını örtmüş olarak gecelemiştir. Fakat bu kimse, Allah'ın örttüğü perdeyi açarak sabaha çıkıyor fâsıklığını söyleyip ilân ediyor.”¹³⁶⁰

“Kullarımdan bir kısmı bana iman ederek, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı. Allah'ın fazlı ve rahmeti sayesinde yağmura kavuştuk diyenler bana iman etmiş, yıldızlara iman etmemiştir. Filan ve filan yıldızın batıp doğması sayesinde yağmura kavuştuk diyenler ise beni inkâr etmiş, yıldızlara iman etmiştir”¹³⁶¹ “Yıldızlara bakarak gaipten haber vermek gayesini güderek nücûm (gök bilimi) ile uğraşan kimse, sihirle uğraşmışçasına günaha girer. Bununla ne kadar fazla uğraşırsa günahı da o nisbette çoğalır.”¹³⁶²

İbni Abbâs (ra)'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu; “Kalbinde Kur'an'dan bir miktar bulunmayan kimse harap ev gibidir.”¹³⁶³

Hiz. Âişe (ra) anlattığına göre; Bir gün Resûlullah'a (sav) Safiyye'nin kısa boylu oluşunu kastederek Ya Resulallah Safiyye'nin şöyle böyle oluşu kusur olarak yeter de artar bile, demiştim. Bunun üzerine Resûlullah: “Ey Âişe, öğle bir söz söyledin ki eğer o söz denizin suyu ile karışsa her halde onu ifsad eder, tadını ve kokusunu bozardı.”¹³⁶⁴

Günahını hafife almak ve onda ısrar etmenin zalim kimselerin özelliklerinden olduğu hususunu hatırlatmıştır. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “Mü'min kimse günahlarını üzerine düşüverecek bir dağ gibi büyük görür. Günahkâr kişi de facir günahlarını, burnu üzerine konan ve kovalayınca kaçıverecek sinek gibi görür.”¹³⁶⁵ Bu hadis gûnahtan tövbe etmeyi ve gûnahta ısrar etmemeyi hatırlatmaktadır.

Bu hadis, günah bağlamında mümin ile tacir arasındaki farkı ortaya koymasının yanında günahkârın umursamaz tavrını da gözler önüne sermektedir.

¹³⁶⁰ el-Buhârî, Edeb. 60; Müslim, Zühd, 56.

¹³⁶¹ el-Buhârî, Ezân, 156; İstiskâ, 28; Megâzi, 35; Müslim, İmân, 125

¹³⁶² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 173. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁶³ et-Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 18; Ahmed İbn Hanbel, I, 223.

¹³⁶⁴ Ebu Davud, Edeb, 40; Tirmizî, Sıfat'ül-kıyame, 50.

¹³⁶⁵ el-Buhârî, Deavat, 27; Müslim, Tevbe, 17; et-Tirmizî, Kıyame, 49.

Ebû Hureyre'den (ra) naklen rivayet edilen bir hadiste de Resûlullah (sav) "Mü'min kiskanır. Ama Allah'ın kiskançlığı daha şiddetlidir." buyurdu.¹³⁶⁶ "Hiç kimse iki kişinin zina etmesine karşı Allahu Teâlâ kadar kiskanç olamaz,"¹³⁶⁷ "Yüce Allah kuluna karşı gayret sahibidir, kiskanır Allah'ın kiskanması haram kıldığı şeyleri kulun işlemesindedir."¹³⁶⁸ Resûlullah (sav): "Allah'dan daha kiskanç kimse yoktur. Bundan dolayı kötülüklerin açığını kapalıasını haram kılmıştır. Allah'tan daha ziyade medhi seven kimse de yoktur." buyurdular.¹³⁶⁹ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "İnsanoğlunun zinadan nasibi takdir olunmuştur. Şüphesiz, o bundan kurtulamaz. Gözlerin zinası, bakmaktır, Kulakların zinası zinaya götürecek sözleri dinlemektir. Dilin zinası zinaya sebep olarak sözleri konuşmaktır. Ellerin zinası tutmaktır. Ayakların zinası günah olan yerlere yürüyüp gitmektir. Kalp (zinaya) meyleder ve arzular. Tenasül organı da onu ya tasdik eder veya yalanlar. (Ya zina işler veya işlemez.)¹³⁷⁰

Allah Teâlâ'nın sevdiği kiskançlık, kötülük olduğu kuvvetle sanıldığında gösterilen tepkidir. Allah'ın çirkin gördüğü kiskançlığa gelince, kötülük belirtisi olmadığı yerde gösterilen tepkidir.¹³⁷¹

Hız. Peygamber, toplum nezdinde yapılan uyarılarında bireyi hedef alan bilgilendirme tekniklerini kullanmamaya özen göstermiştir. O, genellikle "...içinizde şöyle şöyle yapanlar var..." şeklinde uyarılarda bulunmuştur.¹³⁷²

Resûlullah, kadınlarına karşı kötü muamele yapan erkekleri hayırlılardan saymamış, kadınların dövülmesine rıza göstermemiş, bilakis ashabını hanımlarını dövmemeleri hususunda uyarılmış, muhtelif zaman ve şekillerde bunu dile getirmiştir.¹³⁷³ Bu gece yetmiş kadın Muhammed (sav)'in zevcelerine vardılar. Her birisi kendi kocasından şiddetli dövmesinden şikâyet etti. *Artık siz, karılarını (böylesine) döven adamları iyileriniz olarak bilmeyiniz.*¹³⁷⁴ Peygamber (sav) bir defasında bir adamın

¹³⁶⁶ Müslim, Tevbe, 38.

¹³⁶⁷ en-Nesâî, Kusûf, 23.

¹³⁶⁸ el-Buhârî, Nikah, 107; Müslim, Tevbe, 36; et-Tirmizi, Radâ, 4.

¹³⁶⁹ Müslîm Tevbe, 33.

¹³⁷⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 398. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir

¹³⁷¹ İbn Mâce, Nikâh, 54.

¹³⁷² Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslamın Şiddet Karşıtlığı*, 85.

¹³⁷³ Bkz. Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslamın Şiddet Karşıtlığı*, 129.

¹³⁷⁴ İbn Mâce, Nikâh, 51.

göğsünü saftan ileri çıkmış olarak görünce, *Ey Allahın kulları ya saflarınızı düzeltirsiniz ya da Allah aranızda ayrılık verir de birbirinizden yüz çevirirsiniz*, buyurdu.”¹³⁷⁵

Abdullah b. Mes’ûd tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk insanı iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında doğru/siddik’ olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan insanı kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında “yalancı” olarak tescillenir.”*¹³⁷⁶ İmam Mâlik’e ulaştığına göre, İbnu Mes’ud (ra) şöyle demiştir: *“Kul yalan söylemeye ve yalan söyleme niyetini taşımaya devam edince bir an gelir ki, kalbinde önce siyah bir nokta belirir. Sonra bu nokta büyür ve kalbinin tamamı simsiyah olur. Sonunda Allah nezdinde “yalancılar” arasına kaydedilir.”*¹³⁷⁷ Bu günahlar konusunda tevbeyle yanaşmayan yahut tövbesini bozarak günahlardan vazgeçmeyen kimseler hakkında Kur’an’da yer alan *“İman edip sonra inkâr eden, sonra inanıp tekrar inkâr eden, sonra da inkârlarında ileri gidenler var ya; Allah onları bağışlayacak da değildir, doğru yola iletcek de değildir.”*¹³⁷⁸ ayetin de belirtilen hususa benzemektedir.

İbn’u Ömer (ra) anlatıyor: “Hz. Peygamber (sav) Veda Haccı’nda şunu söylediler: *“Ey ahâli hangi ayın hürmetce daha ileri olduğunu biliyor musunuz?”* Halk: *“Şu içinde bulunduğumuz ay değil mi?”* dedi. Resûlullah (sav): *“Peki, hangi bölgenin hürmetce daha önde olduğunu biliyor musunuz?”* diye sordu. Halk: *“Şu yerler değil mi?”* cevabını verdi. Resûlullah (sav) tekrar: *“Pekâlâ hangi günün hürmetce daha üstün olduğunu biliyor musunuz?”* dedi. Halk: *“Şu içinde bulunduğumuz gün değil mi?”* diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sav) sözlerine şöyle devam etti: *“Öyleyse bilin ki Allah Teâla, sizlere, meşrû sebep dışında kanlarınızı, mallarınızı, ırzlarınızı haram kılmıştır, tıpkı şu beldede, şu ayda, şu günümüzü haram kıldığı gibi.”* Hz. Peygamber (sav) bundan sonra üç sefer tekrar ederek sordu: *“Duydunuz mu, tebliğ ettim mi?”* Halk

¹³⁷⁵ İbn Mâce, İkametü’s-Salah, 50.

¹³⁷⁶ Müslim, Birr, 105.

¹³⁷⁷ el-Muvatta, Kelam, 18; Müslim, Birr, 103; el-Buhârî, Edeb, 69.

¹³⁷⁸ 4. Nisa: 137.

her defasında “Evet” cevabını verdi. Resûlullah (sav) sözlerini şöyle tamamladı: “*Sakin ha! Benden sonra tekrar küfre dönüp birbirinizin boyunlarını vurmaya kalkmayın!*”¹³⁷⁹

Ebu Ümame el-Bahilî (ra)’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: “*Gece ibadetine devam ediniz. Zira o, sizden önceki salih kişilerin âdetidir. Rabbinize yaklaşılmaya, günahların yok olmasına, günah işlemekten uzak kalmaya sebep olur.*”¹³⁸⁰

Mikdam b. Ma’dikeribe (ra)’den Resulullah (sav)’ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “*İnsanoğlu, karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. İnsana belini doğrultabilecek birkaç lokma yeter. Mutlaka çok yemesi gerekiyorsa karnının üçte birini yiyecek, üçte birini içecek, üçte birini de nefes almak için ayırmalıdır.*”¹³⁸¹

2.5.7. Haram Kıldım, Yasakladım” İfadeleriyle Uyarması

Peygamber Efendimizin Kur’an’ı tefsir etmenin yanında onda yer almayan bazı konularda hüküm koyma yetkisinin olduğunu beyan etmekteydi. Nitekim Peygamber (sav) Hayber günü ashâbına birtakım yasaklar getirmiş, ardından “*Sizden biriniz köşesine yaslanarak cahilce Allah’ın şu Kur’an’da yasakladığı şeylerden başka hiçbir şeyi yasaklamadığını mı zannediyor? Şunu iyi bilin ki: Vallahi ben hem öğüt verdim hem bazı şeyleri emrettim hem de bazı şeyleri yasakladım. Benim emrettiğim ve yasakladığım bu şeyler ya Kur’an kadar yahut da ondan daha fazladır...*” buyurmuştu.¹³⁸²

Âişe (ra) şöyle demiştir: Bakara Sûresi’nin sonundaki ribâ âyetleri indiği zaman Peygamber (sav) bu âyetleri mescidde sahâbîlere karşı okuyup tebliğ etti, sonra da şarâb hususunda ticâreti haram kıldı. Cabir (ra) “*Resûlullah (sav) durgun suya küçük su dökmeyi yasakladı*”¹³⁸³ dedi. Ebu Said el-Hudrî Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu

¹³⁷⁹ el-Buhârî, Hudud 9, Hac, 132, Meğâzi 77, Fiten 8, Edeb 43; Müslim, İman, 120; Ebu Dâvud, Sünne, 16.

¹³⁸⁰ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, I, 180. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁸¹ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, II, 502. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁸² Ebû Dâvud, Harâc, 31, 33.

¹³⁸³ Müslim, Tahâret, 94; et-Tirmizî, Tahâret, 51; en-Nesâî, Tahâret, 31, 140; Gusül, 1; İbni Mâce, Tahâret, 25.

rivayet edildi. “Abdest bozarken birbirlerinin avret yerlerine bakarak iki kişi konuşmasın. Zira Allah (cc) bunu sevmez.”¹³⁸⁴

“Ey insanlar! Ben gerçekten mut’a suretiyle evlenmek için sizlere izin vermişim. Bilmiş olunuz ki: Şüphesiz Allah Teâlâ bunu kıyâmet gününe kadar haram kıldı. Artık kimin yanında mut’a suretiyle evlendiği kadınlardan varsa derhal ona yol versin (salıversin) ve onlara mehir olarak verdiğinizden bir şeyi (geri) almayınız.”¹³⁸⁵

Alî bin Ebî Tâlib (ra); Şöyle demiştir: Resûlullah (sav) bir ipek kumaşı sol eline ve bir parça altını sağ eline aldı, sonra bunları elleriyle havaya kaldırarak (halka göstererek): “Şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir,” buyurdu.¹³⁸⁶ “Hamama girmek ümmetimin kadınlarına haramdır.”¹³⁸⁷ Her müslümanın öteki müslümana kanı, ırzı (namusu) ve malı haramdır!¹³⁸⁸

Ebû Hureyre’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Müslüman’ın kişilik onuru, malı ve kanı saygındır, ona dokunulamaz. Takva (Allah’a karşı sorumluluk bilinci) işte şuradadır (kalptedir). Müslüman’ın, Müslüman kardeşini küçük görmesi, kötülük olarak ona yeter.”¹³⁸⁹

“Bütün Müslümanların birbirlerine mal, namus ve kanları haramdır.”¹³⁹⁰ “Kim “Allah’tan başka ilâh yok” der ve Allah’tan başka ibadet edilen şeyleri inkâr ederse, malı ve kanı haram olur ve hesabı Allah’a kalır.”¹³⁹¹

“İki zayıf kimsenin; yetimle kadının hakkını yemeği size haram kılıyorum.”¹³⁹² Muğîre b. Şu’be’nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, annelere hürmetsizlik etmeyi, kız çocukları diri diri gömmeyi ve (vermeniz gereken şeyleri) vermeyip (hakkınız olmayan şeyleri) almayı size haram kılmıştır. Dedikodu

¹³⁸⁴ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 175. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁸⁵ İbn Mâce, *Nikâh*, 44.

¹³⁸⁶ İbn Mâce, *Libas*, 19; Ebû Dâvûd, *Libas*, 13.

¹³⁸⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 180. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁸⁸ Müslim, *Birr*, 32; et-Tirmizî, *Birr*, 18.

¹³⁸⁹ et-Tirmizî, *Birr*, 18.

¹³⁹⁰ Ebû Dâvûd, *Edeb*, 40; Müslim, *Birr*, 32.

¹³⁹¹ Müslim, *Îmân*, 8; el-Buhârî, *İlim*, 9.

¹³⁹² İbn Mâce, *Edeb*, 6; Ahmed İbn Hanbel, *II*, 440.

etmeyi, (anlamsız) çok soru sormayı ve malı israf etmeyi ise sizin için hoş karşılamamıştır.”¹³⁹³

Câbir İbn Abdillah’dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! Allah’tan (hakkıyla) sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Hiç kimse (Allah’ın kendisine takdir ettiği) rızkı -geç de olsa- elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah’tan (hakkıyla) sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin!”¹³⁹⁴ “Seni şüphelendiren şeyleri bırak, şüphelendirmeyenlere bak!”¹³⁹⁵ Ebu İyad bir sahabiden şöyle rivayet etti: Resul-i Ekrem (sav) güneşle gölge arasına oturulmamasını söyleyerek: “Böyle yerler şeytanın oturacağı yerdir” buyurdu.¹³⁹⁶ “Resûlullah (sav) insanın gölge ile güneş arasına oturmasını yasakladı.”¹³⁹⁷

Mikdad b. Esved (ra) anlatıyor: Resul-i Ekrem’le ashabı arasında şu konuşma geçti. Resûlullah (sav): “Zina hakkında ne dersiniz?” buyurdu. Ashap: “Allah’ın ve Resulü’nün haram kıldığı şeylerden biridir ve kıyamet gününe kadar haramdır” dediler. Resulullah (sav): “Bir kişinin on kadınla zina etmesi, komşusunun hanımıyla zina etmesinden daha hafiftir” dedi ve: “Hırsızlık hakkında ne dersiniz?” buyurdu. Ashap: “Onu Allah ve Resulü haram kılmıştır. O bir haramdır.” dediler. Resûlullah (sav) “İnsanın on eve girip hırsızlık etmesi, komşusunun malını çalmasından daha hafiftir” buyurdu¹³⁹⁸

Muhammed b. Hâtıb el-Cumahî’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Haram olan ilişki ile helâl olan nikâh arasındaki ayırıcı özellik, def çalmak ve şarkı söylemek suretiyle duyurmaktır.”¹³⁹⁹ “Bizimle müşrikler arasındaki fark, başlıklar üzerindeki sarıklardır.”¹⁴⁰⁰

Abdullah İbn Ömer (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav): “Parayı önceden alıp mal satmak, bir alışverişte iki şart ileri sürmek ve eline

¹³⁹³ el-Buhârî, İstikrâz, 19.

¹³⁹⁴ İbn Mâce, Ticâret, 2.

¹³⁹⁵ en-Nesâî, Eşribe, 50. el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 310. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁹⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 190. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁹⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 191. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁹⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 678. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹³⁹⁹ et-Tirmizî, Nikâh, 6.

¹⁴⁰⁰ Ebû Dâvûd, Libâs, 21; et-Tirmizî, Libâs, 42.

geçirmediği malı satarak para kazanmak helâl değildir” buyurdu.¹⁴⁰¹ “Müslüman müslümanın kardeşidir. Müslüman din kardeşine kusurlu bir şey sattığı zaman kusurunu açıklamaması helal olmaz.”¹⁴⁰²

“Misafirin de ev sahibini sıkıntıya sokacak kadar misafirliğini uzatması helâl olmaz.”¹⁴⁰³ “Mekke’yi insanlar haram kılmadı. Allah haram kıldı. Allah’a ve âhiret gününe iman eden hiç kimse için orada kan dökmek ve ağaç kesmek helâl olmaz...”¹⁴⁰⁴

İbn Ömer ve İbn Abbâs’tan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kimsenin hediye verip veya bağışta bulunup sonra bundan vazgeçmesi helâl olmaz. Ancak babası çocuğuna verdiğini geri alabilir...”¹⁴⁰⁵

Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Kocasını yanında iken kadının ondan izin almaksızın nafîle oruç tutması ve kocasının müsaadesini almadan evine başkasının girmesine izin vermesi helal olmaz.”¹⁴⁰⁶ Hiç kimseye müsaadelerini almadan iki adamın arasına oturması caiz olmaz”¹⁴⁰⁷

“Dilenmek, zengin, güçlü kuvvetli, sağlam kimseye helal değildir. Ancak aşırı derecede fakir veya borç altında ezilen kimse için helaldir. Malını artırıp zenginleşmek için insanlardan dilenen kimsenin kıyâmet günü yüzünde tirmalama izi ve cehennemden alıp yiyeceği kızgın bir taş olacaktır. Artık dileyen az dileyen çok istesin.”¹⁴⁰⁸

Ebü Hureyre (ra) anlatıyor: Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Allah’a ve ahiret gününe inanan bir kadına, bir gece ve gündüz devam edecek bir mesafeye, yanında bir mahremi olmadıkça gitmesi helâl değildir.”¹⁴⁰⁹ Bir kimse Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa, peştemalsiz hamama girmesin. Bir kimse Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa hanımının hamama gitmesine müsaade etmesin.¹⁴¹⁰

¹⁴⁰¹ en-Nesâî, Buyu, 72; et-Tirmizî, Büyü’: 19; Ebû Davud, Büyü’, 67

¹⁴⁰² el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 338. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁰³ el-Buhârî, Edeb, 85.

¹⁴⁰⁴ el-Buhârî, İlim, 37.

¹⁴⁰⁵ Ebû Dâvûd, Büyü’, İcâre, 81

¹⁴⁰⁶ el-Buhârî, Nikâh 86; Müslim, Zekât 84; el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 613.

¹⁴⁰⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 183. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁰⁸ et-Tirmizî, Zekât, 23.

¹⁴⁰⁹ el-Buhârî, Taksîru’s-Salât, 4; Muvatta, İsti’zân, 37, (2, 979); Ebû Dâvud, Menâsik 2; et-Tirmizî, Radâ 15.

¹⁴¹⁰ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 180. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

Abdurrahman b. Ebû Leylâ'nın Hz. Muhammed'in (sav) bazı sahâbîlerinden işittiğine göre, (bir sahâbînin, arkadaşını şaka yapmak amacıyla korkuttuğunu duyunca) Hz. Peygamber (sav), “*Bir Müslüman'ın diğer bir Müslüman'ı korkutması helâl olmaz.*”¹⁴¹¹ buyurmuştur. *Bir müslümanın din kardeşinin yanında onu günaha sokacak kadar kalması helâl değildir.*” Ashâb-ı kirâm: “*Yâ Resûlallah! İnsan din kardeşini nasıl günaha sokar?*” diye sorunca: “*Misafirini ağırlayacak bir şeyi bulunmayan kimsenin yanında oturup kalmakla*” buyurdu.¹⁴¹²

Sevbân'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helâl değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir...*”¹⁴¹³

“*Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Kusurlu bir malı, kusurunu açıklamadan din kardeşine satması helâl olmaz.*”¹⁴¹⁴ İbn Büreyde'nin, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (sav) Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştur: “*Ey Ali! Bir bakışa ikincisini ekleme! Çünkü ilk bakış (kasıtsız olduğundan) senin için affedilmiştir. Sonraki bakışa ise hakkın yoktur.*”¹⁴¹⁵

*Yine Ebu Hureyre (ra)'den Resulullah (sav)'ın: “Mü'min kerimdir, yumuşaklığından dolayı aldanır, facir ise, aldatıcı ve alçaktır” buyurduğu rivayet olunmuştur.*¹⁴¹⁶

2.5.8. “En Kötüsü” “En İyisi” İfadeleriyle Uyarması

Resulullah (sav) sahabelerin sordukları sorular karşısında ya da farklı zamanlarda yaptığı açıklamalarda karşılaştırma yapma ihtiyacı duyarak uyarıda bulunmak, sakındırma yapmak üzere “*sizin en hayırlınız, sizin en şerliniz, insanların en şerlisi...*” gibi çeşitli ifadeler kullanmıştır. *Dikkat edin insanların en şerlisini size haber vereyim; kendisinden Allah rızası için bir şeyler istenmesine rağmen hiçbir şey vermeyen*

¹⁴¹¹ Ebû Dâvûd, Edeb, 85.

¹⁴¹² Müslim, Lukata, 15, 16

¹⁴¹³ et-Tirmizî, Salât, 148; İbn Hanbel, V, 280.

¹⁴¹⁴ İbn Mâce, Ticâret, 45.

¹⁴¹⁵ Ebû Dâvûd, Nikâh, 42; et-Tirmizî, Edeb, 28.

¹⁴¹⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 703. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

kimsedir.”¹⁴¹⁷ “İnsanların en şerlisi ailesine karşı cimrilik ederek geçim darlığı çektirendir.”¹⁴¹⁸ “İnsanlardan azâbı en şiddetli olacak olanı, ilminin kendisine fayda vermediği âlimdir.”¹⁴¹⁹ “...Dikkat ediniz! Onların en hayırlısı borçlarını güzel ödeyen ve alacaklarını güzel isteyenlerdir. En şerlileri de borçlarını kötü ödeyip alacaklarını kötü isteyenlerdir.”¹⁴²⁰ “Allah’ın iyi kulları öyle kimselerdir ki, onlan görenler Allah’ı hatırlarlar. En kötülerini de söz taşıyarak dostların arasını açıp, onlan birbirinden ayıran ve iyi kimseleri suçlayanlardır.”¹⁴²¹ Bu ifadeleri kullanırken “Sizin en hayırlınız”, “en faziletliniz” gibi ifadelerinde de, fitraten mevcut olan rekabet duygusunun, Allah’ın rızası yönünde kamçılanması vardır.¹⁴²² Resûlullah (sav); amellerin en iyisi, insanların en hayırlısı, hakkında sorulan sorulara, soranın durumuna göre farklı cevaplar vermiştir.¹⁴²³ Peygamber Efendimiz (sav)’in zevcesi Hz. Aişe’den (ra): Ben Resûlullah (sav) ile beraber iken, bir adam huzuruna girmek için izin istedi. Resûlullah (sav): “O, kabilenin en kötü oğludur” dedi. Sonra ona izin verdi. Aradan fazla zaman geçmeden Resûlullah’ın (sav) onunla beraber güldüğünü işittim. Adam çıkınca: “Ya Resûlallah! Biraz önce sen o adam hakkında söyleyeceğini söyledin. Sonra aradan zaman geçmeden onunla beraber güldün” dediğimde, Resûlullah (sav): “İnsanların en kötüsü, şerrinden dolayı insanların kendisinden korunduğu kimsedir” buyurdu.¹⁴²⁴ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ı (sav) şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir: “İnsanda bulunan (huy)ların en kötüsü, hırslı bir cimrilik ve şiddetli bir korkaklıktır”¹⁴²⁵ “Size insanların en kötüsünü haber vereyim mi?” dedi. “Evet, haber ver, Ya Resûlallah! dedik.” “Allah’ın adıyla kendisinden yardım istendiğinde vermeyen kimsedir.” buyurdu.¹⁴²⁶

Abdullah İbn Muğaffel (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: *Hırsızlık yönünden insanların en kötüsü namazdan çalandır. “Ya Resûlallah! Kişi namazının nasıl hırsız olur” diye soruldu. Resûlullah (sav): Rükû ve secdelerini (acele*

¹⁴¹⁷ et-Tirmizî, Fedail’ül-Cihâd, 17; en-Nesâî, Cihâd, 16.

¹⁴¹⁸ Ali el-Müttakî, *el-Kenzü’l-Ümmâl*, H.n., 44972.

¹⁴¹⁹ et-Taberânî, Sağır, I, 305; el-Kudâî, II, 171; el-Beyhakî, Şuabü’l-Îmân, II, 285.

¹⁴²⁰ el-Münziri, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, IV, 51.

¹⁴²¹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, III, 74. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴²² Selçuk Coşkun, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Peygamberin İnsan Anlayışı*, 299.

¹⁴²³ Hayreddin Karaman, “Asrı Saadette Rasulallahın Davranışlarının Bağlayıcılığı” Vecdi Akyüz (Ed.) *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam, İstanbul* (s. 469-511), Beyan Yayınları, İstanbul 1994, 479.

¹⁴²⁴ Buharı, Edeb, 8; Müslim, Edeb, 73; el-Muvatta’, Hüsnü’l-hulk, 1.

¹⁴²⁵ Ebû Dâvûd, Cihâd, 22.

¹⁴²⁶ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğib ve’t-Terhib*, II, 101. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

ederek gereği gibi) yerine getirmeyen (namazından çalmış demektir.) İnsanların en cimrisi de selamda cimrilik yapan kişidir” buyurdu.”¹⁴²⁷

“En kötü olanlarınızı size haber vereyim mi? Onlar gevezelik edip ne söylediğine dikkat etmeden konuşanlardır.”¹⁴²⁸ “İnsanların en kötüsü, kötülüğünden dolayı insanların kendisinden sakındığı kimsedir.”¹⁴²⁹ “Birilerine bir yüzle, birilerine başka bir yüzle giden ikiyüzlü kişi, insanların en kötülerindenidir.”¹⁴³⁰

Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu. *“Müslümanların evleri arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar arasında en kötü ev ise, içinde kendisine kötü davranılan bir yetimin bulunduğu evdir.”¹⁴³¹*

Ebû Ümâme’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanların Yüce Allah katında en hayırlısı, önce selâm verenleridir.”¹⁴³²*

Esmâ bnt. Umeys el-Has’amiyye’nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“...Dini dünyaya alet eden insan ne kötüdür!... Arzu ve isteklerinin kendisini saptırdığı insan ne kötüdür!”¹⁴³³*

“En çok sevdiğim ve ahirette bana yakın olacaklarınız, güzel ahlaklı olanlarınızdır. Çok kızdığım (sevmediklerim) ve ahirette bana uzak olacak olanlarımız ise kötü huylularınızdır. Yani çok çenesi olan gevezeler ve kibirlenenlerdir.”¹⁴³⁴

Ebû Said Hudri’den (ra) rivâyet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanların hayırlısını ve şerlisini size haber vereyim mi? Muhakkak insanların hayırlısı Allah yolunda atının veya devesinin sırtında veyahut yaya olarak ölüm gelinceye kadar çalışan kimsedir. İnsanların şerlisi de Allah’ın kitabını okuyup ta hatadan, günahattan dönmeyen facir, arsız kişidir.”¹⁴³⁵*

¹⁴²⁷ Ahmed İbn Hanbel, III, 56; ed-Dârimî, Salât, 78; Mâlik, el-Muvatta, Sefer, 72, Kasru’s-Salat, 23; el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 346. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴²⁸ Ahmed İbn Hanbel, II, 370.

¹⁴²⁹ el-Muvatta’, Hüsnü’l-hulk, 1.

¹⁴³⁰ Müslim, Birr, 98.

¹⁴³¹ İbn Mâce, Edeb, 6

¹⁴³² Ebû Dâvûd, Edeb, 132.

¹⁴³³ et-Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 17.

¹⁴³⁴ Ahmed İbn Hanbel, IV, 193; et-Tirmizî, Birr 70. Bkz. el-Heysemî, *el-Mecmeu’z-Zevâid*, VIII, 21.

¹⁴³⁵ Nesâi, Cihâd, 8; Ahmed İbn Hanbel, III, 42, 58.

Hârise b. Vehb el-Huzâî'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “...Size cehennemlikleri haber vereyim mi? Kaba, bencil ve büyüklük taslayan herkes.”¹⁴³⁶ “Katı kalbli, kaba, cimri ve kurularak yürüyen kibirli kimselerdir.”¹⁴³⁷ Ebu Hürçyre (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Sizler makam sahibi olmayı çok arzu edeceksiniz. Ama o -kötü idareciler için- kıyamet günü bir pişmanlık olacaktır. Makam ne iyi bir süt ana, fakat ondan ayrılış da ne kötü bir ayrılıştır.”¹⁴³⁸

Hz. Ebu Hureyre anlatıyor: “Resûlullah (sav) (bir gün); “Size en hayırlınızın ve en şerlinizin kim olduğunu haber vermiyeyim mi?” buyurdular ve bunu üç kere tekrar ettiler. Cemaat: “Evet, haber veriniz!” dedi. “En hayırlınız, kendisinden hayır umulan ve şerri dokunmayacağı hususunda emin olunandır; en şerliniz de kendisinden hayır ümit edilmeyen ve şerrinden de emin olunmayan kimsedir.”¹⁴³⁹ buyurdu. Ebu Hureyre (ra) “Resûlullah (sav) şöyle buyurdu” dedi: “Erkekler için en faziletli birinci saf, sevabı en az olanı arka saftır. Kadınlar için en faziletli saf arka, sevabı en az olanı ön saftır.”¹⁴⁴⁰

2.5.9. Çeşitli Durumlarda Farklı İfadelerle Uyarması.

Resûlullah (sav) yanında bulunan sahabilere müslümanda bulunması gereken vasıfları kazandırmak ya da hoşnut olmadığı davranış tutum ve günahlar hakkında onları uyarmak üzere bazen “Bu davranış ve tutumu takınan kimseler, Allah ve Resulu'ne karşı gelmiştir.” buyurarak o davranışı ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bu ifadelerle bizlere ulaşan birçok hadis rivayet edilmektedir. Ebû Hureyre (ra) şöyle dermiş: “Yemeğin en kötüsü (kendisine) zenginlerin çağrılıpta, fakirlerin çağrılmadığı davet yemeğidir. Davete gelmeyen kimse muhakkak ki Allah'a ve Rasûlüne karşı gelmiştir.”¹⁴⁴¹

¹⁴³⁶ el-Buhârî, Edeb, 61; Müslim, Cennet, 46.

¹⁴³⁷ et-Tirmizî, Cehennem, 13; İbni Mâce, Zühd, 4.

¹⁴³⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 517. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴³⁹ et-Tirmizi, Fiten, 76.

¹⁴⁴⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 329. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁴¹ Ebû Dâvûd, Etime, 1.

“Bana itaat eden, Allah’a itaat etmiştir. Bana isyan eden de Allah’a isyan etmiştir.”¹⁴⁴² “Bana iman etmeyen kimse Allah’a da iman etmemiştir.”¹⁴⁴³ “Ümmetimin hepsi cennete girecektir. Bana itaat eden cennete girer. Bana isyan eden yüz çevirmiş demektir.” şeklinde cevap vermiştir.¹⁴⁴⁴ “Tavla oynayan Allah’a ve Resulüne âsi olmuş olur.”¹⁴⁴⁵

Resulullah (sav), sahabilerin kullandıkları ifadeler, yaptıkları davranışları, düzeltmek hususunda kendi sorumluluğunu biliyordu. Bu sorumluluğu en güzel şekilde yerine getirmek için yerinde ve zamanında düzeltmeler yapmaktaydı. Şahit olduğu bir davranış ya da tutumu düzeltmek için asla itici davranmamış güzel bir usupla yeniden bir toplum inşa etmeyi başarmıştı. Zührî, Enes b. Mâlik’ten (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Birbirinize nefret ve düşmanlık beslemeyin. Birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun! Bir Müslüman’ın (din) kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl değildir.”¹⁴⁴⁶ buyurmuştur. Resûli Ekrem (sav) bazen insanların birbirlerine takınmaları gereken tavır ve davranışları peşpeşe sıralamış aralarında dargınlık, küskünlük vb. sıkıntılar bulunan kimselerin takındıkları bu tutumun İslam’a, müslümana uygun bir davranış olmadığını “Helal değildir.” şeklinde belirterek, yanlış olarak değerlendirdiği bu davranıştan vazgeçilmesini; istemekteydi Müminlerin birbirine kızmasını, birbirlerini kıskanmalarının yasaklanması, küsüp dargınlıktan vazgeçmemelerinin toplumda istenmeyen sonuçlara yol açacağını bu yüzden küslükten, dargınlıktan vazgeçilmesi gerektiğini kendilerine hatırlatmaktaydı. O, Müminlerin birbirine kızmasını, aralarında haset etmelerini, küsüp görüşmemelerini yasaklamıştı.¹⁴⁴⁷ Bunun yanında Müslümanların birbirlerine lanet etmemelerini isteyen Hz. Peygamber (sav) bu konuda şöyle buyurmaktadır. “Birbirinizin, Allah’ın lanetine, gazabına ve azabına duçar olmasını istemeyin.”¹⁴⁴⁸

¹⁴⁴² Müslim, İmare, 33.

¹⁴⁴³ Ahmed İbn Hanbel, VI, 382.

¹⁴⁴⁴ el-Buhârî, İ’tisâm, 2.

¹⁴⁴⁵ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, III, 180. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁴⁶ el-Buhârî, Edeb, 57

¹⁴⁴⁷ Ebu Gudde, *Bir Eğitimi Olarak Hz. Muhammed*, 51.

¹⁴⁴⁸ el-Albânî, *Sahihü ’t-Terğîb ve ’t-Terhîb*, III, 60. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Düşmanla karşılaşmayı dilemeyin. Allah'tan afiyet isteyin...”*¹⁴⁴⁹

İbn Abbâs'ın işittiğine göre, Ömer (ra) minberde şunları anlatmıştır: “Ben Peygamber'i (sav) şöyle buyururken işittim: *“Hıristiyanların Meryem oğlunu (İsa'yı) övmekte aşırı gittikleri gibi siz de beni övmeye aşırılık göstermeyin.”* Şüphesiz ki ben Allah'ın kuluyum. Onun için bana *“Allah'ın kulu ve Resûlü”* deyin.”¹⁴⁵⁰

Muâviye'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Birbirinizi (aşırı şekilde) övmekten sakının. Çünkü bu, (bir nevi) öldürmektir.”*¹⁴⁵¹

İbn Ömer (ra) Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *“Allah, size babalarınıza yemin etmeyi yasaklamıştır. Yemin etmek isteyen Allah'a yemin etsin veya sussun.”*¹⁴⁵² Ebul Muleyh'in babası (ra) şöyle anlattı: Resûlullah'ın (sav) terkisindeydim. Devemizin ayağı kaydı: *“Kahrolsun şeytan- dedim. Bunu işiten Hz. Peygamber: “Böyle söyleme. (Kazayı şeytandan bilme) Böyle söylersen şeytan büyür, büyür ev kadar olur ve “Benim kuvvetimle devenizin ayağı kaydı” der. Fakat böyle bir şey olunca “bismillah” de. Böyle dersen şeytan küçülür, küçülür sinek kadar kalır. Sana zarar getiremez.”*¹⁴⁵³

Amr İbn Sa'd İbn Muâz'ın, (ra) ninesinden naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Ey mümin hanımlar! Sizden biri (pişirilirken) yanmış koyun paçası dahi olsa komşusu tarafından kendisine ikram edilen şeyi küçümsemesin.”*¹⁴⁵⁴

Enes'ten (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) hiç kimse ölümü istemesin. Mutlaka bir şey istemek durumunda ise *“Allah'ım benim için yaşamak hayırlı ise beni yaşat, ölüm hayırlı ise canımı al desin.”*¹⁴⁵⁵ buyurmuştur.

Eşlerini döven kimseleri uyarmak üzere şöyle buyurmaktadır. *“Kadınlarınızı nasıl oluyor da köle veya hayvan döver gibi dövüyorsunuz. Sonrada akşam olunca*

¹⁴⁴⁹ ed-Dârimî, Siyer, 6; el-Buhârî, Temennî, 8.

¹⁴⁵⁰ el-Buhârî, Enbiyâ, 48.

¹⁴⁵¹ İbn Mâce, Edeb, 36; Ahmed İbn Hanbel, IV, 93.

¹⁴⁵² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 130. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁵³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 210. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁵⁴ el-Muvatta, Sıfatü'n-nebî, 10.

¹⁴⁵⁵ el-Buhârî, Merdâ, 19; Müslim, Zikir, 10.

utanmadan ve sıkılmadan beraberce yatıyorsunuz.”¹⁴⁵⁶ Bir başka rivayette ise, “Bu adamlara ne oluyor da hanımlarını köle döver gibi dövüyorlar. Belki de akşam olunca onunla aynı yatağa yatıp cima edeceklerdir”¹⁴⁵⁷ “Şerefli ve hayırlı olanınız kadınlarınızı dövmez” “Sizden eşlerini dövenler hiç utanmazlar mı?”¹⁴⁵⁸ buyurarak eşlerini döven erkekleri kınamıştır.¹⁴⁵⁹ İyâs b. Abdullah b. Ebî Zübâb’dan; demiştir ki: “Peygamber (sav), “Allah’ın kadın kullarını dövmeyiniz.” buyurdu. Bunun üzerine Ömer (ra), Resûlullah (sav)’e gelip; (Yâ Resûlallah), “Kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başladılar.” diye şikâyet etti. Bunun üzerine Resûlullah (sav)’de kadınları (hafifçe) dövmeye izin verdi, (Bu izinden) sonra Resûlullah’ın (sav) hanımlarının yanına kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadın geldi. Peygamber (sav) (bunu görünce şöyle) buyurdu: “Gerçekten (bu gece) Muhammed ailesine kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadınlar geldi. (Şunu iyi bilin ki karılarını döven) bu kimseler sizin hayırlılarınız değildir.”¹⁴⁶⁰

Bu gece yetmiş kadın Peygamber (sav)’in zevcelerine vardılar. Her birisi kendi kocasından (şiddetli dövmesinden) şikâyet etti. Resûlullah (sav) “Artık siz, karılarını (böylesine) döven adamları iyileriniz olarak bilmeyiniz.”¹⁴⁶¹ Bir başka hadiste de “İki karısı olup (yanlarında yatmak hususunda) birisini diğerin’den üstün tutan adam, kıyâmet günü vücûdunun bir tarafı eğri olarak gelir.”¹⁴⁶² “Hanımlarınızı camilerde namaz kılmaktan menetmeyin. Ama namazlarını evlerinde kılmaları onlar için daha hayırlıdır” buyurduğunu rivayet etti.¹⁴⁶³

İbni Ömer (ra)’dan rivayet edildiğine göre Nebî (sav) sarmısağı kastederek şöyle buyurdu: “Kim şu bitkiden yemişse, mescidimize yaklaşmasın!”¹⁴⁶⁴ İbni Ömer (ra)’dan rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav); Soğan ve sarımsak yiyen bizden ve camilerimizden uzaklaşsın ve evinde otursun.¹⁴⁶⁵ dedi.

¹⁴⁵⁶ Ahmed İbn Hanbel, IV, 17. el-Beyhaki, Kübrâ, VII, 305.

¹⁴⁵⁷ ed-Darimi, Nikâh, 34; İbn Hibban, Sahih, IX, 499.

¹⁴⁵⁸ Abdurrezzak, el-Musannef, IX, 442.

¹⁴⁵⁹ Tuğlu, Bireysel ve Aile İlişkilerde İslam’ın Şiddet Karşıtlılığı, 121.

¹⁴⁶⁰ Ebû Dâvûd, Nikâh,

¹⁴⁶¹ İbn Mâce, Nikâh, 51.

¹⁴⁶² İbn Mâce, Nikâh, 47.

¹⁴⁶³ el-Albânî, Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb, I, 259. Hadis S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁶⁴ el-Buhârî, Ezân, 160, Et’ime, 49; Müslim, Mesâcid, 68.

¹⁴⁶⁵ Müslim, Mesâcid, 73; Ebû Dâvûd, Et’ime 40; et-Tirmizî, Et’ime 13; en-Nesâî, Mesâcid, 16, 17.

Abdullah b. Büsr (ra) der ki: Bir adam cuma günü Resûlullah (sav) hutbe okurken cemaati aralıyarak ileri geçmeye çalıştı. Bunun üzerine Resûlullah (sav): *“Otur, hem rahatsız ettin, hem de geciktin”* dedi.¹⁴⁶⁶

*“Allah’a ve âhiret gününe inanan komşusuna eziyet etmesin. Allah’a ve âhiret gününe inanan misafirine ikram etsin. Allah’a ve âhiret gününe inanan ya hayır söylesin ya sussun.”*¹⁴⁶⁷

Ebû Hureyre’nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kişinin haksız yere bir Müslüman’ın şeref ve namusuna dil uzatması, büyük günahların en büyüklerindedir...”*¹⁴⁶⁸ *“Kim düğüm yapar sonra ona üflerse sihir yapmış olur. Kim sihir yaparsa şirk koşmuş olur. Kim de (kendisini koruması için nazarlık ve benzeri) bir şey takarsa, o taktığı şeyin korumasına havale edilir.”*¹⁴⁶⁹

Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Zina eden kişi hem mümin olup hem zina edemez. Hırsızlık eden kişi hem mümin olup hem çalamaz. İçki içen kişi hem mümin olup hem içki içemez. Şayet mümin olduğu hâlde bunlardan birini yapacak olursa tevbe kapısı açıktır.”*¹⁴⁷⁰

Peygamberimiz yine bu maksatla *“şöyle şöyle yapmayan iman etmiş olmaz”* ifadesini çeşitli konular için kullanmıştır. Bunlardan birinde şöyle buyurur: *“Vallahi iman etmiş olmaz, vallahi iman etmiş olmaz!”* Sahabeler; *“Kim, Ya Rasûlallah?”* diye sorarlar, Resûlullah (sav) *“Komşusu, kötülüklerinden güvende olmayan kimse”*¹⁴⁷¹ Bu nevi kusurların kişiyi imandan çıkarmadığı kesin deliller ile bilinmektedir; bu ifadenin yöneldiği maksat sakındırma ve bu gibi davranışların müminlere yakışmadığını etkili bir şekilde ortaya koymaktır.¹⁴⁷² Bir başka rivayette de aynı hadis şu ifadeyle yer almaktadır. *“Bir kimse, komşusu onun kötü davranışlarından güvende olmadığı sürece iman etmiş olmaz.”*¹⁴⁷³ Ebû Hureyre (ra)’den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle

¹⁴⁶⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 446. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁶⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 678. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁶⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

¹⁴⁶⁹ en-Nesâî, Muhârebe, 19.

¹⁴⁷⁰ Müslim, İmân, 104; el-Buhârî, Mezâlim, 30.

¹⁴⁷¹ el-Buhârî, Edeb, 29; Müslim, İman, 73.

¹⁴⁷² Hayreddin Karaman, *“Asrı Saadette Rasulullahın Davranışlarının Bağlayıcılığı”* s. 487, 488.

¹⁴⁷³ Ahmed İbn Hanbel, I, 388.

buyurdu: “*Canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki; İman etmeden Cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de iman etmiş olmazsınız...*”¹⁴⁷⁴

Âhirete inanmak insanın bireysel, toplumsal ve evrensel boyutlarıyla da güçlü bir biçimde ilişkilidir. Peygamber Efendimiz şöyle der: “*Allah’a ve âhiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah’a ve âhiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah’a ve âhiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.*”¹⁴⁷⁵ “*Allah’a ve âhiret gününe inanan asla içki içilen sofrada oturmasın! Allah’a ve âhiret gününe inanan hamamda peştamalsız yıkanmasın.*”¹⁴⁷⁶ “*Kim Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa, aralarında akrabası bulunmayan bir kadınla başbaşa bir yerde kalmasin*”¹⁴⁷⁷ “*Allah’a ve ahiret gününe inanan kadın kocasının dışındaki bir cenaze için üç günden fazla yas tutmasın.*”¹⁴⁷⁸ “*Allah’a ve âhiret gününe inanan bir kadının, ölen bir kimseye üç günden fazla yas tutması helâl değildir. Yalnız kocası ölen kadın dört ay on gün süslenmez.*”¹⁴⁷⁹ “*Allah’a ve âhiret gününe iman eden, eşit miktarda olmadıkça altına karşılık altını satmasın, hamile olmadığı anlaşılıncaya âdet görünceye kadar esir, dul kadınla ilişkiye girmesin.*”¹⁴⁸⁰

Ebû Hureyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*...Bir insanın kalbinde cimrilik ve iman, haset iman asla bir arada bulunmaz.*”¹⁴⁸¹ Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunmaz.*”¹⁴⁸² Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: “*Küfürbazlık ile doğruluk bir arada bulunmaz*”, Başka bir rivayette ise “*Hem doğru hem de küfürbaz olamazsınız.*” buyurmuştur.¹⁴⁸³ “*Bir kimse sihirbaz ve büyücüye inanır, onu doğrularsa, Muhammed’e indirilen Kur’an’a inanmamış olur.*”¹⁴⁸⁴ Ebu

¹⁴⁷⁴ et-Tirmizî, Edeb, 1; Müslim, İman, 17; Ebû Dâvûd, Edeb, 27.

¹⁴⁷⁵ Ebû Dâvûd, Edeb, 122. el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 678. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁷⁶ Ahmed İbn Hanbel, I, 20.

¹⁴⁷⁷ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 183. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁷⁸ Ahmed İbn Hanbel, VI, 250.

¹⁴⁷⁹ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 385. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁸⁰ Ahmed İbn Hanbel, IV, 110.

¹⁴⁸¹ en-Nesâî, Cihâd, 8.

¹⁴⁸² Ahmed İbn Hanbel, II, 349.

¹⁴⁸³ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 59. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁸⁴ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 171. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

Hureyre (ra)'den Resûlullah'ın (sav) “Müslüman, bir karına yer, kâfir ise yedi karına yer” buyurduğu rivayet edilmiştir.¹⁴⁸⁵

“Asıl günah budur ya da günahların en büyüğünü size haber vereyim mi?” ifadeleriyle Resûlullah (sav) insanları, çeşitli günahlara karşı uarmaya çalışmıştır. Abdurrahman b. Ebû Bekre, babasının (Ebû Bekre'nin) (ra) şöyle anlattığını naklediyor: “Resûlullah (sav), “Size büyük günahların en büyüğünü söyleyeyim mi?” diye üç kez sordu. Bunun üzerine biz, “Evet, ey Allah'ın Resûlü” diye cevap verdik. Bunun üzerine, “Allah'a ortak koşmak ve anne babaya isyan etmek ve eziyet etmektir.” buyurdu.”¹⁴⁸⁶

Üsâme b. Şerik anlatıyor: Hz. Peygambere (sav) gelerek “Şunu yaparsak günah var mıdır? Bunu yaparsak günah var mıdır?” diye soran bedeviler gördüm. Hz. Peygamber onlara şöyle buyurdu: “Ey Allah'ın kulları, bakın Allah, (kullarının üzerinden) zorluğu kaldırmıştır. Ancak bir kul, ne zamanki kardeşinin ırzına (şeref ve şahsiyetine) dokunacak bir iş yaparsa, işte asıl günah budur.”¹⁴⁸⁷ Maide Suresinin ikinci ayetinde ve başka yerlerde geçen “birr ve ism” hakkında Resûlullah “Birr: Ahlak güzelliği, İsm ise vicdanını tırmalayıp seni huzursuz kılan ve insanların muttali olmasını istemediğin şeydir.”¹⁴⁸⁸ şeklinde tarif etmiştir.

Enes İbn Malik (ra)'ın şöyle anlattığı nakledildi: Resûlullah (sav) bize hutbe okudu. Faizi anlattı. Onu çok büyüttü ve şöyle buyurdu: “Allah katında kişinin faizden aldığı paranın günahı, zina günahının otuzaltı katıdır. Faizden daha büyük günah ta, Müslüman kişinin namusuna tecavüzdür.”¹⁴⁸⁹ Azib oğlu Bera (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Faiz yetmişiki bölümdür. En alt derecesi (günah bakımından) kişinin anası ile zina etmesi gibidir. Faizden daha büyük günah ta, kişinin mümin kardeşinin ırzına tecavüz etmesidir.”¹⁴⁹⁰ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah'ın (sav)

¹⁴⁸⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 501. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁸⁶ el-Buhârî, Edeb, 6.

¹⁴⁸⁷ İbn Mâce, Tıb, 1; Ebû Dâvud, Menâsik, 87.

¹⁴⁸⁸ Müslim, 45.

¹⁴⁸⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 76. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁹⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 76. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

şöyle buyurduğunu nakletti: “*En yüksek faiz, kişinin Müslüman kardeşinin ırzına tecavüz etmesidir.*”¹⁴⁹¹

2.6. HAKLARA RİAYET EDİLMESİ HAKKINDA UYARILARI

Kişilerin kendi şahsiyetlerine saygı göstermeleriyle beraber başkalarının hak ve hukukuna da saygı saygılı davranmaları hususunda İslam çeşitli kurallar getirmiştir. Allah Teâla insanların kendi nefislerini düşündükleri kadar başkalarının hakkına saygı göstermelerini böyle yapmakla hem kendi zatına saygı gösterilmiş hemde imtihan sorumluluklarını yerine getirmiş olacaklarını bildirmiştir. Bunun dünya ve ahiret karşılığının da olacağını belirtmiştir. İnsanların arasında hükmederken de haksızlıkla elde edecekleri bir menfaatin ateşten bir parça olduğunu haber vererek insanları başkalarına haksızlıktan sakındırmaya çalışıyordu. Hz. Âişe’den (ra) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) (kendisini ibadete vererek dünyadan el etek çektiğini duyduğunda) Osman b. Maz’ûn’u çağırarak üzere birini göndermiş ve geldiğinde ona şöyle buyurmuştur: “...*Ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Misafirinin senin üzerinde hakkı vardır. Nefsinin senin üzerinde hakkı vardır...*”¹⁴⁹² “*Vücudunun senin üzerinde hakkı vardır, gözünün senin üzerinde hakkı vardır, eşinin senin üzerinde hakkı vardır, misafirinin senin üzerinde hakkı vardır... Her hak sahibinin hakkını ver.*”¹⁴⁹³ Süleyman b. Amr b. Ahvas’ın (ra) Resûlullah (sav) ile beraber Veda Haccı’nda hazır bulunan babasından naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...*Bilin ki, sizin hanımlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır...*”¹⁴⁹⁴ Abdullah İbn’uz-Zübeyr (ra) babasından naklediyor: “*Sonra (ey insanlar), hiç şüphesiz, hepiniz Rabbinizin huzurunda muhakemeye duruşacaksınız*”¹⁴⁹⁵ âyeti nâzil olduğu zaman: “*Ey Allah’ın Resülü,*” dedim, “*Dünyada iken mahkeme huzurundaki duruşmamız kâfi gelmeyecek, aynı duruşmayı âhirette bir kere daha mı yapacağız?*” “*Evet!*” dedi. Ben (Zübeyr): “*Öyleyse, dedim, işimiz çok fena!*”¹⁴⁹⁶ dedim. İslam, kişilerin birbirlerinin hakkına riayet etmeleri konusunda; emanete saygı göstermenin

¹⁴⁹¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 76. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁹² Ebû Dâvûd, *Tatavvu'*, 27.

¹⁴⁹³ el-Buhârî, *Savm*, 51-55; *Nikâh*, 89; *Edeb*, 84, 85.

¹⁴⁹⁴ et-Tirmizî, *Radâ*, 11.

¹⁴⁹⁵ 39. Zümer: 31.

¹⁴⁹⁶ et-Tirmizî, *Tefsir, Zümer*, 3234.

imanla ilişkisini ortaya koymuş ve Enes b. Mâlik'in (ra) Resûlullah'ın (sav) hutbe verdiği zaman kendilerine “*Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.*”¹⁴⁹⁷ buyurduğunu nakletmiştir. Abdullah babası Saibden o da babası Yezid (ra)'den Resûlullah (sav)'dan şöyle işittiğini rivayet etti: “*Hiçbiriniz mü'min kardeşinin bir şeyini şaka veya ciddi olarak almasın.*”¹⁴⁹⁸ Hadis müslümanlara başkalarının bir şeylerinin şakayla dahi olsa almamalarını istemektedir.

Ubade oğlu Said (ra) der ki: Resûlullah (sav) bana: “*Falan oğullarının zekât ve sadakasını sen topla fakat kıyamet gününde, omuzunda böğüren bir deve yüklenmiş olarak gelmemeye dikkat et*” dedi. “*Ya Resulallah! Beni gönderme*” dedim. O da göndermedi.”¹⁴⁹⁹ Malik oğlu Avf anlatıyor: Resûlullah (sav)'in bize: “*İsterseniz sizlere, insanların şerlerinden herhangi birinde görev almanın ne demek olduğunu haber vereyim.* buyurdu. Ben de en yüksek sesimle: “*O nedir? Ya Resûlallah!*” diye sordum. Resûlullah (sav): “*Birincisi kınama, ikincisi pişmanlık, üçüncüsü de kıyamet günü azaptır. Adil davrananlar müstesna fakat o da yakınlarına nasıl adil davranabilir?*” buyurdu.¹⁵⁰⁰

Kişi bu günahı bir başkasına karşı işlemişse, bunda kul hakkı da bulunmaktadır. Bu durumda haksızlığa uğrayan kişinin hakkını iade etmenin ve onun rızasını alması gerektiği hükmü konulmuştur. Bu şartın icrası ise haksızlıkla alınan malı, aynen veya bedel olarak sahibine iade etmek ve kalbini kırdığı kişinin gönlünü almakla olmaktadır. Başkasının hakkını iade etmeden yapılan duanın bir değerinin olmayacağını şu hadis göstermektedir: Peygamberimiz uzun bir yolculuktan saçı sakalı birbirine karışmış ve ellerini göğe kaldırarak “*Ya Rabbi*”, “*Ya Rabbi*”, diye dua eden bir adamdan söz ederek şöyle der: “*Ancak adamın yiyeceği haram; içeceği haram, giyeceği haram ve bütün gıdası haramdan olunca Allah, onun duasını nasıl kabul etsin?*”¹⁵⁰¹ İnsanların haklarını yiyenler -mesela yetim malı gibi-¹⁵⁰², onların canına kastedenler, yani öldürenler,¹⁵⁰³ onları alaya alan, onlara hakaret edenler,¹⁵⁰⁴ Allahın sınırlarını aşmış

¹⁴⁹⁷ Ahmed İbn Hanbel, III, 134.

¹⁴⁹⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 68. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁴⁹⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 479. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁰⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 515. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁰¹ Müslim, Zekât, 65; Tirmizi, Tefsiru Sure 2.

¹⁵⁰² 4. Nisa: 10.

¹⁵⁰³ 5. Maide: 32, 95.

olduklarından, karşıdakilere şiddet uygulamış olduklarından zalim hükmünde kabul edilmiş, bütün zalimane davranışlar dolayısıyla şiddette yasaklanmıştır. Hatta zulmedenler ahirette karşı karşıya kalacakları büyük bir azapla da tehdit edilmişlerdir.¹⁵⁰⁵

İbn Abbâs anlatıyor: Bir gün Hz. Peygamber'in (sav) arkasında bineğe oturmuş gidiyor idim, bana şöyle buyurdu: *“Evlâdım! Sana bazı sözler öğreteceğim. Allah'ın hakkını koru ki O da seni korusun. Allah'ın hakkını koru ki Onu hep yanında bulasın Bir şey isteyeceğinde Allah'tan iste. Yardım dileyeceğinde Allah'tan yardım dile şunu bilmelisin ki bütün toplum bir konuda senin yararına bir şey yapmak için bir araya gelse, ancak Allah yazmışsa sana destek verebilirler. Yine bir konuda sana zarar vermek için bir araya gelse, ancak Allah yazmışsa sana zarar verebilirler...”*¹⁵⁰⁶

Ebû Saîd-i Hudri (ra)'den: Abdullah bin Abbâs (ra); şöyle demiştir: Bir adam gelip Resûlullah'tan (sav) bir alacak veya bir hak talep etti de yüce huzura münâsib olmayan kaba bâzı sözler söyledi. Resûlullah'ın (sav) sahâbîleri o adamın haddini fiil veya sözle bildirmek istediler. Bunun üzerine Resûlullah (sav) sahâbîlerine hitaben: *“Susunuz, bırakınız. Çünkü kişi borcunu ödeyinceye kadar alacak sahibinin onun üzerinde bir nüfuzu yâni edep çerçevesinde alacağını talep etme hakkı vardır.”* buyurdu.¹⁵⁰⁷ Başka rivayette *“niçin hak sahibi ile beraber ondan yana olmadınız.”* dedi.¹⁵⁰⁸

Ebû Hureyre'nin (ra) işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı beştir: Selâmı almak, hastayı ziyaret etmek, cenazeye katılmak, davete icabet etmek ve aksırana Allah'tan rahmet dilemek.”*¹⁵⁰⁹

Haksız yere elde edilen kazancı haram saymış çalışmadan dilenmeyi uygun görmemiştir. Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Servetini artırmak için dilenen, istediği az ya da çok olsun, gerçekte kor ateş*

¹⁵⁰⁴ 49. Hucurat: 11.

¹⁵⁰⁵ 25. Furkan: 19.

¹⁵⁰⁶ et-Tirmizî, Sıfatu'l-kıyâme, 59.

¹⁵⁰⁷ İbn Mâce, Sadakat, 17.

¹⁵⁰⁸ İbn Mâce, Sadakat, 17.

¹⁵⁰⁹ el-Buhârî, Cenâiz, 2.

dilenir.”¹⁵¹⁰ “Bir müslüman’ın yitirdiği buluntu mal, bulanın elinde bir ateş korudur.”¹⁵¹¹ Bir defasında parmağında altın yüzük bulduran birini gördü. Yüzüğü çıkarıp yere attı ve şöyle buyurdu: “Sizden biriniz neden ateşten bir koru alıp eline koyuyor?”¹⁵¹²

Sevgili Peygamberimiz, kendisine intikal eden davalarda hüküm verirken öncelikle tarafları dinler, gerek gördüğü zaman şahitlerin getirilmesini isterdi. “Siz bana bir davanın halli için gelmiş bulunuyorsunuz. Ben ise bir insanım. Umulur ki biriniz delilini diğerinden daha güzel anlatır, ben de sizden dinlediğim gibi aranızda hükmederim. Kime bir müslümanın hakkını geçirecek şekilde hüküm vermişsem bu ancak ateşten bir kor parçasıdır. Gerisi kendine kalmış isterse o koru alsın isterse bıraksın.”¹⁵¹³

Peygamber (sav) “Sadakasından cayan kusmuğunu yiyen köpek gibidir”¹⁵¹⁴ Amr İbn As oğlu Abdullah (ra) Hz. Peygamber’in (sav): “Karşılık olsun diye yakınlarını ziyaret eden kimse gerçekten görüp gözetin değildir. Asıl ziyaretçi; kendisinden ilişki kesildiği halde ilişkisini kesmeyip sürdüren kimsedir” buyurduğunu rivayet etti¹⁵¹⁵

Resûlullah (sav) kişilerin yaptıkları haksızlıkları dünyada telafi etmelerine yönelik telkinlerde bulunarak, sahabelerin zihinlerine, keffaret düşüncesini yerleştirmek istiyordu. Kur’an’da bu gerçek “İman edip salih amel işleyenlerin kötülüklerini elbette örteceğiz. Onları işlediklerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracağız.”¹⁵¹⁶ hitabıyla yer almaktadır. Hadislerde öncelikle Peygamber Efendimiz (sav) insanların günaha düşmemelerini tavsiye ederken eğer yapılan eksik kusur ya da yanlış varsa onların örtülmesi için iyiliklerinde çokça yapılması emredilmektedir. Sevapların ve günahların tartılacağı iyilikleri ağır basan kimselerin kurtulacağına dair haberler mevcuttur. Ebû Zerr’in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) ona şöyle buyurmuştur; “Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki

¹⁵¹⁰ Müslim, Zekât, 105.

¹⁵¹¹ İbn Mâce, Lukata, 1.

¹⁵¹² Müslim, Libas, 2.

¹⁵¹³ el-Buhârî, Mezâlim, 16; Müslim, Akdiye, 4; Muvatta, Akdiye, 1.

¹⁵¹⁴ el-Buhârî, Hibe, 30; Müslim, Hibât, 5, 6; Ebû Dâvud, Buyû, 81; Nesaî, Hibe, 3; İbn Mâce, Sadakat, 1.

¹⁵¹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 672. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵¹⁶ 29. Ankebut: 12.

onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!"¹⁵¹⁷

Hiz. Ebu Bekir'den rivayete göre Resûlullah, "... Kim bir kötülük yaparsa onunla cezalanır."¹⁵¹⁸ âyetini, kısa bir ziyade ile "Kim bir kötülük yaparsa onunla dünyada cezalanır." şeklinde, dünya hayatına tahsis etmek suretiyle tefsir etmiştir. Başka hadislerden, bu tahsisin mü'minler hakkında olduğu anlaşılmaktadır. Meselâ, Hiz. Aişe'nin rivâyet ettiği bir hadiste, bu âyet hakkında Hiz. Peygamber (sav); "Mümin, işlemiş olduğu en kötü amelle dünyada cezalanır." dedikten sonra hastalık, meşakkat, musibet gibi elem veren durumların, mü'minin günahlarına keffâret olacağı ve onun, dünyadan temizlenmiş olarak çıkacağı bildirilir.¹⁵¹⁹

Âişe (ra)'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Safıyye kadar güzel yemek yapan birisini görmedim." O, Resûlullah için bir yemek yapıp gönderdi. "Beni bir titreme aldı ve kabı kırdım," sonra: "Ya Rasûlallah, yaptığının keffareti ne?" dedim. "Kabın misli kap ve yemeğin misli yemek" buyurdu.¹⁵²⁰

Abdullah b. Amr'den; demiştir ki: bir adam Resûlullah (sav)'e gelerek; "Hicret etmek üzere seninle antlaşmaya geldim. Annemi ve babamı da arkamda ağlıyor olarak bıraktım." dedi. Hiz. Peygamber (sav)'de; "Geri dön onları ağlattığın gibi güldür." buyurdu.¹⁵²¹ Abdullah bin Abbâs (ra)'dan rivayet edildiğine göre bir gün bir bedevi, Peygamber (sav)'in yanına gelerek: *Yâ Resûlallah! Ben şöyle şöyle bir savaşa katılmak için yazıldım. Hâlbuki karım hacc'a gitmek üzeredir, ne buyurulur?* dedi. Resûlullah (sav) adama: *O halde sen karınla beraber hacc'a gitmek üzere geri dön, buyurdu.*"¹⁵²²

"Resûlullah (sav), ömrümün sonları geldiğinde bir meclise oturup da sonra oradan kalkmak istediği zaman şöyle derdi: "Seni tesbih ve tenzih ederim Allah'ım ve sana, hamdınla hamdederim. Şahidlik ederim ki, senden başka hiçbir ilâh yoktur! Senden bağış dilerim ve sana tevbe ederim!" Bunun üzerine Sahabe-i Kiram; "Yâ Resûlallah, doğrusu sen şimdi bir söz söylüyorsun. Bunu eskiden söylemezdin?" demişlerdi de O şöyle buyurmuştu: "Bu, oturma yerlerinde meydana gelen boş söz ve işlerin

¹⁵¹⁷ et-Tirmizî, Birr, 55.

¹⁵¹⁸ 4. Nisâ: 123.

¹⁵¹⁹ et-Taberî, c. 9, 244, Ha. No. 10530, Ebû Davud, No. 3093.

¹⁵²⁰ Ebû Dâvûd, Buyû, 91; en-Nesâî, Nisa, 4.

¹⁵²¹ Ebû Dâvûd, Cihâd, 33.

¹⁵²² İbn Mâce, Menasik, 7.

keffâretidir!”¹⁵²³

İslam dinine göre bilgisizlik (cehalet) küfre eşdeğer ölçüde kötü bir durumdur. Arapların İslam öncesi dönemine cahiliye dönemi denilmiş olması tesadüf değildir. Kur’an-ı Kerim de bilgililerle bilgisizlerin eşit olmayacağı¹⁵²⁴ Allah’ı ancak bilgili kişilerin idrak edebileceği¹⁵²⁵ bildirilmiştir. Yine Kur’an-ı Kerim’de müslümanların bilgisizce bir iş yapmamaları hususunda açıkça ikaz edildiklerini görmekteyiz: *“Bilmediğin bir şeyin ardına düşme göz, kulak ve kalp hepsi ondan sorumludur.”*¹⁵²⁶

Buna göre kişinin yapacağı bir iş konusunda neyi yapacağına, nasıl yapılacağına dair bilgi sahibi olması ön şarttır. Bilgisizce yapılan işlerin yanlış yapılması ihtimali yüksek olduğundan ayette bu kişilerin yaptıkları işten dolayı sorumlu tutulacakları bildirilmektedir. *“Daha önce tabiplik yâni sağlıklı tedavi bilgisi olmadığı halde tedavi işine giren ve hastaya zarar veren kimse zamandır yani diyetle mükelleftir.”*¹⁵²⁷

İbn Abbas’ın bildirdiğine göre; Bir adama Hz. Peygamber’in (sav) zamanında bir adama yara isabet etmiş. Sonra da ihtilâm olmuş. Bundan dolayı gusül yapması emredilmiş. O da yapmış ve ölmüş. Bu, Hz. Peygamber (sav)’e ulaşmış. Bunun üzerine O şöyle buyurmuş: *“Onu öldürdüler. Allah da onları katletsin! Cehaletin devası sormak değil mi?”* Yine Atâ şöyle demiş: Bana ulaştı ki, ondan sonra Hz. Peygamber’e (sav) nasıl yapmalıydı? diye sorulmuş, O da şöyle buyurmuş: *“Keşke vücûdunu yıkasaydı ve başının yara isabet eden yerini (meshedip kuru) bıraksaydı!”*¹⁵²⁸

İmrân İbnu Husayn (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: *“Nezir iki çeşittir: Kimin nezri Allah’a taatla ilgiliyse bu nezir Allah içindir. Bunda vefa gerekir. Kimin nezri de Allah’a masiyetle ilgili ise işte bu nezir şeytan içindir, bunda vefa yoktur. Böyle bir nezirde bulunan kimse, nezri için, yeminde olduğu gibi keffarete bulunur.”*¹⁵²⁹

¹⁵²³ ed-Darimi, İsti’zan, 29; Ebû Dâvûd, Edeb, 30.

¹⁵²⁴ 39. Zümer: 9.

¹⁵²⁵ 35. Fatır: 28.

¹⁵²⁶ 17. İsrâ: 36, 37

¹⁵²⁷ İbn Mâce, Tıb, 16.

¹⁵²⁸ ed-Darimi, Taharet, 70.

¹⁵²⁹ en-Nesâî, Eymân, 41.

Ebû'd Derdâ (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Oruç, namaz ve sadaka vermenin kazandıracağı sevap ve dereceden daha değerlisini size bildireyim mi? Ashab “evet” dediler; Resûlullah (sav): “Müslümanların birbirleriyle aralarının iyi olmasıdır çünkü aranın bozuk olması dini yok edip bitirir”* buyurdular.¹⁵³⁰

Zübeyr b. Avvam (ra)'den rivâyete göre, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “*Geçmiş toplumların hastalığı size de bulaştı haset ve kin beslemek işte bu kökten yok etmedir saçtı tıraş eder demiyorum fakat dini kökünden kazıyıp yok eder. Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki iman etmeden Cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeyen de mü'min olamazsınız. Aranızda birbirinizi sevmeyi gerçekleştirecek olan şeyi size haber vereyim mi? Selamı aranızda yayın.*”¹⁵³¹ “*Müslümanın diğer bir Müslümanla üç geceyi aşkın bir şekilde ilişkilerini kesip küsmesi caiz değildir. Bu iki kişi küskünlüklerini devam ettirdikleri müddetçe Hakk'tan yüz çevirmiş olurlar. Onlardan hangisi hatasını anlayıp dargınlığından vazgeçerse bu onun için hata ve günahına kefarettir olur. Şayet barışmadan dargın bir şekilde ölürlerse birlikte Cennete giremezler.*”¹⁵³² “*Her Pazartesi ve perşembe günü ameller Allah'a arz olunur. Din kardeşi ile arasında düşmanlık bulunan kişi dışında Allah'a şirk koşmayan her kulun günahları bağışlanır. (Meleklerle) siz şu iki kişiyi birbiriyle barışmaya kadar tehir edin, buyrulur.*”¹⁵³³ Ebu Hureyre (r.a.) Resulullah (sav)'dan şunları söylerken işittiğini rivayet etti: “*İnsanların yaptıkları amelleri her cuma gecesi Allah'a arz olunur. O sırada akraba ve yakınlarıyla ilişkisini kesenlerin hayır amelleri kabul olunmaz.*”¹⁵³⁴

“*Müslüman kardeşini küçük görmesi kişiye kötülük (günah) olarak yeter*” şeklinde Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Müslüman'ın Müslüman'a malı, ırzı ve kanı haramdır, Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye kötülük olarak yeter.*”¹⁵³⁵ “*Bir kişiye, mümin kardeşini hor görerek hakarete bulunması günah olarak yeter.*”¹⁵³⁶ “*Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri*

¹⁵³⁰ Ebû Dâvûd, Edeb, 50

¹⁵³¹ et-Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyame, 56.

¹⁵³² el-Buhârî el-Edebü'l-Müfred, I, 47.

¹⁵³³ Müslim, Birr, 36.

¹⁵³⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 674. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵³⁵ Ebu Dâvûd, Edeb, 35; Müslim, Birr, 32.

¹⁵³⁶ el-Buhârî, Edeb, 57; Müslim, Birr, 32; et-Tirmizî, Büyü, 18.

ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter."¹⁵³⁷ "*Kişinin duyduğu herşeyi söylemesi günah olarak ona yeter.*"¹⁵³⁸ "*Her duyduğunu söylemesi, kişiye yalan olarak yeter.*"¹⁵³⁹ "*Kişiye kötü huylu, çirkin sözlü ve cimri oluşu günah olarak yeter.*"¹⁵⁴⁰

İbnu Abbas (ra) anlatıyor: "Resûlullah (sav) buyurdular ki: "*Sana günah olarak, husümeti devam ettirmen yeterlidir (çünkü bu, gıybet kapı açar).*"¹⁵⁴¹

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) (Medine'de) dolaşırken yüksekçe bir bina gördü ve şöyle buyurdu: "*Mutlaka gerekli olan binalar dışında, yapılan her bina, sahibi için bir vebaldir.*"¹⁵⁴²

Enes (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu nakletti: Miraca çıkarıldığımda bir topluma rastladım. Bakırdan tırnaklarıyla yüzlerini ve göğüslerini tırmalıyorlardı. "*Bunlar kimlerdir? Ya Cebrail*" dedim. "*Onlar insanların etini yiyenler ve şahsiyetlerini zedeleyenlerdir.*" diye cevapladı.¹⁵⁴³ Abdullah oğlu Cabir (ra) şöyle anlattı: Resûlullah (sav) ile beraberdik, pis bir koku yayıldı. Resûlullah (sav): "*Bu koku nedir biliyor musunuz? Bu koku mü'minlerin gıybetini yapanların kokusudur*" buyurdu.¹⁵⁴⁴

Enes'den (ra) rivayetle Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. "*Kim bir mümini korkutursa, Allah Kıyamet günü onun korkusunu emniyete çevirmez. Kim bir mümini bir idareciye ispiyon ederse Allah, Kıyamet günü onu zillet ve hakaret yerine oturtur.*" Ebu Leyla oğlu Abdurrahman şöyle anlattı: *Bize, Resûlullah (sav) ile yolculuk yapan arkadaşları anlattı: Onlardan biri uyumuştı... korktu: Resûlullah (sav) Müslümanın müslümanı korkutması helal değildir buyurdu.*¹⁵⁴⁵

Resûlullah (sav) bir mecliste konuşurken bir bedevi söze karşarak "*kıyâmet ne zaman*" diye sordu. Allah Rasûlü (sav), onu duymamış gibi yaparak sözüne devam etti. Konuşması bitince "*Kıyâmet hakkında soru soran nerede?*" dedi. Adam, işte

¹⁵³⁷ Ebû Dâvud, Zekât, 45; Müslim, Zekât, 40; Ahmed İbn Hanbel, II,160.

¹⁵³⁸ Müslîm Mukaddime, 5.

¹⁵³⁹ Ebû Dâvud, Edeb, 71, 80.

¹⁵⁴⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 135. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir

¹⁵⁴¹ et-Tirmizi, Birr, 58.

¹⁵⁴² Ebû Dâvud, Edeb, 156-157.

¹⁵⁴³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 79. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁴⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 79. Hadis, Hasen Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁴⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 67. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

buradayım deyince; *“işler ehil olmayana bırakıldığı zaman kıyâmeti bekle”* diye cevap verdi.¹⁵⁴⁶

Enes (ra) ‘den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“İnsanların mescid yaptırma konusunda birbirleriyle yarış etmeleri ve böbürlenip övünmeleri kıyâmet alametlerindedir.”*¹⁵⁴⁷

Huzeyfe (ra) der ki: Resûlullah (sav) bize şöyle konuştu: *“Emanet, insanların kalelerinin derinliklerine yerleşti, sonra Kur’an indi. Kur’an’dan ve sünnetten (öğrenebildiklerini) öğrendiler.”* Huzeyfe der ki: Sonra bize emanetin kalkacağını anlatarak buyurdular ki: *“Kişi uyur, uyanınca kalbinden emanet alınır (zail olur), sadece izi kalır. Sonra yine uyur, uyanınca kalbinden emanet tamamen alınmış olur. Emanetin kalbdeki izi, ayağına düşürdüğün küçük çakıl taşının bıraktığı iz kadar kalır. Ayağında hafif bir kabarcık görürsün, gerçekte bir şey yoktur.”* Bunu söylerken de Resul-i Ekrem küçük bir çakıl taşı olarak ayağının üzerine yuvarladı ve sözüne şöyle devam etti: *“Artık insanlar alışverişlerinde ve birbirleri ile ilişkilerinde asla emaneti gözetmezler. Güvenilir insan o kadar azalır ki, “filan ailede güvenilir bir adam varmış, o ne kadar kibar ve ne kadar saygılı imiş” denir. Hâlbuki aynı insanın kalbinde gerçekte hardal tanesi kadar dahi iman kalmamıştır.”*¹⁵⁴⁸

2.7. AHLAK KONUSUNDAKİ UYARILARI

Ahlak nazarında, örneğin bir yaşlı insana, caddede karşıya geçişinde yardımcı olmak iyi bir davranıştır. Din ise ahlakın bu kabulü yanında ona bir de sevap boyutunu ekler. Böylece kişi yaşlı bir insanı caddede karşıdan karşıya geçirdiğinde, iyi bir iş yapmış olacağını, bunun karşılığında sevap alacağını düşünür, Aynı şekilde ahlak bir insanı öldürmenin ne kadar kötü bir eylem olduğunu ve yaşama hakkının kutsal bir hak olduğunu öğretir. Din ise, ahlakın bu öğretisini vermek yanında, hayatın insanlara Tanrı tarafından bahşedildiğini ve onu geri alma hakkının sadece verende olduğunu öğretir. Böyle bir eylem sonucunda, insanın ne kadar büyük bir günah kazanacağını bildirir.

¹⁵⁴⁶ el-Buhârî, İlim 2; el-Buhârî, Rikak, 35.

¹⁵⁴⁷ en-Nesâî, Mesacid, 2; Dârimi, Salat, 123; İbn Mâce, Mesacid, 2.

¹⁵⁴⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 151. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

Böylece iyinin yanına sevap, kötünün yanına günah eklenmiş olur.¹⁵⁴⁹ Din, Allah ve ahiret gününe inanç yanında yalanın uygun düşmeyeceğini dile getirerek yalan söylememeyi imanla şuurlu hale getirir, ona evrensellik ve ölümsüzlük kazandırır.¹⁵⁵⁰ Ahlakı yerleştirmek üzere Allah'a inanmayı ve ahiret gününü hatırlatmayı her daim önemseyen Resûlullah (sav), “Allah’a ve ahiret gününe iman eden ya hayırlı söylesin yahut sussun...”¹⁵⁵¹ diyerek hep Allah’ı ve ahireti hatırlatarak teşvik ve sakındırmayı sağlamaya çalışmaktaydı.

Allah’a iman hafife alındığında, imanı zedeleyen sözler sarf edildiğinde öfkeleni, kızdı. Tepki gösterdi, sessiz kalmadı. Peygamberlerin arasını tefrik etme, birbirlerine karşı üstünlüğünü tartışma onu öfkelenirdi. Ebu Said el-Hudrî (ra) “Biz Resûlullah’ın (sav) kapısı önüne oturmuş, konuşurken; biri bir âyet, diğeri başka bir âyet hakkında münakaşaya giriştiler. Bunun üzerine Resûlullah (sav) yanımıza geldi. Sanki yüzü, öfkeden nar tanesi gibi kızarmıştı.”¹⁵⁵²

Kitaplara imana ters düşen sözlere öfkeleni. Kaderi tartışmaya kızdı. Namaz, zekât, emri bil maruf ve nehyi anil-münkerde, cihada gevşekliğe müsaade etmedi, kızdığını belirtti. Haramların irtikâbına öfkeleni.¹⁵⁵³

Üsâme bin Zeyd (ra) bir seriyyenin başında göndermişti. Üsâme, kelime-i şehadeti söyleyen birini -ölüm korkusundan ötürü söyledi zannederek- öldürmüştü. Olay Peygamber (sav)’a iletilince çok kızdı ve şöyle buyurdu: “Lailahe illallah dediği halde mi sen onu öldürdün? Kalbini yardım da mı nasıl söylediğine baktın?” Üsâme (ra) diyor ki: “Bunu o kadar tekrar etti ki, içimden keşke o gün Müslüman olsaydım da bu olay başıma gelmemiş olsaydı diye düşündüm.”¹⁵⁵⁴ Bu olay, öncekilerden farklı olarak, dini konularda katı davranılmasından ve bir müslümanın canına kıyılmasından Hz. Peygamber’in fevkalade hüznünlendiğini, dini, kişisel kanaatlere sığdırmaya kalkışmanın

¹⁵⁴⁹ Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, 247

¹⁵⁵⁰ Yıldırım, *Din-Ahlak Ekseninde Hz. Muhammed*, 40-41.

¹⁵⁵¹ el-Buhârî, Edeb, 31, Müslim, İman, 1.

¹⁵⁵² el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 169. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁵³ Nûreddin Yıldız, *Medine Raporu*, 32.

¹⁵⁵⁴ el-Buhârî, Meğazi, 12; Müslim, İman, 41; Ebû Dâvûd, Cihâd, 104; Ahmed İbn. Hanbel, V, 200.

Hız. Peygamber'e üzüntü verdiğini ortaya koymaktadır.¹⁵⁵⁵ Kalbini yarsa da imanı içinde olup olmadığını anlamının mümkün olmadığını ortaya koymaktadır.

Peygamberimiz (sav) kişinin çokça amelî olabileceğini ancak amel sahibi kişilerin ahlaklı, başkalarına zarar vermeyen, haset etmeyen ve çokça iyilik yapan kimseler olmasını istiyordu. Bu konuda yaptığı uyarıyı içeren hadislerden biri şöyledir. "Peygamber (sav)'e falan kadın geceyi ibadetle geçirir, gündüzleri oruç tutar. Çalışır ve sadaka verir. Fakat konuşmaları ile komşularına eziyet eder" dendi. Resûlullah, "*Onda hayır yoktur. O kadın cehennemlidir*" buyurdu.¹⁵⁵⁶ Hadiste Peygamberimiz (sav) kadının komşularına eziyet etmesini onun cehenneme götüreceğine delil saydı.¹⁵⁵⁷ Cabir (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "*Bana en sevimsiz ve kıyamet gününde yer itibarıyla bana en yakınız, ahlâkı en güzel olanlarıdır. Bana en sevimsiz ve kıyamet gününde yer itibarıyla bana en uzak olanınız ise gevezeler, güzel konuştuğunu göstermek için avurdunu şişirenler ve mütefeyhiklerdir.*" Ashab: "*Ya Resulallah! Gevezeleri ve avurdunu şişirenleri bildik. Ya mütefeyhikler kimdir?*" diye sordular. Resulallah (sav): "*Kibirlenenlerdir*" buyurdu.¹⁵⁵⁸

Mikdad b. Esved'in anlattığına göre kendisi Hız. Peygamber'e; "*Ey Allah'ın Rasûlü! Ben kâfirlerden bir adama rastlasam da benimle savaşsa ve kılıçla vurarak ellerimden birini kesse sonra benden kaçıp bir ağaca sığınsa ve -Ben Allah'a teslim oldum- dese bu sözü söyledikten sonra ben o adamı öldürebilir miyim? Ne buyurursun?*" diye sormuş. Resûlullah (sav) da; "*Onu öldüremezsin*" buyurdu. Ben de "*Ey Allah'ın Rasûlü o benim elimi kesti, dedim. Resûlullah (sav)'da; Onu öldüremezsin. Çünkü eğer öldürürsen o, senin onu öldürmeden önceki yerine geçer. Sen de onun, söylediği o sözü söylemeden önceki yerine geçersin.*" buyurdu.¹⁵⁵⁹

Allah Resûlü (sav) insanları yanlış işler yapmaktan vazgeçirmek için sert ifadeler de kullanmıştır. Başkasının evine bakana "*Gözettiğini bilsem gözünü oyardım*" şeklinde açıklamada bulunarak; kişiye işlediği fiilin çirkin olduğunu bildiren hadisler mevcuttur. Bize Kuteybe b. Saîd'de rivayet etti. Dedi ki: Bize Leys Şıhab'dan rivayet etti. Ona da

¹⁵⁵⁵ İsmail Lütfî Çakan, *Örnek Kul Son Resul*, 75.

¹⁵⁵⁶ Kılıç Recep, *İnsan ve Ahlak*, 102.

¹⁵⁵⁷ Ebû Dâvûd, Duâ, 23.

¹⁵⁵⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 102. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁵⁹ Ebû Dâvûd, Cihâd, 104; el-Buhârî, Diyar 1, Meğazi 12; Müslim, İman, 155.

Sehl b. Sa'd Es-Sâidî haber vermiş ki, bîr adam Resûlullah (sav)in kapısındaki bir delikten bakmış. Resûlullah'ın (sav) elinde başını kaşdığı bir demir varmış. Resûlullah (sav) onu görünce: “*Beni gözettiğini bilsem şu demirle senin gözünü oyardım.*” buyurmuştur.¹⁵⁶⁰ Muâviye'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*İnsanların gizli hâllerini araştırırsan ya aralarına fesat sokmuş olursun ya da aralarında neredeyse fesat çıkmasına sebep olursun.*”¹⁵⁶¹ “*Bir adam izinsiz senin evine baksa da ona ufak bir taş alarak gözünü çıkarsan, sana bir günah olmaz.*” buyurmuşlar.¹⁵⁶² İzinsiz başkasının mektubunu okuyan kimseyi de cehennemle tehdit etmiştir: “*Kardeşinin mektubunu izinsiz okuyan kimse, o mektubu cehennemde de okuyacaktır.*”¹⁵⁶³

Hz. Peygamber'in şahsen kimseye vurmadığı bir hakikat olmasına¹⁵⁶⁴ karşın, bazı insanları zaman zaman vurmakla tehdit ettiği de kaynaklarda kaydedilmektedir. Aile mahremiyetine tecavüz olarak algıladığı ve kapı aralığından bakan birini bu manâda” “*gözlerini şu demirle çıkarırım*” diyerek tehdit etmiştir. Ancak bu tehdit o fiili yapma düşüncesinde olduğundan çok, kapı aralığından bakan kişiye, yaptığı bu davranışın ahlakî olmadığını ve eylemin çirkinliğini anlatmaya yönelik bir davranıştır.¹⁵⁶⁵ Hz. Peygamber aile bireylerine, aile reisinin şiddet uygulamaması gerektiğini belirtmek üzere “*Değneğini aile fertlerine karşı kaldırma*”¹⁵⁶⁶ buyurarak aile içinde şiddete izin vermediğini göstermiştir.

Cabir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Ümmetim için en çok korktuğum şey Lût kavminin işlediği (cürümdür).*”¹⁵⁶⁷

Süfyân İbni Abdullah(ra) şöyle dedi: *Ey Allah'ın Resûlü! Bana kesinlikle yapmam gereken bir iş söyle dedim.* Resûlullah (sav): “*Rabbim Allah'dır de, sonra dosdoğru ol!*” buyurdu. Ben: *Ey Allah'ın Resûlü! Hakkımda (zararını göreceğimden) en çok*

¹⁵⁶⁰ Müslim, Adab, 40; el-Buhârî Libas, 27; Tirmizi, İstizan ve Edeb, 17.

¹⁵⁶¹ Ebû Dâvûd, Edeb, 37.

¹⁵⁶² et-Tirmizi, İstizan ve Edeb, 16;

¹⁵⁶³ Ebû Dâvûd, Duâ, 23.

¹⁵⁶⁴ Bkz. İbn Mâce Nikâh, 51.

¹⁵⁶⁵ Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı*, 165.

¹⁵⁶⁶ el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmail, *el-Edebu'l-Müfred*, (Thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî), Beyrut 1989, 22; İbn Mâce, Fiten, 23.

¹⁵⁶⁷ İbn Mâce, Hudûd, 12; et-Tirmizî, Hudûd, 24.

endişe ettiğin şey nedir?” dedim. Resûlullah (sav), o güzel dilini eliyle tuttu ve: “İşte budur!” buyurdu.¹⁵⁶⁸ Bir keresinde de “Benden sonra hakkınızda en çok korktuğum, dilbaz (dil dökmeyi iyi bilen) münafıktır.” buyurdu.¹⁵⁶⁹ Ebu Ümâme (ra)’den Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Benim ümmetimden, çeşitli yiyecekler yiyen, çeşitli içecekler içen, renga renk elbiseler giyinen ve boş sözleri çokça konuşan birtakım insanlar gelecektir ki, işte onlar ümmetimin en şerlileridir.”¹⁵⁷⁰

Hiz. Peygamber, “Hesap günü size şahitlik yapacağım... Allah’a yemin olsun ki, benden sonra sizin şirke düşmenizden korkmuyorum. Fakat dünya hususunda birbirinizle rekabete, çekememezliğe düşmenizden korkuyorum”¹⁵⁷¹ buyurarak, ümmetinin tevhid inancını daima muhafaza edeceğini, koruyacağını haber vermiştir. Dünya sevgisinden dolayı açgözlülüğün neşet edeceğini ve nefsine hâkim olamayıp haramdan kaçınamayacağını hatırlatmaktadır.¹⁵⁷²

Ukbe İbnu Amir (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) bir gün çıkıp Uhud şehidlerine, cenazelere kıldığı namazla namaz kıldı. Sonra minbere geçti: “Ben dedi, sizden önce havuzun başına varacağım ve ben size şahidlik yapacağım. Şimdi, şu anda ben, vallahi havzımı görüyorum. Bana arzın hazinelerinin anahtarları verildi. Vallahi ben artık sizin benden sonra şirke düşmenizden korkmuyorum. Fakat sizin dünya hususunda birbirinizle rekabete, çekememezliğe düşmenizden korkuyorum.”¹⁵⁷³ dedi.

“Size çullanmak üzere yabancı kavimlerin, tıpkı sofraya çağrışan yiyiciler gibi birbini çağıracakları zaman yakındır. Orada bulunanlardan biri: “O sayıca azlığımızdan mı?” diye sordu. “Hayır” buyurdular, “aksine o gün çoksunuz. Lakin bir selin getirip yığıldığı çerçöpler olacaksınız. Allah, düşmanlarınızın kalbinden size karşı korku duygusunu çıkaracak ve kalplerinize zaafı (vehn) atacak!” Zaaf da nedir? denilince, Hiz. Peygamber, “Dünya sevgisi ve ölüm korkusu” buyurmuştur.¹⁵⁷⁴ Bir keresinde Resûlullah şöyle buyurmuştur. “Allah şahit, sizin için fakirlikten korkmuyorum. Sizin adınıza, dünyanın önünüze serilmesinden korkuyorum; tıpkı sizden öncekilerin önüne

¹⁵⁶⁸ et-Tirmizî, Zühd, 61; İbni Mâce, Fiten, 12.

¹⁵⁶⁹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 164; II, 585. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁷⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 505. Hadis, Hasen-Liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁷¹ el-Buhârî, Rikâk, 53, Cenâiz, 71, Menâkıb, 22; Müslim, Fezâil, 30; Tecrid, IV, 513, 11.

¹⁵⁷² Selçuk Coşkun, *Bir Eğitimci Olarak Hiz. Peygamberin İnsan Anlayışı*, 297.

¹⁵⁷³ el-Buhârî, Rikak, 53, 7, Cenâiz 73, Menakıb, 25, Megazi, 17, 27; Müslim, Fezail 30.

¹⁵⁷⁴ Ebû Dâvud, Melâhim, 5

serildiği gibi. Onun uğruna yarışmanızdan korkuyorum; tıpkı sizden öncekilerin yarıştığı gibi. Ve sizi oyalamasından korkuyorum; tıpkı sizden öncekileri oyaladığı gibi."¹⁵⁷⁵

Ebu'd-Derda (ra)'den, şöyle dediği rivayet edilmiştir; biz fakirliği anlatırken ve ondan duyduğumuz endişeleri belirtirken, Resûlullah (sav) çıkıp bu konuşmamız üzerine geldi ve "*Fakir düşmekten mi korkuyorsunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah Tealaya yemin ederim ki, muhakkak surette dünya malı üzerinize akıtılacaktır, bol bol verilecektir. Öyle zengin olacaksınız ki servetten başka hiçbir şey herhangi birinizin kalbini hak yoldan sapıtmayacaktır. Servetinin bolluğu kişinin hak yoldan inhiraf etmesine sebebiyet verebilecektir. Allah Teâla 'ya yemin ederim ki, ben sizleri gecesi ve gündüzü apaydın olması bakımından eşit olan tertemiz gönüllere sahip olarak bıraktım.*" buyurdu.¹⁵⁷⁶

Esmâ bnt. Umeys el-Has'amiyye'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "*...(Gaflete) dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan kul ne bedbahttır! Azan, haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kul ne bedbahttır!*"¹⁵⁷⁷

Hz. Peygamber (sav) bazen hoşlanmadığı huy ve davranışları sahip kimseleri uyarmak üzere bu davranışı yapan "*benden, bizden değildir*" İfadeleriyle uyarmaya o davranıştan insanları uzaklaştırmaya çalışmıştır. Bu minvalde "*Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüzün saygınlığını kabul etmeyen bizden değildir.*" buyurmuştur.¹⁵⁷⁸ Ebû Hureyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "*Kadını kocasına karşı kıskırtan bizden değildir...*"¹⁵⁷⁹ Ebu Hureyre (ra) der ki: Resûlullah (sav) "*Her kim bize silah çekerse bizden değildir ve her kim bizi aldatırsa bizden değildir.*"¹⁵⁸⁰ buyurdu. Abdullah b. Mes'ûd (ra) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "*(Ölenin ardından) yas tutarak elleriyle yanaklarını döven, yakalarını yırtan ve câhiliye âdeti olarak bağırıp feryat eden kimse*

¹⁵⁷⁵ el-Buhârî, Rikâk, 7; Müslim, Zühd, 1; et-Tirmizî, Kıyâme, 28.

¹⁵⁷⁶ İbn Mâce, Mukaddime, 5

¹⁵⁷⁷ et-Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 17.

¹⁵⁷⁸ et-Tirmizî, Birr, 15.

¹⁵⁷⁹ Ebû Dâvûd, Talâk, 1; Ahmed İbn Hanbel, V, 353.

¹⁵⁸⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 334. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

bizden değildir."¹⁵⁸¹ *"İrkçılığa çağıran bizden değildir. İrkçilik davası uğruna savaşan bizden değildir. İrkçilik davası uğruna ölen bizden değildir."*¹⁵⁸² *"Kim hakkı olmayan bir şeyi iddia ederse bizden değildir ve o kişi cehennemdeki yerine hazırlansın."*¹⁵⁸³ Büreyde (ra), Resûlullah (sav) şöyle buyururken işittim dedi: *"Vitr namazı İslâm'da vardır. Kim onu kılmazsa bizden değildir."* Bunu üç defa tekrarladı.¹⁵⁸⁴ *"Kim bir adama dokunmamaya söz verir, onu güvendirir sonra onu öldürürse -öldürülen kâfir dahi olsa- ben ondan uzağım, o kimse benim ümmetim sayılmaz."*¹⁵⁸⁵ *"Bazı şeylerin uğursuz olduğuna inanarak çalışma ve hareketlerini aksatanlar yahut buna inananlar, gaybden haber verenler yahut buna inananlar, sihir yapanlar yahut sihre inananlar bizden değildir. Kim sihirbaz ve göz boyayanların sözüne inanırsa, Muhammed'e inen Kur'an'a inanmamış olur."*¹⁵⁸⁶

Ebû Hureyre'nin anlattığına göre Sevgili Peygamberimiz bir gün çarşıda dolaşırken bir ekin yığınının yanına gelmişti. Elini kontrol amacıyla ekin yığınının içine daldırınca parmakları ıslanmıştı. Bunun üzerine, sahibine hitaben, *"Bu ne?"* diye sormuş, o da, *"Malım yağmurda ıslandı ey Allah'ın Elçisi!"* diyerek durumu izah etmeye çalışmıştı. Ancak Rahmet Peygamberi bu izahı yeterli bulmayarak, *"Madem öyle, ıslak kısmını insanlar görsün diye yığının üstüne koysaydın ya!"* diye uyardıktan sonra, *"(İnsanları) aldatan benden değildir."*¹⁵⁸⁷ buyurarak tepkisini ifade etmişti. Amir oğlu Ukbe (ra) der ki: Resulullah (sav): *"Kim ok atmayı öğrenir de sonra terkederse bizden değildir veya Allah ve Resulüne âsi olmuş olur"* buyurdu¹⁵⁸⁸

*"Evlenmek benim sünnetimdir. Sünnetimden yüz çeviren benden değildir..."*¹⁵⁸⁹ şeklinde buyuran Hz. Peygamber, evliliği fitrî ve gerekli gördüğünü, bununla ahiret hayatının tesis edilmesini istemektedir.¹⁵⁹⁰

¹⁵⁸¹ el-Buhârî, Cenâiz, 3.

¹⁵⁸² Ebû Dâvûd, Edeb, 111.

¹⁵⁸³ İbn Mâce, Ahkâm, 6.

¹⁵⁸⁴ Ebû Dâvûd, Salat, 337.

¹⁵⁸⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 156. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁸⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 170. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁸⁷ el-Buhârî, Nikâh, 1.

¹⁵⁸⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 99. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁸⁹ İbn Mace, Nikâh, 1; el-Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 5.

¹⁵⁹⁰ Sancaklı, Saffet, *Hz. Peygamberin Mesajlarında Örnek Toplum*, Nun yayıncılık, İstanbul 2009, 94.

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin.*”¹⁵⁹¹ İbn Ömer’in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Kim bir topluluğa benzemeye çalışırsa, o da onlardandır.*”¹⁵⁹² “*Cemaatten bir karış kadar ayrılan kimse İslam’ın boyunduruğunu boynundan çıkarmış olur.*”¹⁵⁹³ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav): “*Kimin kurban kesmeye gücü yeter de kesmezse namazgâhımıza gelmesin*” buyurduğunu rivayet etti.¹⁵⁹⁴

“*Kim korkuluğu (kenar duvarı) olmayan terasa yatar da düşer, ölürse, kanı boşa gider. Ondan kimse sorumlu değildir*” buyurdu.¹⁵⁹⁵ “*Komşusu aç iken karnını doyuran mü’min değildir.*”¹⁵⁹⁶ “*Yanındaki komşusu aç iken tok olarak geceyi geçiren mü’min değildir.*”¹⁵⁹⁷ “*Bizden değildir*” ifadesiyle birlikte bazende ortaya konulan davranış ya da işlenen fiilin İslam’da olmadığını içeren çeşitli hadisler rivayet edilmiştir. “*İslâm’da uğursuzluk yoktur, tefeül (bir şeyi hayırlı ve uğurlu saymak) ondan daha hayırlıdır.*”¹⁵⁹⁸ “*İslâm’da şîğâr (nikâhı) yoktur.*”¹⁵⁹⁹ İslam’da olmadığını beyan eden Resulullah (sav) aynı zamanda o davranışın Müslümanla birlikte bulunmamasını gerektiğini soru soran şahsa verdiği cevapla ortaya koymuştur. Safvan b. Süleym’den rivâyet edildiğine göre bir gün bir adam Resûlullah (sav)’e şunu sormuş: *İnançlı bir insan korkak olabilir mi?* Resûlullah (sav): “Evet” dedi. Bu zat sorusuna devamla: *Peki bir Müslüman cimri olabilir mi?* Resûlullah (sav) yine “Evet” dedi. Son olarak: *Bir Müslüman yalancı olabilir mi?* diye sorulunca ise: “Hayır” demiştir.¹⁶⁰⁰

Nebevi davette, İslam kültürünün tesis edilmesinde, cahiliye hayat tarzına muhalefet önemli bir yere sahiptir. Allah Resulu (sav), cahiliyyeye ait uygulamaları ortadan kaldırarak, yerlerine İslam’ın iman, ibadet ve ahlak esaslarına ait yeni uygulamalar telkin etmişti. İslama aykırı kültürlere muhalefet telkin etmenin

¹⁵⁹¹ et-Tirmizî, Zühd, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 12.

¹⁵⁹² Ebû Dâvûd, Libâs, 4.

¹⁵⁹³ et-Tirmizî, Emsal, 3.

¹⁵⁹⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 629. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 186. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁹⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 683. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁹⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 684. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁵⁹⁸ el-Buhârî, Tıb, 44.

¹⁵⁹⁹ Müslim, Nikâh, 60.

¹⁶⁰⁰ el-Muvatta, Kelam, 19.

sebeplerinden birisi de müstakil ümmet düşüncesini yerleştirme ve diğer ümmetlere muhalefet fikrini meleke haline gelmesini sağlamak istemesidir.

Enes (ra) Resulullah (sav)'ın: “İslamı, cimriliğin mahvettiği gibi hiçbir şey yıkmamıştır.” buyurduğu rivayet olunmuştur.¹⁶⁰¹ Ebu Said el-Hudri (ra) Resûlullah'ın (sav): “Şu iki özellik bir mü'minde toplanmaz: Cimrilik ve kötü huy” buyurduğunu rivayet etmiştir.¹⁶⁰² Resûlullah (sav) birtakım adetlerin cahiliye'de kalması gerektiğini cahiliye âdeti olduğunu belirterek bunların İslamla asla bağdaşmayacağını terkedilmesi gerektiğini ancak bunları terketmenin kolaylıkla gerçekleşmeyeceğini şöyle haber vermiştir. “Ümmetimde câhiliye âdetlerinden kalma dört şey vardır ki bunları (kolaylıkla) terk edemezler. Bunlar; asaleti ile öğünme, nesepleri kötüleme, yıldızlarla yağmur isteme ve bağıra çağıra ölümlere yas tutmadır.”¹⁶⁰³

Ma'rûr anlatıyor: Ebû Zer ile Rebeze'de karşılaştım. Kendisinin de kölesinin de üzerinde aynı kıyafet vardı. Bunun sebebini ona sordum. Dedi ki, “Bir adamla karşılıklı birbirimize sövdük. Ve annesinin zenci olması sebebiyle onu aşağıladım.” Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) bana şöyle buyurdu: “Ebû Zer! Onu annesi sebebiyle mi aşağıladın? Demek ki sen kendisinde hâlâ câhiliye izleri olan bir kimsesin. (Köle) kardeşleriniz, Allah'ın sizin emrinize verdiği hizmetçilerinizdir. Her kimin kardeşi emri altında bulunursa, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara güçlerini aşan işler yüklemeyin. Eğer (ağır işler) yüklerseniz onlara yardım edin.”¹⁶⁰⁴ Hz. Peygamber'in bireyler arasındaki çatışmaları nasıl ortadan kaldırdığı, onlara nasıl davrandığı ve sorunu nasıl kökünden kazıdığı görülmektedir.

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav), Mekke'nin fethi günü insanlara hitap ederek şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Allah sizden câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini gidermiştir. İnsanlar iki gruptur: İyi, takva sahibi, Allah katında değerli kişi ve günahkâr, bedbaht Allah katında değersiz kişi. İnsanlar, Âdem'in çocuklarıdır ve Allah, Âdem'i topraktan yaratmıştır...”¹⁶⁰⁵

¹⁶⁰¹ el-Münziri, İmam Hafız, *Hadislerle İslam Terğib ve Terhib*, II, 223.

¹⁶⁰² el-Albânî, *Sahihü't-Terğib ve't-Terhib*, II, 702. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁰³ Müslim, Cenâiz, 29.

¹⁶⁰⁴ el-Buhârî, İmân, 22; Müslim, Eymân, 38.

¹⁶⁰⁵ et-Tirmizî, Tefsîrül-Kur'ân, 49; Ebû Dâvûd, Edeb, 110; et-Tirmizî, Menâkıb, 74.

Cüde b. Abdullah el-Becelî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kim ırkçılık propagandası yaparak veya kabileciliğe/ırkçılığa destek vererek yoldan çıkmış bir topluluğun bayrağı altında öldürülürse, onun ölümü câhiliye ehlinin ölümüdür.”*¹⁶⁰⁶ *“Ölünün arkasından yüksek sesle (bağırıp çağırarak) ağlayan kimse, ölmeden evvel tevbe etmezse; kıyamet günü katrandan şalvar, eritilmiş bakırdan zırh giydirilmiş olarak haşredilir”*¹⁶⁰⁷ *“Ölünün arkasından (bağırıp çağırarak) ağlamak, cahiliyet adetlerindedir. Ağlayan kadın tevbe etmeden ölürse, Allah ona katrandan bir elbise, ateşin alevinden bir zırh hazırlar.”*¹⁶⁰⁸

Ca'fer b. Muhammed, babasından naklediyor: *“Câbir b. Abdullah'ın yanına vardım ve şöyle dedim: “Bana Allah Resûlü'nün (sav) Veda Haccı'ndan haber ver...”* O da Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu söyledi: *“... (Ey insanlar) şunu iyi bilin ki câhiliye zihniyetinden kaynaklanan her şey ayaklarınızın altındadır...”*¹⁶⁰⁹

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Ok atınız ve bininiz. Ok atıcılığınız biniciliğinizden bana daha sevimlidir. Müslüman adamın eğlendiği her eğlence bâtildir (sevabsızdır), ancak yayı ile ok atması, atını eğitmesi ve zevcesiyle oynaşması bu hükmün dışındadır. Çünkü bunlar hak (sevaplı eğlenceler) dendir.”*¹⁶¹⁰

Urve İbnu'z-Zubeyr şöyle dedi: Âişe (ra) şöyle dedi. Resûlullah (sav) yanıma girdi. Ben ona Berîre'yi satınalma kıssasını zikrettim. Resûlullah: *“Sen Berîre'yi onlardan satın al ve hürriyete kavuştur. Şübhesiz velâ (denilip mîrâs hakkı sabit olan hükmî hısımlık) köleyi hürriyete kavuşturana âittir”* buyurdu. Bundan sonra Resûlullah (sav) gündüzün sonuna doğru bir vakitte ayağa kalktı. Allah'a hamd ve lâyük olduğu sıfatlarla övdükten sonra, şöyle hitâb buyurdu: *“Birtakım insanların hâli nedir ki, onlar Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan birtakım şartlar ileri sürüyorlar. Kim Allah 'ın Kitabı'nda bulunmayan bir şartı şart koşarsa, o böyle yüz tane şart koşmuş olsa da öyle şart bâtildir. Allah'ın şartı en haklı ve en güvenilendir”*¹⁶¹¹

¹⁶⁰⁶ Müslim, İmâre, 57.

¹⁶⁰⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 381. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁰⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 382. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁰⁹ Müslim, Hac, 147.

¹⁶¹⁰ İbn Mâce, Cihad, 19.

¹⁶¹¹ el-Buhârî, Buyu, 67, Mesâcid 70, Zekât, 61, Büyü, 67, 73, İtk, 10, Mekâtib, 2, 3, 4, 5, Hibe, 7, Şurût, 3, 10, 13, 17. Talâk: 16, Kefârâtü'l-İman, 8, Ferâiz, 19, 20, 22, 23; Müslim, İtk, 5; Muvatta, İtk, 17; Ebu Dâvud, İtk, 2; et-Tirmizî, Büyü 33, Vesaya, 7; İbnu Mâce, İtk, 3.

Resûlullah'ın (sav) sakındırmayı gerçekleştirmek üzere bazen de o davranış ya da fiili gerçekleştiren kimselere *“benden ya da bizden değildir”* ifadeleriyle uyumasının yanında *“bunu yapan kimseden daha zalim kim vardır”*, ya da bu yapılan davranış *“küfürdür”* ifadesiyle uyarmasını içeren hadisler bulunmaktadır. Ebû Zür'a anlatıyor: “Ebû Hureyre ile birlikte Mervân'ın evine girdim. Ebû Hureyre evin içinde suretler görünce şöyle dedi: Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: *“Yüce Allah, ‘Benim yaratışım gibi yaratmaya kalkışanlardan daha zalim kim olabilir? Onlar, (güçleri yetiyorsa) bir karınca, bir buğday tanesi veya bir tek arpa yaratsınlar!’”* buyurdu.”¹⁶¹² Resûlullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: *“Borcunu ödemeye muktedir olanın özürsüz olarak borcunu ödemeyi geciktirmesi bir zulümdür.”*¹⁶¹³ Ebu Hureyre (ra)'den Resûlullah'ın (sav): *“Kur'an hakkında münakaşa etmek küfürdür”* dediği rivayet edildi. Abdullah b. Mes'ûd tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Müslüman'a sövmek fâsıklık (alâmeti), onunla savaşmak ise küfürdür.”*¹⁶¹⁴ İbn Mes'ud der ki: *“Hüküm vermede rüşvet küfürdür, insanlar arasında ise haram yemektir.”*¹⁶¹⁵ *“Üç şey Allah'a küfredenlerin işidir: Üstünü-başını yırtmak, ölüye bağınıp çağırarak ağlamak, nesep sebebiyle başkasını kötülemektir.”*¹⁶¹⁶ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah'ın (sav): *“Kadınlara arkadan yaklaşan kimse kâfir olur.”* dediğini rivayet etti.¹⁶¹⁷ *“Hayız gören kadınla cinsî münasebette bulunan veya arkadan kadına yaklaşan yahut kâhine (gaybten haber verene) gelerek onun söylediklerine inanan kimse, Muhammed (sav)'e indirilene küfretmiştir.”*¹⁶¹⁸

2.8. NİFAK KONUSUNDAKİ UYARILARI

Münafıklar İslam toplumunda Resulullah (sav)'in aleyhine hep fırsat kollayan insanlardı. Bunlar, mallarını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve ahiret gününe

¹⁶¹² Müslim, Libâs ve zînet, 101; el-Buhârî, Libâs, 90.

¹⁶¹³ İbn Mâce, Sadakat, 7; Ebû Dâvûd, Buyû, 10; en-Nesâî, Buyu, 101.

¹⁶¹⁴ el-Buhârî, Edeb, 44.

¹⁶¹⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 530. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir. Mevkuftur.

¹⁶¹⁶ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 380. Hadis, Hasen olarak nitelendirilmiştir

¹⁶¹⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 626. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶¹⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 626. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

de inanmayan kimselerdir. Şeytan kimin arkadaşı olursa, o ne kötü arkadaştır.¹⁶¹⁹ Ayette; şeytan nifak hasletlerini taşıyan bu kimselerin arkadaşı olur deniliyor.

Resulullah (sav)'ın Münafıklara karşı siyaseti, onların bir araya gelmelerini önleyerek efkâr-ı umûmiyye oluşturmalarına imkân vermiyordu. Onların İslam toplumunun toplanmak üzere yaptıkları mescitlerini yıktırmak üzere Benî Sâlim b. Avf dan, Mâlik ed-Duḥşum ve Maan b. Adî veya kardeşi Asım b. Adî'yi çağırarak onlara şu emri vermiştir: “*Gidiniz, ehli zalim şu mescidi yıkınız ve yakınız.*” Onlar hemen hareket ederek Benî Sâlim mahallesine gelirler. Mâlik, Maan'a “*Evden ateş alıncaya kadar beni burada bekle.*” diyerek eve gider, kurumuş bir hurma dalı alarak tutuşturur ve daha sonra birlikte Mescid-i Dırar'a gelirler. Bu sırada münafıklar mescidde bulunmaktadırlar. Hemen mescidi ateşe verirler ve tahrib ederler. Tabi mescidde bulunanlar hemen dağılmışlardır.¹⁶²⁰

*Abdullah bin Ömer (ra) rivayet ediyor: Münafiğin misâli, iki sürü arasında şaşkın şaşkın gidip gelen koyun gibidir. Bu sürüye geldiğinde onu boynuzlayıp dışlar, diğerine gittiğinde onu boynuzlayıp dışlar.*¹⁶²¹ Münafıkların imandan ziyade küfre yakın oldukları ifade edilmektedir. O zaman şunu ifadelendirmenin yanlış olmadığı kanaati bizde hâsıl olmuştur. Hadislerde yer alan “*iman etmiş olmaz*” ifadelerini Hz. Peygamber (sav) söylerken “*bunlar nifak hasletleridir. İman etmiş bir kişinin karakteri bu türlü nifak belirtilerini taşımamalıdır*” anlamındadır. Emanete hıyanet eden kimseleri tehdit etmek üzere “*Emaneti olmayanın imanı da yoktur.*”¹⁶²² buyurdu.

İslâm daveti açısından kâfirlerden ziyade münafıkların tehlike arzettiği gerçeği ile beraber bu riyakâr insanların, İslâm cemaatinde daha büyük zararlar tevlid ettiği, bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan Müslüman, bu tip insanları tanımalı ve onlardan kaçınmalıdır. Hz. Peygamber (sav), bu faydayı sağlamak üzere bir gün kendisine âyetle “*kâfirler ve münafıklarla cihad etmesi ve onlara karşı çetin davranması*” emredilince¹⁶²³ Mescid'inde bütün ashâbı arasından mevcut münafıkları bir bir ismen zikrederek “*Sen çık, sen çık*” diye çıkarmıştı. Huzurdan çıkarılanlar bir hayli vardı.

¹⁶¹⁹ 4. Nisa: 38.

¹⁶²⁰ Ahmet Güner, “Asrı Saadet'te Mescitler Camiler ve Fonksiyonları”, (Ed. Vecdi Akyüz), *Bütün Yönleriyle Asrı Saadet'te İslam*, I-V, (ss. IV, 153-226), Beyan Yayınları, İstanbul 1994, 208, 209.

¹⁶²¹ Müslim, Münâfikîn: 16; en-Nesâî, İman, 31; Ahmed İbn Hanbel, II, 44, 4873.

¹⁶²² Ahmed İbn Hanbel, III, 135.

¹⁶²³ 66. Tahrîm: 9.

Sonra Resûlullah, onların uğrayacağı acı akıbeti beyan etmiş ve âyetin devamında “Onların barınacakları yer, Cehennem’dir. O, ne fena gidiştir.”¹⁶²⁴ buyurulduğuna dikkatleri çekmişti.¹⁶²⁵

¹⁶²⁶ Ebu Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti: *Münafıklara en ağır gelen namaz yatsı ile sabah namazıdır. Onlardaki sevabı bilseler, kılmaya emekleyerek de olsa gelirlerdi. Allah’a yemin ederim ki ben emrederim de namaz için kamet getirilsin, sonra emrederim bir zata da müslümanlara namaz kıldırın, sonra kendilerinde odun demetleri bulunan adamlarla birlikte cemaatte gelmeyen topluluğun evlerine gideyim, ateşle evlerini üzerlerine yakayım istedim.*¹⁶²⁷ İbn Huzeyme İbn Hibban’ın bir rivayetleride şöyledir: “Kim özürsüz üç cumayı terkederse o münafıktır”¹⁶²⁸

Münafiğin alâmeti üçtür: Söz söylerken yalan söyler, va’d ettiği vakit sözünde durmaz, kendisine bir şey emniyet edildiği zaman hıyanet eder.¹⁶²⁹ “Hayâ, iffet, kalbine değilse de diline sahip olma ve fıkıh, dini derinden anlama imandandır. Bunlar dünyevi kazançları eksiltse bile ahirette kişiyi zenginleştirecek hususlardandır. Ahirette sağlayacakları kazanç çoktur. Kötü söz, kabalık ve cimrilik nifak alametleridir. Kişiyi dünyada zenginleştirmeseler de ahirette yoksullaştıran hususlardandır. Ahirette kaybettirdikleri daha çoktur.”¹⁶³⁰ “Ensarı sevmek imanın alametidir.; onlara karşı nefret beslemek ise münafıklığın alametidir.”¹⁶³¹ buyurdu. “Bir kimse, Allah yolunda savaşmadan veya en azından savaşmayı içinden geçirmeden ölürse, kendisinde münafıklıktan bir parça olduğu halde ölmüş olur.”¹⁶³² Yanlarına döndüğünüz zaman, kendilerini rahat bırakmanız için size Allah adıyla yemin edeceklerdir. Artık onların peşini bırakın. Çünkü onlar pistir. Kazandıklarının karşılığı olarak, varacakları yer de cehennemdir.¹⁶³³ “Onlardan ölen hiçbir kimseye ebedî dua etme. Defn ve ziyaret için kabrinin başında da durma. Çünkü onlar Allah’ı ve Rasûlü’nü inkâr ile kâfir oldular,

¹⁶²⁴ 66. Tahrîm: 9.

¹⁶²⁵ Önkâl, *Rasulullah’ın İslam’a Davet Metodu*, 225.

¹⁶²⁶ Müslim, Mesacîd, 195; Tirmizi Salat, 120; en-Nesâî, Mevâkîf, 7; Ebû Dâvûd, Salat, 5

¹⁶²⁷ el-Buhârî, Mevâkîf 20, Ezân 34; Müslim, Mesâcîd 252.

¹⁶²⁸ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 451. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶²⁹ el-Buhârî, İmân 24, Vesaya, 8; Edeb 69; Müslim, İmân, 107, 108.

¹⁶³⁰ ed-Darimi, Mukaddime, 43.

¹⁶³¹ Müslim, İman, 128.

¹⁶³² Müslim, İmâre, 47.

¹⁶³³ 9. Tevbe: 95.

onlar fâsıklar olarak öldüler”¹⁶³⁴ âyeti inince artık Resûlullah, ölen münafıklar üzerine cenaze namazı kıldırılmayı terketti.¹⁶³⁵

Münafıklar, “Allah’ın peygamberinin yanında bulunanlara hiçbir şey vermeyin ki, O’nun etrafından dağılıp gitsinler” diyorlardı.¹⁶³⁶ “Göklerin ve yerin hazineleri Allah’ındır ama bu gerçeği münafıklar anlayamazlar, kavrayamazlar.”¹⁶³⁷ Rasulullah (sav); onların topluluklarını dağıtmak, hilelerinden sakındırmak, böyle devam ederlerse dünya ve ahirette hüsrana uğrayacaklarına dair onları da uyarmak suretiyle, nebevî metodunu açıkça ortaya koymuştu. Bu metot, hedefine ulaştı ve münafıklarla olan mücadele, onların tevbeye yönelmeleri ile azalmaya başladı.

2.9. ŞEYTAN’A KARŞI DİKKATLİ OLUNMASI KONUSUNDAKİ UYARILARI

Şeytan kelimesi Arapçada *karşı gelmek*, *gerçekten uzaklaşmak* mânalarını ifade eden bir kökten gelir. Yapılan açıklamaya göre şeytan *kötü ruh* demektir. Bu ismi alması, onun hayır ve hakikatten uzaklaşmasından dolayıdır. Bu sebeple, *Cinler, insanlar ve hayvanlar arasında kibirli ve âsi olan her ferde şeytan denmiştir.*”¹⁶³⁸ İblis ya da diğer adıyla “Şeytan” insanlar gibi denenme amacıyla, iradeli olarak ateşten yaratılmış bir “Cin”dir. Fakat ona kendi arzusuyla uyanların dışında tüm insanlar üzerinde mutlak bir etkileme gücü verilmemiştir.¹⁶³⁹ Fakat o insana karşı bir kin beslemektedir.¹⁶⁴⁰

“Her insana bir şeytan tahsis edilmiştir.”¹⁶⁴¹ “Haberiniz olsun, şeytan şu beldenizde kendisine ebediyen tapılmayacağını idrak etmiştir. Fakat sizin önemsemediğiniz şeylerde ona itaat devam ederseniz, bunlar da onu memnun kılacaktır.”¹⁶⁴²

Câbir (ra)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Şeytan namaz kılan Müslümanların kendisine ibadet etmesinden ümidini kesmiştir.

¹⁶³⁴ 9. Tevbe: 84.

¹⁶³⁵ el-Buhârî, Libas, 8; İbn Mâce, Cenâiz, 31; el-Buhârî, Tefsir, 147.

¹⁶³⁶ 63. Münâfikûn: 7.

¹⁶³⁷ el-Buhârî, Tefsir-ül Kur’ân: 27; Müslim, Sıfat-ül Münâfikîn, 17; et-Tirmizi, Tefsiri Münâfikûn, 64.

¹⁶³⁸ İbn Manzur, *Lisanü’l-Arab*, XIII, 237-239.

¹⁶³⁹ 51. Zâriyât: 56; 72. Cin: 11; 7. En’âm: 27; 55. Rahmân: 15; 18. Kehf: 50; 2. Bakara: 34; 17. İsrâ: 27; 3. Â’l-i İmrân: 36.

¹⁶⁴⁰ 17. İsrâ: 62.

¹⁶⁴¹ Müslim, Akdiye, 69.

¹⁶⁴² et-Tirmizî, Fiten 2; Müslim, Hac, 194.

Fakat onların aralarını açmak ve birbirlerine düşürmekte ümitlidir.”¹⁶⁴³ Ebu'd Derdâ (ra) şöyle dedi: Resûlullah (sav): “*Bir köy veya kırdan üç kişi birlikte bulunur da namaz aralarında cemaatle kılmazlarsa, şeytan onları kuşatıp yener. Şu hâlde cemaate devam ediniz. Muhakkak ki sürüden ayrılan koyunu kurt yer*” buyururken işittim.¹⁶⁴⁴

Resûlullah (sav) Şeytan'ın Allah'ın (cc) isminin anılmadığı yemekten yemeye imkân bulduğunu belirterek yemeye başlamadan önce besmele çekilmesini istemiştir. “*...Gerçekten şeytan, üzerine Allah'ın ismi anılmayan (Besmele çekilmeyen) yemeği yemeye imkân bulur...*”¹⁶⁴⁵ Resûlullah (sav) Kur'an okunmayan evlerin kabirlere benzetileceğini, Bakara Süresi'nin okunması halinde Şeytan'ın o evden kaçacağını haber vermek üzere şöyle buyurmaktadır. “*Evlerinizi, kabirlere çevirmeyin. Şüphesiz, ki şeytan, içinde Bakara Süresi okunan evden kaçır.*”¹⁶⁴⁶ Ebu Muse'l-Eş'ari (ra)'den Hz. Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: “*İçerisinde Allah zikredilen evle zikredilmeyen evler diriyle ölüye benzerler.*”¹⁶⁴⁷ İbn Ömer (ra)'den Hz. Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: “*Nafile namazları evlerinizde kılınız. Oraları kabristanlara çevirmeyiniz.*”¹⁶⁴⁸ Güneş batınca Şeytan'ın ortaya çıkacağını haber vermek üzere Cabir (ra) den; rivayet edilen hadiste “Resûlullah (sav) şu bilgiyi vermektedir. “*Güneş batınca yatsının koyu karanlığı çökünceye kadar hayvanlarınızı (dışarı) salmayın. Çünkü şeytanlar güneş batınca, yatsının karanlığı gidinceye kadar (ortalıkta) fesat çıkarırlar.*”¹⁶⁴⁹ İbn Abbas (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: “*Şeytan insanoğlunun kalbinin üzerinde tünemiş vaziyette bekler. Allah'ı zikredince siner, çekilir, gaflet etse vesvese verir.*”¹⁶⁵⁰ Ebû Hureyre (ra) 'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Ezan okunduğu zaman şeytan, ezan sesini işitmek için hızlı bir şekilde yellenerek kaçır. Ezan bittikten sonra tekrar gelip vesvese vermeye başlar. Kamet edilmeye başlayınca tekrar kaçır, kamet bitince tekrar geri döner, kişinin kalbine vesvese vermeye çalışır ve kişinin aklına gelmeyen şeyleri hatırlatmak*

¹⁶⁴³ Müslim, Birr ve Sıla, 7

¹⁶⁴⁴ Ebû Dâvûd, Salât, 46. el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 301. Hadis, Hasen Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁴⁵ Ebû Dâvûd, Etime, 16.

¹⁶⁴⁶ Müslim, Musafirin, 212.

¹⁶⁴⁷ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 306. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁴⁸ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 306. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁴⁹ Ebû Dâvûd, Cihâd, 83; Müslim, Eşribe, 98; en-Nesâî, Mevakıt, 45; Ahmed b. Hanbel, II, 12; III, 312, 362, 386, 395; VI, 11.

¹⁶⁵⁰ el-Buhârî, Tefsir, Kul Eûzu Bi-Rabbi'n-Nâs, 1.

için; *Şu meseleyi hatırla... şu meseleyi aklına koy... der. Namazdaki kimseyle o derece uğraşır ki kişi ne kadar namaz kıldığına farkına varamaz ve namazını eksik kılar, şaşırıp kalır.*"¹⁶⁵¹ Esnemeyi hoş görmeyerek *"Esnemek şeytandır. Elinizden geldiğince engelleyin. "Hây" dediniz mi şeytan size güler"*¹⁶⁵² buyurmuştur. İbn Ömer (ra) Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti *"Kadın, insanın ar ve namusudur. Evinden dışarı çıktığında şeytan ona yaklaşır. Kadının Allah'a en yakın olduğu yer evidir."*¹⁶⁵³ *"Dikkat edin bir erkek bir kadınla tek başına kalmamasın; üçüncüleri şeytandır."*¹⁶⁵⁴

Sebre b. Ebu Fakih (ra)'ten rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah'dan (sav) işittim şöyle diyordu: *"Şeytan, âdemoğlunun her yerde önüne oturur, Müslüman olma yolunda yine önüne oturur, engeller çıkarmaya ve Allah yolundan saptırmaya çalışır ve yeni Müslüman olan birine şöyle der: "Sen Müslüman oldun, babanın ve atalarının dinini terk ettin ha!"* O kimse şeytanı dinlemez ona isyan eder ve Müslüman olarak kalmış olur. Şeytan hicret eden kimsenin de yolunu keser, önüne oturur ve şöyle der: *"Kendi vatanını ve yurdunu terk edip nasıl hicret edersin? Hicret etmek dizginlerinden bağlanmış at gibidir ve çok sıkıntılıdır"* der. O kimse de ona isyan edip onu dinlemez ve hicretini yapmış olur. Sonra şeytan, cihad yolu üzerine oturur ve şöyle der: *"Cihad yorgunluk demektir hem kendini yorarsın hem de malını kaybedersin, savaşacak ve öldürüleceksin. Karın başkasına nikâhlanacak, malların taksim edilecek..."* *"O kimse de şeytanın bu sözlerine kulak vermez ve isyan ederse o da cihadını yapmış olur."* Daha sonra Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *"Kim bunları böylece yaparsa, o kimseyi Cennete koymak Allah üzerine bir borçtur. Savaşta öldürülse de boğularak ölse, hayvanın sırtından düşüp ölse de Allah o kimseyi mutlaka Cennetine koyacaktır."*¹⁶⁵⁵

Başına bir şey gelirse, *"şöyle yapsaydım, böyle olurdu"* diye hayıflanıp durma. *"Allah'ın takdiri bu, O, ne dilerse yapar"* de. Zira *"eğer şöyle yapsaydım"* sözü şeytanı memnun edecek işlerin kapısını açar."¹⁶⁵⁶ Hz. Peygamber (sav) Abdest alan insanlara vesvese vermek üzere *"Velehan"* diye diye bir şeytanın bulunduğunu belirterek *"suyun*

¹⁶⁵¹ en-Nesâî, Ezan, 30; Dârimi, Salat, 11; Muvatta', Salat, 1.

¹⁶⁵² el-Buhârî, Edeb, 125; et-Tirmizî, Edeb, 7; Ebû Dâvûd, Edeb, 97; İbn Mâce, İkametü's-Salat, 42.

¹⁶⁵³ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 260. Hadis Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁵⁴ et-Tirmizî, Fiten, 7; İbn Mâce, Fiten, 8.

¹⁶⁵⁵ en-Nesâî, Cihâd, 19.

¹⁶⁵⁶ Müslim, Kader, 34.

vesvelerinden korunun”¹⁶⁵⁷ diye buyurması; insanın abdestin tamam olup olmadığı konusunda insana vesvese verdiğini gösterir. *Abdest budur; kim üçten fazla yıkarsa kötü etmiş, haddi aşmış veya zulmetmiş olur.*” buyurmuştur

Peygamberimiz her vesile ile Şeytan’dan Allah’a sığınmış ve müminlerinde onun şerrinden Allah’a sığınmalarını istemiştir. Şeytan’ın insanı yoldan çıkarmak, birbirine düşürmek için kullandığı yöntemlerden birisi; insanın kızıp, öfkelenmesi hedef olarak kendisine seçmesidir. Kabul edilen bir gerçek ise İnsan kızdığı zaman aklını kullanamadığıdır. İnsanın öfkeyle hareket ettiği takdirde; kontrolden çıkması, akıl yerine duyguların kontrolüne girmesi nedeniyle akıllı bir insanın yapmayacağı kötülükleri yapacağından eskilerin bu yüzden “yıkamak kolay, yapmak zordur” dedikleri gibi öfkelendiğimiz zaman bunun şeytanın bir hilesi olarak kabul ederek onu boşa çıkarmak için Allah’a sığınmak gerekir. Zaten Peygamber (sav) Şeytan’ın bu hilesini haber vermek için şöyle buyurmaktadır. *“Kızmak şeytandandır. Şeytan ise ateşten yaratılmıştır. Ateş ancak su ile söndürülür. Sizden biri kızdığı zaman abdest alsın.”*¹⁶⁵⁸ *Dikkat ve temkinle hareket etmek Allah’tan, acelecilik ise şeytandandır.”*¹⁶⁵⁹ “Öfkeyle kalkan zararlar oturur” diye meşhur olan sözde yer aldığı gibi insanın ömrünü israf etmemesi ve bir anlık öfkeyle hareket ederek yıllarca pişman olacağı işlerden uzak durması gerekir. Ayrıca insan nefis ve Şeytan’ın iş birliği yapmasına karşı çıkması gerekir.

Hiz. Peygamber’in yanında birbirine hakaret eden iki kişiden biri o kadar öfkelenmişti ki boyun damarları şişmiş, rengi değişmişti. Bunu gören Nebî (sav), *“Ben bir söz biliyorum, eğer şu zât o sözü söylese, öfkesi mutlaka gider.”* buyurdu. Orada bulunanlardan biri hemen adamın yanına giderek, Hiz. Peygamber’in kastettiği *“Eûzü-billâhi mine’ş-şeytâni’r-racîm.”* (Kovulmuş şeytandan Allah’a sığınırım.) sözünü söylemesini tavsiye etti. Ne var ki adam (bu öğüdün büyüklüğünü anlamayarak) *“Hasta gibi bir hâlim mi var? Ben deli miyim? Haydi, git işine!”* karşılığını verdi.¹⁶⁶⁰

¹⁶⁵⁷ et-Tirmizî, Tahâret, 43; İbn Mâce, Tahâret, 48.

¹⁶⁵⁸ Ebû Dâvûd, Edeb 4

¹⁶⁵⁹ et-Tirmizî, Birr 66. et-Tirmizî, Bunu Garîb Bir Hadis Olarak Nitelemiştir.

¹⁶⁶⁰ el-Buhârî, Edeb, 44; Müslim, Birr, 109, 110.

2.10. KIYAMET ALAMETLERİ HAKKINDA UYARILARI

Peygamber (sav) Kıyamet kopmadan evvel, kıyametin yaklaştığının habercisi olan alametlerin ortaya çıkacağını bildirmiştir. Bu konuda bir çok hadis yeralmaktadır. Ebû Hureyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanlar için öyle bir zaman gelecek ki kişi malını helâlden mi yoksa haramdan mı elde ettiğine aldırmayacak!”*¹⁶⁶¹ Ma'bed'in, Hârise b. Vehb'den naklettiğine göre o, Resûlullah'ı (sav) şöyle derken işitmiştir: *“Sadaka verin. Zira insanlar için öyle bir zaman gelecek ki kişi elinde sadakasıyla dolaşacak ve o sadakayı kabul edecek bir kimse bulamayacak.”*¹⁶⁶² Ebû Hureyre (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Yararlı işler görmekte acele ediniz. Zira yakın bir gelecekte karanlık geceler gibi birtakım fitneler ortalığı kaplayacaktır. O zamanda insan, mü'min olarak sabahlar, kâfir olarak geceler; mü'min olarak geceler, kâfir olarak sabahlar. Dinini küçük bir dünyalığa satar.”*¹⁶⁶³ Zübeyr İbni Adî şöyle dedi: Enes İbni Mâlik (ra)'e gittik ve Haccâc'ın zulmünden şikâyet ettik. Enes şöyle dedi: *“Rabbimize kavuşana kadar sabredin; zira her gelen gün, geçmiş günden daha kötü olacaktır. Ben bunu Peygamberimiz'den duydum.”*¹⁶⁶⁴ *“İleride zor günler yaşayacaksınız. (Kötülükler çoğalacak), o zamanlarda kötülüklerden kaçınmak, elde ateş tutmak kadar zor olacak. O günlerde yararlı işler yapan, müslümanca yaşayan, aynı işleri yapan elli kişinin kazandığı ecir ve sevabı kazanacaktır.”*¹⁶⁶⁵

“Ey Ka'b İbn Ucre, seni, benden sonra gelecek ümeraya karşı Allah'a sığındırırım. Kim onların kapılarına gider ve onları, yalanlarında tasdik eder, zulümlerinde onlara yardımcı olursa, o benden değildir, ben de ondan değilim; âhirette havz-ı kevserin başında yanıma da gelemeyiz. Kim onların kapısına gitmez, yalanlarında onları tasdik etmez, zulümlerinde yardımcı olmazsa o bendendir, ben de ondanım; o kimse, havzın başında yanıma gelecektir. Ey Ka'b İbnu Ucre! Namaz bürhandır. Oruç

¹⁶⁶¹ el-Buhârî, Büyû', 7.

¹⁶⁶² el-Buhârî, Fiten, 25.

¹⁶⁶³ Müslim, İmân, 186; et-Tirmizî, Fiten 30, Zühd, 3; İbni Mâce, İkâme, 78.

¹⁶⁶⁴ el-Buhârî, Fiten, 6.

¹⁶⁶⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 232. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir

sağlam bir kalkandır. Sadaka hataları söndürür, tıpkı suyun ateşi söndürdüğü gibi. Ey Ka'b İbnu Ucre! Haramla biten bir ete mutlaka ateş gerekir."¹⁶⁶⁶

Enes bin Malik (ra)'den rivayet edildiğine göre: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: *Dine ve sünnete sarılmakla ilgili iş gittikçe güçleşecek, dünya gittikçe gerçek müslümanlara sırt çevirecek, insanların cimriliği, ihtirasi gittikçe fazlalaşacaktır. Kıyâmet ancak insanların şer olanlarının başına kopacaktır. Mehdi (yani her bakımdan hidayet üzere olan zat) ancak Meryem oğlu İsa'dır.*¹⁶⁶⁷ *"İnsanlara öyle aldatıcı yıllar gelecek ki o yıllarda yalancılar tasdik edilecek, doğru söyleyenler ise yalanlanacak. Keza o yıllarda haine itimat edilecek, emin kimseye de hainsin denecek."*¹⁶⁶⁸

Ebû Vakîd el Leysî (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav), Hayber'e çıktığında yolda müşriklerin silahlarını astıklarını bir ağaç olan "Zat-ü envat" adı verilen bir ağaca uğradı. İnsanlar Ey Allah'ın Rasûlü! Dediler: *Onların Zat-ü Envatı olduğu gibi bize de bir "Zat-ü envat" tayin et dediler.* Bunun üzerine Resûlullah (sav): *"Sübhanallah"* dedi. Bu söz Musa'nın kavminin Musaya söylediği: *"...Ey Musa bize O insanların taptıkları tanrıları gibi bir tanrı yap..."*¹⁶⁶⁹ sözüne benzedi. *Ben canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki: Sizler kendinizden önceki Yahudî ve Hıristiyanların yoluna mutlaka uyacaksınız.*"¹⁶⁷⁰ buyurdu.

Mü'minlerin annesi, Ümmü'l-Hakem Zeyneb Binti Cahş (ra)'nın anlattığına göre, Peygamber (sav), korkudan titreyerek onun yanına girdi ve: *"Allah'dan başka ilah yoktur. Yaklaşan şerden dolayı vay Arab'ın haline! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı"* buyurdu ve başparmağı ile şahadet parmağını birleştirerek halka yaptı. Bunun üzerine ben: *Ey Allah'ın Resûlü! İçimizde iyiler de olduğu halde helâk olur muyuz, dedim?* Resûlullah (sav); *"Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet"* buyurdu.¹⁶⁷¹ *"Karanlık geceler gibi kargaşalıklar, fitne ve felaketler gelmeden önce yararlı işler yapmaya gayret edin. O günler gelince sabah mü'min olan akşam kâfir, akşam mü'min olan sabah kâfir olur. O zamanlarda insanlar*

¹⁶⁶⁶ et-Tirmizî, Salât 433. (614); en-Nesâî, Bey'ât 35, 36.

¹⁶⁶⁷ İbn Mâce, Fiten, 24.

¹⁶⁶⁸ İbn Mâce, Fiten, 24.

¹⁶⁶⁹ 7. Araf: 138

¹⁶⁷⁰ et-Tirmizî, Fiten, 18.

¹⁶⁷¹ el-Buhârî, Fiten 4, 28; Müslim, Fiten, 1; Ebû Dâvûd, Fiten, 1; et-Tirmizî, Fiten, 23; İbn Mâce, Fiten, 9.

*dinini dünya malına değiştir. Haram helâl demezler.”*¹⁶⁷² “*Şeytanın boynuzu ve fitnelerin ayaklanması Irak’tadır. Kargaşalık doğudadır”* buyurdu¹⁶⁷³

“*Müslümanlar, yüzleri kat kat deri ile kaplı kalkan gibi olan, kıldan*¹⁶⁷⁴ *elbise giyen Türklerle savaşmadıkça kıyâmet kopmaz.”*¹⁶⁷⁵ Hz. Aişe (ra) Resulullah’ın (sav) şöyle buyurduğunu söyledi: “*Bir gün gelecek, düşman ordusu Kâbe’yi fethetmek için yola çıkacak, Beyda denen yere (çöle) gelince, onların başı ve sonları batırılacak. (Yer yarılıp hepsi batacak.) Hz. Aişe (ra) bunu işitince: “Ya Resulallah! İçlerinde alış-verişle uğraşanlar ve o zalimlerden olmayanlar bulunur. Bunlar suçsuzken neden yere batacaklar?” diye sordum. Resûlullah (sav) şöyle cevap verdi: “Baştan sona hepsi helak olacak, (âhirette) niyetlerine göre hesaba çekilecekler.”*¹⁶⁷⁶

İbn Ömer (ra) der ki: Resûlullah (sav): “*Bu Beyt (Kâbe) ile faydalanınız, (ziyaret edip, hac ve umre yapınız), o iki defa yıkıldı, üçüncü de kaldırılacaktır”* buyurdu.¹⁶⁷⁷

Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde¹⁶⁷⁸ Ebû Hureyre’nin “merfû” olarak rivâyet ettiği şu hadiste şöyle buyurulmaktadır. “*7 grup insan var ki ateş (cehennem) ehlidirler, onları şimdi görmüyorum. Bir grubu, yanlarında sığırkuyrukları gibi kamçılar olup onlarla insanlara vururlar.”* Müslim’in rivâyet ettiği diğer bir hadîste de şöyle buyrulur: “*Eğer bir süre daha kalırsan yaşarsan, Allah’ın hoşnutsuzluğuna uğrayan ve lanetine düşürülen bir topluluğa göre yazarsın ki bunların ellerinde sığır kuyrukları gibi kamçılar vardır.”*¹⁶⁷⁹ İbn Ömer (ra) şöyle rivâyet etti: Resûlullah (sav): “*Allah’ım! Bize Şam’i ve Yemen’i mübarek (uğurlu ve bereketli) kıl”* dedi. Yanındakiler: “*Necid’i de (mübarek) kıl”* dediler. Resûlullah (sav) tekrar: “*Allah’ım! Bize Şam’i ve Yemen’i mübarek kıl”* dedi. Onlar: “*Necid’i de”* dediklerinde: “*Sarsıntılar, huzursuzluklar ve felaketler oradan çıkacak”* buyurdu.¹⁶⁸⁰ Resûlullah (sav): “*Son zamanlarda*

¹⁶⁷² el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 310. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁷³ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 58. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁷⁴ Ebû Dâvûd, Melahim, 17.

¹⁶⁷⁵ Ebû Dâvûd, Melahim, 9.

¹⁶⁷⁶ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, I, 109. Hadis, Sahih-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁷⁷ İbn Hüzeyme, Sahihü İbn Hüzeyme, el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, II, 9. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁷⁸ Ahmed İbn Hanbel, II, 356, 440.

¹⁶⁷⁹ Müslim, Cennet, 53, 54.

¹⁶⁸⁰ el-Albânî, *Sahihü’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 192. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

*Hadramevt'den bir ateş çıkıp insanları saracak” buyurdu: “(O zaman) bize nereye gitmemizi emredersin? Ya Resulallah!” dediğimizde “Şam'dan şaşmayın” buyurdu.*¹⁶⁸¹

“Resûlullah (sav) başını gökyüzüne kaldırmış ki sıklıkla başını gökyüzüne kaldırırdı, sonra da şöyle buyurmuştu. *“Yıldızlar gökyüzünün güvenceleridir. Yıldızlar gitti mi, gökyüzüne vaad edilen (kıyâmet) gelir.”*¹⁶⁸²

Kıyâmet kendisinden önce (şu) on alamet çıkıncaya kadar kopmaz veya olmaz: *Güneşin battığı yerden doğması, Dabbe'nin çıkması, Ye'cuc ve Me'cuc'un çıkmaları, Deccal, İsa b. Meryem, duman, biri doğudan biri batıdan, biri de Arap Yarımadasında olmak üzere üç yerin batması, bunların sonuncusu da Yemen'den; Aden'in en aşağısından bir ateşin çıkmasıdır. Bu, insanları mahşere sevk eder.”* buyurdu.¹⁶⁸³

Ebu Said ve Ebu Hureyre (ra)'den Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edildi: *“İlerde başınıza mahiyetine şerli kişileri alan amirler geçecekler. Bunlar, namazları geç vakitlerde kılacaklar. Sizden bu devirde yaşayanlar katiyen zulmeden yönetici, polis, vergi memuru ve veznedar olmasın.”*¹⁶⁸⁴ Abdullah b. Amr Resûlullah'dan (sav) şöyle işittiğini rivayet etti: *“Yakında birbiri ardından hicretler (göçler) olacak. O zaman iyi kimseler İbrahim Peygamber (as)'ın hicret ettiği Şam ülkesine gidecekler. Kötüler başka yerlerde helak olacaklar. Ateş (ateşi andıran kargaşalık ve hadiseler) onları maymunlar ve domuzlarla bir arada toplayacak.”*¹⁶⁸⁵

2.10.1. Kıyâmetin Yakın Olduğu Hakkında Uyarması

Câbir b. Abdullah anlatıyor: “Resûlullah (sav) bir defasında hutbe verirken gözleri kızardı, sesi yükseldi ve hiddeti arttı, öyle ki sanki bir orduyu uyarıyor, *“Sabah ya da akşam ansızın baskına uğrayabilirsiniz!”* diyordu. Şehâdet parmağı ile orta parmağını birleştirip *“Ben ve kıyâmet şu ikisi gibi (yakın) gönderildim.”* buyurdu.¹⁶⁸⁶

¹⁶⁸¹ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 196. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁸² Müslim, *Fedâilü's-sahabe*, 207.

¹⁶⁸³ Ebû Dâvûd, *Melahim*, 12.

¹⁶⁸⁴ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I, 485. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁸⁵ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 194. Hadis, S-liğayrihi olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶⁸⁶ Müslim, *Cum'a*, 43.

2.10.2. İlimin Kaybolması, Depremlerin Olacağı Hakkında Uyarması

“İlim, kaybolmadıkça, depremler çoğalmadıkça, zaman kısalmadıkça, fitneler ortaya çıkmadıkça, herc yani cinayetler artmadıkça ve elinizde mal çoğalıp taşmadıkça kıyâmet kopmaz.”¹⁶⁸⁷ Abdullah b. Amr b. As’dan şöyle dediğini işitmiştir. Resûlullah (sav) “Şüphesiz Allah ilmi insanlardan çekip alivermez. Lâkin ilmi, ulemâyı almakla kaldırır. Nihâyet hiçbir âlim bırakmadığı vakit, insanlar birtakım cahilleri baş edinirler. Onlara sual sorulur, ilimsiz fetva verirler; bu suretle hem saparlar hem saptırırlar.” buyurdular.¹⁶⁸⁸ “Bu (din) ilmi yok edilmeden önce ona sarılmak, üzerinize borçtur. (Din) ilminin yok edilmesi, onun kaldırılmasıdır, âlimlerin ölüp tükenmesidir. Resûlullah bu arada elinin orta parmağı ile şehadet parmağını şöyle birleştirdi. Sonra buyurdu ki: Âlim ve öğrencisi sevapta ortaklardır. Sair insanlarda (bu) hayır yoktur.”¹⁶⁸⁹

*Siz imamınızı öldürmedikçe, kılıçlarınızla birbirinizle çatışmadıkça ve dünyanıza şer olanlarınız (zorla el koymakla) mirasçı olmadıkça kıyâmet kopmayacaktır.*¹⁶⁹⁰

Bize Kuteybe b. Saîd, Mâlik b. Enes’den o da Ebû Hureyre’-den naklen rivayet etti ki, Resûlullah (sav): “Bir adam birinin kabrinin yanından geçerken, keşke onun yerinde ben olaydım, demedikçe kıyâmet kopmayacaktır.” buyurmuşlar.¹⁶⁹¹

“Kıyâmet, otuz tane Deccal çıkıncaya kadar kopmayacaktır. Bunların her biri kendisinin Allah’ın Rasûlü olduğunu iddia eder.”¹⁶⁹²

Ebû Hûreyre (ra)’den rivayet edildi ki, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Zaman yaklaşıp (kısılacak), ilim (ehli) azalacak, fitneler ortaya çıkacak, (insanların içine) cimrilik atılacak ve here çoğalacak” Resûlullah’a: “Herc” nedir? Ya Resûlullah? denildi. -Katl, Katl... (öldürmek, öldürmek...) buyurdu.¹⁶⁹³

Ebu Hureyre (ra) ‘den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir zaman gelir ki insanlar faiz yerler yemeyenlere de tozundan

¹⁶⁸⁷ el-Buhârî, İstiska, 27; İbn Mâce, Fiten, 25.

¹⁶⁸⁸ Müslim, İlm, 47; el-Buhârî, İlim, 34; İbn Mâce, Mukaddime, 7.

¹⁶⁸⁹ İbn Mâce, Mukaddime, 17.

¹⁶⁹⁰ İbn Mâce, Fiten, 25.

¹⁶⁹¹ Müslim, Fiten, 53; Hadis Müslim’de yer aldığı gibidir.; İbn Mâce, Fiten, 24.

¹⁶⁹² et-Tirmizî,

¹⁶⁹³ el-Buhârî. İlim 24. İstiska 27, Fiten 5; Müslim, İlim 10, Fiten 18; et-Tirmizî, Fitne, 31.

bulaşır.”¹⁶⁹⁴ Ebu Hureyre (ra) anlatıyor: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: “*İnsanlar öyle bir devre ulaşacak ki, o zamanda ribâ yemeyen kalmayacak. Öyle ki, (doğrudan) yemeyene buharı ulaşacak.*” Bir rivayette “...tozu ulaşacak” denir.¹⁶⁹⁵

“*Andolsun ki, mutlaka bir zaman gelecek, kişi malı hangi yolla, helâl bir yolla mı, haram bir yolla mı aldığına aldırış etmeyecektir!*”¹⁶⁹⁶

2.10.3. Deccâl'dan Sakındırma Konusunda Uyarması

Peygamberlerin kavimlerini Deccal konusunda uyardıklarını Peygamberimiz haber vermektedir. Ebû Ubeyde b. Cerrâh (ra)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah'dan (sav) işittim şöyle buyurmuştu: “*Nuh'tan sonra gelen her Peygamber kavmini Deccâl'den kavmini sakındırmıştır ve ben de sizi ondan önemle sakındırıyorum.*” Resûlullah (sav) bize özelliklerini bildirdi ve şöyle devam etti: “*Belki beni gören ve sözümü işitenlerden biri ona ulaşacaktır dedi.*” Ashab: “*Ey Allah'ın Rasûlü! O gün kalplerimiz nasıl olacaktır?*” Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Aynen bugünkü gibi veya daha da hayırlı.*”¹⁶⁹⁷

Salim (İbn Abdullah İbn Ömer') den demiştir ki: Peygamber (sav) bir gün halkın arasında ayağa kalkıp Allah'a layık olduğu şekilde hamd-ü senada bulunduktan sonra Deccal'den bahsetti de (şöyle) buyurdu: “*Muhakkak ki ben sizi onun şerrinden sakındırıyorum, onun şerrinden ümmetini sakındırmamış (enzere ümmetehu) bir peygamber de yoktur. Hz. Nuh da kavmini onun şerrinden sakındırmıştır. Fakat ben size şimdi Deccal hakkında hiçbir peygamberin ümmetine söylemediği bir söz söyleyeceğim: Bilesiniz ki Deccalin bir gözü kördür. Allah tek gözlü değildir.*”¹⁶⁹⁸ Ebü'd-Derdâ (ra)'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Kehf sûresi'nin başından on âyet ezberleyen kimse deccâlden korunmuş olur.*” Bir rivayette: “*Kehf sûresi'nin sonundan*” buyurulmuştur.¹⁶⁹⁹ “*Altı şey gelmeden ibadete ve yararlı amellere gayret edin: Güneşin batıdan dogması, dünyayı saran duman (korkunç bir dünya harbi*

¹⁶⁹⁴ en-Nesâî, Buyu, 2; Ebû Davud, Büyü, 3.

¹⁶⁹⁵ Ebu Dâvud, Büyü 3; en-Nesâî, Büyü 2; İbnu Mâce, Ticârât, 58.

¹⁶⁹⁶ el-Buhârî, Buyu', 23; en-Nesâî, Buyu', 2.

¹⁶⁹⁷ İbn Mâce, Fiten: 33; Müslüm, Fiten: 23, et-Tirmizî, Fiten, 55.

¹⁶⁹⁸ Ebû Dâvud, Sünnet, 29; Melahim, 14.

¹⁶⁹⁹ Müslim, Müsâfirîn, 257; et-Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'ân, 6.

olabilir), Deccal'ın çıkması (insanları dinsizliğe zorlayan zalim), Dâbbe ölümünüz yahut sizi (ibadetinizden) alıkoyan haller. Kıyametin kopması yahut dünyayı saran felaketler."¹⁷⁰⁰

Enes b. Mâlik rivâyet ettiği şu hadiste: Rasûlullah (sav); "*Kıyâmet alâmetlerinden bâzıları ilmin kaldırılması, cehlin subût bulması, şarabın içilmesi ve zinanın açığa çıkmasıdır*" buyurdular.¹⁷⁰¹

Ebû Vâil'den rivâyet etti: Abdullah ve Ebû Musa ile birlikte otuyordum. Şunu söylediler: Resûlullah (sav); "*Şüphesiz kıyâmetin önünde öyle günler vardır ki, o günlerde ilim kaldırılacak, cehil inecek, o günlerde here çoğalacaktır. Here katildir.*" buyurdular.¹⁷⁰² Ebû Hureyre den rivâyet edilen şu hadiste: Resûlullah (sav); "*Zaman yaklaşacak, ilim alınacak, fitneler zuhur edecek, cimrilik yerleşecek ve here çoğalacaktır.*" buyurdu. Ashâb; *Here nedir?* diye sordular. "*Katildir*" buyurdu.¹⁷⁰³

Abdullah b. Amr (ra)'den rivâyete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: "*Tüm Arap âlemini çepeçevre kuşatacak olan bir fitne çıkacaktır. Bu kargaşada ölenler cehennemliktir. Bu kargaşada dil kılıçtan daha keskin olacaktır.*"¹⁷⁰⁴

Ebu Hureyre (ra)'den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: "*Yâ Ebâ Hureyre, Ferâiz ilmini öğreniniz ve öğretiniz. Çünkü ilmin yarısıdır ve bu ilim unutulur. Ümmetimden çekilip çıkarılacak ilk şey bu ilimdir.*"¹⁷⁰⁵

¹⁷⁰⁰ el-Albânî, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, III, 310. Hadis, Sahih olarak nitelendirilmiştir.

¹⁷⁰¹ Müslim, İlm, 13, 47; el-Buhârî, İlim, 34.

¹⁷⁰² el-Buhârî, Fiten, 93; Müslim, İlm, 47;

¹⁷⁰³ Müslim, İlm, 47.

¹⁷⁰⁴ et-Tirmizi, Fiten, 16; Ebû Dâvûd, Fiten, 3.

¹⁷⁰⁵ İbn Mâce, Feraiz, 1.

SONUÇ

İslâm itikadının temel esaslarından birisi de ahirete imandır. Kul Cenab-ı Hak tarafından öbür âlemde suale çekilecek, hayırlı ameller işlemeyen, Allah ve Rasûlü'nün emirlerini dinlemeyenler şiddetli bir azâba dûçar olacak, cehenneme atılacaklardır. Cenab-ı Hak'ın azâbından ve gazâbından sakındırma, cehennem ateşini hatırlatma, Hz. Peygamber'in eğitiminin temel taşlarından birisi olup tebliğe başladığı ilk günden itibaren inzâr hep davetin merkezinde yer almıştır. O "beşîr" olduğu kadar da "nezîr"dir. Peygamberimiz inzâr görevini başarıyla tamamlamış olup vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir.

Kur'an'ı Kerim'de hesap günü nazara verilerek kıyâmet gününün kaçınılmaz olduğuna dikkat çekilmiştir. Herşeyin kayıtlara alındığı gerçeğine vurgu yapılarak, insanların bu gerçeği hatırdan çıkarmamaları istenmiştir. Bununla beraber insanın başıboş bırakılmadığı, ibadet emrinin baştan savma kolaycılığına kaçılarak terk edilmemesi hatırlatılmıştır. Azaptan korkan ve kendisine çekidüzen veren kimselere uyarının faydasının olacağı vurgulanmıştır. Dünya'ya İslamı kabule uygun gönderilen insanoğluna Allah'tan gelecek uyarılara kulak verdiği takdirde sapkınlıktan ve sıkıntıdan uzak bir hayat sürebileceği müjdesi verilmiştir. Diğer taraftan İslam'ın hak olduğuna kanaat getirdikten sonra bu uğurda sebat etmeyip sabırlı davranmayan kimseler ise cehennemle uyarılmıştır.

Çoğunlukla insanlar Allah katından kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaşırılmış ve çeşitli bahanelerle peygamberleri inkâr etmekten geri durmamışlardır. Ayrıca kendilerine gelen peygamberlere ve getirilen mesajlara düşmanca bir tavır takınmışlardır. Ancak peygamberlerin getirdiği uyarılara aldırmayan kimseler, çoğunlukla ahiretten önce dünyada da cezalandırılmışlardır.

Hız. Peygamber'in eğitim metodu da terğib (teşvik) ve terhib (sakındırma) esasına dayanır. Onun ifadelerinde herkesin anlayacağı ölçüde cennet nimetlerinin tasviri, cehennem azâbının tasviri yer almaktadır. İnsan Allahın rızasını kazanamayacağından, Allaha hürmetteki kusurlarından, cennetten mahrum olacağından ibadet görevini layıkıyla ifa edemeyeceğinden, küfür ve şirkten, nifaktan, Allah'a isyan etmekten korkmak, cehenneme gideceğinden korkmak, kötü ahlâktan ve sû-i hâtimedden (âhirete

îmansız göçmekten) korkmalıdır. Terğib de terhib de hem duyguları hem vicdanı etkilemektedir.

Müslümanlara düşen Allah'ın dinini bütün sadelik ve tazeliği ile insanlara sunmaktır. Etkili olsun ya da olmasın sürekli insanlara inzâr ve tebşîr edici mesajlar verebilmektir. Peygamberlerin insanlara tebliğ ve irşadlarında başarıdan çok görevlerini yapmaları esasını gözettiklerini görmekteyiz. Bunda insanların ahirette Allah'a karşı herhangi bir itiraz öne sürülmesine imkân vermeme gayesi güdülmüştür. Bu, inzârın temel amacıdır. İnzârın muhatabı herkestir ancak sadece haşyet duyanlara faydası olacaktır. Hz. Peygamber'in uygulamalarında insanları korkuturken onların inançlarını, dirençlerini ve inandıkları değerlere güvenlerini sarsmadan uyararak, fitrata aykırı tutum ve davranışlara sevketmeyecek tarzda kendilerine ahlakî değerleri kazandırmak ilke edinilmiştir. Çünkü din ahlaktan ibarettir. Eğer ahlâki kaideler insanda yerleşmemişse o insanın dinden nasibi, kuru bir emekten ibarettir. Bu bakımdan dinin insanlar için bir sosyal kontrol aracı ve ahiret endeksli yaşam kılavuzu olduğunu söylemek mümkündür. Zira gerçek anlamda iman edenler için dinî uyarılar, dünyevî cezaya gerek kalmaksızın her türlü suça karşı caydırıcı olarak yeterli olacaktır.

Dünyada iken yapılan uyarıları hafife alan inkârcıların kötü âkıbetle karşılaşacakları, yeniden kendilerine yeni bir fırsat verilmesi için yalvarıp yakaracakları ancak bunun kendilerine hiçbir yarar sağlamayacağı, hayırlı işlerde öne geçen kimselerin ise *“Hamd, bizden hüznü gideren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbimiz çok bağışlayandır, şükriün karşılığını verendir.”*¹⁷⁰⁶ diyecekleri o büyük günde Rabbimizin bizleri Peygamberlerin uyarılarına kulak veren bahtiyarlar zümresine ilhak etmesini ümit ederiz.

---

¹⁷⁰⁶ Bkz., 35. Fâtır: 34- 37.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Müessesetü Kurtuba, Kahire ts.
- Abdüsselâm, İzzeddin İbn, *Kavâidü'l-Ahkâm Fî Mesâlihi'l-Enâm, İslami Hükümlerin Esas ve Hikmetleri*, (Çev.: Süleyman Kaya, Soner Duman), İz Yayıncılık, İstanbul 2006
- Afzalur Rahman, *Yönetici ve Devlet Adamı Olarak Hz. Muhammed* 1985, (Çev. Talha Özkök), İstanbul, İnkilap Basım Yayın. (2008).
- Ağırman Cemal, *Hz. Peygamber'in Sünnetinde İtaat*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004.
- Akpınar, Ali, *Kulun Huzurundaki Yakın Duruşu Secde*, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2012.
- Akpınar, Ali, *Zararlı Alışkanlıklardan Nasıl Korunabilirim*, Rehber Yayınları, İzmir 2012.
- Akseki, Ahmet Hamdi, *Ahlak İlmi ve İslam Ahlakı Ahlak Dersleri*, (Sadeleştiren: Ali Arslan Aydın), Nur Yayınları, Ankara 1979.
- Akyüz, Ali, *Hz. Peygamber'in Düşünce Davranış Konuşma Atlası 114 Kod*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010,
- Albayrak, Halis, *Tarihin İçinden Kur'an'ı Algulamak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011.
- el-Albânî, Muhammed Nasıruddin, *Sahihü't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-III, Mektebetü'l-Maarif, Riyad 1421-2000.
- Alper, Hülya, *İmanın Psikolojik Yapısı*, Rağbet Yayınları, 2. Bs., İstanbul 2007.
- el-Âlûsî, Ebü's-Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh, *Ruhu'l-Meânî*, Beyrut, 1987.
- el-Askalânî, Ebu'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed B. Ali B. Muhammed B. Hacer, *Fethü'l-Bârî Bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XIII, 1402, Beyrut.
- el-Askeri, Ebu Hilâl, *El-Furûk el-Luğaviyye*, Edt: Muhammed Bâsil Uyûn al-Sûd, Dar el-Kütü'l-İlmiyye, 2. Baskı, Lübnan 2010.
- Ateş Süleyman, *İşari Tefsir Okulu*, AÜ. Basımevi, Ankara 1974

- Atik, K., Bardakoğlu, A., Kırca, C., Polat. S., Toksarı, A., *İslami Kavramlar*, Sema Yazar Vakfı Yayınları, Ankara 1997.
- Aygün, Abdullah, *Kur'an ve Sünnete Ümmet Muhammed'in Özellikleri*, Rağbet Yay., İstanbul 2010.
- el-Baharis, Adnan Hasan Salih, *Mesuliyet'il-Ebi'l-Müslim fi Terbiyeti'l-Veled*, 10. Baskı Dar'ul- Müctema' Cidde, trsz.
- Baban-Zade, Ahmet Naim, *İslam Ahlakının Esasları*, 1945 (Çev. Şerh.: Ömer Rıza Doğrul), İstanbul 1945.
- Baydar Ahmet, *Kur'an Açısından Korku ve Büyü*, Beyan Yayınları, İstanbul 1999.
- Baymur, Feriha, *Genel Psikoloji*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1985.
- Bayraktar Bayraklı, *Kur'an'da Hz. Peygamber*, Bayraklı Yayınları, İstanbul 2008.
- Beki Niyazi, *Kur'an Güneşinden Çağımız İnsanına İrşat Rehberi*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008.
- Bilgiz, Musa, *Kur'an Açısından Vicdan ve Değeri*, Beyan Yayınları, İstanbul 2007
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an Nasihatleri* (Yay Haz.: Reyhan Sarıkaya), Timaş Yayınları, İstanbul 2007
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil Ebû Abdillâh, *El-Edebu'l-Müfred*, (Thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî), Beyrut 1989.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil Ebû Abdillâh, *Câmi'us-Sahîh*, (1407), (Thk.: Mustafa Dîbbugâ), Dâr'u İbni Kesîr, Beyrut -1987
- Bozkurt, Nebi, *Hadislerle Sosyal Hayat*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- Bursevi İsmail Hakkı, *Tefsiru Ruhü'l-Beyan*, 1331.
- el-Buti, Said Ramazan, *Kur'an Eğitiminin Eşsiz Metodu*, (Çev.: Şükrü Özen), Madve Yayınları, İstanbul 1987.
- Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2009.
- Canan, İbrahim, *Sünnette Terbiye*, Erzurum 1977.
- Canan, İbrahim, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları,

- Cebeci, Suat, *Dini Danışma ve Rehberlik*, DİB. Yayınları, Ankara 2012.
- Cebeci, Suat, *Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim*, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Ceylan, Ahmet, *İslam'da Ölümden Sonra Diriliş İnancı*, Kitap Neşriyat Dağıtım, Ankara 2007.
- el-Cezviyye, İbn 'ül-Kayyim, *Zadü'l-Me'ad fi Hedyi Hayril İbad*, (Terc.: Muzaffer Can), Cantaş Yayınları, İstanbul 1990.
- Çağırıcı, Mustafa, *İslam Düşüncesinde Ahlak*, Dem Yayınları, İstanbul 2006.
- Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Çakan, İsmail Lütfi, *Hakkı Tavsiye Metod ve Vasıtaları*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2006
- Çakan, İsmail Lütfi, *Örnek Kul Son Resul*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2006.
- Çakan, İsmail L., Solmaz, N. Mehmet, *Kur'an'ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008.
- Canan, İbrahim, *Peygamberimiz'in (sav) Sünnetinde Terbiye*, İzmir
- Çelik, Muhammed, *Kur'an'ın İkna Husûsiyeti*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2006.
- Çelik, Ömer, *Teşbih Temsil ve Tasvirler Işığında Kur'an'da İnsan*, Y. Akademi Yayınları, İstanbul 2010.
- Çelikkaya, Hasan, *Din Eğitimi İhtiyacı* (Yükseköğretimdeki Din Kültürü- Ahlak Bilgisi Programına Katkı Amaçlı ve Anket Ağırlıklı), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Coşkun, Selçuk, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Peygamber'in İnsan Anlayışı*, EKEV Yayınları, 1996.
- Cüceloğlu, Doğan, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, 20. Baskı, İstanbul 1991
- el-Cevheri, İsmail İbn Hammad, *Tâcu'l-Lügati ve's-Sihahî-Arabiyye*, (Thk.: Ahmed Abdulğafur Attar), Beyrut 1399/1979
- el-Cürcani, Es-Seyyid eş-Şerif, *Tarifat*, (Terc. ve Şerh. Arif Erkan), Bahar Yayınları, İstanbul 1997.

- Çelen, H. Nermin, *Öğrenme Psikolojisi Kuramları*, İmge Kitabevi Yayınları,
- Çetin, Abdurrahman, *Hitabet ve İrşad Din Hizmetlerinde İletişim ve Güzel Konuşma*, 2. Baskı, Emin Yayınları, Bursa 2008.
- Çetiner, Bedreddin, *Fatiha'dan Nâs'a Esbâb-Nüzul Kur'an Âyetlerinin İniş Sebepleri (I-II)*, Çağrı Yayınları, İstanbul 3. Baskı.
- Demirci, Muhsin, *Kur'an'da Toplumsal Düzen*, MİFAV, İstanbul 2013.
- Demirci, Muhsin, *Kur'an'a Göre İnsan ve Sorumlulukları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010.
- ed-Derveze, İzzet, *Siret'ul- Rasul Kur'ana Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, (Çev.: Mehmet Yolcu), Yöneliş Yayınları, İstanbul 1995.
- Derviri, Yaya Ahmed, *et-Tarık*, Kahire 1952.
- DİB., *Hadislerle İslam, Hadislerin Hadislerle Yorumu I-VII*, (1. Bs.), DİB. Yayınları, Ankara 2013.
- DİB., *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Hayrettin Karaman ve ark. (3. bs) DİB. Yayınları, Ankara 2005.
- Dölek, Âdem, *Edebi Açından Hadislerde Teşbih ve Temsiller*, EKEV. Yayınları, Erzurum 2001.
- Davut Dursun, "Siyaset Bilimi", (Edit: Davut Dursun, Mustafa Altınoğlu), (1-120), *Siyaset ve Birey: Siyasal Katılma*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2010.
- Düzgün, Şaban Ali, *Din Birey ve Toplum*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- eş-Şafii Muhammed B. İdris, *er-Risale (İslam Hukukunun Kaynakları)*, Çev.: Abdulkadir Şener, İbrahim Çalışkan, TDVY., Ankara 2010.
- Erhan Eroğlu, "İletişimde Kalite", (Ed. Erhan Eroğlu), *Etkili İletişim Teknikleri*, (ss. 82-100), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2014, s. 85.
- Enver Özkalp, "Duygular, Tutumlar ve İş Tatmini", (Ed. Ayşe Çiğdem Kirel) (ss. 2-86) *Örgütsel Davranış*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 2013

- Fersahoğlu, Yaşar, Demir Mehmet Akif, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- el-Firüzabadi, *Tenvirü'l –Mikbas min Tefsir'i İbn'ü-Abbas*, Daru, İhyai't-Turasil Arabi, Beyrut Tsz.
- Hoşab, Fahri, *Nebevi Davet ve Propaganda*, Buruc Yayınları, İstanbul 2008
- Hökelekli, Hayati, *Din Psiklojisi*, TDVY., Ankara, 1993.
- Hökelekli, "İnzâr" TDV. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2000.
- Hökelekli, Hayati, *İslam Psikolojisi Yazıları*, Dem Yayınları, İstanbul 2009.
- el-Humeyd Salih B, Mevsuatı *Nadratu'n-Naim*, I-XII, "Havf" (ss. V, 1876-1900), Daru'l-Vesile, Cidde 2010
- el-Humeys, Ebu Muhammed, *Mevâkif'u Gadab-ı Fiha'n-Nebiyü*, Daru'n-Naşır'il-Arabî, 2002
- Gezgin, Ali Galip, *Kur'an'da Hz. Peygambere Yapılan Uyarılar*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2010.
- Görmez, Mehmet, "Terđib ve Terhib" TDV. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2011
- Gözütok, şakir, *İlk Dönem İslam Eğitim Tarihi Hz. Peygamber Döneminde Eğitim ve Öğretim*, Fecr Yayınevi, Ankara, 2002.
- Gündüz, Turgay, *Kur'an'da Korku Motifi İnzâr Bilimine Eğitimbilimsel Yaklaşım*, İstanbul, 2004.
- Güngör, Erol, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1995.
- İbn Hazm, *el-Ahlâk ve's-Siyer fî Müdâvatü'n-Nüfûs*, *Ahlak ve Davranış Tarzları Nefislerdeki Ahlaki Hastalıkların Tedavisi*, (Çev.: Mustafa Çağırıcı), TDVY. Matbaacılık, Ankara 2009
- İbn Hişam, Siretü'n-Nebeviyye, (Terc.: Hasan Ege), İstanbul 1985.
- İbn Manzûr, Muhammed B. Mükerrerem, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut Ts.
- İbn Nuceym, Zeyn b. İbrahim B. Muhammed, *El-Bahru'r-Râik şerhu Kenzi'd-Dekaik*, Daru'l-Ma'rifet, Beyrut trsz.

- İmam Gazali, *İbadetlerin Ruhu*, (Çev.: Muhammed Coşkun), Timaş Yayınları, İstanbul 2013.
- İsmail, Şaban Muhammed, *Hasaisu'r-Rasul ve Şemalihi*, Daru'l-Merih, Riyad 1983.
- K. Arpaguş, H., "Allah-İnsan İlişkisinde Rahmet ve Gazab". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2005/2), 29, 41-62.
- Kara, Necati, *Ku'ran'da Beden Dili*, Bilge Yayınları, İstanbul 2004.
- Kara, Mustafa, *Güncel Değeri Açısından Kur'an Kıssaları*, Selâmet Yayınları, Samsun 2011.
- Karaman, Fikret, *Sünnetin Işığında Tebliğ ve Davet*, DİB Yayınları, Ankara 2007.
- Karaman, Hayreddin, "Asrı Saadette Resûlullahın Davranışlarının Bağlayıcılığı" Vecdi Akyüz (Ed.) *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam*, Beyan Yayınları, İstanbul 1994.
- Kastan Ali Kemal, *Esmâ'ül-Hüsna Perspektifinden Kur'an'da İnsan Yönetimi*, Hayat Yayınları, İstanbul 2010.
- el-Kâdı Beydâvi, *Envaru't-Tenzil Esrârü'Te'vil*, I-IV, (Terc.: Şadi Eren), Selsebil Yayınları, İstanbul 2010.
- Kaya, Süleyman, *Kur'an'da İmtihan*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.
- Kaya, Yunus, *Tasavvuf Nefsi Arıtma ve Donatma*, Uzakülke Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 2011.
- Keskin, Sabiha Paktuna, *Davranışlara Söz Geçirmek Sözsüz Disiplin*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Karagöz, İsmail, *Ayet ve Hadislerin Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esmâ-İ Hüsna*, DİB. Yayınları, Ankara 2007.
- Katar, Mehmet, *Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslamda Tövbe*, Andaç Yayınları, Ankara 2003.
- Kayıklık, Hasan, *Din Psikolojisi Bireysel Dindarlık Üzerine*, Karahan Kitapevi, Adana 2011.

- Kazancı, Ahmed Lütü, *Çeşitli Yönleriyle Nübüvvet Kavramı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1997.
- Kazancı, Ahmet Lütü, *Peygamber Efendimizin Hitabeti*, Marifet Yayınları, İstanbul 1980,
- el-Kettani, Muhammed Abdülhay, *et-Terâtibu'l-İdariye Hazreti Peygamberin Yönetimi*, Terc. Ahmet Özel, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Kılıç, Recep, *İnsan ve Ahlak*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2005.
- Koç, Ahmet, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2011.
- Koçyiğit Talat, *İslami Davetin Mahiyeti ve Hz. Peygamber'in Hutbeleri*, Kılıç Yayınları, Ankara 1994
- Küçük, Osman Nuri, *Fususul-Hikem ve Mesnevi'de İnsan-ı Kâmil*, İnsan Yayınları İstanbul 2011.
- Küçükcan Talip, Köse Ali, *Doğal Afetler ve Din, Marmara Depremi Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, TDVY., İstanbul 2000.
- Küçüköğlü, Adnan, *Eğitim Bilimine Giriş, Eğitimin Felsefi Temelleri*, Lisans Yayınları, Erzurum 2007.
- Köknel, Özcan, *Korkular Takıntular Saplantılar*, Altın KitaplarYayınevi, İstanbul 1990.
- Köktaş Yavuz, *Anahatlarıyla Ahkâm Hadisleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Köylü Mustafa, *Psiko-Sosyal Açıdan Dini İletişim*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2003.
- Köylü Mustafa, *Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri*, Etüt Yay, Samsun 2000.
- Maltaş Rahmi, *Sümerlerden Günümüze Eğitim İlk ve Orta çağ*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011.
- el-Mağzevi, Abdurrahim B. Muhammed, *Ususu'l-İlmiyyetü Li-Menheci Dâveti'l-İlmiyyeti*, Daru'l-Hadare, Riyad 2010
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi, *Kişilik ve Din*, Dem Yayınları, İstanbul 2004.
- el-Müneccid, Muhammed Salih, *İnsanların Hatalarını Düzeltmede Nebevi Uslüplar*, Medar'el- Vatan Yayınları, Riyad 2010.

- el-Müneccid, Muhammed Salih, *Nefis Terbiyesi (Kalp Amelleri)*, (2010), (Çev.: Mehmet Seri Doğru), Beka Yayınları, İstanbul 2010.
- en-Nikrat, A. M. “*Min Tasrifi'l-Kavli fi'l-Kur'ani'l-Kerim Tennevvü'ü Delalat't-Terğibi ve't-Terhib*”, Mecelletü Külliyyeti't-Davet'il-İslamiyye, 18, 2001
- Pala, Ali İhsan, *İslam Hukukunda İhtiyat İlkesi*, Fecr Yayınları, Ankara 2009
- Pantolon, Michael V., *Anında Etki, Birine Herhangi Bir İş Nasıl Yaptırabilirsiniz*, (Çev. Yusuf Ziya Kavak), Yakamoz Kitap, İstanbul 2011
- Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011.
- er-Revvas Kaleci, Muhammed, *Şahsiye'tü'r-Rasul, (Hz. Peygamber'in (sav) Şahsiyeti ve Karakteri)*, (Terc.: Süleyman Altay), Karınca Polen Yayınları, İstanbul 2009, 261.
- er-Razi, Fahreddin Muhammed b. Umer, *Mefâtihu'l-Ğayb*, Darü İhya Turasi'il-Arabî, 3.bs. Beyrut tsz.
- Rüçhan Gökdağ, “Sosyal Etki ve Sosyal Güç, (Ed. Sezen Ünlü) (ss. 56-70), *Sosyal Psikoloji-I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2014.
- Said Nursi, *Mektubat*, Envâr Neşriyat, İstanbul 1996.
- Said Nursi, *Şuâlar*, Envar Neşriyat, İstanbul 2996
- Saklan, Bilal, *Kur'an-ı Kerim'de Tebşîr ve İnzâr Kavramları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1990.
- Sancaklı, Saffet, *Hz. Peygamber'in Mesajlarında Örnek Toplum*, Nun Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Sönmez, Abidin, *Resûlullah'ın İslama Davet Mektupları*, 3. Baskı, İnkilab Basım Yayın, İstanbul 2011
- es-Suyuti, *Camîü's-Sağîr Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, I-III, (Terc.: İsmail Mutlu ve arkd.) Y. Asya Neşriyat, İstanbul 2008,
- Suad, Âdem, *Hz. Muhammed İle Hayat Dersleri*, Tutku Yayınevi, Ankara 2011.
- Şeker Mehmet, *Gençler İçin Hz. Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in Hayatı ve İslam Esasları*, İstanbul 2008.

- Şentürk Habil, *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Önkal Ahmet, *Resûlullah'ın İslam'a Davet Metodu*, Kitap Dünyası Yayınları, 19. bs, Konya 2010
- Özdemir, Metin, *İlahi Adalet ve Rahmet Penceresinden Kötülük ve Musibetler*, DİB. Yayınları, Ankara 2015.
- Tarhan, Nevzat, *İnanç Psikolojisi*, Timaş Yay, İstanbul 2010
- Tarhan, Nevzat, *Toplum Psikolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010
- Tarhan, Nevzat, *Duyguların Psikolojisi*, 9. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2006.
- et-Tayalisi, Ebû Dâvûd, *Müsned*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (1425) (Thk. Muhammed Hasan İsmail, Beyrut, 2004
- Tuğlu Nuri, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslamın Şiddet Karşıtlığı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009
- Tüzün, İdris, *Tebliğ Usulleri*, İrfan Mektebi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Uludağ, Süleyman, *İslam'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, TDV. Yayınları, Ankara 1995.
- Uzun, S. Ahmet, *Çocuk Eğitiminde Özgün Bir Yöntem, Özgürleştirilen Disiplin*, Bilge Yayınları, İstanbul 2003.
- Ünal, İ. Hakkı, *40 Hadis Yorum*, DİB. Yayınları, Ankara 2011.
- Ülken Hilmi Ziya, *Aşk Ahlakı*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.
- Yaran, Cafer Sadık, *Ahlak ve Etik*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2010
- Yardım Ali, *Hız. Peygamber'in Şemali*, (9. Bs), Damla Yayınevi, İstanbul 2011.
- Yardım, Ali, *Hadis I-II*, Damla Yayınevi, İstanbul 2012.
- Yapıcı, Asım, *Ruh Sağlığı ve Din Psiko Sosyal Uyum ve Dindarlık*, Karahan Kitabevi, Adana 2007.
- Yıldırım, Enbiya, *Din-Ahlak Ekseninde Hz. Muhammed*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2007.
- Yıldırım, İlhan, *Âyînei-Esma Muhammed Mustafa*, Gelenek, Yay., İstanbul 2010.

- Yavuz, Kerim, *Günümüzde İnançın Psikolojisi*, Boğaziçi Yayınları, Ankara 2013.
- Zeydan, Abdülkerim, *İslamda Davet ve Tebliğ Esasları*, (1972), (Çev.: Ruhi Özcan) Hisar Yayınevi, İstanbul 1979.
- Yıldız, Abdullah, *On İki Emir İsra Süresi Işığında Kur'an Edebi*, Pınar Yayınları, İstanbul 2013.
- Yıldız, Nureddin, *Medine Raporu*, Tahlil Yayınları, İstanbul 2009
- ez-Zebidi, es-Seyyid Muhammed Murteza el-Haseni, *Tac'ul-Arus Min Cevahiri'l-Kamus*, (Thk.: Abdulalim et-Tahavi), Türesi'l-Arabi,
- ez-Zebidi, *Sahih'i Buhârî, Tecridi Sarih Tercemesi*, (Çev.: Kâmil Miras), Ankara 1974, c.VIII, s. 220.
- Zülliger, Hans. *Çocuklarımızın Korkuları*, (Çev.: Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Osman DEMİR
Doğum Yeri ve Tarihi	Oltu, 17. 06.1973
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri
Bildiği Yabancı Diller	Arapça, İngilizce.
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet İşleri Başkanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	osmandemir32@hotmail.com
Tarih	18.09.2017